

**PARİS MİLLÎ KÜTÜPHANESİ 380
NUMARALI ŞİİR MECMUASI (1a-61b)
(METİN- İNCELEME- NESRE ÇEVİRİ-
MESTAP TABLOSU)**

Nilgün ÇELİK
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Ali İrfan AYPAY
Şubat, 2024
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PARİS MİLLÎ KÜTÜPHANESİ 380 NUMARALI ŞİİR
MECMUASI (1a-61b) (METİN- İNCELEME- NESRE ÇEVİRİ-
MESTAP TABLOSU)

Hazırlayan
Nilgün ÇELİK

Danışman
Prof. Dr. Ali İrfan AYPAY

AFYONKARAHİSAR 2024

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**PARİS MİLLÎ KÜTÜPHANESİ 380 NUMARALI ŞİİR MECMÛASI (1a-61b) (METİN- İNCELEME- NESRE ÇEVİRİ-MESTAP TABLOSU)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/02/2024

İmza

Nilgün ÇELİK

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Nilgün ÇELİK
	Numarası	200623108
	Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
	Programı	Türk Dili ve Edebiyatı
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Paris Millî Kütüphanesi 380 Numaralı Şiir Mecmûası (1a-61b) (Metin- İnceleme- Nesre Çeviri- MESTAP Tablosu)
Tez Savunma Sınav Tarihi		22.02.2024
Tez Savunma Sınav Saati		13.00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

PARİS MİLLÎ KÜTÜPHANESİ 380 NUMARALI ŞİİR MECMÛASI (1a-61b) (METİN- İNCELEME- NESRE ÇEVİRİ- MESTAP TABLOSU)

Nilgün ÇELİK

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Şubat, 2024

Danışman: Prof. Dr. Ali İrfan AYPAY

Bu çalışmada Paris Milli Kütüphanesi (BNF) 380 numaralı şiir mecmûasının 1a- 61b yapraklarının transkripsiyonlu metni ve MESTAP'a göre tasnifi yer almaktadır. İncelenen kısmın 2 Arapça mensur metin ve 2 Farsça manzum metin dışında tamamı Türkçe manzum metinlerden oluşmaktadır. Toplamda 29 şairden 302 manzum metin bulunan bu mecmûada tespit edilen 4 kaside, 208 gazel, 17 muhammes, 6 murabba, 64 müfred, 2 mısra vardır. Arapça ve Farsça metinler de eklendiğinde bu sayı 306'ya çıkmaktadır.

Çalışma mecmûanın tanımı ve mecmûada şiiri bulunan şairler ve tablolar, transkripsiyonlu metin ve günümüz Türkçesine çevirisi ve MESTAP tablosu olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. 15. ve 16.yy şairlerinin şiirlerinden oluşan bu mecmûadaki manzum metinler aruz vezniyle yazılmıştır. Eldeki verilerden 16.yy sonlarında veya 17.yy başlarında bir araya getirildiği düşünülen bu mecmûanın tamamı 114 varaktır. Çalışmaya konu olan kısım 1a-61a arası yapraklardır ve mensur 2 metin dışındaki bu sayfa aralığı bir şiir mecmûası özelliği göstermektedir. MESTAP'ta metinde incelenen, transkribe edilen yerler özet halinde sunulmuştur.

Şiir mecmûaları yazıldığı devrin zevk anlayışını, şairlerin eğilimleri ve birbirlerine bakış açılarını göstermeleri bakımından büyük önem arz etmektedir. Şiir mecmûaları herhangi bir sebepten ötürü eserleri günümüze ulaşamamış yahut bir divan tertip edememiş şâirleri de tanıtan tek kaynaktır. Bunların dışında dönemin şiire bakış açısını da yansıtır. Bu çalışmada yurtdışındaki mecmûalardan birini kapsamlı bir şekilde ele alarak bilim dünyasına tanıtıp katkı sağlamak amaçtır.

Anahtar Kelimeler: 15-16.yy, Mecmûa, Paris Milli Kütüphanesi, Gazel, MESTAP

ABSTRACT

THE TRANSCRIBED TEXT OF THE 1a-61b LEAVES OF THE POETRY MAGAZINE NO. 380 OF THE NATIONAL LIBRARY OF PARIS and ITS SYSTEMATIC CLASSIFICATION ACCORDING TO MESTAP

Nilgün CELİK

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE**

February, 2024

Advisor: Prof. Dr. Ali Irfan AYPAY

In this study, the transcribed text of leaves 1a-61b of the poetry journal numbered 380 of the National Library of Paris (BNF) and their classification according to MESTAP are included. The examined part consists entirely of Turkish verse texts, except for 2 Arabic prose texts and 2 Persian verse texts. In this journal, which has 302 verse texts from 29 poets in total, there are 4 odes, 208 ghazals, 17 muhammas, 6 murabba, 64 syllables and 2 verses. When Arabic and Persian texts are added, this number rises to 306.

The study consists of three main sections: the definition of the journal and the poets and tables whose poems are included in the journal, the transcribed text and its translation into today's Turkish, and the MESTAP table. The verse texts in this journal, which consists of the poems of the poets of the 15th and 16th centuries, were written in aruz vezn. From the available data, this journal, which is thought to have been brought together in the late 16th or early 17th century, is 114 leaves. The part that is the subject of the study is the leaves between 1a and 61a, and this page range, except for the prose 2 texts, shows the characteristics of a poetry magazine. Poetry magazines are of great importance in terms of showing the understanding of taste of the period in which they were written, the tendencies of the poets and their perspectives on each other.

Poetry magazines are the only source that introduces poets whose works have not survived to the present day or who have not been able to organize a divan for any reason. Apart from these, it also reflects the perspective of the period on poetry. In this study, it is aimed to introduce and contribute to the world of science by comprehensively handling one of the journals abroad.

Keywords: 15-16th Century, Poetry Magazines, The National Library Of Paris, Ghazal, MESTAP

ÖNSÖZ

Mecmûalar, yazıldığı dönemin sosyal ve kültürel özellikleri tanıtmaya yardımcı olması, dönemdeki bilinen ve bilinmeyen şairlere tanıklık etmesi, dilin nesiller boyu aktarımı konusunda kaynaklık eden eserlerin başlıcalarındandır. Klasik Türk edebiyatına dair bir tarih yazımında başvurulacak aydınlatıcı metinler olduğu düşünülen mecmûalar, müellifinin ve toplumun şiir anlayışı, şiir zevkini göstermesi açısından da önemlidir.

Bu çalışmada, Paris Milli Kütüphanesi 380 numaralı şiir mecmûasının 1a- 61b yaprakları transkribe edilmiş ve günümüz Türkçesine aktarılarak divanlarla karşılaştırılmıştır. Farklılıklar, eksiklikler ve bazı diğer hususlar dipnotlarda gösterilmiştir. Müellifi ve yazılış yılı hakkında herhangi bir bilgi edinemediğimiz bu mecmûanın 16.yy. sonlarında veya 17. yy. başlarında yazılmaya başlandığını eldeki verilerle söylemek mümkündür.

Bu çalışma giriş bölümü hariç üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde mecmûanın tanımı yapıp hakkında bilgi verilmiş, mecmûada şiiri yer alan şairler hakkında bilgi verilmiş ve mecmûanın nüsha tavsifi yapıp mecmûadaki nazım şekilleri, türleri, aruz kalıpları gibi unsurlar tablolar aracılığıyla gösterilmiştir. İkinci bölümde mecmûa transkribe edilmiş, diğer mecmûalarla karşılaştırılmış ve günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Son bölümde ise MESTAP tablosuna yer verilmiş ve sonuç yazılmıştır. Çalışmanın amacı, kapsamı ve çalışmaya dair hususlar giriş bölümünde belirtilmiştir.

Bu tezin yazım aşamasında çokça emeği geçen, bilgisiyle yönlendirmelerde bulunarak işimi kolaylaştıran kıymetli danışmanım Prof. Dr. Ali İrfan AYPAY'a teşekkürlerimi sunarım. Sevgili aileme; anneme ve babama beni bu günlere getirdikleri için minnettarım. Bu süreçte kendisine baktıkça çalışma azmimi arttıran kızıma da teşekkür ederim.

Nilgün ÇELİK
2024, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA MECMUA

1.MECMUA NEDİR, ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ, SINIFLANDIRILMASI, TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ	3
1.1.MECMUA'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ	3
1.2.MECMUALARIN ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ	4
1.3.MECMUALARIN SINIFLANDIRILMASI.....	4
1.4.ŞİİR MECMUALARIN ÖNEMİ	5
2.MECMUA'DA ŞİİRİ BULUNAN ŞAİRLER HAKKINDA BİLGİLER.....	6
2.1. NECÂTÎ BEY	6
2.2.ZÂTÎ.....	7
2.3. HAYÂLÎ BEY.....	7
2.4. HAYRETÎ	8
2.5. SIYÂMÎ.....	8
2.6. YAHYÂ ÇELEBÎ	9
2.7. HAZÂNÎ.....	9
2.8. İLMÎ	10
2.9. VAHDETÎ	10
2.10. DÂÎ.....	11
2.11. ADLÎ	11
2.12. FİRÂKÎ.....	12
2.13. HÜSÂMÎ.....	12
2.14. CEVRÎ.....	13
2.15. NİHÂNÎ.....	13
2.15. MESÎHÎ	14
2.16. YILDIZÎ	14
2.17. HATÂYÎ.....	15
2.18. CA'FER ÇELEBÎ.....	15
2.19. RAHMÎ.....	16
2.20. İSHAK ÇELEBÎ.....	17
2.21. AHMED PAŞA	18

İKİNCİ BÖLÜM

PARİS MİLLİ KÜTÜPHANESİ 380 NUMARALI ŞİİR MECMÛASI (1a-61b)

1. PARİS MİLLİ KÜTÜPHANESİ 380 NUMARALI ŞİİR MECMÛASININ 1a-61b YAPRAKLARININ NÜSHA TAVSİFİ	19
2. MECMÛAYA DAİR TABLOLAR.....	21
2.1. MECMUÛADA YER ALAN NAZİM ŞEKİLLERİ.....	21
2.2. MECMUADA KULLANILAN ARUZ KALIPLARI	22
2.3. MECMUÛADA YER ALAN ŞAİR KADROSU VE ŞİİR DİZİNİ	24
2.4. MECMUÛADA YER ALAN ŞAİRLERİN YAŞADIKLARI YÜZYILLAR.....	25
2.5. NAZİRE ŞİİRLER	26
2.6. MECMUÛADA YER ALAN ANCAK KAYNAKLARDA BULUNAMAYAN ŞİİRLER	27
2.7. MECMUADA YER ALAN KİME AİT OLDUĞU BULUNAMAYAN MAHLASSIZ ŞİİRLER VE MENSUR METİNLER.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLE İLGİLİ UNSURLAR, METİN VE MESTAP TABLOSU

1. METİNLE İLGİLİ UNSURLAR.....	29
1.1. MECMUÛADA KARŞILAŞILAN SORUNLAR	29
1.2. METİN OLUŞTURULURKEN İZLENEN YÖNTEMLER	29
3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	32
4. TRANSKRİPSİYONLU METİN.....	34
4.1. PARİS MİLLİ KÜTÜPHANESİ 380 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ 1A-61A YAPRAKLARININ TRANSKRİPSİYONLU METNİ, DİĞER MECMUALARLA KARŞILAŞTIRMASI VE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI	34
4. MESTAP TABLOLARI	231
SONUÇ	273
KAYNAKÇA	277

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Mecmûada Yer Alan Nazım Şekilleri	21
Tablo 2. Mecmûada Kullanılan Aruz Kalıpları	22
Tablo 3. Mecmûada Yer Alan Şair Kadrosu Ve Şiir Dizini	24
Tablo 4. Mecmûada Yer Alan Şairlerin Yaşadıkları Yüzyıllar	25
Tablo 5. Nazîre Şiirler	26
Tablo 6. Mecmûada Yer Alan Ancak Kaynaklarda Bulunamayan Şiirler	27
Tablo 7. Mecmûada Yer Alan Kime Ait Olduğu Bulunamayan Mahlassız Şiirler Ve Mensur Metinler	27
Tablo 8. Mestap Tablosu	231
Tablo 9. Mensur Bölümler Tablosu.....	272

KISALTMALAR

A.N.T: Ali Nihat Tarlan

BNF: Bibliothèque Nationale de France

C: Cilt

G: Gazel

h: Hicri

K: Kaside

M: Miladi

MESTAP: Mecmûaların Sistematiik Tasnifi Projesi

s: Sayfa

S: Sayı

vb: Ve benzeri

yy: Yüzyıl

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatında toplumu sanat, dil, kültür, yaşayış bakımından göstermesi sebebiyle mecmûalar, en az tarih kitapları kadar önemli bir yere sahiptir. Mecmûa kelimesi Arapça “cem” kökünden türemiş olup “toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap, dergi” (Devellioğlu, 2012: 689) gibi anlamlara gelmektedir. Şiir mecmûaları ise onu cem eden, intihap eden müntehibin kendi zevkine, eğitim durumuna göre seçme şiirlerden oluşturduğu kitap/kitapçıklardır.

Müntehiplerinin beğenilerini kazanarak oluşturulan şiir mecmûalarında birçok türde manzum metin yer alabilirken bazen mensur metinler de bunların içine yazılmış olabilir. Müntehip sayfanın ortasına bir gazel yazmışken onun sağına tılsımlı bir söz, dua; soluna da kendisiyle, ailesi veya harcamalarıyla ilgili bir not yazmış olabilir. Çünkü mecmûa dediğimiz kitap/kitapçık aslında bir derlemeden oluşmakta ve müntehibin eğitim durumu, sosyal statüsüyle çok yakın ilişki içinde olarak onu, hayatını, edebi zevklerini yansıtmaktadır. Bazı önemli olaylar olması halinde bunu da mecmûaya tarih atarak yansıtan müellif, aslında bir “şiir günlüğü” tutmakta ve buna kendi sosyo-kültürel alanına göre eklemeler yapmaktadır. Çok titiz ve eğitilmiş bir müntehibin bir mecmua inşa ederken divan oluşturur şeklinde bir sıra izlediğini görebilir ve seçtiği şair ve şiirlerin üstün bir edebi zevki yansıtmaları için çabaladığına şahit olunabilir. Yine eğitim almadığı yahut aldığı eğitimin yeterli olmadığı bir müntehibin tuttuğu mecmûa yazım şeklinden de aşık olacağı gibi kaydedilen şiirler, ele alınan şairlerden de belli olmaktadır.

Buraya kadar şiir mecmûaları hakkında bilgi verildi ancak sadece şiir mecmûaları yoktur, bilakis dini kıssalar anlatan mecmûalar, sadece mensur metinlerden seçmeler yapan mecmûalar, nazireleri ele alan mecmûalar vs. de vardır. Bu konu ileride ele alınacaktır.

Çalışmaya konu olan şiir mecmûası, Paris Milli Kütüphanesi’nde 380 numara ile kayıtlıdır. Daha önce çalışılmamış bir mecmûa olan bu şiir mecmûasının bu çalışmada ilk 61 yaprağı ele alınmıştır. Mecmûada manzum ve mensur olmak üzere 306 metin kayıtlıdır. İçlerinde 2 Arapça 2 Farsça olduğunu tespit edilen metinler de vardır. Arapça metinler mensurken Farsça metinler manzumdur.

Çalışma oluşturulurken Arap harfli eser ilk önce transkribe edilmiş, sonra günümüz Türkçesine aktarılıp divanlar arası karşılaştırmalar yapılmış ve MESTAP tablosu hazırlanmıştır. Çalışmanın biçimsel özellikleri en sonunda düzenlenmiştir.

Mecmûada en çok 15.yy. şairlerinden Necâtî'nin şiirleri yer almaktadır. Müellifin neredeyse Necâtî'nin şiirleriyle küçük bir divançe oluşturduğunu dahi söylemek mümkündür. Mecmûada yer alan diğer şairlerin 15. ve 16.yy. şairi olması sebebiyle bu mecmûanın 16.yy.'a ait olduğu tarafımızdan düşünülmektedir. Ancak metni kimin kaleme aldığı; metnin nerede ve ne zaman telif edildiği mecmûanın çalışmaya konu olan kısımdan anlaşılamamaktadır. Necâtî Bey'in şiirlerini ise çok beğendiğini yahut eseri kimin için telif ettiyse onun Necâtî'nin şiirlerine ilgi duyduğu söylenebilir.

Çalışma, üç bölümden oluşmakta olup ilk bölümde mecmûalar ve mecmûada yer alan şairler hakkında kısa bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde mecmûadaki şiir ve şairlere dair tablolar gösterilmiş, ana metin transkribe edilip diğer mecmûalarla karşılaştırması yapılmış ve günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Üçüncü bölümde mestap tablosu yer almış ve çalışma hakkında bir değerlendirme yapılmıştır.

Yapmış olduğumuz bu çalışmamızı yukarıda değinmiş olduğumuz hususlara riayet ederek hazırlayarak bilim dünyasına katkı sunmayı amaçlıyoruz. Gözden kaçırmış olduğumuz, hata yaptığımız yerlerin sonraki çalışmalarda düzeltileceğini umut ediyor, bu hatalardan dolayı araştırmacıların anlayışlarını rica ediyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA MECMÛA

Bu bölümde eski Türk edebiyatında mecmûa türünün temel şekil ve içerik özellikleri ile edebiyat tarihindeki yeri hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Mecmûa türünün kökenlerinden tarihine içerik ve şekil analizinden genel olarak hangi dönemlerde hangi şairler tarafından yazıldığına dair bilgiler ana hatlarıyla sunulmuştur. Özellikle Türk edebiyatı geleneğinde kat ettiği tarihsel izlek ve kazandığı önem genel hatlarıyla aktarılmıştır.

1. MECMÛA NEDİR, ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ, SINIFLANDIRILMASI, TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Bu başlık altında eski Türk edebiyatında mecmuanın tarihsel gelişimi, şekil ve içerik özellikleri, sınıflandırılması ve şiir mecmualarının önemi hakkında ana hatlarıyla açıklamalar yapılmıştır.

1.1. MECMÛANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Günümüzde yerini dergi kelimesine bırakan mecmûa, Arapça “cem” kökünden gelmektedir. “Toplanmış, bir araya getirilmiş” anlamlarına gelmektedir. Klasik Türk Edebiyatında ise bir araya getirilen metinler (bazen eserler) topluluğunu içine alan eserlere verilen addır. Bu eserler, genellikle konu açısından aralarında benzerlik bulunabilen hacimli ve hacimsiz eserlerdir (Köksal, 2012: 83).

Mecmûa bir tür olarak var olmadan önce Hz. Peygamber’in hadis yazımına izin vermesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu izinle birlikte bazı sahabeler tarafından sahife, cüz, kitap adı verilen ilk derlemeler doğmuştur. Bu derlemelerin en meşhurlarından biri *İlk Hadis Mecmûalarından Hemmam b. Münebbih’in Sahifesi* adıyla Türkçe’ye tercüme edilen bir mecmuadır. Hadis yazımı ilerledikçe ortaya çeşitli tasnifler (bab, rical) çıkmıştır. Mecmua klasik Türk edebiyatından farklı olarak hadis ilmine yönelik bir kullanımla ortaya çıkmış olduğu görülmektedir (Uzun, 2011: 265-266).

Mecmûaların Türkler, Araplar ve Farslar arasında türlerine göre bazı tasnife tutulmasıyla bu türe rağbet gösterilmesi mecmûanın ortaya çıkmasından birkaç asır sonra olmuştur. Osmanlı döneminde 15.yy’dan sonra dikkate değer görülüp 16.yy itibarıyla rağbet gösterilmiş ve türlerinin sayısı artmıştır (Uzun, 2011: 266).

Mecmûaların 16.yy itibariyle “defteru’l- kütüp”lerde, 2. Abdulhamid döneminde hazırlandıkları için “devr-i Hamidi defterleri” kataloglarında ve tasnif sistemlerinde “Mecmûat, Mecmûalar” başlığı altında toplanmış olduğu görülmektedir (Uzun, 2011: 268).

1.2. MECMÛALARIN ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ

Kağıdının, kullanılan mürekkebin renginin çeşit çeşit olduğu, kimi zaman adeta bir bakkal defteri gibi görülüp kenarlarına şiirler yazılan mecmûalar kimi zaman okunaksız, kime ait olduğu bilinmeyen, özensiz metinlerden oluşur. Bunların yanı sıra özenli, müstensihi belli, sanatlı mecmûalar da vardır (Uzun, 2011: 266).

Genellikle Arapça, Farsça, Türkçe dilleriyle yazılan mecmûalar bazen bu üç dili ve daha fazlasını bazen de müstakil olarak bir tek dil kullanılarak derlenebilir. Aynı şekilde mecmûalar sadece manzum ya da mensur veya ikisinin de içiçe olduğu bir şekilde de derlenmiş olabilir. İncelenen mecmûalara bakıldığında bu mecmûaların mensur ve Arapça olanlarının çoğunlukla ilmi ve dini konularda yazıldığını, manzum ve Türkçe – Farsça mecmûaların ise edebiyat ve sanat konularında yazıldığı görülmektedir. Derleyicisi belli olmayan *Camîu’l- Meani* çoğunlukla manzum olan Türkçe ve Farsça metinlerden oluşmuştur. *Müstakimzade*’nin mecmûalarından ikisinin mensur ağırlıklı Arapça, güfte mecmûasının ise manzum ve Türkçe olduğu bilinmektedir (Uzun, 2011: 267).

Osmanlı döneminde yazılmış mecmûalar özellik ve muhteva bakımından “mecmuatü’l- eş’ar, mecmûa-i ed’iye, mecmûatü’l- münşeât” gibi şekillerde adlandırılmıştır. Bazı mecmûaların başlığında hazırlayanının da adı geçmektedir. Ahmed Zühdi Paşa’nın *el-Mecmûatu’z Zühdiyye fi ahkami’d-diniyye* eseri buna örnek verilebilir. Adında mecmûa kelimesi veya ondan türemiş başka bir kelime olmayan mecmûalara da *Menakıb-ı Kethüdazade* adıyla tanınan bazı eserlerden nakiller yapılmış olan *Kethüdazade Mehmed Arif Efendi Mecmûası* örnek olarak gösterilebilir (Uzun, 2011: 267).

1.3. MECMUALARIN SINIFLANDIRILMASI

Agah Sırrı Levend *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde mecmûaları beş ana başlık altında sınıflandırır. Bunlardan ilkinin *Nazire Mecmûaları* olduğunu söyler. Tarlan’a göre nazire söylemek kötü bir taklit değil bilakis üstüne çokça nazire söylenen bir gazelin aslını

bulmada işe yarar bir kaynak niteliğindedir. Bu incelemelerle divan tertip etmeyen veya edemeyen şairlerin şiirleri gün yüzüne çıkacaktır. Ömer b. Mezid'in (h.840- m.1436) 614 yapraklık *Mecmûatü'n- Nezâir*'i, Eğridirli Hacı Kemal'in (h.918- m. 1512) 496 yapraklık *Câmiu'n- Nezâir*'i, Edirneli Nazmi'nin (h.930- m.1523) *Mecmâu'n- Nezâir*'i, Pervane Bey'in (h. 968- h.1560) *Pervane Bey Mecmûası* ve Budinli Hısalî'nin (ö. h.1062- m.1651) *Metaliu'n- Nezair*'i klasik Türk Edebiyatında nazire mecmûalarının ilklerindendir (Levend, 1984: 167- 168).

Bir diğer mecmûa türünü antoloji niteliğindeki seçme şiirler oluşturmaktadır. Bunların en meşhurlarından birkaçı 153 yaprakla *İbrahim Bey Külliyyatı*, 16.yy'da tertip edilmiş, gazellerin kafiyelerine göre sıralanmadığı bir Mecmûa, 17.yy. şairlerinden Atâyî, Yahyâ, Veysî, Nâdirî, Azmizade, Figânî ve başka şairlerin manzumelerinin yer aldığı bir Mecmûa'dır (Levend, 1984: 169- 170).

Risale Mecmûaları Levend'in tasnifinde üçüncü sırada yer almaktadır. Bazılarının içinde manzum parçalar da yer alan risale mecmûalarının önemlilerinden birkaçı şöyledir: M.1533'te İstanbul'da tertip edilen *Câmiu'l- Meânî*, dört sütun üzerine yazılmış 275 yapraklık bir Mecmûa, Osmanzade Taib'in eserlerinden bazılarının yer aldığı bir Mecmûa (Levend, 1984: 170- 171).

Aynı konuda yazılmış eserlerden oluşan mecmûalar da mecmua tasnifinde yer almaktadır. Ayvansarayî Hafız Hüseyin b. İsmail'in topladığı *Eş'ar-name-i Müstezadi*, İbrahim Paşa'ya Lale Devrinde sunulan kasideler ve tarih manzumelerinden oluşan 636 yapraklık bir Mecmûa, Abdalbaki adında birinin topladığı yaklaşık 60 şairin naatlarıyla miraciyelerinin bulunduğu bir Mecmûa (*Nuût-ı Nebeviyye Mecmûası*) bu mecmûa sınıfına örnek verilebilir (Levend, 1984: 173).

Agah Sırrı Levend'in mecmua tasnifindeki beşinci ve son sıralamada tanınmış kişilerin hazırladıkları mecmûalar yer almaktadır. Bunlara örnek olarak Süleyman Faik Efendi Mecmûası, Aşçı İbrahim Dede Mecmuası, Fasih Ahmed Dede Mecmûası, Tayyarzade Mecmûası, *Mecmûatü'l- Fevaidi'l- Müteferrika* verilebilir (Levend, 1984: 174- 175).

1.4. ŞİİR MECMÛALARIN ÖNEMİ

Şiir mecmûaları yeni şairlerin, yeni şiirlerin, yeni eserlerin gün yüzüne çıkması bakımından önem arz etmektedir. Aynı zamanda bilinen bir şairin divanının eksik yahut

fazla olan beyitlerinin araştırılması, nüsha farklarının tesbiti, farklı türlerde nazım şekillerinin veya türlerinin belirlenmesi, hayatı hakkında yeterli bilgiye sahip olunamayan bazı şairlerin hayatı hakkında bilgi sahibi olunmasına imkan tanınması, yazıldığı dönemin hem sosyal hem kültürel hem de siyasi atmosferini yansıtmaması, dönemin edebi zevkine dair bir fikir sunması, vb. bakımlardan mecmûaların Türk edebiyatı dünyasına katkıları ortadadır (Köksal, 2012: 88, 89, 90, 91).

2. MECMÛADA ŞİİRİ BULUNAN ŞAİRLER HAKKINDA BİLGİLER

Bu çalışmada ele alınan Paris Milli Kütüphanesi 380 numaralı şiir mecmuasında şiirleri bulunan ve farklı türlerde şiirler kaleme almış şairlerin hayatları ve edebi yaşamları hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Söz konusu mecmuada 21 farklı şairin şiiri bulunmakta olup her biri için kısa ve öz bilgiler bu bölümde yer almaktadır.

2.1. NECÂTÎ BEY

Necâtî Bey, 15. asrın yetişmiş en büyük şairlerinden birisidir. Tezkireler Edirneli olduğu hususunda birleşmişler ancak doğum yılı hususunda emin olmamaktadırlar. Çavuşoğlu, A.N.Tarlan'ın onun h. 855- 859 tarihleri arasında doğmuş olabileceğini bildirir (Çavuşoğlu, 2017: 18-21). Asıl adı İsa olan Necâtî'nin devşirme veya yetim olduğuna dair rivayetler vardır. Fatih döneminde İstanbul'a gelerek asıl şöhretini burada 2. Bayezid döneminde yakaladığı düşünülmektedir. 1509'daki vefatına kadar Şeyh Vefa Meydanı'ndaki evinde kendisine padişah tarafından bağlanan bir aylıkla yaşadığı düşünülmektedir (Şentürk ve Kartal, 2015: 133-134).

Şiirlerinin genellikle zamanına göre akıcı, çeşitli hayallerle bezenmiş olduğu göze çarpan Necâtî'nin, şiir ve şairlik deyince Şeyhi, Cami, Nizami gibi bazı şairleri beğendiğini gazellerinde onlara yer vermesinden anlıyoruz (Çavuşoğlu, 2017: 29). Çavuşoğlu, Latîfî'nin tezkiresinde Necâtî için onun Türkçe'yi kullanımında bir çıkır açtığını söylediğini bildirir (Çavuşoğlu, 2017: 33). Günlük dildeki deyimler, meseller onun şiirlerinde kendilerine bir yer edinmiş ve şiirleriyle bütünleşmiştir. Orjinalligi onu adeta bir ekol olarak ortaya çıkarmış ve kendisinden sonra gelen şairleri etkilemiştir. Onun bu üslubunu takip edip ona nazire yazan şairler olmuştur. Onlardan bazıları şunlardır: Mihri Hatun, Valihi, Saki, Rızai, Zari-i Üskübi (Çavuşoğlu, 2017: 33)...

Necâtî'den günümüze bir tek Türkçe *Divan*'ı kalmıştır. Dibacesinde hem manzum hem de mensur metinler bulunan bu divanda (başka mecmûalarda da şiirleri bulunup

sayısı artmak üzere) 25 kaside, 3 mersiye, 1 terci-bend, terhib-bend, 1 murabba, 1 tarih, 2 mesnevi, 70 kıt'a, 10 müfred, 7 ferd, 3 matla, 2 rubai, ve 650 gazel bulunmaktadır. Bu divanı, Ali Nihat Tarlan transkribe ederek yayımlamıştır. Necâtî hakkında Mehmed Çavuşoğlu ve İskender Pala'nın da çalışmaları bulunmaktadır (Şentürk ve Kartal, 2015: 135).

2.2.ZÂTÎ

Zâtî kendi ifadesinde belirttiğine göre asıl adı İvaz olup gençlik yıllarında Balıkesir'de çizmecilikle hayatını idame ettiren 16. asrın mühim şairlerindendir. Sultan 2. Bayezid zamanında İstanbul'a gelmiş ve ona gönderdiği şiirlerden bir gazeli padişahın çok beğenmesi üzerine şöhret bulup kendisine de bir hediye verilmesi uygun görülmüştür (Şentürk ve Kartal, 2015: 198).

Yaşlılık zamanlarında Fatih semtinde oturan Zâtî'nin çevresini saran genç ve yaşlılardan oluşan oldukça geniş şiir meraklısı bir gurup vardı. Vefatından sonra cenazesi Edirnekapı dışına defnedilen Zâtî'nin şiirlerinde rindane meşrep bir tavır takındığı gözlerden kaçmamaktadır. Kendisi de şiirlerini çok beğenip gazel alanında üstatlardan biri sayıldığını dile getirmiştir. En önemli eseri *Divan*'ıdır. Ayrıca *Edirne Şehrengizi*, *Şem ü Pervane Mesnevisi* ve çeşitli meslek erbabını çok kısa tanıttığı *Letâîf* adlı eserleri vardır (Şentürk ve Kartal, 2015: 199- 200).

2.3. HAYÂLÎ BEY

Asıl adı Mehmed olan Hayâlî Bey, 16. asırda Selanik'te doğmuştur. Daha küçükken ustalıklı şiirler kaleme alan, şiirlerinde sufiyane bir hava sezilmekte olan Hayâlî'nin uzun yıllar Kalenderi tarikatına mensup olması onun şiirlerini etkilemiştir (Şentürk ve Kartal, 2015: 200).

Yaşadığı asırda Fuzûlî ve Bâkî ile birlikte adı anılan şairin tezkireciler tarafından “sultanü’ş-şuarâ, melikü’ş-şuarâ” gibi benzetmelerle taltif edildiği, şiirlerinin çokça beğenildiği görülür. Bazı şiirlerinde rindane bir eda, serkeş bir hayatı betimlediği görülmektedir. Şiirleriyle etkilemiş olduğu Defterdar İskender Paşa ve İbrahim paşa'nın vefatının ardından zaten Rüstem Paşa tarafından da sevilmediğinden saraydan, İstanbul'dan ayrılmak istedi. Kendisine Bey lakabı verildiğinden padişahın isteği doğrultusunda bir sancak beyliği görevine getirilmiş olduğu düşünülebilir (Şentürk ve Kartal, 2015: 201).

Sadece bir *Divan*'ı bulunan şair, vefatından sonra Edirne'de defnedilmiştir. Kendisinin bazı şiirlerini seçerek *Gül-i Sad-berg* isimli bir şiir mecmuası meydana getirdiği ve bunu padişaha sunduğu da bilinmektedir (Şentürk ve Kartal, 2015: 201-202).

2.4. HAYRETÎ

Asıl adı Mehmet olan ve Mehmet Çelebi diye de anılan Hayretî 16. Yy.da yetişmiş şairlerdendir. Kendisi Vardar Yeniceli bir asker olup Yusuf-ı Sineçak'ın kardeşi, Usûlî, Mesihî ve Hayâlî'ninde hemşerisidir. Hayatının kısa bir dönemini İstanbul'da geçirmiş, ancak İstanbul'da yaşayan bir şairin ayrıcalıklarından faydalanamamıştır. Bunun da gösterdiği melamilik tavırlarından ve bağlandığı Şeyh Abdullah-ı İlahî'den geldiği görülmektedir (Musluoğlu, 2022: 1-3-4). Şiir, şairlik konusunda usta olduğu, tasavvufa vakıf, eserlerinde halkın zevkine uygun şiirler olduğu söylenebilir. Zamanla gözlerine perde indiği söylenen Hayretî'nin Vardar'da gömülü olma ihtimali yüksektir. Kaynaklar onun yüz yaşına kadar yaşadığı ifade etmektedir (Musluoğlu, 2022: 19-20). Kendisinin *Divan*'ı, *Baharistan*, *Mahabbetname* ve *Belgrad* ile *Yenice* için yazılan iki *şehrengizi* vardır (Musluoğlu, 2022: 19-29).

2.5. SİYÂMÎ

Tuhfe-i Naili'de asıl adı Mehmed Ali Efendi olan Sıyâmî'nin Galatalı olduğu,divan katipliği yaptığı ve 17.yy'da yaşadığı kayıtlıdır. Doğum tarihine ilişkin bir bilgi henüz bulunmayan şairin vefatı 1654'tür (Odabaşı, 2009: 402). Ancak Ahdi'nin Gülşen-i Şuarâ'sında belirtildiğine göre Sıyâmî, aslında insanların en cahillerindenken kendisinde bir süre sonra gönülden inanma arzusu hasıl olup büyük şeyhlerden biri sayılmıştır. Öncelikle dünyayla alakalı işleri terk etmeye çalışmış sonra da Şeyh İbrahim'in tekkesine gelmiştir. Sonunda da Anadolu'ya gelmeyi arzulayarak İstanbul'da Kasımpaşa semtine yerleşmiştir (Solmaz, 2018: 206).

Ahdi, Sıyâmî'nin şiirlerini eleştirirken açıksözlü olmaktan çekinmez. Onun şiir söylemede sayıca mahir olduğunu, su gibi akıcı bir şekilde günde beş yüz beyit bile söyleyebileceğini ama bunları diğer ehil şairler gibi anlamlı söyleyemediğini, manadan yoksun olduğunu ifade eder. Hatta biraz daha ileri giderek eğer Sıyâmî'nin şiirlerinden birinde bir mana ortaya çıkıyorsa bu şiirin mutlaka başka birinden çalınmış olduğunu da ekler (Solmaz, 2018: 206).

Remmallik yaptığı adı geçen tezkirede belirtilen Sıyâmî'nin İbrahim Gülşeni'nin Manevi adlı mesnevisinin izini takip eden Sıyâmî'nin 100 parça kitap ve 50 parça *Divan* “karaladığını” ama şiirlerinin yine de meşhur olmadığı söylenir (Solmaz, 2018: 207). Sıyâmî'nin *Divan*'ını *Vesile Albayrak Sak* çalışmış ve yayımlamıştır.

2.6. YAHYÂ ÇELEBİ

Kaynaklarda 16.yy.'da yaşadığı düşünülen iki Yahya Çelebi vardır. Bunlardan biri Tuhfe-i Nâilî'de geçen Galatalı Yahyâ İlmi Çelebi'dir. Doğum ve ölüm tarihi yazmayan şairin Memi Çelebi'nin oğlu ve Sütlü Pirinç lakabıyla meşhur olduğu belirtilir (Özdemir, 2011: 549). Diğer Yahyâ Çelebi ise Lisânî mahlaslı İstanbul'da yaşayan bir şairdir. Defter-i Âlî katiplerinden olan Lisânî, küçük yaşlarından beri nazımla uğraşmıştır (Kılıç, 2018: 309).

2.7. HAZÂNÎ

Kaynaklarda 16.yy.'da yaşamış iki Hazânî olduğu görülmektedir. Tuhfe-i Nâilî'de Hazânî mahlaslı şairlerden biri Mustafa Hazânî, Sofyalı olduğu, müderris olduğu ve 1571 tarihinde vefat ettiği kayıtlıdır (Özdemir, 2011: 66). Kınalızade'nin Tezkiretü's-Şuarâ'sında aynı Hazânî'nin merhum Kara Çelebi'nin İstanbul kadısı iken katipliğini yaptığı, ömrünün sonlarında Vardar Yenice'de vefat ettiği söylenir (Sungurhan, 2017: 328- 329).

Diğer Hazânî mahlaslı şair, Şirvanlı Eflatun-ı Acem'dir. Mirza'nın muhasebecisi olup yaşadığı devirde memleketinin ünlü bir şairiydi. Son demlerinde Elkas Mirza'nın kardeşi Şah Tahmas'tan kaçarak Anadolu'ya geldiği bilinir. İstanbul'a gelip devlet erkanı ve bazı önemli şahıslarla karşılaşmıştır. Padişahın fethini nazm eden Arif mahlaslı Fetullah Çelebi'nin yanında onunla aşıkane, şairane mütalalarda bulunarak karar kıldıkları birkaç beyti Padişah Sultan Süleyman'a sunmuş ancak o dakika Padişah hazretleri öfkeyle Eflatun'un vücudunu yakmak istemiştir. Sonunda padişah, duruma vakıf olup bu yanan ateşi inayetinin suyuyla söndürmüş ve ona türlü ihsanlar ve lütuflar kılmıştır. Arif Çelebi'nin vefatından sonra padişah fermanıyla kıssa tertip etmiş, padişah sarayındaki dost meclisinde seçilmiş bir kişi olmuştur. Farsça şiirlerinde Esirî, Türkçe şiirlerinde Hazânî mahlasını kullanmıştır (Solmaz, 2018: 104-105).

2.8. İLMÎ

Ahdî'nin Gülşen-i Şuarâ adlı eserinde İlmi mahlaslı üç şair hakkında bilgiler yer almaktadır. Bunlardan ilki İstanbullu olup 16.yy'da yaşamıştır ve öğretmenler zümresindendir. Önceden Galata Kadısı olan Bursalı Remzi Efendi'nin oğludur. Daima ilimle meşgul olup kendisini yetiştirmiştir. Tabiatı ilimle donatılmış, latif huyu yumuşaklıkla bezenmiştir. Farsça ve Türkçe'de nazımlarıyla makbul bulunmuş ve büyük ulema tarafından beğenilmiştir (Solmaz, 2018: 79).

Ahdî'de bahsedilen İlmi mahlaslı bir diğer şair, İlmî-i Bağdadî'dir. Babası ilim erbabından, fazilet sahibi Molla Hüseyin Ferahsad namı biridir. Kendisini Arapça ilminin nahiv bilgisini öğrenmeye adanarak zamanındaki ilimlerin sahibi olmuş ve nükteleri beğenilen cihanın hakimi Anadolu sultanı Mirza Mahdum'un atamasıyla Irak ve Meşhede'nin Şerif'e kadı olarak atanmış ve hocalık yapmıştır. Nazmının üslubu benzersiz, parlak zihni anlayışlı ve nesir vadisinde de tektir (Solmaz, 2018: 221). Bu İlmî'nin 17.yy'da yaşadığından ve mecmuada yer alan şairlerin 15. ve 16.yy. şairlerinden oluşmasından dolayı bu şairin mecmûada beyti bulunan şair olmadığı yüksek bir ihtimaldir.

Ahdî'de geçen İlmî mahlaslı son isim 16.yy.'da yaşamış, Karaman Ermenekli, bir hatibin oğludur. Öncelikle Larende kasabasında ilim tahsil etmek istediğinden uzun bir süre bu kasabada kalmıştır. 1555-1556 yıllarında İstanbul'a gelerek padişaha bir kaside sunmuş, padişah da kendisine birçok ihsanda bulunmuştur. Sonra da kadı yardımcılığı görevine getirilmiştir. Sevilen şiirleri vardır ve aruzla kafiyede diğerleri gibi iyidir (Solmaz, 2018: 232).

2.9. VAHDETÎ

Ahdî'nin Gülşen-i Şuarâ'sında bahsedildiğine göre Vahdetî mahlaslı iki şair vardır. Bunlardan ilkinin aslı Bosna'nın Yenipazar'ındandır. Fevri Efendi'nin beğendiği bir alimdir. Farsça bilenlerin içinde benzersiz ve gönül açıcı tabiatı nazma meyillidir. Sihre benzeyen dilinin kabiliyetli olduğunu, yazı işinde de etkili olup, akıcı bir dili olduğunu zamanın memurlarına, divan katiplerine, ileri gelenlere göstermiştir. Ömrünün bir döneminde dervişlik yolunu seçmiştir (m.1578-1579). Son bir hevesle Hicaz ve Basra'ya gelerek orada Mehmed Paşa'ya divan katibi olmuştur ve o paşayla Anadolu'ya gelmişlerdir (Solmaz, 2018: 294).

Ahdî’de adı zikredilen diğ er bir Vahdet  mahlaslı ş ari İ stanbuldur. Babası padişahın muteber bendelerindendir. Kendisi sipahi oğlanları birliğindeyken Yemen vilayetine bölük ağıası olmak arzusuyla gitmiştir. Daha sonra okuyup yazmaya heves ederek Zarif  Hasan Efendi’nin tekkesine komş  olup her bir hizmetini candan gönülden görmüş ve Halvet  tarikatına girmiştir. Farsça ve Arapça bilgisine, yıldız ilmine vakıf bilgili bir kimsedir. Ş irinin dili akıcıdır (Solmaz, 2018: 295).

2.10. D  

Kınalızade’nin tezkiresinde D   mahlaslı iki ş air bulunmaktadır. Bunların ilki, Kastamonuludur. Fatih Sultan Mehmet zamanında vefat etmiştir (Sungurhan, 2017: 349).

Tezkiretü’ş- Ş ar ’da adı geçen bir diğ er D   mahlaslı ş air, Ayas Paş a oğullarından Ahmed Bey’in sütannesinin oğludur. Devletin bekası, haşmetli duruş u için dua ettiğ inden bu dai mahlasını seçmiştir. İlim tahsilinde gayretli, hüsn-i hat yazmada örnek olmuş derviş gönüllü bir kimsedir (Sungurhan, 2017: 349).

2.11. ADL 

Tuhfe-i Naili’de 16.yy’da yaşamış Adl  mahlaslı iki ş airden bahsedilir. Bunlardan ilki Sultan 3. Mehmed’dir ki Sultan 3. Murad’ın oğludur. M. 1566 tarihinde doğımuştur. M. 1594 yılında tahta geçmiş, m. 1603 yılında vefat etmiştir. Ayasofya Camii’nde bir türbede medfundur ( zdemir, 2011: 454).

Diğ er Adl  mahlaslı ş air, Ş eyh Hasan Abdullah Efendi olup İ tiblidir. Kocamustafa Paş a Tekkesi ş eyhidir. M. 1617 yılında vefat etmiştir ve S n l Efendi Tekkesi’nde medfundur ( zdemir, 2011: 455).

Ahd , G l ş en-i Ş uara’sında babası Kanuni Sultan Süleyman’ın beylerbeyi olan Adl  mahlaslı bir ş airden bahseder. Adl  Efendi, bu beylerbeyi Gazi Mustafa Paş a’nın oğludur. Asıl adı İbrahim’dir. Mevlitleri İ stanbul’da insanlar arasında meş ur ve makbuldür. İnsanlar tarafından fakir fukara babası olduğı için İkinci İbrahim ve fakirlerin gönlünü yapan lakapları verilmiştir.  oğı ilimde maharetli birisidir ve Farsça’da da ömrünü onu öğrenmeye, muteber kitaplarını mütalaaya vakfettiğ inden iyi bir seviyededir. Nazım ve inş ada benzersizdir. Ali Ş ir Nev y ’nin büyük küçük bütün eserlerini okumuş, muamma çözmede yeteneklidir. Hatta aruz kafiye ilminde, edvar, lugaz, tarih düşürme konusunda sihirli bir mertebeye ulaşmıştır. Gazel söylemede nadir bir tarz sahibidir, akıcı

bir söyleyiş vardır ve gazelleri el değmemiş, orijinal hayallerle süslüdür (Solmaz, 2018: 87).

2.12. FİRÂKÎ

Firâkî'ye dair bilgiler Kınalızade, Ahdî ve Âşık Çelebi'nin tezkirelerinde yer almaktadır. Ahdî onun Kütahya'dan olduğunu söyler. Ulema zümresinden ve salihlerdendir. Uzun ömrünü Müslümanlara vaazla, nasihatle; hadisle tefsirle geçirip Manevi ve Mesnevi'den istediğini elde edip gönül ehli kimselerden olmuştur (Solmaz, 2018: 244).

Âşık Çelebi Firâkî'nin babasının bir şeyh olduğunu söyler. Firâkî kalbi aydınlık, zihni ve tabiatı açık birisidir. Kendisine padişahın on beş akçelik bir gelir verildiğinde kendisi uzlete adanarak Kütahya'da vaaz ve nasihat vermeye başladı. Kürsüde Vaiz Hüseyin gibi nazımda Asmai ve Câhız gibidir. Şiirin her bölümünde maharetli ve nazmın her türlüşünü bilir. Gazelleri yüce, mesnevileri gönlün hoşuna giden türden, kasideleri hayallerle bezeli, kıtaları sanatlıdır. Hezl söylemede başarılıdır. Kendisinin *Letâif* adlı eseri vardır. Sultan Bayezid Karaman'dan Kütahya'ya geldiğinde ona bir gazel sunduğu bilinir. Bursa'da Şeyh Abdülmümin tekkesinde sufi olarak dünya işlerinden elini eteğini çeker (Kılıç, 2018: 499- 500).

Kınalızade'nin belirttiğine göre Firâkî'nin Sultan Selim ile Sultan Bayezid'e dair bir kıtası halk arasında şöhret bulmuştur:

Çün be-hükm-i Kâdir ü Kahhâr sultân-ı ezel

Taht ile tâ tahta-i tâbûtı taksîm itdiler

Bahtı gör kim tahta-i tâbûta bindi Bâyezîd

Tahtı bir şâh-ı Selîmü't-tab'a teslim itdiler (Sungurhan, 2017: 658-659).

2.13. HÜSÂMÎ

16.yy şairlerinden Hüsâmî'nin asıl adı Hasan'dır ve Edirnelidir. Mesleği takke dikiciliğidir. Nükte söylemede mahirdir. Mesnevi bilir ve Farsça söyler. Latif ve güzel şiirleri vardır ama hat konusunda daha iyidir. Hocası Derviş Abdî onun hat sanatında hattat İmad'ın dahi kıskanacağı kadar iyi yetiştirmiştir. Gülşenî tarikatına mensuptur (Yılmaz, 2019: 49- 50).

2.14. CEVRÎ

16.yy şairlerinden Cevri'ye dair bilgiler Ahdî, Âşık Çelebi ve Kınalızade'nin tezkirelerinde yer almaktadır. Ahdî'nin Gülşen-i Şuarâ'sında onun Edirneli ve kadı olduğu kayıtlıdır. Dost meclisinde latif, zarif şakalaşmalar yapan bir kimsedir. Öyle ki bir gün bir dost meclisinde Mevlânâ'ya Fevrî'ye hitaben “*çok söyleme yoksa şimdi seni iki noktayla kuzuya çeviririm*” deyince Mevlânâ Fevrî de “*sessiz ol yoksa bende seni bir noktayla cüzi kılarım*” diye şakalaşırlar. Zarif, nüktedan kişiliğinin yanısıra birkaç şiir de söylemiştir ve bu şiirleri şairane ve akıcıdır (Solmaz, 2018: 130).

Âşık Çelebi, Cevrî'nin Herratzade olarak bilindiğini, babasının Acem'den olduğunu ve onun alimlerin, irfan ehlinin sohbet yeri olan bir tekkede oturan zarif bir kişi olduğunu söyler. Cevrî kıvrak zekalı, parlak zihinli birisidir. Bir müddet ilimle meşgul olduktan sonra Anadolu Kazaskeri olan Abdülkerimzade Efendi ile önceden hukuku olduğundan onun dostluk elini kazandı. Beğenilen bir tabiatı vardır; şiiri yakıcı, heyecanlıdır (Kılıç, 2018: 217).

Kınalızade, Cevrî'nin asıl adının İbrqhim olduğunu söyler. Cevrî'nin latif beyitlerinden daha çok yakıcı ve tesirli kelimeleri vardır. Murabba söyleme konusunda hünerlidir ve kendisi hoş murabbalar söylemeye azmetmiştir (Sungurhan, 2017: 276-277).

2.15. NİHÂNÎ

Kınalızade ve Âşık Çelebi'nin tezkirelerine göre Nihânî mahlaslı ikişer şair, Ahdî'nin tezkiresine göre bir şair bulunmaktadır. Bunların arasında hangisinin aynı kişi olduğu tam olarak belli değildir. Âşık Çelebi'nin Abdullahoğullarından olduğunu ve her sanata giriştiğini söylediği Nihânî'nin asıl adı belli değildir. Dilinin aksamasından ötürü kendisine Nacak dediklerini belirtir (Kılıç, 2018: 399). Âşık Çelebi'nin bahsettiği bir diğer Nihânî'nin adı İbrahim'dir ve kuloğludur. Edirnelidir. Nadir bulunan bir dili vardır. Bazen şiir bazen nağme bazen inşa türünde sanki gayb aleminden haberler veren sözler söyler. Ubeydi'yi anacak birçok gazel söylemiştir ki Şiraz'a gitse Hâfız ona altın cilt saçar (Kılıç, 2018: 400).

Kınalızade'nin tezkiresinde bahsettiği ilk Nihânî'nin Âşık Çelebi'nin bahsettiği dili aksak (Nacak) Nihânî ile aynı kişi olma ihtimali çok yüksektir. Kınalızade onun kul aslından olduğunu ve merhum Hacı Hasanzade'nin alimi olup sonra yaptırdığı medreseye

müderri olduğunu söyler. Daha sonra tasavvuf yoluna girerek eğitimi terk eder ve Kâbe'yi hacetmeye azm eder. Yazdığı şiirlerdeki tarihlerden 15.yy'da yaşadığı anlaşılmaktadır. (Sungurhan, 2017: 878). Kınalızade tezkiresindeki bir diğer Nihânî lakabı Turak olan Edirneli bir şairdir. Merhum Dukakinzade Kahire'de beylerbeyi iken Turak'ı Manisa'daki Sultan Selim'e gönderdiği hediyeleri ona iletmekle görevlendirmiştir. Kendisine iftira atılıp hakkında yalanlar söylenerek Sultan Süleyman'a iki yüzlü davranılmış ve h. 970, m.1562/1563'te kendisinin ölümüne sebep olunmuştur (Sungurhan, 2017: 879-880).

Ahdî'nin tezkiresinde yer verdiği Nihânî, Edirnelidir. Ahdî onu ilmin gülbahçesinin başı, ömrün baharının taze, saygıdeğer bir süs ağacı olarak nitelendirir. Şiirlerindeki manaların gülbahçesi gibi oluşu ve söyleyişinin tatlılığının yakıcılığıyla zamanının Hüsrev'idir. İnci saçan nazmı, hizmetçisi Ubeydî Çelebi'nin yardımcı sözleriyle akıcıdır ve onun haddi hesabı yoktur (Solmaz, 2018: 289).

2.15. MESÎHÎ

Mesîhî Rumeli'den Piriştinelidir. Asıl adı İsa'dır. Mesîhî biraz öğrencilikten sonra hattan zevk alarak katiplik yapmaya çalışır. Kısa sürede namı kütüplüğe çıkar. Ali Paşa Mesîhî'yi divanına katip ve kendine musahip edinir. Ancak onun vefat etmesiyle umduklarına nail olamaz ve Bosna'da birkaç bin akçelik bir tımar ile kannat etmek zorunda kalır. Sonrasında Sultan Selim'e kaside ve inşalar sunup ondan lutuf ve himmet bekler. Ancak o da Sultan Ahmed'le savaş dönemine denk geldiği için lütuf ve himmet şöyle dursun, kendisinin ancak ölmeyecek kadar bir dirlikle kanaat etmesi gerekir. 1512 yılının Cuma günü ikinci vaktinde vefat etmiştir (Kılıç, 2018: 344- 345).

Mesîhî'nin *Divan*'ı, *Şehrengiz*'i, *Gül-i Sad-berg* eserleri bulunmaktadır. *Divan*'ını *Mine Mengi* çalışmıştır. En ünlü eseri, *Şehrengiz*'idir ve onunla ünlenmiştir. Kimi araştırmacılara göre şehrengiz türünün ilk örneğini veren Mesîhî'dir. *Gül-i Sad-berg* yüz mektuptan oluşan mensur bir eserdir (Mengi, 2020: 10-11-12).

2.16. YILDIZÎ

Araştırılan herhangi bir tezkirede ismine rastlanmamış ve herhangi bir kitapta kendisiyle ilgili bilgi bulunamamıştır.

2.17. HATÂYÎ

İran Hükümdarı Şah İsmail, 16.yy şairlerindendir. 1487’de Erdebil’de doğmuştur. Ailesi de soylu bir sınıftan olan Şah İsmail’in babası Safevi Şeyhi Haydar, annesi ise Akkoyunlu Uzun Hasan’ın kızı Halime Begüm’dür. Henüz bir yaşındayken babası bir akında Şirvan Hükümdarı tarafından öldürülmüş, kardeşleriyle birlikte hapsedilmiştir. Rüstem Bey tarafından korunan İsmail ve kardeşi İbrahim Gilan Hakimi Hasan Han’ın yanında bir süre korunur ve Lala Hüseyin’den ders alır. Rüstem Bey de Akkoyunlular tarafından öldürülünce ortamın güçsüzlüğünden cesaret bulan İsmail, harekete geçer. Kendisinin üstüne ordu gönderen Akkoyunlu Elvend’i yenerek Tebrizi ele geçirir ve saltanat tacını giyerek Şah olduğunu ilan eder. Osmanlı Sultan’ı 2. Bayezid’le aralarındaki gerginlik Yavuz Sultan Selim döneminde doruk noktasına ulaşır ve ikiliyi ordularıyla Çaldıran’da buluşturur. Burada büyük bir yenilgi yaşayan Şah İsmail, 23 Mayıs 1524’te Tebriz’de öldü (Macit, 2017: 27).

Şah İsmail sanatçıları koruyan bir hükümdar olmaya, Türkçe söylemeye önem vermiştir. Kendisi de Safevilerin içindeki en güzel Türkçe şiir söyleyen kişidir. Şairliği dini kimliğinden ayrı düşünölemeyen Şah İsmail’in güfteleri de meşhurdur (Macit, 2017: 30). Şah İsmail’in şiirlerindeki söyleyişin Fuzuli’nin şiirlerindeki söyleyişle benzeştiği de söylenmektedir. Şah İsmail ile Fuzuli’nin aynı muhitte bulunmasının da etkisi göze çarpmaktadır. Üstelik Fuzuli, Beng ü Bade mesnevisini Şah İsmail’e sunmuştur (Macit, 2017: 35).

Şah İsmail’in Osmanlı şairlerinden Şeyhi, Karamanlı Nizami ve Ahmed Paşa’ya nazire yazdığı kaynaklarda yer almaktadır. Ancak bu şiirler nazire geleneğini aşan, benzerlikleri çok fazla olan şiirlerdir. Bu sebeple bazı şiirlerinin kime ait olduğunun tespitinde zorlanılmaktadır (Macit, 2017: 41).

İlk edebi eserinin *Deh-name* mesnevisi olduğu bilinen Şah İsmail’in bu eseri Azeri sahasındaki örneklerinin ilk Türkçe örneğidir. Mesnevi şeklinde yazmış olduğu bir diğer eseri *Nasihât-name*’dir. En önemli eseri ise *Divan-ı Hatayi*’dir. Eserin şuan tespit edilmiş yirmi beş nüshasının olduğu bilinmektedir (Macit, 2017: 59-62).

2.18. CA’FER ÇELEBİ

Amasya’da doğup Tacizade lakabıyla tanınan Ca’fer Çelebi’nin doğum yılına dair kesin bir bilgi olmamakla beraber 1452 yılında doğduğu ve 1515 yılında vefat ettiği

düşünülmektedir. 2. Bayezid ve 1. Selim dönemlerinde nişancılık, kazaskerlik gibi görevlerde bulunmuştur. Babasının hattat Tacî Bey olmasından ötürü kendisine Tacîzade lakabı verilmiştir. Babası gibi kendisi de hattatlar arasında anılan Ca'fer Çelebi, ilim yolunda elde ettikleriyle yetinmeyerek Amasya'dan ayrılır. Bu ayrılışın tarihi kesin olarak bilinmemektedir ancak Bursa'daki hocalardan ders aldığı görülmektedir (Ersünsal, 2018: 8- 9- 10- 11).

1512 tarihinde 2. Bayezid'in tahtını oğlu Yavuz Sultan Selim'e bırakmasının ardından onun tahta çıkışını tebrik mahiyetinde kendisine Farsça bir kaside yazar. Daha sonra 2. Bayezid'in ani vefatı için üzüntüsünü ve kendisinin de içinde bulunduğu zor durumu bildirmek için bir kaside yazar. Bu kasidenin özelliği ise yeni padişah için alışlagelmiş dua bölümünün bu kasidenin içinde yer almasıdır (Ersünsal, 2018: 15- 16).

Yavuz Sultan Selim Çaldıran Seferi'ne çıktığında yanında Ca'fer Çelebi de vardır ve Şah İsmail'e yazılacak mektuplardan birkaçını kendisi yazmıştır. Şah İsmail'in bu sefer sırasında hezimete uğrayarak kaçmasının ve eşi Taclu Hanım'ı arkasında bırakmasından sonra Sultan Selim, bu hanımı Ca'fer Çelebi'ye vermiştir ve Ca'fer Çelebi ve Taclu Hanım evlenmişlerdir. Padişah daha sonra da Anadolu Kazaskeri görevine Ca'fer Çelebi'yi getirmiştir (Ersünsal, 2018: 17).

Ca'fer Çelebi, padişah Yavuz Sultan Selim tarafından kimi kaynaklara göre yeniçerileri Amasya'da isyana teşvik etmesi kimi kaynaklara göre kendisini Karışdırın Olayı sebebiyle hicvetmesinden ötürü öldürtülmüştür. Ca'fer Çelebi kendisinin idamını engellemek için çokça dil dökse de bu işe yaramamış ancak dediği gibi Yavuz Sultan Selim onu öldürttükten sonra pişman olup eşi Taclu Hanım'a aylık bağlamıştır (Ersünsal, 2018: 18- 19- 20).

Ca'fer Çelebi'nin sekiz nüshası bulunan Divan'ı, onun en iyi eseri olduğu zamanının ve günümüzün edebiyat otoriteleri tarafından kabul edilen Heves-name adlı mesnevisi, İstanbul'un fethini anlatan *Mahrûse-i İstanbul Fetih-nâmesi*, *Münşeât'ı*, *Enîsü'l- Ârifîn*'i, hiciv içerikli *Kusname'si*, *Tercüme-i El-Mu'Cem Fi Asari Müluki'l- 'Acem*'i vardır (Ersünsal, 2018: 23- 27- 34).

2.19. RAHMÎ

Asıl adı Pir Muhammed olan Rahmî Çelebi diye de anılan Rahmî'nin Bursalı olduğu düşünülmektedir. Doğum yılına dair kesin bir bilgi olmamakla birlikte kaynaklar,

1510- 1519 yılları arasında doğmuş olabileceğini söyler (Erdoğan, 2017: 4-7). Eğitimine dair bilgiler de oldukça kısıtlıdır. Babası Nakkaş Bali'den eğitim almış olup sarf, nahiv, mantık gibi ilimlere vakıf olduğu görülmektedir. Kendisinin mülazım olduktan sonra ilmiye sınıfına mensubiyeti bu görüşleri güçlendirmektedir (Erdoğan, 2017: 16-17-20).

Müderris ataması geciken ve atandıktan sonra çok uzun bir süre yaşamayan Rahmî'nin 1567-1568 yıllarında vefat ettiği düşünülmektedir. Hayatına birden fazla eser sığdıran şairin eserleri şu şekildedir: *Divan*, *Gül-i Sad-berg*, *Şâh u Geda*, *Yenişehir Şehrengizi* (Erdoğan, 2017: 26-29-30-33).

2.20. İSHAK ÇELEBİ

Kınalızade Hasan Çelebi'nin aktardıklarına göre 16.yy şairlerinden İshak Çelebi Üsküplü olup bir kılıç ustasının oğludur. Tabiatındaki ilim kazanma kabiliyeti ve faziletiyle Mevlânâ Kara Bali'den mülazım olup Edirne'de İbrahim Paşa medresesinede müderris olmuştur. Daha sonra sırasıyla Üsküp medresesi, Bursa Kaplıca medresesi, İznik Sultan Orhan medresesi'nde göre yapmıştır. Sonunda Edirne'de Daru'l-Hadis müderrisi olmuştur (Sungurhan, 2017: 189).

Padişah Yavuz Sultan Selim Mısır Seferi'ndeyken saltanat işlerindeki yorgunluk ve sıkıntıyı gidermek için sanatta mahir, faziletli, kamil, dostluk yapabileceği birkaç kişi ister. Devlet erkânı bu hizmet için Galata Kadısı Bursalı Nihâli Ca'fer Çelebi, Mihaliç Kadısı Kadı Bozan ve İshak Çelebi'yi bu işle görevlendirirler. Yolculuk halleriyle bellerinde kılıç olarak, münasebetsiz biçimde padişahın karşısına çıkan bu üçlüyü padişah gazaba gelerek ölümle ceazalandırmak ister ancak daha sonra ilimlerine hürmeten affeder. Üçü de bundan gafil olarak padişaha hürmetsizliğe devam ederler ve İshak Çelebi Cafer Çelebi'nin öne geçmesine gücenerek onu hicveder. Buna karşılık Cafer Çelebi de İshak Çelebi'yi hicveder. Padişah satranç oynarken onlar sarık ve cübbeleriyle içeri girmeye izin isterler. Padişah bunların hallerinden edep ederek satrancı bırakır. Bunlar birbirleriyle edebe aykırı şekilde şakalaşınca padişah “biz dost istemiştik bunlar nasipsiz zavallıların” diyerek onları ancak yol parası olacak kadar az bir miktarla geldikleri gibi gönderir (Kılıç, 2018: 133-134).

İshak Çelebi kırk yaşına geldiğinde bütün hayatına “tübtü ilallah” diyerek tövbe eder. Ömrünün sonuna kadar da tövbesine sadık kalır (Sungurhan, 2017: 193-194).

İshak Çelebi'nin *Divan*, *Selim-nâme* ve *Risâle-i İmtihâniyye* adlı eserleri vardır. *Divan*'ını Mehmed Çavuşoğlu ve Ali Tanyeri çalışmıştır. *Divan*'da 16 kaside, 6 musammat, 2 şehrengiz, 343 gazel, 12 mukatta, 10 Arapça ve Farsça manzume yer almaktadır. Selimname eserinde Yavuz Sultan Selim'in tahta çıkışını anlatır. Dönemindeki en iyi inşa örneklerinden biridir. *Selimname* İshak Çelebi'ye döneminden sonra da devam eden bir şöhet kazandırmış ve tarihçiler için bir kaynak sayılmıştır. Diğer eseri *Risâle-i İmtihâniyye*'de *El-Mevâkıf*'tan verilen bir konuda Arapça yazılmış bir eserdir. Yine Arapçadört müstezattan oluşan *Müstezad li İshak Çelebi* ve *Kaside-i Fâtihâ* adlı risaleleri de vardır (Keklik, 2014: 56- 57).

2.21. AHMED PAŞA

Ahmed Paşa Fatih Sultan Mehmed döneminde yetişmiş şairlerdendir. Kendisi Padişah 2. Murat'ın kazaskerlerinden Veliyüddin Efendi'nin oğlu olup eğitimi bitirdikten sonra Bursa'ya Muradiye Medresesi'ne müderris olarak atanmıştır. Daha sonra Edrine'ye gönderilmiş, Fatih Sultan Mehmed'in tahta geçmesinden sonra ilk olarak kazasker, ardından da ona musahip ve müderris olmuştur. Bu meziyetlerinden sonra ise kısa sürede vezirlik makamına ulaşmıştır (Şentürk ve Kartal, 2015: 131).

Padişaha yakınlığı sebebiyle bazı zümreler tarafından kıskanılıp kendisine iftira atıldı ve padişahın hışmına uğrayarak sarayın kapıcılar odasına hapsedildi. Daha sonra padişaha Kerem Kasidesi'ni sunarak affedildi ancak saraya yeniden dönmesi mümkün olmadı. 2. Bayezid zamanında Bursa sancak beyliğine atanan Ahmed Paşa, 1497 tarihinde Bursa'da vefat etmiştir (Şentürk ve Kartal, 2015: 131-132).

Ahmed Paşa'nın günümüze ulaşan tek eseri *Divan*'ı olup bu divanı Ali Nihat Tarlan çalışmıştır. Divanda 40 kaside, 351 gazel, 2 terci-i bend, 1 terkeb-bend, 1 murabba, 48 kıt'a, 47 müfred, 28 tarih manzumesi yer almaktadır (Şentürk ve Kartal, 2015: 133).

İKİNCİ BÖLÜM

PARİS MİLLİ KÜTÜPHANESİ 380 NUMARALI ŞİİR MECMÛASI (1a-61b)

Bu bölümde bu çalışmada üzerinde çalışılan Paris Milli Kütüphanesi 380 numaralı şiir mecmûası (1a-61b) hakkında bilgiler verilmektedir. Eserin kütüphane bilgileri, şekil özellikleri ve yazı çeşitleri tespit edilmiş olup bunlar kapsamlı bir şekilde tasvir edilmektedir. Mecmûada yer alan şiirlerin dilleri, kullanılan kalıplar ve metnin kendisi bu bölümde ele alınmaktadır.

1. PARİS MİLLİ KÜTÜPHANESİ 380 NUMARALI ŞİİR MECMÛASININ (1a-61b) NÜSHA TAVSİFİ

Bu çalışmamızda ele aldığımız mecmûa, Fransa Milli Kütüphanesi Supplement Turc 380 numaraya kayıtlıdır. Eser hakkında elde ettiğimiz bilgiler, eserin orijinal kopyası ve eserin alındığı Fransa Milli Kütüphanesi'nin dijital arşivinden alınan veriler ışığında şu şekildedir: Derleme tarihi 1586-1615 olan ve 252 sayfadan oluşan şiir mecmûasının incelemiş olduğumuz sayfa aralığı 1-127'de müellifinin kim olduğu belirlenememiştir. Mecmuanın boyutu 21x13 santimetredir. Batı ciltleme, parşömen kullanılmıştır. Bej rengine kalın sert kapakla sayfalar bir araya getirilmiş ve yeşil renkli kalın iplerle dikilmek suretiyle birbirine tutturulmuştur. Kapağın sırt kısmında M.S. ARABİC yazmakta olup onun hemen altında bir figür ve onun da altında C.A.N.S. kısaltmaları bulunmaktadır. Mecmûada siyakat ve rika yazı çeşitleri kullanılmış, genellikle siyah mürekkep kullanılmış olup nadiren kırmızı mürekkeple de yazıldığı olmuştur. Mecmûadaki varaklarda sayfa sayıları sol üst köşede verilmiştir ve eserler, 1a- 1b şeklinde numaralandırılmıştır. Müellif yazmaya aynı aruz kalıbıyla yahut aynı şairle devam edeceği zaman “ve lehu eyzan” ifadelerini kullanmıştır. Şiirler kısmen de olsa bir divan tertibi gibi kasideden başlamış ve elif harfiyle devam etmiştir. Ancak mecmûanın başında iki gazel yer aldığı görülmektedir. Başlıksız şiirler olmasının yanı sıra “ve lehu eyzan” ifadesiyle aynı kafiyeli şiirlere başlık atılmıştır. Kafiyele değiştikçe bunlar yazılan gazellerden önce başlık atılıp belirtilmiştir (harfu't-ta, harfu'r-ra vb...).

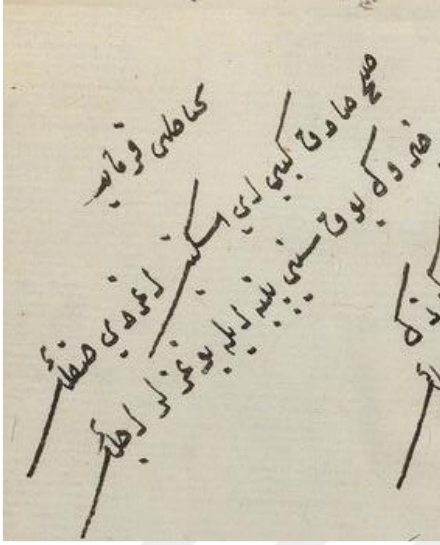
Mecmûada Arapça ve Farsça şiirler ve mensur yazılar da vardır ve bunlar da Mestap tablosunda gösterilmiştir. Ayrıca Türkçe'ye de çevrilip dipnotlarda ifade edilmiştir. 55b sayfasında Nevâyî'nin ölüm tarihine bir tarih düşürme vardır; Hicri 960 (m. 1553) olarak sabit kalmıştır. Mecmûanın çalışmamıza konu olan ilk 127 (61 varak)

sayfasında belirleyebildiğimiz 17 şairden 306 eser yer almaktadır. 1a sayfasının en başında “Ya kebikeç” ifadesi yer alır.¹

Mecmûada incelenen kısımda yer alan ilk beyit Yahyâ Çelebi’nin bir gazelinden şu beyittir:

“Şubh-ı sâdık gibi ey miskîn ağardı şaḫaluñ

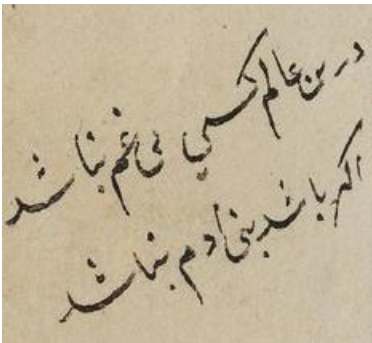
Haberün yok seni penbe ile boğazlar ecelüñ”

Mecmûada çalışmanın konusu olan yapraklarda yer alan en son beyit ise Farsça, kimin yazdığı tespit edilemeyen şu beyittir:

“Der in Øālem keşî bî-ḡam nebāşed

Eger bâşed benî âdem nebāşed”

¹ <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b525090996/f4.item.r=Suppl%C3%A9ment%20turc%20380>

2. MECMÛAYA DAİR TABLOLAR

Bu bölümde mecmuada yer alan nazım şekilleri, kullanılan aruz kalıpları, mecmuada şiiri bulunan şair kadrosu, şiir dizini, şairlerin yaşadıkları yüzyıllar ve nazire şiirleri ile mecmûada yer alan ancak kaynaklarda bulunamayan şiirler, mecmuada yer alan kime ait olduğu bulunamayan mahlassız şiirler ve mensur metinler tablolar aracılığıyla gösterilmiştir.

2.1. MECMUÛADA YER ALAN NAZIM ŞEKİLLERİ

Mecmûada en fazla kullanılan nazım şekli gazeldir. Kullanılan diğer nazım şekilleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1. Mecmûada Yer Alan Nazım Şekilleri

NAZIM ŞEKİLLERİ	ŞİİR SAYISI	BULUNDUĞU ŞİİR NUMARALARI
Gazel	209	1, 2, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34... 50, 63, 72,...100, 106, 107, 108, 109, 112, ..., 125,126, 127, 132,...,136, 138, 139, 140, 141, 194, 195, 196, 197, 198, 144,...163, 166, 167,..., 182, 184, 185, 188, 190, 191, 206, 208, 209, 211, 215, 219, 226, 228,..., 261, 263, ..., 267, 273, 276, 277, 279, 280, 286, 288, 293, 294, 299, 300, 301, 302, 303, 304
Kaside	4	4, 5, 6, 7
Muhammes	17	8, 9, 10, 11, 12, 13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24
Murabba	6	105, 119, 187, 193, 274, 298(Farsça)
Müfred	63	3, 51, 52,...62, 66, 67,...71, 101, 102, 103, 104, 110, 111, 120, 121, 122, 123, 124, 128, 129, 130, 137, 142, 143, 164, 186, 189, 216, 217, 218, 227, 262, 268,..., 272, 278, 287, 289, 291, 292, 305, 306

Mısra	2	165, 207
-------	---	----------

2.2. MECMUADA KULLANILAN ARUZ KALIPLARI

Tablo 2. Mecmuada Kullanılan Aruz Kalıpları

KULLANILAN ARUZ KALIBI		ŞİİR NUMARASI	ŞİİR SAYISI
Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün		5, 8, 25, 29, 30, 31, 34, 38, 40, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 50, 63, 83, 76, 95, 96, 106, 107, 108, 115, 116, 117, 125, 126, 132, 133, 255, 134, 140, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 154, 156, 222, 231, 234, 239, 244, 247, 251, 253, 277, 279, 280, 303,258	55
Fe'ölātün Fe'ölātün Fe'ölātün Fe'ölün		1, 2, 15, 26, 37, 51, ... 61, 68, 74, 75, 77, 93, 101, 118, 137, 144, 148, 163, 169, 170, 174, 179, 181, 199, 202, 203, 204, 205, 209, 214,	47

		223, 226, 229, 232, 242, 254, 267	
MefāŌīlūn MefāŌiūn MefāŌjūn MefāŌīlūn		3, 35, 79, 94, 98, 100, 114, 136, 139, 155, 157, 166, 172, 177, 197, 264	16
MefŌūlü FāŌilātū MefāŌīlü FāŌilūn		4, 6, 20, 32, 33, 39, 41, 47, 65, 73, 82, 85, 89, 90, 97, 99, 113, 127, 135, 144, 153, 159, 162, 180, 182, 185, 200, 211, 215, 219, 230, 233, 237, 238, 240, 243, 245, 252, 261, 263	40
MefŌūlü MefāŌīlü MefāŌīlü FeŌūlūn		7, 44, 84, 88, 91, 92, 138, 158, 175, 178, 190, 220, 221, 235, 236, 241, 250, 256, 259	19
MefŌūlü FāŌilātūn MefŌūlü FāŌilātūn		76, 28	2
MüstefŌilūn/MüstefŌilūn/MüstefŌilūn/ MüstefŌilūn		141	1
FāŌilātūn/FāŌilātūn/FāŌilūn		173	1
MefŌūlü MefāŌīlūn MefŌūlü MefāŌīlūn		72	1
FeŌilātūn MefāŌīlūn FeŌilūn		78, 86	2

MefâÖilün MefâÖilün FeÖülün		80, 87,145, 168, 171, 194, 248, 260	8
MefâÖilün MefâÖilün MefâÖilün FeÖülün		198	1
MefÖülü MefâÖilün FeÖülün		36, 64	2
MüstefÖilün FeÖülün MüstefÖilün FeÖülün		27, 257	2

2.3. MECMÛADA YER ALAN ŞAİR KADROSU VE ŞİİR DİZİNİ

Tablo 3. Mecmûada Yer Alan Şair Kadrosu Ve Şiir Dizini

ŞAİRİN MAHLASI	ŞİİR NUMARALARI	ŞİİR SAYISI
Necâî	4, 5,6,7, 25, 26, 29, 31,...40, 44,..., 50, 63, 64, 65, 72,..., 100, 106, 107, 108, 109, 112, 113, ..., 118, 125, 126, 127, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 144, ..., 163, 166, 167, ..., 178, 180, 182, 185, 188, 190, 191, 192, 194, 197, 199..., 204, 206, 208, 209, 211, 212, 214, 215, 219,..., 226, 229, ...248, 250,..., 261, 263, ..., 267	173
Hayâlî	27, 28, 198, 276,	4
Yahyâ Çelebi	2	1
Hayretî	41, 42, 195, 290, 294	5
Zâtî	179, 228, 282, 283, 285, 286, 288, 293	8
CaÖfer Çelebi	277, 279, 280, 281,	4

İshak Çelebi	273	1
Rahmî	15, 16, 17, 18, 19, 300, 301	7
Âhî	20, 21, 22, 23, 24	5
Şıyâmî	2	1
Hoca Çelebi	51	1
Hazânî	52	1
ÖAlemî	53	1
Vahdetî	54	1
DâÖî	55	1
Firâkî	56, 304	2
ÖAdlî	57	1
Ĥüsâmî	58	1
Cevrî	59	1
Nihânî	60	1
Yıldızî	61	1
MesîĤî	119	1
Ĥatâyî	181	1
Ahmed Paşa	196	1
Taşlıcalı Yahya	213	1
Ĥamdî Çelebi	268	1
ĤamdullâĤ	275	1
Rıyâzî	284	1
Nizârî	302	1

2.4. MECMÛADA YER ALAN ŞAİRLERİN YAŞADIKLARI YÜZYILLAR

Tablo 4. Mecmûada Yer Alan Şairlerin Yaşadıkları Yüzyıllar

ŞAİRİN MAHLASI	YAŞADIĞI YÜZYIL
Necâtî	15. yy
Ĥayâlî	16. yy
Yahyâ Çelebi	16. yy
Ĥayretî	16. yy

Zâtî	16. yy
Ca'âfer Çelebi	16. yy
İshak Çelebi	16. yy
Rahmî	16. yy
Riyâzî	16. yy
Şıyâmî	16. yy
Hazânî	16. yy
Taşlıcalı Yahyâ	16. yy
Hamdi Çelebi	15. yy
Nizârî	15. yy
Hatâyî	15. yy
Mesîhî	15. yy
ÖAdlî	16. yy
Rahmî	16. yy
Âhî	15.yy
Hoca Çelebi	16. yy
Öİlmî	16. yy
Vahdetî	16. yy
Dâ'î	15. yy?- 16. yy? ²
Hüsâmî	16. yy
Cevrî	16. yy
Nihânî	16. yy
Fehmî	16. yy
Ahmed Paşa	15.yy

2.5. NAZÎRE ŞİİRLER

Tablo 5. Nazîre Şiirler³

NAZÎRE SÖYLENEN ŞAİRİN MAHLASI	NAZÎRE SÖYLEYEN ŞAİRİN MAHLASI	ŞİİR NUMARASI
-----------------------------------	-----------------------------------	---------------

² 15. Ve 16.yy'da yaşamış Dâî mahlaslı birçok şair olduğundan mecmuadaki şiirin hangisine ait olduğu belirlenememiştir.

³ Necati'nin gazellerine söylenen nazireler için İlyas Kayaokay'ın Necati Bey'in Gazellerine Yapılan Tahmisler makalesinden faydalanılmıştır.

Necâti	Fehmî-Nefîsî? ⁴	8
Necâti	Fehmî	14
Necâti	Rahmî	15
Necâti	Semmi? ⁵	20

2.6. MECMÛADA YER ALAN ANCAK KAYNAKLARDA BULUNAMAYAN ŞİİRLER

Tablo 6. Mecmûada Yer Alan Ancak Kaynaklarda Bulunamayan Şiirler

MAHLAS	ŞİİR NUMARASI
Şiyâmî	2
Necâti	265
Riyâzî	284
Ca'âfer Çelebi	277
Zâtî	178
Hatâyî	181
Nizârî	302

2.7. MECMUADA YER ALAN KİME AİT OLDUĞU BULUNAMAYAN MAHLASSIZ ŞİİRLER VE MENSUR METİNLER

Tablo 7. Mecmuada Yer Alan Kime Ait Olduğu Bulunamayan Mahlassız Şiirler Ve Mensur Metinler

ŞİİR NUMARASI	BULUNDUĞU YAPRAK
3	5a
30	13a
43	13a
63	15b
66, 67, 68, 69, 70, 71	16a
101, 102, 103, 104, 105	24a

⁴ Necati'nin A.N.T. incelemesinde 522 numaralı gazelin birinci beyiti olan bu gazeli Fehmî, Remzî, Nefîsî, Mihri tahmis etmiştir (Kayaokay, 2018: 155). Remzi'nin divanında bu gazelin tahmisi bulunamamış, Mihri Hatun'un divanında ise var olan tahmis bu mecmuadaki tahmisle aynı değildir. Dolayısıyla mecmuadaki tahminin Fehmi veya Nefisi'ye ait olabileceği düşünülmektedir.

⁵ Ulvi, Ahi ve Yetimi divanları incelendiğinde bu tahminin onlara ait olmadığı görülmektedir. Tahminin Semmi'ye ait olup olmadığı ise divanına ulaşılamadığından kesinleştirilememiştir.

110, 111	25a
120, 121, 122, 123, 124	27a
128, 129, 130, 131	28a
137	29b
142, 143	30a
164, 165	35b
183, 184	39a
186, 187, 189	39b
193	40a
205	42b
207, 210	43a
216, 217, 218	44a
227	46b
249(Arapça/ mensur)	51a
262	54a
269, 270, 271, 272, 274, 275	55b
278	56b
287,	58b
289, 291, 292	59a
295, 296, 297	59b
298 (Farsça/ murabba)	60a
299	60a
303, 305, 306	61a

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLE İLGİLİ UNSURLAR, METİN VE MESTAP TABLOSU

Çalışmanın üçüncü bölümünde mecmûa metniyle ilgili temel unsurlar, şiir metinlerinin transkripsiyonlu hali ve MESTAP tabloları gösterilmiştir. Bunun yanında, mecmûada karşılaşılan sorunlar, metin oluşturulurken izlenen yöntem ve transkripsiyon alfabesi hakkında bilgi verilmiştir.

1. METİNLE İLGİLİ UNSURLAR

1.1. MECMÛADA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Mecmûa ele alınırken ona dair birçok sorunla karşılaşmıştır. Bunlar aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

- Mecmûada en sık rastladığımız sıkıntı müellifin sık sık imla hataları yapmış olması,
- Mürekkep damlaması nedeniyle veya sayfanın katlanan kısmın altında kalmış olmasından okunamaması, okurken sıkıntı yaşanması,
- Bazı şiirlerin mahlassız olmalarından ötürü şairlerinin tespit edilememesi,
- Çalışmada adı geçen şairlerin divanlarına ulaşamadığından nüsha farklarının belirtilememesi,
- Müellifin Necâtî'nin bazı gazellerinde birkaç gazelden bir gazel ortaya çıkarmasının o birleştirilmiş gazelin bütün beyitlerinin ait olduğu şairi veya şiirini bulmayı zorlaştırması (72 numaralı gazel buna örnek verilebilir),
- Birkaç beyitte yazının okuma zorluğu oluşturacak kadar silik ve karışık yazılması.

1.2. METİN OLUŞTURULURKEN İZLENEN YÖNTEMLER

Metin oluşturulurken izlenen yöntem, takip edilen kitaplar aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.

- Mecmûanın sayfa numarası koyu renkli bir şekilde ilgili sayfanın başına [...] işaretiyle eklenmiştir.
- Mecmûada okunamayan yerler ya soru işareti (?) ya da okunamayan kısmın mecmûadan kesilip yerleştirilmesi suretiyle tamamlanmıştır.
- Eksiltili olan yerler doldurulurken [...] işareti kullanılmıştır.

- Herhangi bir divanda yer almayan şiirler ve diğer hususlar dipnotlarda ifade edilmiştir.
- Mecmûada yer alan manzum ve mensur (iki) tüm eserlere karışıklığı önlemesi amacıyla numara verilmiştir. Manzum eserlere numara verildikten sonra hemen altına (ilk beytin üstüne) şiirin aruz kalıbı eklenmiştir.
- Divanlarla karşılaştırma yapılırken gazelin ya da kasidenin divandaki numarası belirtilmiştir.
- Transkripsiyon yapılırken Diyanet İslam Ansiklopedisi esas alınmıştır.
- Beyitlerin günümüz Türkçesine aktarımı yapılırken anlamı bilinmeyen kelimelerde “Ferit Devellioğlu’nun Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugatı” dikkate alınmıştır.
- Gazel ve kasidelerin türleri belirlenirken “Rıdvan Canım’ın Divan Edebiyatında Türler” adlı kitabından; kafiye, ölçü, redif, aruz ölçüleri saptanırken “Yekta Saraç’ın Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim- Ölçü- Kafiye” ve “Haluk İpekten’in Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz” kitaplarından yararlanılmış olup bunlar Kaynakça kısmında gösterilmiştir.
- Mecmûalar arası karşılaştırma yapılırken;
 - Necâti Bey için Ali Nihat Tarlan’ın “*Necâti Bey Divanı*” adlı çalışmasından faydalanılmıştır. Hayali Bey için yine Ali Nihat Tarlan’ın “*Hayali Bey Divanı*”’ndan yararlanılmıştır. Hayretî’nin gazelleri için Ferhat Musluoğlu’nun hazırladığı “*Hayretî Divanı (Tenkitli Metin- Dil İçi Çeviri)*” kitabından istifade edilmiştir.
- Mecmûanın divanlarla karşılaştırılması şu şekilde olmuştur:

G harfi gazelin kısaltması K harfi kasidenin kısaltması olarak kullanılmış ve dipnot sahibi metnin gazel mi kaside mi olduğunu ifade etmektedir. Öncelikle parantez içinde metin aktarılmış, daha sonra kaside ya da gazelin karşılaştırılan divandaki numarası ve beyit numarası verilmiştir. Devamında metinle karşılaştırılan divandaki farklı kelimeler yazılmıştır. Birden fazla kelime farklılığında / işareti ile ayırım sağlanmıştır.

“G127/2: .../ ...
K8/12: .../ ...”
- Necâti’nin kaside ve gazelleri Ali Nihat Tarlan’ın incelemesiyle karşılaştırılırken divanda bulunamayan gazeller için “*A.N.T. incelemesinde

yer almamaktadır.” İfadesi kullanılmıştır. Gazellerde AN.T. incelemesine göre farklı olan beyitler belirtilmiştir. 72 ve 125 numaralı gazeller bunlara örnektir.

- Dipnotta cümle içerisinde eksilteli olan kısımlar (...), kelimenin okunamayışı veya kelimenin anlamının bulunamayışı sebebiyle günümüz Türkçesine aktarılamayan kısımlardır.
- Bazı beyitler kelimeler arasında bir anlam ilişkisi kurulamadığından günümüz Türkçesine aktarılamamış ve bu dipnotta “kelimeler arasında bir anlam kurulamadı.” İfadesiyle belirtilmiştir.
- Mecmûada şiiri yer alan şairlerin hayatları hakkında bilgi verilirken kime ait olduğu kesin olarak bilinemeyen metinler için aynı yüzyılda aynı mahlaslı şairlerin hayatları hakkında da kısaca bilgi verilmiştir.
- Arapça Farsça ekler yahut tamlamalar için İsmail Ünver’in *Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler* makalesinden faydalanılmıştır. Sona yahut başa getirilen Arapça Farsça ekler ve tamlamalar şu şekilde gösterilmeye çalışılmıştır: mey-fürüş, pey-huceste, bimâr-ı Ŗışk, derd-i derûn, dil-guşâ...
- -imiş, -iken, -ise, -ile eklerinin eklendiğı kelimeye – işaretiyle bağlanmıştır. Bundaki amaç kelimenin yazımında, okunuşunda, günümüz Türkçesine çevirirken oluşabilecek hatanın aza indirilmesidir.
- Gerekli görülen yerde veya mecmûada yazması sebebiyle bazı kelimeleri birbirine bağlamak için atıf vavı kullanılmıştır. Günümüz Türkçesinde “ve” bağlacına karşılık gelen atıf vavı açık heceyle biten kelimelerden sonra “vü”; kapalı heceyle biten kelimelerden sonra “ü-u” şeklinde kullanılmıştır (çeng ü ney, defter u dîvân, âşüfte vü âvâre...).

3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

أ, آ, إ	A, Ā, a, ā
آ, ا	A, a, E, e
ء	ʾ
ب	B, b
ت	T, t
ث	Ṭ, ṣ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	Ḫ, ḥ
د	D, d
ذ	Z, z
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ẓ, ẓ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Z, z
ع	ʿ
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	K, k
ک	K, k, G, g, ñ
گ	G, g, ğ
ل	L, l

م	M, m
ن	N, n
و	V, v (o, ö, ū u,ü)
ه	H, h, (a,e)
ی	Y, y, (ı, i, ĩ, ā)

4. TRANSKRİPSİYONLU METİN

4.1. PARİS MİLLİ KÜTÜPHANESİ 380 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ 1a-61b YAPRAKLARININ TRANSKRİPSİYONLU METNİ, DİĞER MECMUALARLA KARŞILAŞTIRMASI VE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI

Bu bölümde Paris Milli Kütüphanesi'nde bulunan 380 numaralı şiir mecmuasının 1a-61b yapraklarının transkripsiyonlu metni, diğer mecmualarla karşılaştırılması ve günümüz Türkçesine aktarımı çalışılmıştır. Öncelikle mecmuanın doğru bir şekilde okunup Türkçe harflerle yazımı gerçekleştirilmiş, daha sonra transkripsiyonlu bir şekilde yeniden yazılmış ve gözden geçirilmiş, sonrasında mecmualar arası karşılaştırma yapılmış ve günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

1

Yahyâ Çelebi Fermâyed

[2a] Fe'Öilâtün Fe'Öilâtün Fe'Öilâtün Fe'Öilün

1. “Şubh-ı sâdık gibi ey miskîn ağardı şaķaluñ
Haberün yok seni penbe ile boğazlar eceluñ
2. Gülle bâdeden gönlüñ kadd-i dilberden gözüñ
Seni mağbûn ider el-ķıssâ bu tûl-i emelüñ
3. Faķr-ile ķaf-ı ķanâ'atda yûri 'Öanķa ol
Hûnına düşme megesler gibi her bi-hünerüñ
4. Üstine geķe nola her ķara câhil zîrâ
Yücedür mertebesi şems ü ķamerden zühâlüñ
5. Ne vücûduñ var ola dâ'öire-i 'Öâlemde
Yok âesâbında olan noķtaya beñzer meşelüñ
6. Seni yaşuñ gibi başından çıkarur âhir-i kâr
Zühdle oldu riyâ-ile riyâzet 'Öamelüñ
7. Sözlerüñ mürşid-i kâmil sözidür ey Yahyâ

Ĥāsılı ĥayli fenā virdi bize bu ġazelũ⁶”

2

[4a] FeŖilātũ FeŖilātũ FeŖilātũ FeŖilũ

1. “Sāġar-ı bādeye baġ gör gül-i ĥandān neyimiş
Bendeñi iñle de bil bũlbũl-i nālān neyimiş
2. Men ‘arefe sırrını fehm eylemege sa’y eyle
Añla bu nũktei’ bil ‘ārif u ‘irfān neyimiş
3. Levĥ-i ruĥsār perī-peykere mektũb olmuş
Bilebildiñ mi sũzũm ‘āyet-i Ķur’ān neyimiş
4. Gũzũmũn yaşına raĥm eyle eyākān-ı kerem
Ŝayrafi fehm idecek la’l-i Bedeĥřān neyimiş
5. Muřĥaf-ı ĥũsn dilārāda-iken bu ĥatt u ĥutũt
Sırr-ı meknũn budur ĥũccet u burĥān neyimiş
6. Beyt-i rengĩnimi gör vaşf-ı ruĥ-ı dilberde
Añla remz-i sũĥanum defter u dївān neyimiş
7. Tĩġ-ı nazm-ile sũĥan kişverini aĉ berũ gel
Bil řiyāmĩ kim imiş ĳudret-i Selmān neyimiř⁷”

3

⁶ “Ey zavallı! Aġaran tan gibi sakalın beyazladı; haberin yok (ama) ecelin seni pamukla boġazlar. Gũlle şaraptan gũnlũn, sevgilinin boyundan gũzũn; kısacası bu arzu, hırs seni aldatır. Yoksullukla kimseye minnet etmeyerek yũrũyũp anka ol; sinekler gibi her hũnersizin kanına dũřme! Her kara cahil senin ũstũne geĉse şaşılır mı, zira zuhalin mertebesi gũneř ve aydan yukardadır. Kainat iĉinde ne vũcudun var ki senin misalin, yok sayılan noktaya benzer. Sonunda seni gũzyařın gibi başından ĉıkarır; Amelin zũhdle ve riya ile riyazet oldu. Ey Yahya! Sũzlerin hidayete sevkeden kişinin sũzleridir; kısacası bu ġzelin bizim Allah karşısında benliġimizi ĥayli yok etmemizi saġladı.”

[2] G / : Gũlle bādeden gũnlũn ĳadd-i dilberden gũzũn: Kākũl-i yārda gũnlũn ĳad-i dilberde gũzũn

⁷ “şarap kadehine bakıp gũlen gũlũn ne olduġunu gör, kũleni inleterek inleyen bũlbũlũn ne olduġunu bil. Men arefe (kendini bilme) sırrını anlamaya ĉalıř, bu ince manayı anla, arif ve irfan ney olduġunu bil. Sũzũm, ĉok gũzel yũzũnũn levhasına mektup olmuş; Ķur’an ayeti ne olduġunu bilebildin mi? Ey cũmertlik kaynaġı! Gũzũmũn yaşına merhamet et; sarraf Bedeĥřān la’linin ne olduġunu anlayacak. Sevgilinin gũnũl alan gũzelliġinin kitabındaki bu yazı ve ĉizgiler gizli bir sırdır; şahit ve delil de neymiş! Sevgilinin yanaġının Ŗvgũsũnde renkli beytimi gör; sũzlerimin anlamını, defter ve divanın ne olduġunu anla. Nazmımın kılıcıyla sũz memleketini aĉ, beri gel; Siyami’nin kim, Selman’ın kudreti ne olduġunu bil.”

[5a] Mefā'ölün Mefā'ölün Mefā'ölün Mefā'ölün

Bana yetmez mi kim şim u sirişkimle rūh-ı zerdim

Cihānı bir pula şatdum kalender bir gedāyım ben⁸

4

[5b] Mef'ölü Fā'ölātü Mefā'ölü Fā'ölün

1. “Şaçdı zemîne çün yine ebr-i bahār āb

Qıldı cihān yüzini kamu sebzear āb

2. Hengām-ı gül-durur yine seyr eyle gülşeni

Her gūşe sebzear-durur her kenār āb

3. Bir dem çemen Ōarūsına meşşāta-i' şabā

hoş zeyn itdi oldı ana Ōāyinedār āb

4. Nergis çemende tañ mı-durur itse āb[a] meyl

Kaçan ki uyhudan tura ister humār āb

5. Ey dil bu mevsim içre teşne- dillere

Şāh-ı cihānuñ ebr-i kef eyler nişār āb

6. Sultān-ı dehr hazret-i Maḥmūd hān ki anuñ

Cūdı bulutlarından olur her diyār āb

7. Bir şehriyār-durur o ki a' dāsı def' için

Gün yok-durur ki yapmaya taşdan hişār āb

8. Gūş etse dürr-i lafzıñı ey pādīşāh-ı hemīn

Olurdu şermden güher-i şāhvār āb

9. Ebr-i 'adāletüñ çü saḳādur ne ğam eger

Bostān dehre virmez ise rüzgār āb

10. Sen bir nihāl-i serv-i revān mişlisin ki ider

Yüz sürmeg-ile ayağuña iftiḥār āb

⁸ Bana gümüş renkli gözyaşımla sararmış ruhum yetmez mi; ben dünyayı ucuz bir paraya satan alçak gönüllü bir dilenciyim.

11. Mihr-i ruḥuñ ḥayālî gözüm yaşın itdi germ

Bildim ki günden olur imiş tâbdâr âb

12. Ḥaṭṭ dāyire çekerse tenüñ üzre vech var

Rûz-ı bahârda olmaz igen bî-ğubâr âb

13. Rû[z]-ı maşaf şu ‘le-i tîğîñ ki berķ ura

A ‘dā şanur ki töldi yemîn u [ye]sâr âb

14. Şevķ-ı ruḥıyla şıneye şığmaz bu dil şehâ

Ṭolar bahârda nitekim cûy-bâr âb

15. Bir bülbülem ki gülşen-i medḥüñ şuvarmağâ

İtdi revân kelāmumı perverdgâr âb

[6a]

16. Nice kim ola bād bu ḥāk-ile hem-nefes

Nice ki nār-ile bile eyler qarâr âb

17. Hüsnüñ bahârı tâze-vü-ter bî-ḥazân olup

‘Aks-i ruḥuñla her-dem ola lâle-zâr âb

18. Oldı Necâtî ḥāk işigüñde niçe bir

Ebr-i kefüñden içmeye ey şehriyâr âb⁹

5

Kaşîde-i Gül

Fâ’îlâtün Fâ’îlâtün Fâ’îlâtün Fâ’îlün

1. “Gösterdi menâr-ı şâḥdan dîdâr gül

⁹ “Yine bahar bulutu suyu yere saçtığı zaman, dünya yüzünü hep yeşillığe çevirdi. Gül mevsimidir, yine gül bahçesini seyret; her kenar su, her köşe yeşilliktir. Bir zaman çimen gelinini sabah rüzgârı süsleyicisi hoşça süsledi; su ona ayna tuttu. Nergis çimenlikde suya meyl etse bu ayıplanır mı? Ne vakitte (sarhoş) uykudan uyanınca su ister. Ey dil, bu mevsim içinde gönlü susamışlara cihan padişahının avuç bulutu su serper. Âlemin sultanı Hz. Mahmud Han ki onun cömertliği (sebebiyle) bulutlarından her yer su olur. O öyle bir padişahdır ki düşmanlarını def etmek için suyun taştan hisar yapmadığı gün yoktur. Ey padişah, iri taneli inci mücevheri, senin sözünün incisini iştirte utancından aynı su olurdu. Eğer âlemin bahçesine rüzgâr su vermezse bundan üzüntü duyulmaz, çünkü adaletinin bulutu su dağıtıcısıdır. Sen öyle salınarak yürüyen endamlı bir fidan gibisin ki su, senin ayağına yüz sürmekle iftihar eder. Yanağının güneşinin hayali, gözümün yaşını ısıtınca suyun güneşten parlak olabileceğini anladım. Bahar günlerinde su çok bulanık olur; (sevgilinin yanağının) ayva tüyleri, senin tenin üzerine daire çizse yeri var (sebebi var.) Savaş günü (sevgilinin) kılıcının aleviyle şimşek çakar gibi parıldayınca düşman sağ ve sol (her tarafın) suyla dolduğunu sandı. Ey padişah, nasıl ki baharda nehirler suyla dolar (taşar), yanağının arzusuyla (da) bu gönül sineye sığmaz. Ben öyle bir bülbülüm ki Allah, senin övgünün gül bahçesini sulamam için sözümü su gibi akıttı. Nasıl ki rüzgâr, bu toprak ile dost olursa su da ateşle bile bir arada, sakince durur. Güzellüğünün baharı çok taze ve sonbaharsız olup lale bahçesi yanağının yansımasıyla her an taze kalsın. Ey padişah, Necati senin eşliğinin toprağında ne vakte kadar elinin bulutundan su içmeyi bekleyecek?”

[1] K5/1: Kâmu: yine

[5] K5/8: İçre: içre olan

[12] K5/18: tenüñ: vechi

[14] K5/21: ruḥıyla : Ruḥuñla

- Şanasın kim oldu nūr-ı aḥmed-i muḥtār gül
2. [Bāga] gel kim eyledi peyda yüzün beyzā semen
Gözün aç kim gösterür aḥḍar şecerde tāze gül
3. [El] şalar eṭrāfa ṭurmuş sebze şahnında çenār
Gel ki ‘işret ni‘metini eyledi işār gül
4. Bāde-i ḥamrā-ile çeng ü neye virdi ‘amel
Tövbe vü zühd ü şalāḥı eyledi peykār gül
5. Cām-ı nevrüz içüp mestāne yüz bin nāz-ile
Şāḥ-ı şūḥuñ boynına şalındı şāhid-vār gül
6. [B]aşdan ayağ zer ü yāḳūt-ile pīrūzeden
Fonanup diler kim ola şāhid-i bāzār gül
7. Ğonca bigi ğam dikenlerinde bülbül ḳan yuṭar
Ḳarşusına bād-ı şubḥ-ile güler oynar gül
8. Cem idüp evrāk-ı āl üstine atmış zer-feşān
Yazmış ol mecmū‘aya vaşf-ı ruḥuñ eyār gül
9. Var-iken yüzün güle meyl eylemez cān bülbüli
‘Ārife bir gül yeter lāzım degül tekrār gül
10. Āh-ı ‘āşıkḍur seni ḥüsnünde āgāḥ eyleyen
Na‘ra-i bülbülden olur her seḥer bīdār gül

[6b]

11. Şāḥ-ı ‘ādil devridür var gūş-māl it ey şabā
Bülbüle cevri eylemekden itsün istiğfār gül
12. Pādişāḥ-ı dād-ger deryā dil vü vālā güher
Kim olur ider bağından sebze ger izḥār gül
13. Āsumān-ı şaltanat ḥān bāyezīd ol kim anuñ
Ḥulḳ bağında niçe ḥurşīd gibi var gül
14. Āb-ı luṭfi irmese ser-sebze olmaya çenār
Bād-ı ḥulḳı esmese bitürmeye gül-zār gül
15. At na‘linden cihān mihrāb gibi secde-gāḥ
İti izünden olupdur yeryüzi hem-vār gül

16. Meclisünde bāğı bir maḥbūb ḥidmet-kārdur
Çeşm nergis ḳadd ‘ar‘ar ḥaṭṭ çemen ruḥsār gül
17. Pāyuṇa iṣār için ey serv-i bağı-ı saltanat
Eylemiş la‘lin ṭapaḳlar üzre [zer] iḥzār gül
18. Gonçalar ‘arz itmeyince ṭapuṇa gesiyle zer
Naşb olunmadı çemen iḳlîmine serdār gül
19. Bād-ı şubḥ ol deñlü ḥulkın ṭibini pür etdi kim
Çāk çāk olmuş görür dāmānı her-bār gül
20. Şehriyāra himmetüñ maḥmūd-ı ḥāş u ‘āmdur
Ḳaṅğı meclis ola kim anda ola ağı‘yār gül
21. Cān-ile meddāḥunam dil- teng ḳoma beni
ÔAndelîbinden cihānda olmadı bî[z]ār gül
22. Zîneti eyyāmı-durur ḥatt-ı şîÖrûñ şöyle kim
Reng ü bûy-ıla olur ārāyişi gül-zār gül
23. Bezmüñe bir naḥl-i rengin bağlamışsun yaraşur
Andan itse lutfi yollarını istifsār gül
24. Tāc-verler üzre şāha şehriyār ol şehriyār
Nitekim her nev-bahār olur ser-i ezhār gül
25. Gülşen-i vaşfuñda her beyti Necāṭi çākerûñ
Beñzer ol mehzûn nihāle kim ucında var gül¹⁰”

¹⁰ “Gül, dal minaresinden yüzünü gösterince Ahmed-i Muhtar’ın nurunu da gül sanırsın. Bahçeye gel, beyaz yasemin ortaya çıktı; gözünü aç ki ağaçtaki yeşillik taze gülü gösterir. Çınar ağacı, yeşilliğin ortasında durup el sallar; gel ki gül, eğlence nimetini ikram ediyor. Gül, kırmızı şarap ile çeng ve neyi harekete geçirip tövbe, takva ve iyiliğe savaş açtı. Gül, yüz bin naz ile kendinden geçerek nevrüz kadehini içip sevgili gibi şuh dalının boynuna salındı. Gül, baştan ayağa altın, yakut ve mavi renkli kıymetli taşla kuşanıp arsız bir kadın olmayı diler. Bülbül, gonca gibi keder dikenlerinde kan yutarken gül onun karşısında sabah rüzgarıyla gülüp oynar. Kırmızı yapraklar toplanıp üstüne altın saçmış, gül o mecmuaya sevgilinin yanağının övgüsünü yazmış. Can bülbülü yüzün varken güle meyl etmez (zaten) arif olana bir gül yeter, başka güle gerek yoktur. Aşığın ahı seni güzelliğinden haberdar eder; gül, her seher bülbülün haykırışlarından uyanır. Ey bahar rüzgarı, gülü bülbüle eziyet ettiğinden istiğfar etmesi için uyar (çünkü) adil padişahın devridir. Adaletli padişah deniz gönüllü ve yüce bir mücevherdir ki bahçesinde sebzeçi olup gül yetiştirir. Bayezid Han’ın saltanatın gökyüzü ki o onun yaratılışının bahçesinde birçok güneş gibi gülü vardır. İhsanının suyu erişmese çınar yeşil başlı olamaz, tabiatın rüzgarı esmese gülbahçesinde gül bitmez. Dünya at nalından mihrap gibi secde edecek yerdir, yeryüzü onun köpeği izinden daima gül olmuştur. Senin meclisinde bahçe seven bir hizmetkardır; nergis göz, ardıc ağacı boy, çimenli yüzündeki ayva tüyler, gül yanaktır. Ey saltanat bahçesinin servisi, senin ayağına ikram etmek için gül, kırmızı tabakların üstünde altın hazırlamış. Goncalar senin huzuruna bir kese altınla çıkmayınca gül, çimenlik ülkesine komutan olarak tayin edilmedi. Sabah rüzgarı, tabiatın güzel kokusunu o kadar doldurdu ki gül, daima uçlarını parça parça olmuş görür. Ey padişah senin yardımını herkes beğendi; zaten gülün düşman olduğu hangi meclis vardır? Seni candan överim beni keder içinde bırakma; gül bülbülünden dünyada usanmadı. Şiirinin hattının güzelliğinin zamanıdır öyle ki gülbahçesinin gülünün süslenmesi renk ve koku ile olur. Meclisine parlak renkli bir hurma ağacı bağlamışsın yakışmış, gül, ondan iyilik yollarını soruştur. Ey padişah! Her yeni baharda çiçeklerin

Kaşıde-i Nişan

[7a] Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mef'â'îlû Fâ'îlün

1. “Çekdi çevürdi kendüyi ey şim-per nişan
Miskîn saçuña beñzemek ister meger nişan
2. Döne döne çekilmez-idi böyle gâlibâ
Bir kezde beñzemesse kaçuña ey siper nişan
3. Bir yaña cân kodı gözün bir yaña dili
Ya'Önî her atıcıya gerek ikişer nişan
4. Öldüğüme kayırmazam ey kaşları kemân
Gamzeñ okına ben gidicek kim diker nişan
5. Zülfüne beñzemeklige küllî vücûh-ile
Ey dilrubâ kenârda olur meger nişan
6. Olsun hemîşe başlar üstünde yiri var
Manşûr olana ta key ola ol sefer nişan
7. Ta'şîl-i fazl ü kesb-i kemâlât eyleyüp
Kodı cihanda gerçi çok ehli hüner nişan
8. Bu Öaır içinde da'Övîyi şî'Ör eyleyenlere
İnsâf bu kaşıde yeter mâ hâzar nişan
9. Evsâf-ı şehriyâr-ile elfâz-ı bendeden

başının gül olması gibi padişahlar üstündeki padişaha padişah ol. Senin kölen olan Necati'nin her beyti övgünün bahçesinde ucunda gül olan düzgün bir dala benzer.”

[1] K15/1: Yıldı bir kerre menâr-ı şâhdan dîdâr gül

Gösterür nite ki nûr-ı Ahmed-i muhtâr gül

[2] K15/7: yüzün: yed-i/ taze: nar

[3] K15/8: turmuş: durmuş/ şâhnında: sahnında / çenâr: çinâr

[4] K15/9: peykar: bî-kâr

[5] K5/11: boynına salındı: şalunur boynına

[6] K5/10: ayağ: ayağa, tonanup: donanur

[7] K15/12: karşısına: karşusunda

[9] K15/6: cân: dil

[10] K15/15: hûsnüñde: hûsnüñden

[12] K15/18: ger: ler

[13] K15/19: halk: kadri

[16] K15/25: ÖarÖar: şanavber

[18] K15/27: gesi: hemyan/ nasib: nasb

[19] K15/35: dāmānı: dāmānını

[20] K15/36: Ma'hmūd: ma'hibb

Hiç meclis var mıdır ki anda ola ağıyar gül

[22] K15/42: Hatt: hatt ile

[23] K15/43: Bağlamışsun: bağladı kim/ lutfi: lutf

[24] K15/44: Nite: Nice/ ser-i: şeh-i

- Bu naẓm -ı dil -pezîr-dürür muhtaşar nişân
10. Żevk u tena'ÖÖum ehli söze viremez şeref
- Hâme gibi kaçan yaza her ney-şeker nişân
11. Levh-i zeberced üstine her ay başında bu
- Yazulduğınca ey melikin baħr u ber nişân
12. Düşman ĥisârı ile qara kâfir illerin
- Yazulduğınca ey melik-i baħr u pür nişân
- [Kâlbi Öadû gibi ide zîr u zeber nişân]
13. Dem-beste eyledükçe Necâtîyi zülf dost
- Fiöl-cümle ĥâtırın ele alup yazar nişân¹¹”

7

Kaşîde-i Benefşe

- [7b] MefÖölü MefâÖîlü MefâÖîlü FeÖülün
1. “Gülşende reöîs olmağa ezhâr[a] benefşe
- Demdür ki qadem-rençe kıla vara benefşe
2. Bağdâd-ı cemende ide daÖvâ-yı ĥilâfet
- ÖAbbâşî Öalem ide ki gülzâra benefşe
3. Dem geldi ki gül şevķine her ĥâr ayağına
- Yüzin süre boynın çeke yalvara benefşe
4. Bu lutf-ıla kim kıldı çemen şâhnını çîni
- TaÖn itse nola nâfe-i tâtâra benefşe

¹¹ “Ey gümüş gibi beyaz göğüslü , tuğra senin misk kokulu saçlarına benzemek istediği için kendini çekip çevirdi. Ey kalkan, anlaşılan bir seferde tuğra senin kaşına benzeseydi böyle döne döne çekilmezdi. Senin gözünün bir yana canı bir yana gönlü koyması her atıcıya ikişer hedefin gerektiği anlamına gelir. Ey kaşları keman (gibi sevgili), öldüğüme acımiyorum (ama) senin gamzenin okuyla ben ölünce hedefi kim diyecek? Ey gönül alan, tuğra her yönüyle saçına benzemek için kenarda durur. Her zaman başlar üstünde tutulsa yeridir çünkü o tuğra her ne vakte kadar gönderilse zafere ulaşır. Gerçi birçok hüner sahibi erdem sahibi olup olgunlaşarak bu dünyada bir iz bıraktılar. Bu yüzyıl içinde şâirlik iddiasında bulunanlara bu hazır olan kaside bir hedef olarak yeter. Bu beğenilen şiir, Padişahın övgüsü ile kulunun sözlerinden özet bir nişandır. Nasıl ki şeker kamışı kalem gibi tuğra yazamazsa (çekemezse) zevk, nimet ve bolluk içinde bulunanlar da söze şeref kazandıramazlar. Ey denizlerin ve karaların hükümdarı, fıstık yeşili kıymetli taşın üstüne (ferman) her ay başında bu tuğra yazılır. Tuğra, düşman kaleleriyle kara kafir ülkelerini düşman kalbi gibi alt üst eder. Dostun saçları Necati'nin sesini soluğunu kestikçe tuğra tamamen gönlünü ele alarak yazar.”

[1] K20/37: Miskîn saçuña: müşğîn qaşuña

[2] K20/38: benzese/ püser

[4] K20/40: Qayırmazam: qayırmazın

[6] K20/45: Başlar: Başlarıñ/ ... ne yaña kim ider sefer..

[9] K20/48: Bendeden: bendeye

[10] K20/49: Virmez: vire mi

[11] K20/50: bu: bir/ Melikin: melik

[13] K20/44: Fiöl-cümle: lutf-ile

5. Hindü-beçe-i micmer[e] gerdân cemende
Rağbet kıomadı tabla-i Óattāra benefşe
6. Óıřı nitekim süzen-ile çıkdı hevā[ya]
Ol resm[e] çıkar kıulle-i kühsār[a] benefşe
7. Gel Óayř idelüm l[ey]l u nehār-ile ki geçdi
Rūza semen-i tāze řeb-i tār[a] benefşe
8. Pervāne gibi bāl ü perı kıapkıara yanmış
Dıvāne gibi pırecheni pāre benefşe
9. Tā maĥřer-i gülşende şunuldı kıar[a] defter
Maĥzūn oluben döndi günahkār[a] benefşe
10. Niçün gögerüp boynın eger serv dibinde
Aşmadı-ise kendüsini dāra benefşe
11. Gömmiř beline deñlü yire ki ide siyāset
Yaklandı Óacep çarĥ-ı sitemkāra benefşe
12. Ĥar-güş gibi göz açık uyĥuya varmış
İrmesse ne tañ dost-ı bıdāra benefşe
13. Āşüfte olup sünbül-i dildāra benefşe
Yüz yire kıodı derd-ile bıçāre benefşe
14. Leyli şacıñuñ Óıřkı-ile tağlara düşmüş
Mecnūn gibi aşüfte -vü- āvāre benefşe

[8a]

15. Zülf-ile ĥatta Óāřık olan gülşene gelsün
Tā göñlün aç a ide çemen ara benefşe
16. Gülzāra varub göñlümüz eğlense olurdı
Sünbüllerüne beñzese bir pāre benefşe
17. Ben bı-dile cevritmek-içün tābiÓ olupdur
Zülf-i siyeh ü çarĥ-ı nigū[n]- sāra benefşe
18. Āĥ eyledi kim çıkdı tütünü depesinden
Yaķup cigerin bencileyin nāra benefşe
19. Kıadr-ile şeref buldı yetişdi göke başı

- Şāh ışigine süreli ruhsāra benefşe
20. Maḥmūd-ı cevān-baht u cihān-baḥş kim anuñ
- Hulķı ile virür hāra gül ü hāra benefşe
21. Düşman Őalemi gibi gelür yār ışigüne
- Başı aşāğa münkesir vü ķāra benefşe
22. Her yaprağı bir göz bebegi gibi olupdur
- Ķadri ğüline etmege neżżāra benefşe
23. ŐAdlũn-le ider dehr mizācın felek ıslāḥ
- Şekerle virür fāōide bīmāra benefşe
24. ŐAhdũnde hacıl oldu yüzi yirlere düşdi
- Girdüğ-içün kisvet-i küffāra benefşe
25. Ğülzār ğüzer eyler-ise şarsar-ı ķahruñ
- Ğül āteş olub dūd ola hem-vāre benefşe
26. Egmezdi boyun olmasa ḥükmũñ bigi çavuş
- Ol sancaķ-ı jenĝārĭ zer-kāra benefşe
27. Uĝrı gibi baĝlu getürürler nażaruña
- Yire baķuban giydüğ-içün tāze benefşe
28. Ğülzār sarayũnda zihĭ dār-ı saŐādet
- Kim oldu yakın çarḥ-ı pür sitāra benefşe¹²”

¹² “Ğülbahçesinde çiçeklerin reisinin menekşe olması için menekşenin tenezzül edip gitmesinin vaktidir. Menekşe, yeşilliĝin Bağdat’ında hilafet davası ederek Abbasilerin sancaklarını ğülbahçesinde yapsın. Öyle bir an geldi ki menekşe ğülün arzusuyla ayaĝına (batan) her dikene yüzünü sürüp boynunu çeker ve yalvarır. Bu iyilikle yeşillik meydanını süsledi, menekşe Tatar miskini ayıplasa ne çıkar? Çimenliĝin ortasında buhurdan taşıyan hindi çocuĝu (gibi) menekşe attarın kabına ilgiyi azalttı. İsa’nın iĝneyle havaya çıkması gibi menekşe o şekilde daĝın zirvesine çıkar. Gel, gece ve gündüz eğlenelim ki gündüze taze yasemin, karanlık geceye menekşe geçti. Menekşenin deliler gibi gömleĝi parçalanmış, bal ve peri (zannedilen) pervane gibi kapkara yanmış. Ğülbahçesinin mahşer ğününde kara defter sunulunca menekşe ğunahkara dönüşüp mahzun oldu. Menekşe eĝer kendisini asmadıysa ne diye servi (gibi sevgilinin) dibinde boynunu eĝerek nefessiz kalır? Menekşe zalim feleĝe yakalanmış ki o, beline kadar yere gömüp idam ediyor. Tavşan gibi gözü açık uyuya kalmış, menekşe uyanık dostu ulaşamazsa ayıplanır mı? Menekşe sevgili sümbül (için) aşık olup çaresiz bir dertle yüzünü yere eĝdi. Menekşe, senin simsiyah saçının aşkı ile Mecnun gibi perişan ve serseri (bir vaziyette) daĝlara düştü. (Sevgilinin) saçına ve yüzündeki ayva tüylere aşık olan ğülbahçesine gelsin ki menekşe gönlünü açıp çimenliĝi süslesin. Menekşe bir parça senin sümbüllerine benzese (de) ğülbahçesine gidip gönlümüzü eğlendirsek olurdu/ eğlendirirdik. Menekşe ben gönülsüze eziyet etmek için siyah saçlar, baş aşāĝı dönen feleĝe tabi olur. Menekşe, benim gibi ateşte ciĝerini yakıp öyle bir ah etti ki dumanı tepesinden çıktı. Menekşe padişahın kapısına yüz sürdüĝünden beri itibar ile şereflendi ve başı göĝe erişti (muradına erdi). Talihli ve dünyaları baḥş eden Mahmud ki onun huyuyla dikene ğül, menekşeye diken verir. Menekşe sevgilinin kapısına düşman bayrağı gibi baş aşāĝı, kırılmış ve kara gelir. Menekşenin ğüle bakmaya gücü yeterse, (ĝülün) her yaprağı bir gözbebeĝi gibi olur. Gökyüzünün sevinç zamanını adaletinle düzelttiĝi gibi menekşe şekerle hastaya fayda saĝlar (iyileştirir). Menekşe senin zamanında kafir elbisesi giydiĝi için utanıp yüzü yerlere düştü. Ğülbahçesi (sevgilinin) kahrının şiddetli, soĝuk rüzgarını geçirirse ğül ateş olup menekşe de daima duman olur. Menekşe hükmün gibi çavuş olmasa o paslı sancak altın işlemeliye boyun eĝmezdi. Senin huzuruna hırsız gibi baĝlı getirirler; menekşe yeni giydiĝi için yere bakar. Ğülbahçesinin sarayında ne hoş saadet evi ki menekşe yıldız dolu feleĝe yakın oldu.”

[8b] Fā'Öilātün Fā'Öilātün Fā'Öilātün Fā'Öilün

“Hezār āh-ı nidā ey mihr ü cemālũñ gülistānına

Ki müşk-i efşān ider ĥattuñ Öizāruñ büstānına

Döşenmiş verd-i ruhsāruñ çü zülf sāyebānına

Getürmüş ĥāl-i miskīn hümāyun zülf yanına

Ne hoş şebbāz olur gör kim yeg (beg) ilter āşiyānına¹³

Şarāb-ı ehl-i vāĥdetden gel iç Öār eyleme zāhid

Riyā vü zerķ zünnārını bilüne bağlama zāhid

Bugün Öışķ ehline ferdā sözüni söyleme zāhid

Şarāb-ı ehl-i vāĥdetden beni menÖ eyleme zāhid

Saña ne bir kişi her ne iderse kendü cānına¹⁴

Firāk-ı yād-ı ĥasretten çün oldum sine-i sūzān

Benüm sūz-ı derūnumda yanubdur lāle-i nuÖmān

Göñül pervāne -veş her dem cemālũñ şemÖine sūzān

Yanarum bezm-i şevķuñla gözüm ağlar göñül ĥandān

[2] K20/2: İde: dike

[5] K22/6: Çemende: çemendür

[6] K22/11: hevā: semāya

[7] K22/7: geçdi: döndü/ rûza/ târa

[10] K22/13: Kendüsini: kendüzini

[12] K22/16: Göz: Gözi/ Devlet: dost

[18] K22/25: Cigerin: Cigeri/ Depesinden: tepesinden

[23] K22/32: Mizac

[24] K22/33: Kisvet: kısmet

[25] K22/34: Gülzār: Gülzāra/ āteş olub: ateş ola gül

[26] K22/35: Bigi: yeli

[27] K22/37: taze: kara

¹³ Yüzünün gülü saçlarının gölgeliğine döşenmiş çünkü misk kokulu benini mübarek saçlarının yanına getirmiş. Gör ki koruyan kuş yuvasına ne hoş bir şanlı yiğit olur!

¹⁴ Ey zahit! Vahdet ehlinin şarabından iç, utanma. Riya ve ikiyüzlülük kuşağını beline bağlama. Vahdet ehlinin şarabını bana yasaklama. Birisi ne yaparsa kendi canınadır, sana ne!

Hemān şol şemŌa döndüm ki güler kendü ziyānına¹⁵

11

Cemālün şevkı tābından çü gitdi rütbet-i şemŌuñ
İdeydi nār-ı gayretten dükendi tākat-ı şemŌuñ
Özin pervānenüñ yakmağ olubdur gayret-i şemŌuñ
Yüziñe beñze[rem] dirmiş Ōacebdür hālet-i şemŌuñ
Başı ortaya koyub söyler nekim gelse zebānına¹⁶

12

Ōlīzāruñ içredür zeynolmuş güli gülzār anuñ
Ki hūsnuñ gülşeni bŷy-ı damāguñ tutdı eflākuñ
Alub yanına dildār söger ardunca Ōuşşākuñ
Raķīb-i kelb öper her dem nigāra sāŌid ü sākuñ
Öğünsün düşmen öğünsün eger şalursa yanına¹⁷

13

[9a]

Dehān-ı gōnça lebüñ görüp evrāķ olubdur gül
Hevā-yı bŷy-ı zŷlfüñle olup āşŷfte her sŷnbul
Ġam-ı hindŷ-yı zŷlfüñle siyeh pŷş Oldı her fŷlful
Gŷlŷn bir ārıķı rengin görüb aldanma ey bŷlbŷl
Ki ol anca senüñ gibi ġariķbin girdi řanına¹⁸

¹⁵ Gŷnlŷmŷn yanışı, hasreti anmanın ayrılığındandır. Benim kalbimin yanışımdan çok kırmızı bir lale yanmaktadır. Gŷnlŷ pervane gibi her an güzelliğinin mumuna yanar; senin arzusunun meclisiyle yanıyorum, gözüm ağlıyor, gŷnlŷm mutlu sadece kendi ziyanına gülen şu muma döndüm.

¹⁶ Madem ki güzelliğinin arzusunun gücünden mumun miktarı azaldı; (onu) gayret ateşinden yapsaydı; mumun takati tükendi. Pervanenin aslı, mumun gayretine kendisini yakmaktır. Mum hali çok ilginçtir, çünkü yüzüne benzemek ister. Mumun hali acayiptir (çünkü) diline ne gelse başını ortaya koyarak söyler.

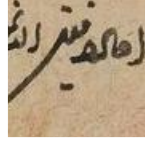
*Beñzeme kelimesi ile cümle kurulamadığından benzerem tercih edilmiştir.

Kalpklıda böyledir.

¹⁷ Güzelliğinin gülbağçesinin kokusu damağının kokusunu tuttu; sevgili gökleri yanına alarak aşklarının ardı sıra söver. Köpek rakip her an yüzü güzel sevgilinin elini bacağını öper; düşman eğer bu yanına kalırsa övünsün.

¹⁸ Gül, gonca dudaklının ağzını görünce yaprakları olur; saçlarının kokusunun havasıyla her sŷmbŷl aşık olur. Her biber saçlarının karasının kederiyle siyahlar giyindi. Ey bŷlbŷl, gŷlŷn bir yanağının rengini görüp de aldanma ki o anca senin gibi garibin kanına girdi.

Görüp her dilberi Fehmî cihānda şaķın aldanma

Anuñ hüsne meyl itme aldanma

Ki gerçekler inanmadı bu dünyānuñ yalanına¹⁹

Vefālar dilberüñ olur cefāsız şaķın aldanma

Yüzüne gülse birkaç gün Necātî şaķın aldanma

Ki gerçekler inanmadı bu dünyānuñ yalanına”²⁰

Muhammes-i Necātî

Fe’Öilātün Fe’Öilātün Fe’Öilātün Fe’Öilün

“Baña bir gūşe mi var künc-i fenādan ğayrı

Baña mahrem kim olur derd u Őanadan ğayrı

Ger sorarlar dilā bunca belādan ğayrı

Dime kim yārda yok cevır ü cefādan ğayrı

Ne dilerseñ bulunur mihr ü vefādan ğayrı²¹

Şerha şerha dilümi tığ-ı cefālar dilicek

Siper-i şinemizi tır-i havādış delicek

Hār-ı şahra-yı ecel dāmen-i Őömre ilicek

Beni ağlañ beni kim üstüme gelmez ölicek

Bir avuç toprak atar bād-ı şabādan ğayrı²²

Çeşmüñe ehl-i nażar nergis ü şehlā didiler

¹⁹ Ey Fehmi! Her sevgiliyi görüp onun güzelliğine meyl ederek sakın aldanma ki gerçekler bu dünyanın yalanına aldanmadı.

²⁰ Vefalar sevgilinin olur, vefasız sakın aldanma. Ey Necati, yüzüne gülse birkaç gün sakın aldanma çünkü gerçekler bu dünyanın yalanına inanmadı.

²¹ Bana fena hazinesinden başka bir köşe mi var; dert ve zahmetten başka bana kim dost olur? Ey gönül! Eğer bunca beladan başka kavga sorarlarsa sevgilide eziyet ve cefadan başka (bir şey) yoktur, deme. Sadakat ve sevgi başka ne istersen bulunur.

[15] Baña mahrem kim: Baña kim mahrem/ sorarlar: sorarlarsa (Bellibaş, (2014): 119)

²² Gönümünü parça parça cefa okları delecek; gönümüzün siperine yaşananların okları dokunacak. Kırmızı ecel çölünün dikenleri ömür eteğini dikecek. Ben ölünce üstüme sabah rüzgarından başka bir avuç toprak atacak kimse gelmez.

[16] cefalar: belalar (Bellibaş, (2014): 119)

Mime beñzedicek laŖlũne zĩbā didiler

[9b]

Cĩme teşbih idicek kākũlũne lā didiler

Elif-i kāmētũn-ile kaşuňa rā didiler

Beni kim egleye ālemde bu rādan ğayrı²³

18

Neyleyem pertev-i hūrşĩdi cemālũn var-iken

Bağmazın māh-ı neve iki hilālũn var- iken

Ğayrı aĝyār-durur dilde hayālũn var-iken

Ne ümmĩd eyleye Ŗuşşāk vişālũn var-iken

Ne ğaraž idine bĩmār devādan ğayrı²⁴

19

Rahmiyā virmeyecek yār baňa vuşlat elin

Virmeye şāhid-i mağsūd bize [ol] devlet elin

Āh u zār ile urub birbirine ĥayret elin

Yüzine dutsa Necātĩ nola ger ĥaclet elin

Nesi var yüze gelür dest-i duŖādan ğayrı”²⁵

20

Muhammes-i Necātĩ

MefŖlũ FāŖilātũ MefāŖĩlũ FāŖilũn

“Hüsñũ ĥayālĩ āleme ey dilrubā yeter

²³ Gözlerine bakanlar, nergis ve hafif şaşı dediler; kırmızı dudaklarını mime benzeterek süslü dediler. Kakũlũnũ cime teşbih yaparak la dediler. Boyunun elif gibi uzunluğuyla kaşına ra dediler. Beni bu ra harfinden başka dũnyada kim eylesin.

[17] mime beñzedicek: mime beñzer dehānuñ / kākũlũne: kākũle / elif-i kāmētũn: şol elif kāmētũn (Bellibaş, (2014): 119)

²⁴ Yüzün varken güneşin ışıklarını ne yapayım; iki hilalin varken yeni aya bakmam. Gönũlde hayalin varken başkası düşmandır, aşıklar sana kavuşmak varken neyi ümit etsin? Hasta, ilaçtan başka neyi arzulasın?

[18] Bağmazın: Bağmazam / ümmĩd eyleye: ümĩd idine (Bellibaş, (2014): 120)

²⁵ Ey Rahmi! Sevgili bana kavuşma elini vermeyecek; ulaşılmak istenen sevgili, bize devlet elini vermeyecek. Ah ve inlemeyle hayret elini birbirine vurup Necati yüzüne utanma elini tutsa ne olur? Yüze gelen dua elinden başka nesi var? [19] virmeyecek: virmez ise / ĥayret: ĥasret / dutsa: tutsa / ger ĥaclet: ĥaclet (Bellibaş, (2014): 120)

La'ólũñ şafāsı cānuma merhem ğıda yeter
Hāl-i ruħuñ bu şinede çerāġı cefā yeter
Dil kişverine zũlf-i siyehũñ belā yeter
Yıkmaġa bir vilāyeti bir ejdehā yeter²⁶

21

Aġyāra uyuben beni ey kaşları kemān
Atma yabana ok gibi göġsũñ gerüb hemān
Mür āteşine yaġdı beni çarh-ı bî amān
Geh yaş gelür gözũmden geh yaş yerine kan
Derd-i derũnı bilmege bu mācera yeter²⁷

22

[10a]

İzũñ ġubārı başıma ger olsaydı tāc
Olmazdım bu vech-ile ġalk arasında Óaç

Ma'Ōnāda olan derde devā istemez

Bîmār-ı Óışķa şerbetle eyleme ilāc

Var ey şabîb ķo beni derdim baña yeter²⁸

23

Geldim bu fāñî āleme hiç sürmedim şafā
Çekdũm belā vũ derd-ile çok dürlũler cefā

²⁶ Ey sevgili! Güzelliġinin hayali dünyaya yeter, kırmızı dudaklarının eġlencesi canıma merhem ve gıda olarak yeter. Yanaġının beni bu göġüste cefa kandili olarak yeter, gönöl memleketine siyah saçların bela olarak yeter. Bir ili yıkmak için bir ejderha yeter.

²⁷ Ey kaşları keman! Düşmana uyarak hemencecik beni ok gibi göġsünü gerip yabana atma. Amansız dünya beni acı ateşte yaktı; bazen gözũmden yaş gelir bazen yaş yerine kan. Kalbimin derdini bilmeye bu macera yeter.

²⁸ Eġer izinin tozu başıma taç olsaydı bu şekilde ġalk arasında ılgın ağacı (gibi) kalmazdım. Anlamda olan mizaç derdine deva istemez, aşķ hastalıġına şerbetle ilaç verme, ey doktor, beni bırak, derdim bana yeter.

Dilber yolına bildiğim oldu kamu heba

Ey çarh sende yâr gibi olma bî vefâ

Zîrâ bu deñlü âleme bir bî-vefâ yeter²⁹

24

Kimse billâhî sen gibi bî Özzet olmasun

Âlem içinde müflis-i bî- devlet olmasun

Aç ol cihânda minnet ile niÖmet olmasun

Tek yerde gökde zerre kadar minnet olmasun

Örti döşek Necâti’ye bir büriyâ yeter’’³⁰

25

ĤURŪF-I ELİF

FâÖilâtün FâÖilâtün Fâilâtün Fâilün

1. “Aldım ağzuña ölçüsin zerre deñlü yok vefâ

Pür cefâsın hey güneş yüzlü ĥabîbüm Muştafa

2. Tığ-ı gam boynum muĥarref çalub eylerse kalem

Yaza akan yaşum işigünde ayât-ı vefâ

3. Lutfuña idüb binâ yapdum mahabbet ĥânesin

Rence kılursañ kadem ehlen ve sehlen merĥabâ

4. Gide mi zülfün ĥayâli şineden ey seng-i dil

Çün bilürsin muĥkem olur kâfirî olur binâ

5. Nâme ye şıgmaz Necâtîñün muţavvel kışsasıñ

²⁹ Bu fani dünyaya gelerek hiç mutlu olmadım; çok çeşitli bela, dert ve eziyetler çektim. Sevgili yoluna bildiklerimin hepsi heba oldu, ey dünya sen sevgili gibi vefasız olma çünkü dünyaya bu derecede bir vefasız yeter.

³⁰ Allah için kimse senin gibi izzetsiz olmasın, alemin içinde iflas eden devlet olmasın. Dünyada minnetle nimet olmasın; aç (kal). Bir tek yerde gökte zerre kadar minnet olmasın. Örtü döşek yatan Necati’ye bir hasır yeter.

*Bu tahmis tesbit edebildiğimiz kadarıyla Āĥî’ye aittir.

Göz yaşıyla Óarż ola apua bki mcer³¹”

26

[10b] FeÓiltn FeÓitn FeÓiltn FeÓilün

1. “Eğer etmez nidelüm h-ı seher-gh sağa

Meger in vire dostum Allh sağa

2. Nidelüm zehr unarsa sağa şerbet başa dehr

Bu cihn böyle olur gh başa gh sağa

3. Levh-i hecristde oımaa hkyt-ı amı

Giceler uba dek emÓ tutar h sağa

4. Hoş olur sohbt-i mey gicede mehtb olıcağ

Nr a meclise gel kim demz mh sağa

5. Ey Nect taısa laÓl ide hrıd gibi

Bir naar eyler-ise himmet-ile h saa³²”

27

MstefÓiln FeÓln MstefÓiln FeÓln

1. “Szum siryet itse Mecnn-ı n-murda

lar kebb olaydı başındaki yuvda

2. NatÓ-ı zeminde oldum ferznesi cihnn vah

Ferzn olur oyunda süre süre piyde

³¹ “Ey güneş yüzlü sevgilim Mustafa! Ağzının ölçüsünü aldım; sende zerrece vefa yok, cefa dolusun. Kalem, keder kılıcını değiştirilmiş boynuma vurup eylemezse vefa ayetleri, akan gözyaşlarımı senin kapıda yazsın. Senin lutfunla muhabbet evinde bir bina inşa ettim, zahmet edip gelirsen buyur hoş geldin. Ey ta gönül! Nasıl ki kafirin yaptığı bina saqlam olursa saqlarının hayali de göğsümden gitmez. Necati’nin uzun kıssası mektuba sığmaz, onun ölümsüz macerası senin kapına gözyaşıyla arz edilsin.”

[1] G1/1: Azua: azu

[2] G1/2: yaşım: anum

³² “Ey dostum, seher vaktindeki inlemeler sana tesir etmez, ne yapalım ancak Allah sana insaf versin. Dünya sana şerbet bana zehir sunuyorsa ne yapalım, bu cihan (zaten) böyledir; bazen bana bazen sana; Geceler, ayrılık levhasındaki keder hikayelerini okumak için sabaha kadar sana mum tutar (aydınlatır). Gecede mehtap olunca içki sohbeti hoş olur; meclise nur saarak gel ki sana ay (yüzlü) demiizdir. Ey Necati! Padişah sana himmetle bir kere baktığında tasan güneş gibi kırmızı olursun.”

3. Ne-idüğini cihānuñ fehm it ḥabāb-ı meyden
Yazmış bu nükteyi Cem cām-ı cihān- nümāda
4. Zühhāda künc ü mescid mesken baña ḥarābāt
Taḳdīr böyle yazmış nem var benüm orada
5. Bir yanın çekübdür Öışkıñ Ḥayālī ey meh
Kim aña nisbet oldu ḳavs u ḳuzah hevāda³³

28

Mef'ölü Fā'ölātün Mef'ölü Fā'ölātün

1. “Ḳan aḡladuñ görünce ben Öāşıkı belāda
Ey çeşm-i hün-feşānum olsun demüñ ziyāde
2. Çeşmüñ kimi yıkarsa çekmege bende anı
Almış kemend eline ḡışūlaruñ ḳafada
3. Künc-i belāda tenhā bīmār olub yaturken
Yanuma ḡuşsa geldi bilişde ol arada
4. Sen çeşm-i şāhbāza şayd-ı Harām olam dir
Yıllar-durur ki uçar dil murḡı bu hevāda
5. Teşbih sāde virmez zīnet söze Ḥayālī
Rengin edā gerekdür eş'ār-ı dil-guşāda³⁴

[3] G2/4: hicr:çihremde/ dek:degin

*(İkinci beyitte mecmuada zehr ve dehr kelimesi yer deḡiştirmeli, yanlış yazılmış.)

³³ “Acım muradına eremeyen Mecnuna bulaşsa kuşlar başındaki yuvada kebab olur (pişer)du. Yeryüzünde alemin bilgini oldum vah ki oyunda at süre süre vezir olur. Cem, bu nükteyi dünyayı gösteren kadehe yazmış, (sende) alemin ne olduğunu (o) içkideki hava kabarcığından anla. Zahidlere messcit köşesi, bana harabat meskendir; benim orada neyim varsa böyle takdir buyrulmuş. Ey ay (yüzlü sevgili), aşkının hayali havaya bir yayını çekince gökkuşağı onunla karşılaştırıldı.”

[2] G6/2: vah kelimesi divanda yoktur.

[4] G6/4: kılmış: yazmış

[5] G6/5: yanın: yayını (mecmuada yanlış yazılmış) / kim oldu ana nisbet kavs-i kuzah kepāde

³⁴ “Ey kan saçan gözlerim, (sevgilinin) aşkıyla beni bela (meclisinde) kan aḡlar görünce daha çok kan aḡla (dedi). Senin gözlerin kimi yıkarsa bende onu çekmek için kafadaki omzuna dökülmüş saçların eline bir yular almış. Bela köşesinde ıssız ve hasta olmuş yatarken o arada yanıma keder geldi, hemen dost oldular. Gönül kuşu, yıllardır bu havada uçar da senin doğan gibi olan gözlerine haram bir av olayım, der. Ey Hayali, sadece teşbih (benzetme sanatı) söze güzellik katmaz; gönül ferahlatıcı şiirler için renkli bir söyleyiş de gerekir.”

[3] G7/3: Künc-i belāda: gam gecesinde / ol arada: aşināda

[11a] FāŖilātün FāŖilātün FāŖilātün FāŖilün

1. “Yār zülfünden çekülsün dirmiş baña raķib
Hey maŖāzallah ne çāre işde boğaz işde ip
2. Olmadı gönüm ġariḃi şām-ı zülfünde ķabul
Gerçi kim mergüb olur her nesne kim ola ġariḃ
3. Gözlerüñ Ŗaynı Ŗināyetdür kime ide nażar
Kirpügüñ sehm-i saŖādetdür kime ola naşib
4. Mest olıcaķ ķan içer dirler senüñçün dostum
 Hey Mestüm şarāb-ı nāz neylersin içip
5. ŻaŖf-ile görünmez oldum kimden umayım vişāl
Görmeyince ĥasteyi kime Ŗilāc itsün taḃib
6. Bu Ŗibādet-ĥāne-i şimā bigi eflāk şāh
Har gehi Ŗişret şunubdur üsti atlas altı şeyyib
7. Acır-iseñ gel Necāti derd-mende acı kim
Ne leb-i dilber naşib oldı ne ĥelvā-yı raķib³⁵”

[4] H7/4: Harām: ĥarem

³⁵ “Rakip bana sevgilinin saçlarından çekilsin diyormuş; aman Allah korusun, işte boynum işte ip; başka çaresi yok (bu işin.) Garip olan her şeye rağbet gösterilir ama garip gönüm saçlarının karanlığında kabul görmedi. Sevgili senin gözlerin iyilik aynasıdır (acaba) kime bakacak, kirpiğin (ise) mutluluk okudur (acaba) kime nasip olacak? Ey dostum senin için sarhoş olana kadar kan içen derler; ...nazlı şarabı içip de neylersin? (O kadar zayıfladım ki görünmez oldum, kime kavuşmayı umayım; doktor hastayı görmeyince kime ilaç versin?... Ey Necati, acırsan gel ben dertliye acı ki ne sevgilinin dudağı ne de rakibin helvası nasip oldu.”

[1] G25/2: çin-i zülfünden çekülsün dir imişsin doostum,işde: uşda

[5] G25/7: alsun: eyler/ Görmeyince: görmeyicek

*(Üçüncü beyitteki “Gözlerüñ” kelimesindeki “l” harfine hatayla şedde yazılmıştır.)

ĤARFUL-TĀ

FāĖilātün FāĖilātün Fāilātün Fāilün

1. “ĖIşķ-ı cāmından olupdur Ėandelib-i zār mest
Ĥüşyār olan şanur kim yok yere ağlar mest
2. Her kişi bezm-i ezel mesti-dürür ammā ki ben
CürĖa-i cām-ı lebünden olmuşam tekrār mest
3. Çeřm-i mahmūruñ řarāb-ı nāz içüp řanum doker
Cenge bünyād eylemez olmayıcaķ küffār mest
4. Gözlerüñ-ile değişdüm gönlümi bir büseye
Aldamak āsān olur çüñkim ola Ėayyār mest
5. Rūmdur bu Rūmda Ėömr-i dırāz olmaz dimeñ
Cām-ı güldendür demādem bülbul-i bjdār mest³⁶”

31

Ve lehu eyzan

[11b] FāĖilātün FāĖilātün Fāilātün Fāilün

1. “Pāre pāre eyler ise bağrumı peykān-ı dost
Dideden her pāresi çıkup diye kim şani dost
2. Ol boyı řimřāda yarın yapışursa dād-ĥāh
Serv gibi her taraşdan dest ola dāmān-ı dost

³⁶ “Aş şarabının aşkıñdan (ötürtü) inleyen bülbul mest olur, ayık olan da mest olan (kişi) bořa ağladı sanır. Her kişi ezel meclisinde mest olmuştur ama ben dudaklarının kadehinin bir yudumundan tekrar mest oldum. Sarhořunun gözleri naz şarabını açıp kanımı akıtır, kafirler kendilerinden geçmeyince savaşa meydan vermezler. (Ey sevgili) gözlerinle gönلümü bir öpücüğe değiştirdim, hilekar (kişi) mest olunca (onu) aldatması kolay olur. Burası Anadoludur ve Anadolu’da uzun ömürlü olmaz demeyin, uykusuz bülbulün sarhoş olması gül kadehindendir.”

[1] G34/1: Ėışķ: ĥonca/ Ĥüşyār olan: Bilmeyen şöyle

[2] G34/2: Lebünden: lebünle

[4] G34/4: Büseye: ĥamzeye

[5] G30/4: Birinci mısra aynıdır. İkinci mısra 29. Gazzelin 6. Beytinin ikinci mısrası ile iki kelime dışında benzerdir:

G29/5: cām: büy /bjdār: gülzār

3. Rūmdur bu rūmda Óömr-i dırāz olmaz dimeñ
Uzasun çoñ ruhlarında zülf-i müşg-efşān-ı dost
4. Vaşla dermān isteyenler derde dermān itmesün
Derde dermān eylesün kim derddür dermān-ı dost
5. KaÓbe-i der-gāhda kimdür Necātī dir-iseñ
Óİd-i vaşla cān virici yaÓnı kim qurbān-ı dost³⁷

32

Ve lehu eyzan

MefÓülü FāÓilātü MefāÓilü FāÓilün

1. “Terk eyle vār dost yolında gedālīg it
ÓĀlem içinde başı açuķ pādişālīg it
2. Ey pır-i mey-fürüş başımda humār var
Gel bir ayağ şun elümi al atalīg it
3. ÓAkl ister-imiş ayıra göñlümi Óışkıdan
Kim dir aña kim araya gir ketħudālīg it
4. Ğarķ oldu baħr-ı miħnete dil zevraķı meded
Ey Hızr-ı pey-ħuceste yetiş dil-rübālīg it
5. Cānā Necātī çoķ seni dünyā ķadar sever
Dünyā gibi gel imdi yeter bı-vefālīg it³⁸

³⁷ “Sevgilinin oku bağırmı parça parça ederse gözünden her parçası çıkıp hani kim dost desin. O boyu şimşir ağacı, yarın adalet için yapırsın dostun eteği servi gibi her taraftan el olsun. Burası Anadoludur ve Anadoluda uzun ömür olmaz demeyin sevgilidir bu; bıraksın sevgilinin misk kokusu saçan saçları yanaklarında uzasın. Sevgiliye kavuşmanın ilacını isteyenler derde ilaç olmasın, derde derman olanlar ki dostun ilacı derttir. Dergahın Kibesinde Necati kimdir dersin; sevgiliye kavuşma bayramında can verendir ki sevgilinin kurbanıdır.”

³⁸ “Ne var ne yoksa terk edip sevgilinin yolunda kölelik yap, dünyada başı açık padişahlık yap. Ey meyhanecilerin piri, başımda sarhoşluk var; gel bir kadeh sunup elimi al (da) atalık yap. Akıl, gönlümü aşktan ayırmak ister (ama) ona kim araya girip kahyalık etmesini söyledi? Ey mübarek izli Hızır! Gönül sandalı zahmet denizinde boğuldu; yardım et, yetiş gönül hırsızlığı yap! Ey sevgili! Necati seni dünya kadar çok sever; yeter, dünya gibi gel şimdi (de) vefasızlık et!

[1] G31 / 1 Var: varı/ Yolında: yolına

[3] G31/3: Kim:ki

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mef'û'îlû Fâ'îlün

1. “Cân işigüne dil ser-i zülfüne çekdirür [raht]*

Ey dost himmet eyle ki yâ taht ola yâ baht

2. Başumdan eksük olmadı gavgâ-yı [zülf-i] dost

Sultân-ı Ŗaşk idineli gönümi pây-i taht

3. Şabr it firâka yâ çekesin Ŗaşk yayını

Nerm olur âteş-ile dilâ her kemân-ı saht

[12a]

4. Du'â zâg-ı zülfîni dil tıflı aşinâ

Bağrumı itdi tu'ûme içüb aña laht laht

5. Bâzâr-ı mihr germ-iken alub Necâtîyi

Câyûn kenâr-ı cüy gerek sâye-i dıraht³⁹

34

ĖARFUL-CİM

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâilâtün Fâilün

1. “Dil-berâ sevmek seni niçün ola Ŗuşşâka suç

Ben bu suç-ile cemâlünden ırağ olmak ne güç

2. Katlime kaşd itmesün gamzeñ iğen ikide bir

³⁹ “Ey sevgili! Gönül can eşğinde saçlarının başına yardım et ki ya mevki ya da mutluluk olsun.? Aşkın sultanı gönülmü payitaht edindiğinden beri sevgilinin saçlarının kavgası başımdan eksik olmadı. Ey gönül! Ayrıliğa sabret de aşk yayını çekebil, her sert yay ateşle yumuşar. Gönül, saçlarının keskinliğini çocukluktan tanır; onu parça parça içmek için bağrımı yiyecek yaptı. Güneş pazarı sıcakken Necati’yi alıp senin yerinin ırmak kenarı (veya) ağaç gölgesi (olması) gerek.”

[1]G32/1: Çekdirür haft: çekdi raht

*(Mecmuada yanlış yazıldığı düşünöldüğünden raht kelimesi tercih edilmiştir.)

[2]G 32/2: Gavgâ-yı zülf-i dost

[4]G32/4: Du'â zâg: İtmege zâg

[5] G 32/ 5: Necâtîyi: Necâtî mey

Mihnet ü cevr ü cefâyı dirler bir iki üç

3. Hâsret eyyâmında la'ölün arzu etsem nola

Fatlu yinür ey perî bayrâm olıcağ çün oruç

4. Ruhlarıñda zülfün ucından neler çekdüğümü

Didi pes gavğālu olur rūmda elbetde uç

5. İremezsın zāhidā vaślına ol Őİşi-demün

Dem-be-dem sa'Őy-i riyāzetle gerekse göge uç

6. Ağzı gonça beli ince dil-rübālar yok dimez

Ey Necātî işte bağ gerekse öp gerekse kaç⁴⁰

35

Ve lehu eyzan

Mefā'Ölün Mefā'Ölün Mefā'Ölün Mefā'Ölün

1. “Gel ey gamze kerem eyle rakib-i pür- fitenden geç

Beni anuñla bir etme yā andan geç yā benden geç

2. Gülistān mevsimi geldi nidersün çār dıvārı

Ruh-ı dildāra Őazm eyle gönül kaydıyla benden [geç]

3. Şanavber ayağūñ öpmege tūbā gibi baş egmiş

Şu gibi bir kez ey şahñ-ı çemen serv-i revāndan geç

4. Kemān ebrularuñā incinüb peykānuñā çekdüm

Gel ey tîre müje billāhi lutf eyle geçenden geç

⁴⁰ “Ey dilber! Niçin aşıklara seni sevmek suçtur? Benim bu suçla güzelliğinden uzak olmam çok zor! Sevgilinin gamzesinin oku sürekli beni öldürmeye kastetmesin; bir iki üç diye saydıkları (sevgilinin) zahmet, eziyet ve cefasıdır. Ey peri! Hasret günlerinde dudaklarını arzulasam bundan ne çıkar çünkü oruçtan sonra bayramdır; tatlı yenir. Yanaklarında saçlarının ucundan neler çektiğimi (söyleyince) yeter, Anadolu’da uçlar tabiki kavgalı olur, dedi. Ey zahit! Sen, daima dünyadan el etek çekmiş olsan da göge uçsan da o İsa nefesliyle görüşemezsin. Ey Necati! İşte bak; ister öp ister sarıl, ağzı gonca (gibi), beli ince, gönül alıcı (sevgililer) hayır demez.”

[2] G 40/2 Cefâyı dirler: cefā bî-dillere/ tîr-i gamzeñ katlūme kaşd itmesün ikide bir

[3] G 40/ 3: La'ölün arzū itsem nola: Nola arzu itsem lebün / Ey perî: ey yüzi

[4] G 40/ 4Çekdüğümü: çekdüm didüm

5. Didüm rûz-ı ezel oldum bu bezm-i hûsne pervâne

Gülüp didi Necâtî kimesne gelmedi senden geç⁴¹”

36

ÂHARFUL-DÂL

[12b] Mef'ûlû Mef'â'îlün Fe'ûlün

1. “Hiç olmadı Ŗışk işinde dilşād

Meşhûrdur ol ki oñmaz üstād

2. Dil mülki harāb olmayınca

Olmadı cihān Ŗışk ābād

3. Ayağına şu inipdür ey dil

Turalı hevā yolında şimşād

4. Dil murğını zülf bend-i ğamdan

Başına çevürdi kıldı āzād

5. İş kızıl altun oldu her kim

Bāde-ile Necâtî oldu muŖtād⁴²”

37

⁴¹ “Gel ey gamze(li sevgili), fitne dolu rakibi geçip bana ihsanda bulun; beni onunla bir sanma; ya ondan ya da benden vazgeç. Gül bahçesi mevsimi geldi dört duvarı ne yapacaksın? Sevgilinin yanağında kararlı ol, gönül kaydıyla kendinden vazgeç. Ey uzun boylu sevgili! Çam ağacı ayağını öpmek için Tuba ağacı gibi baş eğmiş, su gibi bir kez (de) yeşillik meydanından geç. (Sevgilinin) kaşlarının yayıyla incinip sevgilinin kirpiğine çektim, gel ey kirpiğin oku Allah için lutfu bul, geçenden sen de geç. Dedim ki Allahın ruhları yaratıp bir araya topladığı günde bu güzellik meclisinin pervanesi oldum, gülerek bu meclise kimse gelmedi kendinden geç dedi.”

[2] G 42/4: Dildāra: cānāna / Benden: bedenden

[3] G 42/5: Sahn-ı çemen serv-i revāndan geç; serv-i revān sahn-ı çemenden geç

[4] G 42/3: Çekdüm: geçdüm/ Tire müje: tır-i müje

[5] G 42/6: Gülüp didi ki gelmedi bu bezme kimse senden geç

*(Üçüncü beyitte A.N.T.’nin okuyuşu esas alındı.)

⁴² Aşk meselesinde hiç mutlu olmadı; o üstat dertten kurtulamamasıyla meşhurdur. Gönül evi yıkık dökük olmayınca aşk dünyada mamur hale gelemedi. Ey gönül kılıç heveslerinin ardında dolaşalı ayaklarına su inmiştir. (Sevgilinin) saçı, gönül kuşunu keder bağından başına çevirip (onu) azat etti. Ey Necati! Her kim içkiye alışırsa (artık) onun işi kızıl altındır (sevgilinin dudağıdır).

[1] G 51/1: Şād olmadı Ŗışk işinde Ferhād / Meşhurdur ol : Meşhurdür ki

[2] G 51/2: Cihān: cihanda

[3] G 51/ 3: Dil: dost

[4] G 51/6: Zülf: zülfi

57

Ve lehu eyzan

Fe'Öilātün Fe'Öilātün Fe'Öilātün Fe'Öilün

1. “İşğünden gider oldu dil-i āvāre meded

Dostlar olmaya mı bu ğama bir çāre meded

2. Derdim ol deñlü değüldür ki ola şerbetle Öilāc

Beni size gerek-ise meded ol yāra meded

3. ÖĀkil-i šābir-iken Öāşık-ı şeydā kıldı

Yüz urañ yalvaruñ ol gözleri sehñhāra meded

4. Ey ĥarım-i ĥaremüñ dār-ı şifā her derde

Şerbet-i vaşl-ile iriş dil-i bīmāra meded

5. Tāb-ı ĥasretler-ile yaqdı beni mihr-i firāķ

Serv-i nāz olmaz-ise sāye-i divāra meded

6. Zār zār ağlamağa ĥasta Necātī ĥālın

Dil-i ğamı dide-ile dide-i ĥün-bāra meded⁴³”

38

Ve lehu eyzan

Fā'Öilātün Fā'Öilātün Fāilātün Fāilün

1. “Şol kıara ĥālūñ zenaĥdānuñda ey ĥorşid-ĥad

Bir ĥabeşdür Mısrī zindānunda maĥbūs-ı ebed

[13a]

2. Mıñ ağzuñ dāl zülfüñ cānum u Öömrümdürür

⁴³ Kararsız gönül kapından gitti gidecek yardım et, arkadaşlar bu kedere bir çare yok mudur yardım edin. Derdim şerbetle ilacın (iyi edebileceği) kadar değildir, ben size ihtiyaç duyuyorum, o yar da yardım etsin. Ben sabırlı bir akıllı kimseyken beni yüz sürüp yalvaran o gözleri büyüleyici (sevgiliye) çılgın bir aşık kıldı, yardım et! Ey (sevgilinin)hareminin mukaddes evi! sen her derde şifa evisin; hasta gönle kavuşma şerbetiyle eriş de yardım et. Hasretin sıcaklığıyla ayrılık güneşi beni yaktı. Nazlı, servi (sevgili), duvar gölgesi olmazsa yardım et. Ey Necati! Dermansızca ağlayarak kendini hasta ettin; gözü kederli gönülle kan saçan gözlere yardım et.

[3] G47/3: Urañ: urub

[5] G 47/ 6: Mihr: nār

Hey elā gözlüm meded şol mîm ü dālûñden meded

3. Kılletümden añlamañ peşmîne-puş olduğumı

Jeng-i ğamdan göñlümün āyînesin şağlar nemed

4. Ey göñül bir sen deġülsün derd-i yāra mübtelā

Bu cihānda bu belādan kurtulımaz hiç eħad

5. Her kişi bir mesned-ile irüşür bir devlete

Pādişāhum işigi oldı Necātiye sened⁴⁴”

39

ĤARFU’L-ZĀL

Mef’Ūlū Fā’Ūlātū Mefā’Ūlū Fā’Ūlūn

1. “Zibā ruħuñdan oldı lebün ey kamer leziz

Gün germ olınca lā-cerem olur şemer leziz

2. Öİşk odıdur ruħuñla lebünden şafā viren

Mihrün ĥarāretünden olur gül-şeker leziz

3. Rıhlet güninde derdünü dünyāya virmezın

Zirā olur müsāfire zād-ı sefer leziz

4. Boynuña kol tolayu lebün emdügüm bu kim

Peyvend olınca şāh-ı ter olur şemer leziz

5. Şirîn-ter eyle maħlaś-ı şî’Ūriñ Necātiyā

Ki olur ta’Ūsonıña ĥalvā-yı ter leziz⁴⁵”

⁴⁴Ey güneş isteyen! Çenendeki şu kara benin, Mısır zindanında ilelebet hapis bir Habeştir. Ey ela gözlüm! Mim ağzın, dal boyun benim canım ve ömrümdür; şu mim ve dalinden bana da yetiş. Azlığımdan hırka giydiğimi anlamayın; keçe, gönlümün aynasını kederin pasından saklar. Ey gönül! Sevgilinin derdine tutulmuş bir sen değilsin, bu dünyada bu beladan hiçbir kimse kurtulamaz. Her kişi bir rütbe(paye) ile bir makama erişir, padişahın kapısı da Necati’ye destek, güvence oldu.

[1] G 49/1: Mısır: Mısır

[3] G 49/4: Jeng: zeng

[5] G 49/ 7: İşigi: işigiñ

⁴⁵ Ey ay (yüzlü), dudakların süslü yanaklarından lezzetli oldu, gün ışıyınca şüphesiz meyve lezzetli olur. Yanağınla dudağından huzur veren aşk ateşidir, yüzünün yakıcılığından gül tatlısı lezzetli olur. Ahiret gününde derdini dünyaya

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mef'ûîlü Fâ'îlün

1. “Cānuma nice yakmayayın ben hezār tāğ
Nāzûk tenine yakmış işitdüm nigā[r] tāğ
2. Şevk-ile çāk idüb yaqasın Ōāşıkāne şubh
Mihrûnle yakdı gönlisine bir yādigār tāğ
3. Yer yer yapışdurur tenüne penbeler sehāb
Nār-ı gamuñla yakdı meger kūhsār tāğ
4. Ben bir peleng-i bîşe-i Ōışkam nişān baña
Yetmez mi bu tenümde olan bî-şümār tāğ
5. Ey Hāyretî delîl-i mahabbet degül midür
Cism-i felekde şol görinen tāb-dār tāğ⁴⁶”

Ve lehu eyzan

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâilâtün Fâilün

1. “Nār-ı gayretle nice yakmayayın ben cāna tāğ
Gayrılar bezmünde yakmış mest olur cānāne dāğ
2. Bir düğündür her kıara gönlüye ol olmaz naşib
Meclisünde germ olub yanmağ senüñ mestāne dāğ
3. Virmez biñ altuna hālîs erenler cān-içün

vermezsin çünkü yolculuk azığı yolcuya lezzetli gelir. Boynuna kolumu atıp dudağından öptüğüm bu meyve ki taze dala ulaştığında lezzetli olur. Ey Necatî! Şiirinin mahlasını daha tatlı yap ki yemek sonunda taze helva lezzetli olur.

⁴⁶ Nazik sevgili, tenine yaralar açmış, ben kendime nasıl bin yara yakmam? Arzuyla sabahı aşıklara yakışır şekilde yırtıp yak (denince) (âşık) senin yüzünle gönlüne yadigar olarak bir yara yaktı. Bulutlar tenine yer yer pembeler yapıştırır, meğer dağ tepesi senin kederinin ateşiyle yara açmış. Benim tenimdeki sayısız yaralar, aşıklar ormanındaki bir kaplan olmama bir alamet olarak yetmez mi? Ey Hayretî! Gökyüzündeki cisimlerde şu görünen parlak, ışıltılı yara sevgi işareti değil midir?

[1] G239/1: Cānuma: cānumda

[2] G239/2: Gönlisine: gögsine

Bir elif çekdüm yakup şinemde üç yerde dāğ

4. Bî-ḥesāb idise ne var ḥ āce dīnāruñ senüñ

Bizdede eksük değül fi'l-cümle dervişāne dāğ

5. Ḥayreti kılsa tecellî pertev-i envār-ı yār

Fūr-ı Mûsa gibi āñide karar yana dāğ⁴⁷”

42

Fā’ölātün Fā’ölātün Fā’ölātün Fā’ölün

1. “Bir vefāsuz yār sevdüm aña söz kār eylemez

Şalınur bir demde biñ nādān-ile Ōār eylemez

2. Kullarınun şāh olan olduğunu ister velî

Bir lahza yok kim pādīşāhım bendesin zār eylemez

3. Dem-be-dem ḥüsni menākıbın Ōanber-i mā virür rāyigān

Cān-ı dil naḫdin alub benümle bāzār eylemez?⁴⁸

4. Ben kılunı gamzeñ öldürdi inkār itmesün

Kimseden ḥūd kōrkusu yok.... [yazı görünmüyor]⁴⁹”

43

ĤARFUR-RĀ

Fā’ölātün Fā’ölātün Fāilātün Fāilün

1. “Gülleri bād-ı šabā kande bulursa yaqalar

⁴⁷Diğerleri mecliste kendini dağlayınca sevgili mest olmuş, ben canıma gayretin ateşiyle nasıl yara açmayayım? Senin meclisinde ısınıp, sarhoş olup kendini dağlamak her kara yazılıya nasip olmayacak bir düğündür. Erenler hakkı için, sinemde üç yerde yara açıp bir elif çektim (ki) bunu bin has altın verseler değişmem. Ey tüccar! Senin paranın haddi hesabı olmamasından ne çıkar? Bizde de tamamen derviş gibi yaralar eksik değildir. Ey Hayreti! Sevgilinin nurlarının ışıltıları görünse o yara, Musa’nın Tur Dağı gibi hemen kararır yanar.

[1] G241/1: tāğ: dāğ

[2] G241/2: kara gönliye ol olmaz naşib: kara yazılıya olmaz naşib

[3] G241/3: Üç yerde dāğ: Dün üç dāne dāğ / Virmez: vermezem

[5] G241/5: Envār: dīdār / Karar: qarara

⁴⁸ Beyit kelimeler arasında bir anlam kurulamadığından günümüz Türkçesine aktarılamadı.

⁴⁹ “Bir vefasız yar sevdim, ona söz fayda etmez; bin cahille derdimden salınır (da) utanmaz. Gönül kullarının padişah olmasını istemez, hiçbir an yok ki sevgilim bana ağlayan, inleyen bir ok atmasın.”

*(Dördüncü beyit son mısra sonundaki kelime eksikliğinden dolayı günümüz Türkçesine aktarılamadı.)

Çāk olupdur śanemā şevķũñ elinden yaķalar

2. Cũş iden ķanlu yaşı lāle gibi Ferhāduñ

ķizarupdur yine tağlar etegi-ile yaķalar

3. Ne revādur bu ki ben hecr odına yanmış-ken

Degme ĥayvānı iledüb vaşlı śuyına yaķalar

4. Sevinür ellerini ķana boyadukça nigār

Şol güzeller gibi kim eline ĥinnā yakalar

[13b]

5. Ey Necāti hele ben gördüğümü söyleyin

Nice ola neyleyeler ġāyeti bu kim yaķalar⁵⁰”

44

Ve lehu eyżan

MefŖŖlŖ MefāŖŖlŖ MefāŖŖlŖ FeŖŖlŖ

1. “Şevķũñle yanan dillere pervāne disŖnler

Sen şemŖ olıcak āşıķuñā yā ne disŖnler

2. Uş cān vireyin sen delŖķanlunuñ elinden

Ŗldi yine şol bir delŖ dŖvāne disŖnler

3. Kũyĩnda baña itlerũñ ŖrŖrse ķayırmaz

Ulularumuz ĥalŖmi sultāna disŖnler

4. Ey bād-ı śabā var yŖri yārāna ĥaber vir

Farz-ı ġazeli şŖylece rindāne disŖnler

⁵⁰ Ey put! Sabah rŖzgari, gŖlleri nerede bulursayakalar; senin arzunu elinden yakalayıp yırtar. Ferhad’ın lale gibi coşan kanlı gŖzyaşları yine kızarır, dağlar eteğiyile (onları) yakalar. Ben ayrılık ateşiyile yanmışken hayvanı iletip kavuşma suyunu yakmak bana reva mıdır? Sevgili, (aşık) elini kana boyadıkça sevinir; şü güzeller gibi eline kim kına yakar? Ey Necati! Ben gördüğümü söyleyeyim de; nasıl olsun, ne yapsınlar ki sonunda yaksınlar.

[1] G 168/1: Şevķũñ: işķiñ

[2] G 168/ 2: İden: idŖb

[5] G 168/5: SŖyleyin:sŖyleyeyin

5. Bir vech-ile sûret virelüm şiÖre Necâtî

Kim halk be baĸ maÖnî-i Selmâna disünler⁵¹”

45

Ve lehu eyzan

FâÖilâtün FâÖilâtün Fâilâtün Fâilün

1. “Her kaçan bād-ile zülf-i Öanber- efşân şarmaşur

Dil perişân olı başlar rişte-i cân şarmaşur

2. Ben libās-ı Öömrüm itdüm dest-i hicrân-ile çāk

Āh kim kāküllerüñ her gice Öüryân şarmaşur

3. Qadd-i zülfünden gelen bād-ıla hasretler gibi

Qoca qoca görüñür şimsād u reyhân şarmaşur

4. Sen sanavber qāmete Öaşık olalıdan gönül

Qanda kim görürse bir serv-i hırāmân şarmaşur

5. Vāsf-ı hālünden yazardum yāra ammā qorqaram

Nāme-ile bile gider rişte-i cân şarmaşur

6. Ey Necâtî yirde gökde bir belāsuz bal yok

Māh-ı tābāna sehāb u gence şuÖbān şarmaşur⁵²”

46

Ve lehu eyzan

⁵¹“Arzunla yanan gönüllere pervane desinler, sen mum ol sevgiliye de sana daha ne desinler. Şimdi sen delikanlının elinden can vereyim de öldü yine şöyle bir deli divane (aşık) desinler. Köpeklerin bana senin kapıda havlarsa önemsenmez, büyüklerimiz halimi sultana desinler. Ey sabah rüzgarı! Yürü sevgiliye haber ver, gazelin tarzını rindane(dünyayı umursamazcasına) desinler. Ey Necati! Şiire bir tarzla biçim verelim ki halk Selman’ın manisine bak, desinler.”

⁵² Her ne zaman rüzgar ile anber kokusu saçan saçlar dolaşır, gönül perişan olmaya başlar, can ipi dolaşır. Ben ömrümün elbisesini ayrılığın eliyle yırttım ah ki senin kaküllerin her gece çıplak (bir şekilde) dolaşır. Saçlarının uzunluğundan gelen rüzgarla birbirlerini özlemişler gibi şimşir ağacı ve reyhan kocaman sarılıp görüşür. Sen sevgilinin boyuna aşık olduğundan beri gönül, her nerde birini görse nazlı nazlı salınan sevgili (sanıp) sarılır. Durumumu açıklamak için sevgiliye yazardım ama mektupla dahi can ipimin dolaşmasından (ölmemden) korkuyorum. Ey Necati! Yerde de gökde de belasız bir bal yoktur; parlak aya, buluta ve hazineye de yılan dolaşır.

[2] G194/2: Kāküllerüñ: kākülleri

[3]G194/ 3: Qadd-i zülfünden gelen bād: qāmet-ü zülfüñ nesîmi

[14a] Fā'Öilātün Fā'Öilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. “Her seher vaktinde murğ-ı latîf elhân okur
Hub-rûlar meclisünde şanasın hoş-hûn okur
2. Durmasun bülbül gibi dāyim figānlar eylesun
Şol ki güller defterinde nāme-i hicrān okur
3. Bî-nikāb olma hābîbim görmesün yüziñ rakîb
Muşhaf açuk olıcağ dirler anı şeytān okur
4. Yār hüsniñ zîkr iderken cenneti añmañ baña
Söylemez dünyā sözün şol kimse kim kūrān okur
5. Cem'Ö olur āşüfte-diller kim bu gice bir ğarîb
Dil otāğına ğam-ı cānānesin mihmān okur
6. Kığırur gönüm kuşın dilber kara züfin şalub
Hey bu ne şebbāzdur kim kendüzi sultān okur
7. Tarz-ı eş'Öāra Necātî bir letāfet virdi kim
Her melek meyl-i żarāfet idüben dîvān okur⁵³”

47

Ve lehu eyzan

Mef'Öülü Fā'Öilātü Mefā'Öilü Fā'Öilün

1. “Çarhuñ güneş egerçi gördi gencidür

⁵³“Her seher vaktinde tatlı bir kuş şarkılar söyleyince güzel yüzlülerin meclisinde okuyuşu güzel ve tatlı olan (biri) okuyor sanırsın. Şu güller defterinde ayrılık mektubu okuduğundan durmayıp bülbül gibi daima haykırsın, feryat etsin. Ey sevgilim! Örtüsüz durma (da) rakip yüzünü görmesin hem Kur'an açık olunca onu şeytan okur derler. Sevgilinin güzelliğinden bahsederken bana cenneti anmayın, Kur'an okuyan kişi dünyalık bir söz söylemez. Perişan gönüller toplanır çünkü bu gece garip (bir şekilde) gönül evinde sevgilinin kederi misafir çağırır. Dilber, kara saçlarını salıp gönül kuşumu çağırır; bu öyle yiğit bir kuştur ki kendisine sultan der. Ey Necati! Şiirlerinin tarzına bir tatlılık verince her melek zarafetle meyledip divanını okur.”

[1] G196/1: Vaktinde: gülşende kim

[4] G196/3: Añmañ baña: añmaz gönül

[5] G196/6: Olur: oluñ

[6] G196/9: Kendüzi: kendüsin

Düñde kapu kapu gezen bir dilencidür?⁵⁴

2. Bir şive-ile yıkdı harāb eyledi beni
Şol gencecük güzel kim bu gün hūsn gencidür
3. Derd-i nigārı el götürüb eyledüñ taleb
Şād ol gönül ki kendüziññ dest-rencidür
4. Kirpüklerüñ hayālî bu mecrūh şinede
Ey kaşları kemān uvacuķ kara sancıdur
5. Dügün gördi cürŲa dökdüğümü bir mey-fürüş
Bugün beni oñarmayan anuñ ilencidür
6. Servi Necātî ķaddüñe benze[r] didi-ise
Lutf it sen aña ķalma ki şāŲir yalancıdur⁵⁵

48

Ve lehu eyzan

[14b] FāŲilātün FāŲilātün Fāilātün Fāilün

1. “Ruhlaruñ Ųuşşāka ol zülf-i perişān Ųarz ider
Kāfirî gör parmağın ķaldurdı imān Ųarz ider
2. ŲĀlemi Ųışķa dile gösterdi hūsnüñ nitekim
Kāyinātı dideye mihr-i dıraḥşān Ųarz ider
3. Devlet-i Ųışķuñda umaram ķapuñda yer bulam

⁵⁴ Kelimeler arası anlam birliğı kurulamadığından günümüz Türkçesine aktarılamadı.

⁵⁵“Bugün şu gencecik güzel, güzellik hazinesi bir naz ile beni yıkıp perişan etti. Resim gibi güzel sevgilinin derdiyle el açıp istekte bulundun, bundan memnun ol gönül ki senin elinin emeğidir. Ey kaşları keman (sevgili)! Kirpiklerinin hayali bu yaralı sinemde ufacık kara bir sancıdır. Bir şarap satıcısı benim damla (yudum, içki) döktüğümü dün gördü, bugün beni iyileştirmeyen onun bedduasıdır. Necati, servi senin boyuna benzer dediyse sen ona lutufta bulun da inanma şair yalancıdır.”

[1] G89/2: Kim; ki

[3] G89/3: Sancıdur: şancıdur

[4] G89/6: Dügün: dün / Bir mey-fürüş: PİR-i mey-kede

Taht mūra-gāh olur taht-ı Süleymān Óarz ider

4. Yār derd-ile ölürken baña şerbet ey tabīb

Şol şudur imān için bīmāra şeytān Óarz ider

5. İtüñ ürüb bildirür řapuñ gedāsı geldügin

Ehl-i hācet hālünü sultāna der-bān Óarz ider

6. İşigüñe irmek-içün dīde-i ter dāmenüm

Göz yumup açınca anca dürr ü mercān Óarz ider

7. Būse Óahd etdi Necātiye lebüñ güyā lafi

MuÓciz izhār itmek-içün mürdeye cān Óarz ider⁵⁶”

49

Ve lehu eyzan

FāÓilātün FāÓilātün Fāilātün Fāilün

1. “Nāz-ile cānānumuz kim laÓl-i cān-perver şunar

Şūh dilberdür ağızdan şanasın şekker şunar

2. Bezm-i hūsn içinde dāóim mest-i nāz olmağ-içün

Leblerüñ her lahẓada cām-ı mey-i ahmer şunar

3. Ğamzeler taÓlīm idermiş gamze-i fiğānına

⁵⁶ “Yanakların aşıklara o dağınık saçlarını arz edince kafirin parmağını kaldırıp iman ettiğini görürsün Parlak güneşin kainatı gözler gözler önüne serdiği gibi aşk dünyası, güzelliğini gönle gösterdi. Aşkının makamında kapıda yer bulmayı umuyorum, Süleyman’ın tahtı gelince taht karınca yolu olur. Ey doktor! Sevgilinin derdiyle ölürken bana şerbet ver çünkü şeytan hastaya imanını (almak) için gelen şu sudur. İhtiyaç ehlinin durumunu sultana kapıcının bildirmesi gibi senin köpeğin de kapının dilencisinin geldiğini havlayarak bildirir. Eteğimin gözyaşı kapına ulaşmak için gözlerini yumup açınca anca inci ve mercan arz eder. Dudakların güya Necati’ye bir öpücük için söz verdi, bir mucize ortaya koymak için ölüye can verir.”

[3] G119/taht: bahtı

[4] G119/4: Tabīb: hākīm

[5] G119/5: Hālünü: geldügin

[6] G119/6: anca: yüz biñ

Görene kâfirdür ki müşk-i destine hançer sunar

4. Çeşm-i giryānum sevindürsin izüñ tozı-ile bād

Sāy-ile Ŗādetdürür erbāb-ı himmet zer sunar

5. Kāpuña enik gibi varurdum olmasa rakīb

Korğarım kim baña bir gün ol seg-i kâfir sunar

6. Nolduñ ölürsin Necātī laŖl-i cān efzā-yı dost

Āb-ı hıẓr ile leb-ā-leb cām-ı İskender sunar⁵⁷”

50

Ve lehu eyzan

[15a] FāŖilātün FāŖilātün Fāilātün Fāilün

1. “Züf-i miskinüñ Ŗizār-ı dilrubā üstindedür

Süre-i velleylödür kim vezzuha üstindedür

2. Gün yüzinde zülf-i Ŗanber-bār-ı misk āsā-yı dost

Ebr gibidür ki cism-i Muştāfā üstindedür

3. Diller alur kirpiğüñ cānlar bağışlar leblerüñ

Lā-cerem Ŗāşıklarüñ havf u recā üstindedür

4. Ben gedāya merhamet ey padişāh-ı hūsn kim

Pāy-i taht-ı saltanat dest-i duŖā üstindedür

⁵⁷“Sevgilimiz nazla gönöl okşayıcı kırmızı dudağını sunar, işveli bir sevgilidir; ağzından şeker sunduğunu sanırsın. Güzellüğünün meclisinde her zaman nazla mest olmak için dudakların her an kırmızı şarap kadehi sunar. Gamzeler, feryadının gamzesi için çalışmış, gören için elinin misk kokusununa hançer sunan kafirdir. Rüzgar senin izinin tozuyla ağlayan gözlerimi sevindirsin; himmet sahiplerinin çalışarak altın sunması adettir. Rakip olmasa kapına köpek gibi gelirdim (ama) bir gün o kafirin köpeğini bana sunar diye korkuyorum. Ey Necati dost canın kırmızısını arttıran Hızır’ın abı hayat suyuyla dolu İskender’in kadehini sunarken niye ölüyorsun ki?”

[2] G184/2: Leblerün: lebleri

[5] G184/7: Korğarım kim baña: korğum oldur / Kâfir: kâfer

*(A.N.T.’da üçüncü beyit, aynı gazelin içinde değildir.)

5. Nice ayrılısun Necātî Ŗışķ-ı dilberden ki dil

Bir hümādur ki āşiyānı ol hevā üstindedür⁵⁸

51

[15b]

Hoca Çelebi

FeŖilātün FeŖilāŖtün FeŖilātün FeŖilün

Ey ecel billāhi amān vir baña kılma Ŗacele

Şon nefes hoş ola şāyed gözüm ol bî[bedele]⁵⁹

52

Hazānî

FeŖilātün FeŖilāŖtün FeŖilātün FeŖilün

Ey ecel zahmete girme yûri itme Ŗacele

Ki nişār eylemişim cânı ben ol bî bedele⁶⁰

53

Ŗİlmî

FeŖilātün FeŖilāŖtün FeŖilātün FeŖilün

Ey ecel bulduñ idesün baña bunca Ŗacele

Ŗo beni cân vireyin bâri ben ol bî-bedele⁶¹

⁵⁸ “Leyl suresinin Duha suresinin üstünde olması gibi sevgilinin saçları da gönöl çalan gül yanaklının üstündedir. Sevgilinin çok güzel, misk kokusuna benzer saçı gündüz, Hz. (Muhammed) Mustafa’nın bedeninin üstündeki bulut gibidir. Kırpiğin gönüller alırken dudakların canları bağışlar; şüphesiz sana aşık olanlar korku ve ümit arasındadır. Ey güzelliğ padişahı! Ben köleye merhamet eyle ki saltanatın merkezi duanın elinin üstündedir. Ey Necatî! Gönöl, kafesi o hava üstünde olan yırtıcı bir kuştur, bu yüzden sevgilinin aşkından nasıl ayrılırsın?”

[1] G121/1: Miskinün: dil-ber kim

[4] G121/6: Ben gedāya merhamet: Rahm kıl dervişüne

[5] G121/7: Ki:kim

⁵⁹ Ey ecel! Allah için bana aman ver de acele etme, gözüm o değersizde olursa son nefes hoş olsun.

⁶⁰ Ey sevgili! Zahmete girme yürü acele etme çünkü (aşık) o cansız haliyle bile canını saçmıştır.

⁶¹ Ey sevgili! Bana çok acele et, bırak beni de o cansız bedenle de can vereyim.?

Vaĥdeti

FeŖilātün FeŖilāŖtün FeŖilātün FeŖilün

Ey ecel bir dem amān vir baña itme Ŗacele

Umarın ölmedin āhum ire ol bî bedele⁶²

DāŖi

FeŖilātün FeŖilāŖtün FeŖilātün FeŖilün

Ey ecel bir dem amān virme baña kı l Ŗacele

Ki gözüm görmeye Ŗağyār-ile ol yārı bile⁶³

Firākı

FeŖilātün FeŖilāŖtün FeŖilātün FeŖilün

Ey ecel sābra karar yok mı nedür bu Ŗacele

Çok mu gördün baña cān virdüğüm ol bî bedele⁶⁴

ŖAdlı

FeŖilātün FeŖilāŖtün FeŖilātün FeŖilün

Ey ecel çıkdı mı cānuñ ne idersin Ŗacele

⁶² Ey ecel! Bir an bana aman ver acele etme, umarım ki ahum o değersize ölmeden erişsin.

⁶³ Ey sevgili! Bir an olsun bana yardım etme, acele et de gözüm o düşman ile bari seni görmesin.

⁶⁴ Ey sevgili! Sabret, nedir bu acele? Bana bedelsizce can vermeyi eziyet mi gördün?

Cānı teslīm ideyin śabr ide ol bī-bedele⁶⁵

58

Ĥūsāmī

Fe'Ōilātūn Fe'Ōilā'Ōtūn Fe'Ōilātūn Fe'Ōilūn

Ey ecel gel hatt-ı cānān gibi kıılma Ōacele

Düşüb ayağına cān vireyin ol bī bedele⁶⁶

59

Cevrī

Fe'Ōilātūn Fe'Ōilā'Ōtūn Fe'Ōilātūn Fe'Ōilūn

Ey ecel uşlanuruñ gel dañi itme Ōacele

Vaqt ola yār görüp ĥālīmī insāfa gele⁶⁷

60

Nihānī

Fe'Ōilātūn Fe'Ōilā'Ōtūn Fe'Ōilātūn Fe'Ōilūn

Yār mı mihmān olunur ey ecel itme Ōacele

Var raķībūñ evine bu gice anda gecele⁶⁸

61

Yıldızī

Fe'Ōilātūn Fe'Ōilā'Ōtūn Fe'Ōilātūn Fe'Ōilūn

⁶⁵ Ey sevgili! Canın mı çıktı da ne diye acele ediyorsun, sabret de bedelsizce canı teslim edeyim.

⁶⁶ Ey sevgili! Yarın yanağının gülleri gibi acele etme de karşılıksız ayağına düşerek can vereyim.

⁶⁷ Ey sevgili! Ah ediyorum, gel acele etme, sevgilinin halimi görüp insaf edecek vakti olsun.

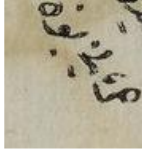
⁶⁸ Ey ecel acele etme yar misafir mi olur, rakibin evine git de bu gece onda gecele.

anumı dögmek-içun itme avle ecele

Ey gözi hn beni tg-ı mjele depele⁶⁹

62

Nş idüb ahve v amış uyudub yrn

dşrb ald Acem fncn

63

Ve lehu eyzan

Filtn Filtn Filtn Filn

1. “Bg-ı hsnnde perışnl başa sünbül yeter
Snemn üstinde nhun zhm berg-i gül yeter
2. mrm aqlamakla gedgin ell itme-içun
Nz-ile ey gona-leb bir kez yüzüme gl yeter
3. Bezmmz gülşen gibidür cm-ı ml  ml gl
Mest olanlara şarb ulul-i bülbül yeter
4. Iş ger dim ola Leylyi Mecnn eyleye
sn eger b ala Mamd Ayza ul yeter
5. sni vaşf-ile Nect tzele eşarn
Ydigr-ı gül bellu bülbüle glgl yeter⁷⁰”

⁶⁹ Ey gözünü kan bürümüş! Beni öldürmek için ecele havale etme, kirpiğinin okuyla beni tepele.

⁷⁰ “Sevgilinin güzelliğinin bahçesinde bana perışnlk olarak sümbül yeter, göğsümün üstinde gln yaprağının tırnak yarası yeter. Ey gonca dudaklı sevgili! mrmn aqlamakla geçmesini helal etmem için nazlanarak yüzüme bir kez glmen yeterlidir. Meclisimiz gl bahçesi gibidir, ağızına kadar gl doludur; sarhoş olanlara bülbül sesi şarap olarak

Ve lehu eyzan

[16a] Mefā'ölün Mefā'ölün Fe'ölün

1. “Güzeller gamze-i tekrār iderler

Kişiyi dinden bizār iderler

2. Anuñçün şalunur kākülleri kim

Varurlar kalb-ile bāzār iderler

3. Cefāya şabr iden irür vefāya

Ki bīmār olana tīmār iderler

4. Ser-i zülfüñ var-iken nerg? Olanlar

Ki gördüm dñni ber-dār iderler

5. Güneş yüzlülerüñ benden alandan

Yanunca sāyesinden Őār iderler

6. Necātī hūb-rūlardan şaķın kim

Alurlar göñliñi inkār iderler

7. Bu mu'Őciz görüb ehl-i eş'Őār

Ġazel dimekden istiġfār iderler⁷¹”

yeter. Aşk devamlı olursa Leyla ve Mecnun olur, güzellik ise sonsuz olursa Mahmud Ayaza kul (olmak) yeter. Ey Necati! Şiirlerini (sevgilinin) güzelliğini överek tazele, gülün yadigarı belalı bülbüle gürültü sesi yeter.”

[1] G76/1: Hüsnüñde: ışkında

[3] G76/3: Şarābı: Sürāhı

[4] G76/4: Öger: eger

⁷¹ “Güzeller sürekli gamze(yle bakıp) insanı dinden bezdirirler. Onun için kakülleri salınarak gidip kalp ile alışveriş yaparlar. Eziyete sabreden sadakate erişir ki hasta olanı da iyileştirirler. Saçlarının ucu varken nerg? Olanlar ki (onları da) dini asarken gördüm. Güneş yüzlü (sevgilileri) benden alanlar yanınca gölgesinden utanırlar. Ey Necati! Güzel yüzlülerden uzak dur ki gönlünü alıp inkar ederler. Şiir ehli bu kısa, özlü (şiiri) görüp gazel dedikleri için tövbe ederler.”

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mef'ûîlû Fâ'îlün

1. “Halkuñ kimisi sūfî kimi mey-perest olur

Ey hâce bu mu'âmele rûz-ı elest olur

2. Øİşkım senden artuğ olursa Øaceb midür

Bezm-i şarāba soñra gelen kıati mest olur

3. Şeh nāz ider huceste cemāline yaśdanub

Şeh-nāz-iken fiğānum anuñ-çün hucest olur

4. Maḥşerde yāra yapuşur olursa dād-ı hāh

Dāmān serv gibi ser-ā-pāy dest olur

5. Olsun Necātî şi'Öriniñ āvānesi bülend

Ki anuñ kıatunda bülbülñ avāzı mest olur⁷²,

66

Okunamadı.

⁷² “Ey hoca! Halkın kimisi sofî kimisi ayyaş; bu muamele (ancak) mahşer gününde yapılır Aşkım senden (dolayı) artarsa buna şaşılmaz çünkü içki meclisine sonradan giren kesinlikle sarhoş olur. Padişah, uğurlu güzelliğine yaslanıp nazlanır, feryadım onun için şehnaz makamındayken mübarek olur. Mahşer günü davacı olursa sevgili(nin eteğine) yapışır, etek servi ağacı gibi baştan ayağa el olur. Ey Necati! Şiirinin yardımcıları yüce olsun ki onun katında bülbülün sesi mest olur.”

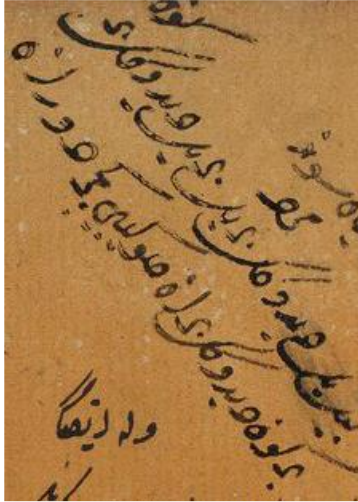
[2] G100/2: Senden: şelefden/ Midür: mi kim

[5] G100/5: Avazı: elhânı, Mest: pest

67

Okunamadı.

68

Mücerred

Fe'Öilātün Fe'Öilātün Fe'Öilātün Fe'Öilün

Muhabbet-hānedür gön'lüm ezelden Öışk-ı cānāne

Çoparmazsan bir taş çaddümi olsa bir hāne⁷³

69

⁷³ Gön'lüm ezelden beri senin aşkınla bir muhabbet evidir ki sen boyum bir ev olsa bir taş koparmazsın.

Dāne-i kendüyi yiyüp sivrildi levh-i rûhundan

Dür gibi Óâliden neyler bunca mûr buğdayı yire⁷⁴

70

FāÓilātün FāÓilātün FāÓilātün FāÓilün

Qanda olsa bir melek Óâdet budur şeytân mecd

Şimdi var mı bir melek yanunda şeytân olmaya⁷⁵

71

Bî- bedel-ise efendi beg sen beg

Gelmemişdür cihāna senden beg

72

[16b] MefÓülü MefāÓülün MefÓülü MefāÓülün

1. “LaÓl-i şeker engizüñ şekker şiken olmuşdur

Gışü-yı dil-āvizüñ misk-i hutun olmuşdur

2. Yā rab [ne] cemāl olur bu çihre ki müştākı

Óİd ayı gibi dāóim her ferd ü zen olmuşdur

3. Çün visālünde salınmağ Óāşıklar

Meydān-ı cemālünde zülfüñ resen olmuşdur

4. Hüsnuñ sanÓatın tā kim diye işide dāóim

Gülşende gül ü gonça güş u dehen olmuşdur

5. Bîmār-ı gam benden biçāre tabîb el çek

⁷⁴ Yanaklarının levhasından taneyi kendisi yiyerek sıyrıldı; bunca karınca buğday yerdeyken inci gibi yüce bir şeyi ne yapsın?

⁷⁵ Bir melek nerde olursa olsun şeytanın büyüklük taslaması adettir; şimdi bir melek şeytan olmak için yanında mı?

İtme emegün zāyiŌ baña olan olmışdur

6. Hāl-i ruḥ-ı dildāruñ ol kıara kıulluķcı

Şol Mısra Ōaziz olmak yā Rab neden olmışdur

7. Kıaddūñle Ōizāruñdan ebru düşeli cānā

Tābūt u kefen baña serv ü semen olmışdur

8. Hüsrev ideli himmet bıçāre Necātiye

Şeyḫi gibi eşŌarı ḥūb u ḥasen olmışdur⁷⁶

73

Ve lehu eyzan

MefŌülü FāŌilātü MefāŌilü FāŌilün

1. “Şol gonçalar ki laŌlün añup ağız açalar

Bād-ı şabā irişi gelüp ağızına çalar

2. Sen gün sıfatlu için eyā müşteri şanŌat

Āheng idince nāleye ben zühre ne çalar

3. Mızrab Ōūd-ı şevķ iken bülbülün dili

ŌIşķum zebūrını okıyamaz dili çalar

⁷⁶ “Şeker veren kırmızı dudakların şeker kıran olmuştur, gönül alan uzun saçların Hutem kokar. Ey Allahım! Bu yüz nasıl hüzel olur ki onu arzulayan her kadın erkek daima bayram ayında gibi olmuştur. Çünkü sana kavuşmada aşıkla salınır, güzelliğinin meydanında saçların urgan olmuştur. Güzelliğinin sanatını daima işitmek için gül ve gonca gül bahçesinde kulağını ve ağızını açmıştır. Çaresiz doktor ben keder hastasından el çek; emeğini zayı etme, bana olan olmuştur. Sevgilinin yanağının ayva tüyleri kara bir yeniçeri(yken) ya Rabbi şu Mısır’a neden sultan olmuştur? Ey sevgili! Boyunla gül yanağından bir kaşın düşeli tabut ve kefen bana servi ve yasemin olmuştur. Hüsrev çaresiz Necati’ye yardım ettiğinden beri şiirleri Şeyhi gibi güzel ve tatlı olmuştur.”

[1] G182/1: Güher: şeker, Misk: müşğ

[2] G182/3: ne cemāl/ Ferd: merd

[3] G182/4: Şalınmağ: şalınmağa, Çün: meydān-ı, Meydān: bayrām

[5] G84/5: ğam: ğamem

*(A.N.T.’in incelemesinde dördüncü gazel, 84 numaralı gazelin 3. beytidir.)

*(A.N.T.’nin incelemesinde beşinci gazel, 84 numaralı gazelin 5.beytidir.)

4. Her kime ğamze eylese ol Türk-i nîm mest

Tîğ-ı cefâ-ile şanasın kim beni çalar

5. Gülşende serv şarşar elin ha salar başın

Kendüzi oynar eyleci gör kendüzi çalar⁷⁷”

74

Ve lehu eyzan

[17a] FeŖilâtün FeŖilâtün FeŖilâtün FeŖilün

1. “Mest-i bülbül yine gül yakını çāk eyler

ŖĀrif-i vahdet olan bunları idrāk eyler

2. Kimi kim bād-ı fenādan şaķına pîr-i muġān

Bir iki dimeyle hākini nem-nāk eyler

3. Yoķ dime hāşiyet bādeye kim lutf-ı Kerīm

Gülde bû yaradur hāķ efŖide tiryāk eyler

4. Hele cārüb-ı müjem ķumları ķapuñda ğubar

Ki miyan-beste olanlar yolını pāk eyler

5. Olma sūfî melāmet oķına ķarşu siper

Yine bu şîveleri Ŗāşîķ bî-pāk eyler

6. Yā rab ol hōķķa-i laŖlîn ne müferrihdür kim

Her nefes nice Necātî gibi pāk eyler

⁷⁷ “Sabah rüzgarı ağzını açmaya yetişince şu goncalar kırmızı dudaklarını anarak ağızlarını açarlar. Ey müşteri! Sen parlak yüzlü için ben iniltilele sanatsal bir ahenk yakalayınca zühre ne çalacak? Bülbülün gönlü arzunun udunun telli bir çalgısıyken aşkımın kutsal kitabını okuyamayarak gönlü çalar. O yarı Türk (güzeli) kime bir yan bakışla baksa eziyet okuyula onu çaldığını sanırsın. Gülbaçesinde servi elini sarsıp başını salar, bak; kendisi oynayıp kendisi çalar.”
[2] G133/2: Ne: na

7. Derd ü âhıyla şarāba cigeründen Óāşık

FaÓne-i kār-geh encüm ü eflāk eyler⁷⁸”

75

Ve lehu eyzan

FeÓilātün FeÓilātün FeÓilātün FeÓilün

1. Ey saÓādet güneşi dil ü yüzüñi māh bilür

İşigüñi feleke virmezem Allah bilür

2. Her dem ey kaşı kemān şinede peykānuñdan

Dil-i bî-çāre neler çekdügin Allah bilür

3. Bizi dünyā bigi ey dost yalancı sanma

Bu gün ihlās-ile gerçek kuluñuz şāh bilür

4. Mescid ü mey-gede bir cümle yolından şākir

Dünyede kimsene yok kendüyi güm-rāh bilür

5. Lutf idüp sorar-iseñ haste Necāti hālin

Gāh olur kendüyi bilmez ondur gāh bilür⁷⁹”

⁷⁸“Bülbülün sarhoşluğu gülün yakını yırtar; vahdeti bilenler bunları anlayabilirler. Meyhane ahalisi gelip geçici rüzgardan sakınsın ki bir iki diyerek toprağını ıslatır. Şaraba etkisi yok deme ki Kerem’in lutfuyla bu gülde yaradır, kalpleri yaratıp panzehir yapar. Kirpiklerinin süpürgesi tozları kapıya süpürür ki beli bağlı olanlar yolunu temizler. Ey sofî! Kınanma okuna karşı siper olma, yine bu nazları aşık kirletir. Ya Rabbi! O hokka ağızlarının kırmızı dudakları ne kadar rahatlatıcıdır ki her nefes Necati gibileri temizler. Derdi ve ahıyla şaraba çiğneinden aşık, dünyanın tanesi yıldız ve felekleri yapar.

[1] G180/1: Mest olur murğ-ı çemen gül yağalar çāk eyler/ olan bunları: olanlar bunu

[2] G180/2: Dimeyle: cürÓa

[3] G180/4: haşıyet: haşıyet/ halk: u

[4] G180/6: kumları: komadı

[5] G180/5: Olma: Yine

[6] G180/7: Necāti gibi pāk: Necāti’yi ferāh-nāk

[7] G180/3: Derd ü âhıyla şarāba: Dūd-ı âhı- ile şirār-ı

⁷⁹ “Ey saadet güneşi! Gönül senin yüzünü ay bilir, Allah bilir ki bende senin kapını bile feleğe değişmem. Ey kaşı keman (sevgili)! Çaresiz gönülün her an sinedeki sevgilinin kirpiğinden neler çektiğini Allah bilir. Ey sevgili! Bizi dünya gibi yalancı sanma, padişah da bilir ki biz samimiyetli geçek kulunuz. Ey talebe! Dünyada kendini dalalete dalmış gören kimse yoktur; mescid ve meyhane aynı yoldadır. (Ey sevgili)! Lutfederek hasta Necati’nin halini sorarsan bazen kendindedir bazen değildir; onu iyileştir.”

[1] G64/1: Virmezem: virmezim

Ve lehu eyzan

[17b] Mef'ülü Fā'ölātün Mef'ülü Fā'ölātün

1. “Çekdükçe kıara şaçlar kıulac kıulac sürünürler
Ol iki ejdehālar birgün baña şunarlar
2. Tek tır yiründe epsem ĥaddūñ a bil ey şanavber
Dik gelme kıadd-i yāra yok-ise seni yonarlar
3. Meyl itse ĥüsn-i yāra cān u gönül baña ne
Bir iki çıplaķ abdāl od buldılar çönerler
4. Añmışsın eski pişen olmuşsun ile rüsvā
Neyki Necātı bu yeni yeni hüneler⁸⁰”

Ve lehu eyzan

Fe'ölātün Fe'ölātün Fe'ölātün Fe'ölün

1. “Baña yāruñ yañağı vü leb ü kıadd yeter
Üzül ey gül açıl ey gonça yıķıl ey ÓarÓar
2. Baña ol kıāmeti túbā lebi Óunnāb gerek
Nideyin görmeg-ile serv-i çemenden ne biter

[5] G64/10: Gāh olur kendüyi bilmez ondur: gāh olur bilmez olur kendüzini

⁸⁰“Kara saçları çekince kulaç kulaç sünerler ve o iki ejderhayı bana birgün sunarlar. Ey uzun boylu sevgili! Bir yerinde dursan da yanağını öpsem ama sevgilinin boyuyla inatlaşılmaz yoksa seni yonarlar. Can ve gönül, sevgilinin güzelliğine meyl ederse etsin bana ne; iki çıplak abdal bir ateş görünce (başına) çömerler. Ey Necati! Eski alışkanlıklarımı anarak rezil olmuştun, bu yeni yeni hüneler de nedir?”

[1] G92/1: Sürünürler: Sünerler

[3] G92/4: Tek tır: dek dur /5: ĥüsn-i yār: ĥadd-i yār

[4] G92/7: Neyki Necātı bu: Neyki yine Necātı

3. Bir iki gün daħi sen nāme irişmezse elüm

Nāl u āhum ider yiri göki zır u zeber

4. Göricek derd-ile ıan ağladuğımı ne olur

Qızar ehre-yi zıbbāsında yine gül-i ter

5. Gice gündüz işidür āh u figā[n] eyledüğüm

Hiç bir kerre dimez ki o Necātı neyler⁸¹”

78

Ve lehu eyzan

FeŖilātün MefāŖılün FeŖilün

1. “Hācib-i dost dil-rubā görünür

Toğar ay gibi vađtehā görünür

[18a]

2. Genc-i hūsnūñ tılısmını gör kim

Her kıllı zūlfūñ ejdehā görünür

3. Geh firişteh gehı perı dirsın

Bir gün ol dilrubā görünür

4. Vaşlı mā-hulyāsın eylersin

Teşne dilsin düşüñde mā görünür

⁸¹ “Ey gül üzöl, ey gonca açıl, ey ardı ağacı yıkıl (ki) bana sevgilinin yanağı, dudağı ve boyu yeter. Bana o boyu Tuba, dudakları hūnnap (sevgili) gerek, yeşil serviden ne bittiğini görerek ne yapayım? Bir iki gün daha senden elime bir mektup erişmezse fığanım ve ahım yeri göđü darmağın eder. (Sevgili) dertle kan ağladığımı görse ne olur nitekim taze gülün de güzel yüzü kızarır. Gece gündüz ağlar, feryatlar ettiğimi duyar da hiçbir kere bile o Necati ne yapar demez.”

[3] G72/3: Nāme: māha, Nāl: yaşum

[4] G72/4: Qızar: kızarur, ehre:ihre

[5] G72/7: Gice gündüz işidür: işidürsın dün-ü-gün/ Dimez: dimezsın

5. İnce belüm koluñda bil dirsın

Dırsın ammā yoğ ortada görünür

6. Pādişāh-dür Necātī maŖñide

Şüretā gerçi kim gedā görünür⁸²”

79

Ve lehu eyzan

MefāŖlün MefāŖlün MefāŖlün MefāŖlün

1. “Beni cevır-ile öldürse dimeñ ol yāra kanlıdur

Ĥelāl olsun aña kanum yigitdür delükanlıdur

2. İşitdün ki raķīb ölmüş ĥabībün ŖŖmri çoğ olsun

Ķapuñdan bir seg eksilmiş anı dimeñ ziyānlıdur

3. Nigāhın görsem ol yāri baña söylemeyüp geçse

Ķalır barmağum ağzumda gören dimez ki canlıdur

4. Niçün öldürem dirmiş feraĥ ol tiğ-ı ĥısmıyla

Diriğā Ŗahdine tırmaz śana Ķaramanlıdur

5. Necātī ey perī -peyker iñen üftāde meskendür

Yüzünñ rengi zerd olmuş gözünñ yaşı kanlıdur⁸³”

⁸² “Sevgilinin kapıcısı gönöl hırsız görünü, ay gibi tam vaktinde doğduğı görünür. Güzelliğinin hazinesinin büyüsunü gör ki saçlarının her teli ejderha görünür. Bazen üstat bazen peri dersin, bir gün o gönöl hırsız görünür. Kavuşmayı hayal edersen, susamış gönüllüsün rüyanda su görünür. İnce belim kolunda bil dersin, dersin ama ortada yok olduğı görünür. Necati manen padişahdır gerçi görünüşte dilenci görünür.”

[3] G96/3: Görünür: saña görünür

⁸³ “O sevgili, beni eziyetle öldürse ona kanlıdır, demem; yiğit (bir) delikanlıdır, ona kanım helal olsun. Rakibin öldüğünü duydun, sevgilinin ömrü çok olsun. Kapından bir köpek eksilmiş olsa da onu ziyandan saymayın. O yarin bana seslenmeden geçerken bakışını görsem parmağım ağzımda (boğazımda) kalır ki gören canlı demez. Yakınının okuyla neden öldüreyim diyormuş, rahat ol (ama) ne yazık ki sözünde durmaz, Karamanlı sanırsın. Ey (gökten) inen peri yüzlü (sevgili)! Necati, düşkün olmuştur; yüzünün rengi sararmış, gözünün yaşı kanlanmış.”

[2] G69/2: İşitdün: işitdüm

[4] G69/4: Niçün öldürem dirmiş: Dimişdi öldürem seni/ Ĥısmuyla: Ĥısmumla

Ve lehu eyzan

Mefā'ölün Mefā'ölün Fe'ölün

1. “Nedimi bezm-i dünyanuñ nedemdür

Gel ey ney bir dem it kim dem bu demdür

[18b]

2. Cihān bir demdür gerçi demüşler

Diriğā hemdemüm Óayn-ı Óademdür

3. Yine bir pādişāhuñ kılıyuz kim

Cefāsı lutfdür cevri keremdür

4. Yüz urub ayağınuñ toprağına

Ne deñlü alıbilür-iseñ kademdür

5. Muğarrerdür dil ü cān uyanmağda

Ğamuñla zülfi tararuñ behemdür

6. Kimi şūfı dirilür kimi şāfı

Ayıra yerde Necātı müttehemdür⁸⁴”

Ve lehu eyzan

[5] G69/5: Peyker: çihre

⁸⁴ “Nedimi, senin dünyanın meclisi ne alemdedir? Gel ey ney soluklan ki an bu andır. Gerçi dünya bir andır demişler (ama) ne yazıkki dostum yokluğun ta kendisidir. Yine zulmü lütuf, eziyeti cömertlik olan bir padişahın kuluyuz. Ayağının toprağına yüz sürüp ne kadar alabilirsene uğurdur. Gönül ve can uyanmakta kararlıdır, senin kederinle saçlarını taramak beraberdir. Kimi sofi kimi saf olarak dirilirken Necati ayrılmış yerde suçludur.”

[2] G192/2: Diriğā hemdemüm: velkin hemdem-i

[4] G192/4: Toprağına:toprağından

[5] G192/5: Uyanmağda: avlamağda, Ğamuñla zülfi tararuñ: Ser-i zülfün ğamuñ-ile

[6] G192/7: Ayıra yirde Necātı: Necātı ara yirde

Fā'Ölātün Fā'Ölātün Fā'Ölün

1. “Hatt-ı reyhân-ile ol zîbâ Öîzâr
Güiyâ muşhafdur âyet ber kenâr
2. Hû yaraşdurmuş dehānuñda lebün
Cân yokdan var iden perverdigâr
3. Yok ħisābundadur ağzuñla belün
Anları öpmekde kocmağda ne var
4. Ağıza gelmiş sulu şeftālûlar
Bâğ-ı hüsnün çağıdur ey gülÖîzâr
5. Şevk-i bezmünle nice âh itmeyem
ŞemÖ-i dil-süzem başumda od yanar
6. Çeşm-i âhû dâğ-ı hasret gibidür
Leylî olmayınca Mecnûna şikâr
7. Bir dem öñdin olıgör ħāk-i ħadem
Minnet itmedin Necâtî rûzigâr⁸⁵”

82

ve lehu eyzan

[19a] MefÖölü FāÖlātü MefāÖölü FāÖölün

⁸⁵ “O süslü (sevgiliyi), güzel kokulu ayva tüyleriyle âyetleri kenara yazılmış bir mushaf sanırsın. Canı yoktan var eden Allah, dudaklarını ağzında güzel yakıştırmıştır. Ağzınla belin (öyle) yok gibi (ki) onları öpüp kucaklamakta ne var? Ey gül yanaklı! Güzelliğinin bahçesinde ağza gelen sulu şeftalilerin zamanıdır. Meclisinin arzusuyla nasıl ah etmeyeyim; yürek yakan bir mumum ki başımda ateş yanar. Leyla olmayınca Mecnuna av, ceylanın gözlerinin hasret yarası (görünmesi) gibidir. Ey Necati! Bir an önce rûzgara da minnet etmemişken ayağını yere bas.”

[1] G99/1: Güiyâ: şanasın

[2] G99/2: Yaraşdurmuş: yaratmışdur

1. “Bildüñ ki ben ölince dil ü cān saña çıkar
Anuñ-içün didüñ ki ölürseñ baña çıkar
2. Güلزār gonça yüzüñe beñzetse itme Óayb
Yanıлмаğ-ile anca ağızdan ħatā çıkar
3. Ğarğ olmadın gözüm yaşı baħrına fülk-i ten
Ey bād-ı şurta gel bizi al bir yaña çıkar
4. Ey māħ çehre Óāşıkuñ āhından it ħāzer
Bilmez misin ki göklere tır duÓā çıkar
5. Her dilde [arasañ] Bulınur Óışğdan eşer
Her toprağı ki kızsalar elbetde mā çıkar
6. Bu ħalk-ile Necātı nice kılsun ihtilāt
Her kim söyledürse aña mübtelā çıkar⁸⁶”

83

Ve lehu eyzan

FāÓilātün FāÓilātün FāÓilātün FāÓilün

1. “Hem-dem olan ğamze-i ħün-rızuñe başdan çıkar
Gizlü sözi Óāşıkıñ ol türk-i ser-hüşdan çıkar
2. Her ne siħr oldıysa ol ebrü-yı sāhirden gelür

⁸⁶“ Ben ölünce gönül ve canın senin için çıktığını anladın, o yüzden ölürsen de benim için, dedin. Gülbahçesi senin gonca yüzüne benzetilse ayıp olur, yanılınca anca ağız yanlış söyler. Ey uygun rüzgar! Gözümün yaşının denizinde ten sandalı boğulmadı, gel bizi alıp bir yana çıkar. Ey ay yüzlü (sevgili)! Aşığın ahından sakın, duanın okunun göklere çıktığını bilmiyor musun? Her toprağı kazınca elbette suyun çıkması (gibi) her gönülde arayınca aşktan bir iz bulunur. Necati bu kalabalık güruhla nasıl karşılaşırsa kimi söyletirse söyletsin sana tutkun çıkar.”

[5] G78/7: Kār-iseñ: arasañ

[6] G78/8: Kılsun:itsün

Her ne fitne var-ise bu zülf-i ser-keşden çıkar

3. Folanur âşüfte diller genc-i ruhsāruñ senüñ

Bir gün ol biçâreler zülfüñ gibi başdan [çıkar]

4. ÓĀrız u ruhsār içinde zülf-i Óanber bār-ı dost

ÓŪd-ı misk āsādurur āb-ile āteşden çıkar

5. Göñlini nerm idegör ĥūsni bahār[1] geçmedin

Ey Necāti lāle gibi rızkuñı taşdan çıkar⁸⁷”

84

Ve lehu eyzan

MefŌŪlŪ MefāŌŪlŪ MefāŌŪlŪ FeŌŪlŪn

1. “İtdi gözümüñ yaşın Óummāna berāber

Ol lāle- ruħuñ işleri var қana berāber

[19b]

2. Gerçi felek adı yedidür evet ey dost

Olmaya senüñ düzah-ı hicrāna berāber

3. Allah ziyāde ide ki el irmez olupdur

Қaddüñ olalı serv-i ĥirāmāna berāber

4. Senden baña bir bŷse ve benden saña biñ cān

⁸⁷ “Arkadaş olan kan dökücü gamzenle baştan çıkar, aşğın sırrı o sarhoş Türk’ten duyulur. Her ne büyülendiyse o büyücü kaşlardan gelir, her ne fitne varsa bu (sevgilinin) asi saçlarından çıkar. Perişan gönüller, senin yanağının hazinesinde dolaşır, o çaresizler bir gün saçların gibi baştan çıkar. Ey sevgilinin kederi! Yanak ve yüzünün içinde anber kokulu saçlar, misk ağacı gibidir; su ile ateşten çıkar. Ey Necati! Gönلünü sıcak tut güzel bahar geçmeden lale gibi rızkını taştan çıkar.”

[1] G197/1: Sözi: rāzı

[4] G197/3: Zülf: ĥatt/ Ūd-ı misk: dŷd-ı müşğ āsā-dŷrŷr kim

Gel Óayş idelüm ki oldı ħarîfâne berāber

5. Dil aldı yüze gelmedi ol kākül-i tarrār

DaÓvacı-ile turmadı sultāna berāber

6. Gün yüzi ħatında bilüp eksüklügiñi ay

Bedr olmayıcağ gelmedi meydāna berāber

7. Bu ħuş dilinüñ oldı Süleymānı Necātî

İletti sözi Hazret-i Selmāna berāber⁸⁸

85

Ve lehu eyzan

MefÓülü FāÓilātü MefāÓilü FāÓilün

1. “Dil ħişverine zülf-i siyāhuñ belā yeter

Yıħmağa bir vilāyeti bir ejdehā yeter

2. LaÓlün cefāları ile zülfün sitemleri

Ger bal eger belā-ise ey dilrubā yeter

3. Geh yaş gelür gözümdeñ gāh yaş yirine ħan

Derd-i derūnı bilmege bu mācerā yeter

4. Bîmār-ı Óıřka şerbetlü eyleme Óilāc

Var ey tabîb ħo beni derdüm baña yeter

⁸⁸“Gözümün yaşını okyanus gibi yaptı, o lale yanaklı (sevgili)nın işleri kanla eşdeğerdir. Ey sevgili! Her ne kadar senin ayrılığının cehennemiyle bir olmasa da evet, felek adı yedidir. Allah artırsın, boyun salınarak yürüyen nazlı sevgiliyle eşit olunca el yetişmiyor. Gel günümüzü gün edelim, masraflar eşit olsun; senden bana bir öpücük benden sana bin can! O hilekar kakül, gönül alıp yüzyüze gelmedi, sultanın (önünde) davacı ile beraber durmadı. Gündüz ay yanında senin eksikliğini bilerek dolunay olmayınca beraber ortaya çıkmadı. Necati bu ħuş dilinin Süleyman'ı oldu, Hz. Selman'a sözü beraber ilettiler.”

[2] G62/2: Felek: tamunun

[4] G62/4: Biñ: Bir/ Gel Óayş idelüm: ÓAyş eyleyelüm

5. Hūblar semend-i nāza binüp yeldürür veli

Meydān-ı hūsn içinde bulunmaz saña yeter

6. Ey çarḥ sende yār gibi olma bî-vefā

Zırā bu deñlü Óāleme bir bezm-i vefā yeter

7. Tek yerde gökde zerre kadar minnet olmasun

Örti döşek Necātiye bir büriyā yeter⁸⁹

86

Ve lehu eyzan

[20a] FeÓilātün MefāÓilün FeÓilün

1. “Zekān-ı yārda vefā neyler

Ser-nigūn çāh içinde mā neyler

2. Dimedūñ yād idüb beni bir gün

ÓAceb ol derde mübtelā neyler

3. Bülbulūñ dūd-ı āhı ey yüzi gül

Göresin Óākıbet saña neyler

4. Hele derd ü belāya şabr idelüm

Görelüm şöñ ucu hüdā neyler

⁸⁹ “(Ey sevgili!) Siyah saçların, gönül memleketine bela olarak yeter, bir ili yıkmak için bir ejderha yeter. Ey gönül hırsız! Kırmızı dudaklarının eziyetleri ile saçlarının sitemleri bal da olsa bela da olsa yeter. Bazen yaş gelir gözümde bazen yaş yerine kan, kalbin derdini bilmek için bu macera yeterlidir. Bırak beni ey doktor! Derdim bana yeter, aşk hastasına şerbetle ilaç verme. Güzeller nazlı, çevik ata binerler, veli onu koşturur; güzellik meydanında bulunmak sana yeter. Ey dünya! Sen de sevgili gibi vefasız olma çünkü bu kadar aleme vefasız bir meclis yeter. Bir tek yerde de gökte de zerre kadar iyilik olmasın, örtü döşek (hasta) Necati’ye bir hasır yeter.”

[1] G108/1: Bir: ol

[2] G108/4: Cefāları: hayāl

[5] G108/3: Hūblar:çoğlar

5. Şol çemende ki ide Necâtî figān

ÓAndelîb-i suhan-serā neyler⁹⁰”

87

Ve lehu eyzan

[20b] MefāÓîlün MefāÓîlün FeÓûlün

1. “Çenāruñ kıadd-i yāra nisbeti var

Eli yufķa veli hoş himmeti var

2. Elüñ depret yürüt sākî ayağı

Ki devrānuñ be-ğāyet sürÓati var

3. Şarardur beñzini zāhid velîkin

Riyāzetle degüldür Óilleti var

4. Gözümuñ şişesi yolîñ kıumından

Tolısar dāhi ammā sāÓati var

5. Ayağıña yüzün sürer Necâtî

Eyü varur başında devleti var⁹¹”

88

Ve lehu eyzan

[21a] MefÓûlü MefāÓîlü MefāÓîlü FeÓûlün

⁹⁰ “Sevgilinin çenesinde vefa ne arar, talihsiz kuyu içinde su ne arar? (Ey sevgili!) Bir gün olsun beni hatırlayıp acaba o tutulmuş (aşık) ne yapar demedin. Ey yüzü gül (sevgili)! Bülbülün ahının dumanı sonunda sana ne yapar görürsün. Hele derde ve belaya sabredelim (de) Allah sonucunu ne yapar görelim. Şu yeşillikte Necati feryat edince ahenkle konuşan bülbül ne yapar?”

⁹¹ “Çınarın sevgilinin boyuna orantısı var, ince elli ama hoş yardımcı var. Ey saki! Elini hareket ettir, kadehi (elden ele) ulaştır çünkü dönüşün son derece hızlıdır. Zahit yüzünü sarartır ama (bu) dünyadan el etek çektiğinden değil, hasta olduğundandır. Yolunun kumundan gözümün şişesi dolar ama saati var. Necati ayağına yüzünü sürer, başında devleti var iyi varır.”

[4] G86/2: Gözümuñ şişesi: İki şişe gözüm, tolısar dahi amma: dolısar birgün

1. “Dırsın ki beni şarmağa cānā ne virürler

Billāhi bunuñ gibi yalana ne virürler

2. Kırbāna beni KaŖbe işigüñe kıomazlar

Cevr eylemege devr-i zemāna ne virürler

3. MaŖnā gerek ey dil kim vire Ŗādeme sûret

ŖĀlemde fülān ibn-i fülāña ne virürler

4. Zārılığ idüb devr-i ruhundan meded okıma

Yok yerlere bu āh u figāna [ne] virürler

5. EşŖār-ı güher-bār-ile müflis dirilürsin

Billāhi Necātı bu yalana ne virürler⁹²”

89

Ve lehu eyzan

MefŖölü FāŖilātü MefāŖilü FāŖilün

1. “Ey kıaşı yā olan beni añlama kııl hāzer

Kim āhum okı naŖl-i hilāle ider güzer

2. Cān gider oldı gel seni görsün kıo sıhri kim

Oruc revā degüldür iden kimseye sefer

3. Ben saña hālīm ağladuğum zahmet olmasun

⁹² “Ey sevgili! Bana sarılmak için (aşıklar) ne verirler dersin, Allah için bunun gibi yalana ne verirler? Beni kurban için Kabe’nin kapısının önüne koymazlar, eziyet etmek için hangi devir ve zamanı verirler? Ey gönül insana suret vermek için bir kelime, anlam gereklidir, dünyada falancaya ne verirler? İnleyerek yanağını çevirmesinden medet umma, yok yere ettiğın ahlara ve feryatlara ne verirler? Ey Necati! Vallahi mücevher saçan şiirlerle iflas edersin yalanına ne verirler (bilmiyorum).”

[3] G104/3: Kim: ki

[4] G104/4: Zārılığ:zārılığ/ Ruhundan: felekden/ Okıma:umma

Bir haste kim tabîbe gelür derdini döker

4. Şıçrar yüzüme yapışur andağ gözüm yaşı

Sen mâhı koyub eyler-isem mihre bir nażar

5. Kevşer lebûñ zülâlini gördi ezildi kıand

Şırın degül mi kâğıda budur dañi şatar

6. Varup ĥarım-i kūyuña yüzüñi görmeyen

Sa’Ûy-ile nûrı görimedük ĥacıya döner

7. Toğruldıcağ Necâtî den ayruğa tırüñi

Allah bilür ki haste gönülden neler geçer⁹³”

90

ĤARFUZ-ZĀ

[21b] Mef’ûlû Fâ’îlâtü Mef’â’îlû Fâ’îlün

1. “Şunup lebini dilber-i ğonça- dehānumuz

Nāzūglüg-ile ĥoķķaya kıoymasa cānumuz

2. Ger cān ğiderse vuślat-ı cānān ğirer ele

Aśśıdurur bu yolda ĥaķıķat ziyānumuz

3. Var dimege miyānına zerrin kemer gerek

⁹³ “Ey kaşı yay (sevgili)! Beni anlama, kork ki ahımın oku hilalin dövmesinden geçer. (Ey sevgili)! Can gidiyor, sihri bırak da gel seni görsün ki oruç yolcu olan kimseye farz değildir. Hasta olan doktora gelip derdini anlatır (ama) benim sana halimi (anlatıp) ağladığım zahmet olmasın. Sen ay (yüzlü sevgiliyi) bırakıp güneşe bakarsam hemen o anda gözümün yaşı sıçrayıp yüzüme yapışır. Şeker kamışı, kevser dudağının tatlı suyunu görünce ezildi. Tatlı değil mi kağıda sararak da satar. Kapının haremine gidip de yüzünü göremeyen say yaparken nur (dağını) göremeyen kişiye döner. Allah bilir, okunu Necati’den başka yere doğrultunca hasta gönülden neler geçer.”

[1] G58/1: Añlama:iñletme

[2] G58/2: Sıhri:cevri/ İden kimseye: iderken kişı

[5] G58/5: Gördi: görüb, Budur ki: değil mi

[6] G58/6: Nûrı: Nûr/ Görimedük: görmedük

Gerçekden ilirü görünür bu yalanumuz

4. Her anda ise tr u belāya niāneyüz

Ey kāula olmayaydı nām u niānumuz

5. Yār iigüñde çün iidilmez ne fāōide

Tut kim Necāt göklere ıdı fiānumuz⁹⁴”

91

Ve lehu eyzan

Mefōülü Mefāōilü Mefāōilü Feōülün

1. “Ey rind-i arābāt bize Őār gerekmez

Mest-i mey-i Őı olana inkār gerekmez

2. Zülfi aberin bād-ı şabādan ne orarsın

Bir misk adını bilmege Őattār gerekmez

3. Ol laōl-i revān ba-ile Őı-i zemānsın

apuñda senüñ lāle-i bmār gerekmez

4. Tenhā alın ey dost sen ayārı nidersin

Cennet gülüne bilmesin ar gerekmez

5. Ölem yaluñuz diyu Necātiye ulamañ

Bu Őı triinde hevā-dār gerekmez⁹⁵”

⁹⁴ “Gonca ağızlı sevgili dudağını sunarak nazikçe hokkaya canımızı koymasın. Eğer can giderse sevgiliye kavuşmak, hakikatin ziyanımız olduğu bu yolda bizim ele geçecek kazancımız olur. Var demek için ortasına altından yapılmış kemer gerekli (çünkü) gerçekten bu yalanımız ileri görünür. Her nerede olursa olsun okuna ve belana nianız, bizim namımız hedefimiz senin kaındır. Ey Necati! Farzet ki sevgilinin kapısında feryadın göklere çıktı ama faydası yok ki işitilmez.”

[3] G227/4: Dimege: dimitüz

[4] G227/5: Tr u belā: Tr-i belā/ Kaula: ka olmaya idi

⁹⁵“ Ey meyhane ehli, bize utanma gerekmez, a şarabıyla mest olana inkar gerekmez. Saının haberini sabah rüzgarından ne sorarsın, bir misk adını bilmek için attara gerek yoktur. O can veren kırmızı dudaklarınla zamanın

Ve lehu eyzan

Mef'ülü Mef'ölü Mef'ölü Fe'ülün

1. “Gül yüzünü gördükçe söz[e] başlarız biz

Bülbüller-ile şimdi sebak-dâşlarız biz

[22a]

2. Hercâyî dile eylemişüz hüsünü tasvîr

Akar şuya nakş idici nakkâşlarız biz

3. Hurşîd-i cihân- tâbî kıvıllı mangıra saymaz

İksir-i fenâ tâlib-i kıllâşlarız biz

4. Korkutmasun öldürmek-ile tığ-ı müjeñ kim

Tığ-ile di[ri]lür nice yoldaşlarız biz

5. Ağzuñ-ile düşeñ vaşfın idüb didi Necâtî

Ol la'âl-i derd-püş başlarız biz⁹⁶”

Ve lehu eyzan

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

İsa'sısın, senin kapında hastanın lalesi gerekmez. Ey sevgili! Tek balına gezin, sen düşmanı ne yapacaksın, cennet gülüne diken bilmesi gerekli değildir. Yalnız öleyim diye Necatî'ye ulaşmayın, bu aşk yolunda havadar yer gerekmez.”

[3] G213/3: Lâle:nâle

[4] G213/4: Güline: gülünüñ/ Bilmesine: bilesine

[5] G213/5: Ölem: öle, Necâtî'ye: Necâtî'yi/ Ulaşmañ: uşanmañ

⁹⁶ “Biz, sevgilinin gül yüzünü gördükçe konuşmaya başlarız, şimdi bülbüllerle ders arkadaşlarıyızdır. Biz, akarsuya (dahi) nakşeden nakkaşlar olarak kararsız gönle de güzelliğini işlemişizdir. Dünyayı aydınlatan güneşi değersiz sayan ölümsüzlük iksiri ve kalles öğreniyiz. Biz kılıç ile dirilen nice yoldaşlarız, kirpiklerinin kılıçları öldürmekle bizi korkutmasın. Ey Necatî! Biz, ağzından düşen vasıflarını (toplayıp) o kırmızı dudaklarının derdini başına örtenleriz.”

*(A.N.T. incelemesinde beşinci beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

1. “Gönül öğrendi gama beyt-i hazenden çıkamaz

Degme bir nesne-ile kişi vatandan çıkamaz

2. Serv ser-keş dirilür aşırı gözler lîkin

Cân yokdur berâbere şahın-ı çemenden çıkamaz

3. Nâ- resîdem severem diyene tınmaz gūyâ

Daî söz gevheri ol hokka dehenden çıkamaz

4. Lebûñ-ile saçuña virmese bâc-ile harâc

Dür ÓAdenden gelimez nâfe Hütenden çıkamaz

5. Dil halîlüm işigün KaÓbesini terk idemez

MenÓ ider hubb-ı vatan Veys Karenden çıkamaz

6. Çokdan ölür deyü derd-ile Necâtî ammâ

ZaÓf gâlib olaben cânı bedenden çıkamaz⁹⁷”

94

Ve lehu eyzan

MefâÓîlün MefâÓîlün MefâÓîlün MefâÓîlün

1. “Ne suç etdim Óaceb bilsem ki yârüm baña yâr olmaz

Ya netdüm yeter kula her ger bir itce iÓtibâr olmaz

2. Nigâr – ârâh Óışkuñda ne tâliÓim var kim

⁹⁷“ Gönül, insanın değme bir nesneyle vatandan çıkamayacağı gibi hüznün evinden gama çıkamayacağını öğrendi. Servi, dik olarak dirilir, aşırı gözler ancak beraber çimenlik meydanından çıkmak için canı yoktur. Büluğa ermemiş severim diyene aldırış etmez çünkü söz mücevheri o hokka ağızdan çıkmaz. Dudağın ile saçına bac ve haraç vergisi vermese Aden incisinden Hutun miskinden çıkamaz. Gönül sevgilimin kapısı Kabe’sini terk etme, vatan sevgisi Veys’in Karen’den çıkmasını yasaklar. Necati dertle çoktan ölür derler ama zayıflığı galip gelir, canı bedenden çıkamaz.”

[4] G231/4: Lebûñile: dişlerüñle

[5] G231/2: halîlüm: halîli

[6] G231/6: Ólür: ólürdi/ Derd ile: bu derd ile/ zaÓf: zaÓfi

Ėamuñdan uzaña Óālemde beratca iÓtibār olmaz

[22b]

3. Egerçi dürr-i ruhuñ güzellerini nihāyetdür
Dili ĥüsni melāĥatde senüñ gibi nigār olmaz
4. Cihānı geřt idüb gezdüm velikin bir senüñ gibi
Güneş yüzlü hilāl-i ebru ĥabibim gülÓizār [olmaz]
5. İĞen cevri itme raĥm eyle Necāti Cānā
Bilürsin kim cihānda bu güzel lebüñ pāyidār olmaz⁹⁸

95

ĤARFFUS-SİN

Ve lehu eyzan

FāÓilātün FāÓilātün FāÓilātün FāÓilün

1. “Asılup dil qarřuña ider ser-i zülfüñ heves
Gel murādını vir ol bîçārenüñ ipini kes
2. Yıllar ile yollar üstine düşüb ĥāk olduğum
Bulmadum ol zülf-i ser-keş dāmenine dest res
3. Hiçe śaymaz gözlerümüñ bir yumub biñ dökdüĖin
Olmaz āhum yiline ol serv māyil bir nefe
4. Billahi ey servüm giyābın nā-tüvāndan çekme ser
Ol şaddi raÓnādan ancaķ sāyedürür mültemes

⁹⁸ “Acaba ne suç işledim de sevdiğim bana yar olmaz, bir bilsem; ne yaptım da bir köpek kadar bu kula itibar gösterilmez. Sevgilinin aşkının büyüklüğünden benim ne talihim var ki onun gamından dünyada berat verilmişçesine itibar olmaz. Yanağının incileri güzellerin sonudur. Gönlü ve güzelliğinin şirinliğinde senin gibi sevgili olmaz. Cihani seyredip gezdim ama senin gibi güneş yüzlü hilal kaşlı sevgili gülyanaklı olmaz. Ey sevgili! Çok eziyet etme Necati'ye bilirsin ki cihanda bu güzel dudağın kalıcı değildir.”

5. Hüsni devründe ruḥ-ı zerd oldu ancaḡ ḥāśılum

Uşbu hirmende Necāṭı saña berg-i gāh pes⁹⁹”

96

HARFUŞ-ŞİN

Fā’ölātün Fā’ölātün Fā’ölātün Fā’ölün

1. “ÖAḡs-i la’ölünden dükānın çeşm-i ter- zeyn eylemiş

Şışede ḡanadlar (kannad) rengin şeker zeyn eylemiş

2. Hüş yaraşmış çevresinde ḡaddüñüñ ḡatt-ı ḡubār

Ḥāşiye ḡüsnüñ kitābın ser büser zeyn eylemiş

3. Ḥüsn bāzārında iş aşmış perişān kākülün

Gözlerüm dükkānına la’öl ü ḡüher zeyn eylemiş

4. Sāyesin şalmaḡ-içün serv-i ser-efrāzuñ senün

Gülleri ile ḡülşeni bād-ı seḡer zeyn eylemiş

[23a]

5. Ḥalḡa ḡalḡa sünbülün naḡş per-i tāvus var

Muşḡaf-ı ḡüsnüñ kitābın ser – be ser zeyn eylemiş

6. Ḳolların dāḡ eylemiş yer yer Necāṭı derd-mend

⁹⁹ “Gönül, karşında asılıp senin saçlarının başına heveslenir, gel o çaresizin istediğini ver de ipini kes. Yola düşüp toprağa karışalı yıllar oldu ki o inatçı saçının kenarına bir el uzatan bulamadım. Gözlerimi yumarak bin gözyaşı döktüğümü hiçe saymaz, ahımın rüzgarına o servi (boyu sevgili), meylederek nefes almaz. Ey boyu uzun (sevgilim), yokluğunun çaresizliğinden baş çekme ki o güzel boylu ancak kayırılmış, iltimas geçilmiş bir gölgedir. Ey Necati! Sevgilinin güzelliğinin mevsiminde elime geçen ancak sarı yanak oldu, işte bu harmanda bana yaprakların yeri yeterlidir.”

[2] G245/2: İle: oldı

[4] G245/4: Giyabın: giyāh

Bilüne ey şim-ber laÖlün kemer zeyn eylemiş¹⁰⁰”

97

Ve lehu eyzan

MefÖülü FāÖilätü MefāÖilü FāÖilün

1. “Kınlara döndi göz yaşı ey bi-vefā yetiş

Bir dürlü daḥi oldı geçen mācerā yetiş

2. Żulmetde ıaldı tālib-i māöul-ḥayāt-ı Öışık

Ey ḥıẓr-ı dil-nevāz u sikender likā yetiş

3. Pend-i refik u taÖn-ı rakib aldı araya

Ortada zāyiÖ oldı dil-i mübtelā yetiş

4. Ben derd-mende itmüş idün vaÖde-i vefā

Lutf eyle vaÖde irmedin ey dilrubā yetiş

5. Hep ümmet-i Muḥammed olanlar esirgedi

Vaḫtidürür Necātiye gel Muṣṫafā yetiş¹⁰¹”

98

Ve lehu eyzan

¹⁰⁰ “(Ey sevgili)! Kırmızı dudaklarının yansımasından dükânını?gözyaşlarıyla süslemiş, şekerciler camı renkli şekerlerle süslemiş. Yanağının etrafındaki toz zerrelere gibi ayva tüyleri çok yakışmış, güzelliğinin kitabının dipnotunu baştan oğul süslemiş. Güzellik pazarında senin dağın kakülün işi asmış, gözlerimin dükkanını kırmızı dudaklar ve mücevherler süslemiş. Senin baş kaldıran uzun boylu (sevgilin) gölgesini salmak için gülleri ve gül bahçesini sabah rüzgarıyla süslemiş. Güzelliğinin mushafının kitabında baştan başa süslediği sünbülünün halka halka tavusun kanadının işlemesi var. Ey gümüş tenli (sevgili)! Dertli Necati, kollarına yer yer yara açmış, belini kırmızı kemeriyle süslemiş.”

[2] G252/2: Ser büser: Ey püser

[5] G252/5: Sünbülün naḫş-ı per-i tāvüs var: şeh-per-i tāvüs gibi saçlarıñ

[6] G252/7: LaÖlün: yaÖni

¹⁰¹ “Ey vefasız (sevgili)! Gözyaşım kanlara döndü, geçen macera da bir türlü oldu yetiş! Ey gönül okşayan Hızır, İskender yüzlü! Aşk hayatının suyunun talibi karanlıkta kaldı, yetiş! (sevgili)! Dostun öğüdü ve rakibin kınaması araya aldı, hasta gönül ortada kayboldu, yetiş! Ey gönül hırsız! Ben dertliye belli bir süre vefa (söz) etmiştin (ama) zamanı tamamlamadın, lutfet, yetiş! Ey Mustafa! Muhammed aleyhisselamın ümmeti olanlar hep korundu, Necati’ye gelmenin de vaktidir, yetiş!”

[1] G253/1: Geçen: begüm

[4] G253/4: Dil-ruba: bi-vefā

MefâÖîlün MefâÖîlün MefâÖîlün MefâÖîlün

1. “Benüm serv-i hırāmānum cemālūñ tāze bāğ olmuş

Ruħuñ güllerinüñ kıızılı kıızıl ağı ağ olmuş

2. Daħi gösterüp dilber lebini menÖ ider hāli

Diriğā mevsimi gülde mey-i nāba yasağ olmuş

3. Muħabbet sebze zārında biter çok lāleler ammā

Bulunmaya benüm cefādan bağırı dāğ olmuş

4. Necāti derd-mend-iken kapuñ dār-ı şifāsından

Muħabbet şerbetin nūş eyleyüp filhāl sağ olmuş¹⁰²”

99

ĤARFFUT-TĀ

[23b] MefÖülü FāÖilātü MefâÖîlü FāÖîlün

1. “El śundı ĥüsn dāmenine ey nigār ĥat

Qoma ki çıka dāōireden zinhār ĥat

2. Ortaya atdı beñlerüñi qopdı fitneler

Nāzüglüg-ile kendüzi tutdı kenār ĥat

3. Bir toz qoparmayınca qomadı görür misin

Zülf ü ruħ arasında zihj nā be-kār ĥat

¹⁰² “Benim nazlıca salmarak yürüyen sevgilimin yüzü taze bir bahçe olmuş, yanağının güllerinin kızılı kıızıl, beyazı beyaz olmuş. Sevgili dudağını da göstererek benini yasaklar; ne yazık ki gül mevsiminde saf şarap yasaklanmış. Sevgi yeşilliğinde çok lale yetişir ama benim gibi eziyetten bağırı dağlanmış bulunmaz. Necati kapının hastanesinde dertliyen muhabbet şerbetini için hemen iyileşmiş.”

[2] G247/3: Daħi gösterüp dilber lebini menÖ ider hāli: Yüzini gösterüp gizler leb i lāÖîlini cānāne

[3] G247/2: Bulunmaya benüm gibi

[4] G247/6: Muħabbet: Öināyet

4. Derd ehline getürdi muhabbet selāmını

Dürdi cefā varakların ey gülÖizār hat

5. Yaşıdı hüsni şemÖine pervāne oldı hāl

Yazıldı gül varaklarına perde-dār hat

6. Cāōiz midür ki hatt-ı lebün özte hālīni

Yākūta vire gelmiş-iken iştiḥār hat

7. Hattı qarardūğına Necātī gücenme kim

Mergüb olur naẓarda bulıcaḡ qarār hāt¹⁰³,

100

ĤARFUŽ-ŽĀ

MefÖölü MefāÖjlün MefÖölü MefāÖjlün

1. “Toldur vār-iken sākī yākūt-ı revāndan ḥaž

Çün Öömr degül bākī al ḡūt-ı revāndan ḥaz

2. Ey şeyḥ nedür tedbīr alnuma benüm taḡdır

Yazmış ki alam dāōim bir ḡaşı kemāndan ḥaž

3. Nāz-ile geḡüp bir gün söḡmedi duÖāciya

Geḡdi günüm almadum Öömr-i güzerāndan ḥaž

4. Hattuñ geleli meylüm laÖlüñe ziyād oldı

¹⁰³ Ey resim gibi güzel sevgili! Yazı, güzelliğinin kenarına elini uzattı, asla bırak ma ki çizgi daireden çıkmasın. (Sevgili) benlerini ortaya atınca fitneler koptu, kenar çizgisi nazikçe kendisini tuttu. Bir toz koparmayınca sevgilinin saçları ve yanağı arasında işe yaramaz, hoş bir çizgi bile bırakmadı görüyor musun? Ey gül yanaklı! Yazı, dertlilere muhabbetinin selamını getirdi, eziyet yapraklarını katladı. Güzelliğinin mumuna beninin pervane olması yakışır, hat, gül yapraklarına kapı görevlisi olarak yazıldı. Hat, yakuta meşhur olma (hakkını) vermişken dudaklarının kenarının senin kırmızı dudaklarını örtmesi, caiz midir (olur şey midir)? Ey Necati! Yanağının ayva tüylerinin kararmasına alınma ki hat (sevgili) bakmaya karar verince beğenilir.

[2] G258/2: Kıpdu: kıpdu

Artar ecel irdikde her hasteye cāndan hāž

5. Ol ẓadd-i hırāmāna Ōarž etme Necātī ruh

Kim serv-i bahār etmez evrāk-ı hāzāndan hāž¹⁰⁴”

101

[24a] FeŌilātün FeŌilātün FeŌilātün FeŌilün

“Eger mahbūp okursa bu kitābdan

Baňa şeftālüler virsün tutağdan”¹⁰⁵

102

Toğrulıg-ile oldı çün baňa yār

ŌĀşıkımdur öper çoçarsa ne var¹⁰⁶

103

“ŌĀşıkımdur yakdurur cihānda daħi

Anda İbrāhīm cenānda daħi”¹⁰⁷

104

Bu cenāñ ger elde mahbūb eline

Bir iki buse vire ben ẓulına¹⁰⁸

105

¹⁰⁴ “Ey saki! Akan kırmızı (şarap)tan zevk varken doldur; ömür ebedi değildir, su gibi akıp giden rızıktan zevk al. Ey şeyh! Benim alnıma (kaderime) takdir edilen tedbir nedir ki daima bir kaşı kemandan zevk alayım diye yazılmış. Nazlanarak geçip de bir gün duacısına sövmedi; günüm geçen ömürden lezzet almadan geçti. Ecel gelince her hastanın candan aldığı zevkin artması gibi yanağındaki ayva tüyler geleli kırmızı dudaklarına meylim arttı. Ey Necati! O salınarak yürüyen serviye ruhunu verme çünkü bahar servisi, sonbahar yapraklarından haz etmez.”

[1] G259/1: Földur: Doldur

*(A.N.T.’nin incelemesinde beşinci beyit, 259 nolu gazelde yer almamaktadır.)

¹⁰⁵ Eğer sevgili bu kitabı okursa bana dudağından şeftaliler versin.

¹⁰⁶ Doğrulukla benim sevgilim oldu, o benim aşığımdır, beni öpüp kucaklarsa ne var?

¹⁰⁷ İbrahim’in cennette de yakırdığı gibi benim aşkım da dünyada yanar.

¹⁰⁸ Kelimeler arasında anlam kurulamamıştır.

“Nedür bu tevki’ nedür bu niyâz

Miślûdür ki aç hâlimiz açık boğaz

Çoğaldur kişi âşinâsın velî

Zemânendü mâ şumağa varmaz dili”¹⁰⁹

106

ĤARFU’L-ĠAYN

Fâ’îlâtün Fâ’îlâtün Fâ’îlâtün Fâ’îlün

1. “Olalı hicrân-ile der-gâh-ı dilberden ırâğ
Âh u efgân oldu işim işidenlerden ırâğ
2. Ey benüm hâlüm soranlar nolduğın bilmez misün
Zerrenüñ ahvâlini hurşid-i enverden ırâğ
3. Almayam devrânı sensüz virseler bir hâbbeye
Kıymeti olmaz şâdef kim ola gevherden ırâğ
4. Görinür cemâlünden dehânuñ çeşmesi
Pâdişâh câ’iz degüldür ola leşkerden ırâğ
5. Dögeyin kendü elümle leblerün-çün başumı
Şol meges bigi kim ola teng-i şekkerden ırâğ
6. Pây-büs-i şehriyâra sa’îy it olma nâ-ümîd
Ey Necâti kimse görmez devleti erden ırâğ¹¹⁰”

¹⁰⁹ Bu ferman, bu rica nedir; halimiz, aç açıkta gibidir. Kişi tanıdıklarını çoğalttığı gibi zamanında su içmeye dili varmaz.

¹¹⁰ “Sen ayrılıkla sevgilinin dergahından uzak olalı, işitenlerden uzak olsun ahlar ve fîganlar işim oldu. Ey benim halimi soranlar, ne olduğunu bilmiyor musunuz? (Gerçi) zerrenin hali de nurlu güneşten uzaktır. Dünyayı sensiz verseler bir tohuma almam çünkü inci kabuğu mücevherden uzak kalınca kıymeti olmaz. Yüzünden ağzının çeşmesi görünür,

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Zülf-i tarrāruñ ğamundan sünbülüñ boynında dāğ

Hāl-i ruhsāruñ ğamundan lālenüñ bağrında dāğ

2. Sen mekkār yayın kimse çekmez dünyede

Sen gözi bīmār elinden kırtulımaz kimse şağ

3. Teşnegem kandur vişālün çeşmesinden gel beni

Çün geçer ey serv-i boylum şu gibi bu çağ çağ

4. Dāğ-ı dilde ideliden gül yüzüñ şevki maķām

Oldı ben Mecnūna ey Leylî şıfat üsti dağ

5. Tır u hançer çekme ğamzeñden Necātî kaşdına

Bir karınca katline lāzım degül bunca yarağ¹¹¹”

Ve lehu eyzan

[24b] Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

padişahın ordudan uzak kalması mümkün değildir. Senin dudakların için başımı döveyim, şu yeni sinek de şekerin kıtlığından uzak olsun. Ey Necati! Padişahın ayağını öpmeye çalış, ümitsiz olma; kimse devleti erden uzak görmez.”

[1] G266/1: Efğan: zārī

[2] G266/2: Nolduğın: ne idüğüm, Bilmez misüz: Bilmez misün

[5] G266/3: Bigi: gibi

¹¹¹ “Hilekar saçlarının kederinden sünbülün boynunda yara, yanağının beninin kederinden lalenin bağrında yara (var). Senin hilekar yayını dünyada kimse çekmez, senin hasta gözünün elinden kimse sağ kurtulamaz. Ey servi boylum! Susadım, kavuşmanın çeşmesinden gel de beni (suya) kandır çünkü bu çağ, su gibi çağıldayarak geçer. Ey Leyla yüzlü! Gül yüzün, gönül yarasında dikenî makam edineli ben Mecnun’a dağ üstünde bahçe oldu. (Ey sevgili)! Necati’ye kastetmek için gamzenden ok ve hançer çekme, bir karıncayı öldürmek için bu kadar yara gerekmez.”

[1] G264/1: Ğamundan: Ğamından

[2] G264/2: Mekkār yayın: kaçış mekkār

[3] G264/3: Çeşmesinden gel beni: Çeşme-sarından beni/ geçer ey serv-i boylum: serv-i revānum

1. “Nār-ı ĥaddũñ hasretiyle şinesine çekdi dāğ
Lāle daĥı māh u mihr efzũndan yaķar çerāğ
2. Olalı sen yāra aġyār-ı bed-endişüm yaķın
Miĥnet ü derd oldu işim işidenlerden ırağ
3. Dilber vuşlat ġüninde eyleme buseñ diriğ
Dostum bayrām olıcaķ bādeye olmaz yaşağ
4. Nāsiĥuñ bārid sözinden üřüdüñse dostum
Şineme gel kim senũñ-çün germ olupdur bir otağ
5. Bezm-i ĥüsnüñe ırağdan baķar-iken mihr u māh
Kendüzin bilmezligiyle ortaya atar çerāğ
6. Ėabġabuñda ĥāl-i Óanber-bāruñı görüp didüm
ÓĀřıkına şunmağ-içün eylemiş şıb üzre dāğ¹¹²”

109

VE LEHU EL-ĖĀF

MefÓülü MefāÓİlü MefāÓİlü FeÓİlün

1. “Göster yüzüñi cevı u cefā eyleme çokluk
Ey māh yaraşmaz ġüneře ki ide şovukluk

¹¹² “Yanaġının ateşinin hasretiyle yüreġini daġladı, lale bile kandilini ay ve ġüneřin aydınlaticılıġından yakar. Sen sevgiliye fena düşünen düşman yaķın olduġundan beri zahmet ve dert -duyanlardan uzak olsun- işim oldu. Ey sevgili! Kavuşma ġününde öpücüġünü esirgeme, dostum bayram olduġunda şarap yasaklanmaz. Ey dostum! Nasihat edenin soġuk sözlerinden üşüdüysen, sineme gel senin için bir çadırı ısıtayım. Ėüneř ve ay ġüzelliġinin meclisine uzaktan bakarken kandil, kendini bilmeyerek ortaya atar. řakaġında ġüzel kokulu benini görüp aşıkına sunmak için çenesinin üstünü yaralamış, dedim.”

[1] G265/1: Māh çekmiş şinesine ġün yüzũñ řevķi-ile dāğ

[2] G265/2: Miĥnet ü derd: āh u efġān

[3] G265/4: Dilber: Dilberā

[4] G265/5: Otağ: Ocağ

[5] G265/3: Mihr u māh: āfitāb, Kendüzin: Kendüyi

2. Cān virdi add u zūlfūñe dil mekteb-i amda

Gūyā ki elif lāma çıkup itdi onukluk

3. Azuñla belūñ haśśasıdur uśśamız ancak

Var-ise naśīb oldu ezelde biz yokluk

4. Gūl ruhlarıñuñ űevi yaşum ana boyadı

Olur ū bahār irse űularda bulanıklık

5. Biñ sihr ider namede būlbūl gūl aılmaz

Bād-ı seher itdi meger ortada űovukluk

6. amzeñ dir-imiş hecrden aladı Necatı

Ol kāfiri gōrince virūr ana tanukluk¹¹³”

110

[25a] Mef      F       Mef      F      

“        kit  bı olmayın in   var  k var  k

      anı ezber ourdu seba seba”

111

“Mecm     -y  g  l a la t  kim var  k var  k

Bülbül anı ezber ourdu seba seba”¹¹⁴

¹¹³ “Ey ay (yüzlü sevgili)! Yüzünü göster, o unlukla eziyet ve cefa etme ki g  ne  soğuk durması yakışmaz. Gönül, keder okulunda boyuna ve saçlarına canını vererek sanki elif ve lama çıkıp misafir oldu. H  zn m  z ancak az nla beline hastır ki yokluk varsa bize (ta) ezelde nasip oldu. Bahar geldiğinde suların bulanık olmadı gibi g  l yanaklarının dikenini gözyaşımı ana boyadı. Bülbül bin sihirli nameler söylese de g  l aılmaz meğerse seher yeli, ortaya soğuğu salmış. Gamzen Necati’nin ayrılıktan ağladığını söylermiş, o kafirin kan (akması) için nasıl tanıklık ettiğini g  r. Güzelliğinin kitabını sayfa sayfa yazmayayım ki aık onu ders ders ezbere okurdu.”

*(A.N.T. incelemesinde üçüncü beyit, 280 nolu gazelde yer almamaktadır.)

¹¹⁴ G  l mecmuası sayfa sayfa aılınca bülbül onu ders ders ezbere okurdu.

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mef'â'îlû Fâ'îlün

1. “Gül muşhafın şabâ yili açdı varak varak

Öİşk âyetini okudı bülbül sebak sebak

2. Hecrûnle gökde mihr içer zehr tās tās

Mihrûnle yerde lāle yutar kan tabak tabak

3. Göreydi lāle- ĥaddüñi bu lutf-ile senün

Söge-idi gonça ağzına bülbül varak varak

4. Gülzār-ı ĥüsn içine girüp gezse gözleri

Āhu gözün yatağın ararlar bucağ bucağ

5. Vaşf-ı ruĥuñla yazmağā şî'Örîñ Necâtîñüñ

Kāğıd tutarlar elde çiçekler tabak tabak¹¹⁵”

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mef'â'îlû Fâ'îlün

1. “Oldı ve olusar ne ki yazıldı mā-sebak

Leyl ü nehār-içün ne kara diyelüm ne aq

¹¹⁵ “Sabah rüzgarı, gül sayfasını yaprak yaprak açtı; bülbül, aşk âyetini ders ders okudu. Güneş gökte ayrılığınla tas tas zehir içer; lale, yerde yüzünle tabak tabak kan yutar. Bülbül lale gibi pembe olan yanağını bu lutufla görseydi gonca ağzını yaprak yaprak öperdi. Güzelliğinin gül bahçesine girip gezse gözleri ceylan gözünü, yatağını bucağ bucağ arar. Çiçekler, Necatî'nin şiirini yanağıyla yazmak için ellerinde tabak tabak kağıt tutarlar.”

[1] G281/1: okudı bülbül: Bülbül okudı

[2] G281/2: Tabak tabak: Çanak çanak

[4] G281/3: Gezse gözleri: güne-girler

2. Yüz sürmez-isem işigi tozına şıdķ-la

Bād-ı şabā gibi varayın KaŖbeye yayaķ

3. Kıymazdı baña ġamze-i sermet sākıyā

Ėoltuķ vezıri olmasa yanuñdağı kabak

4. Ėorķarın ola serv gibi dāmenüñ hep el

Şol ġünde kim gele bir ayaķ üzre biñ ayaķ

5. Ėuluñdurur Necātı eyā kimyā nażar

İşini altun eyle biricik yüzine baķ¹¹⁶”

114

ĖARFUL-KEF

[25b] MefāŖlün MefāŖlün MefāŖlün MefāŖlün

1. “Niķün terciğ idersin küfrini zülf-i perişānuñ

Ki bu vech-ile rüşen ġün yüzinde bizim? İmānuñ

2. Gözi siğrine alındum fiġān ol türk-i ĥün-rızuñ

Şacı küfrini tutuldum meded ol nā- müselmānuñ

3. Eline cām alup sākı ĥırāmān olsa aydurlar

Ėül açılmış budağına gözüñ bir serv-i şımānuñ

4. Muķābil olma dildāruñ ġüneş ruĖsārına ey meh

İşidürüz müneccimden ki senüñ ġeçdi devrānuñ

¹¹⁶ “Olmuş ve olacak her şey ġeçmişte yazıldı, gece ve ġündüz için ne kara diyelim ne de ak. Kapının tozuna sadakatle yüz sürmezsem sabah rüzgarı gibi yaya Kabe’ye gideyim. Ey saki! Ebedi gamzen, yanındaki kabak, koltuk veziri olmasa bana kıymazdı. O servi (gibi uzun boylu sevgili) gibi eteġinin hep elde olmasından korkarım, şu ġünde kim bir ayağı üzerinde bin ayakla gelsin. Ey aşk bakışlı! Necati senin kulundur, işini altın yap da bir kez olsun yüzüne bak.”

[2] G273/4: Bād-ı şabā: biñ kez şabā

[3] G273/4: Sermet: bed-mest

5. Fağılmasun diyü zülfüñ sınıuğ göñlüme şardukça

Necâtî ney gibi dañi ziyâde oldı efğānuñ¹¹⁷”

115

Ve lehu eyzan

Fā’ölātün Fā’ölātün Fā’ölātün Fā’ölün

1. “ÖĀşık irdi Öîd-i vaşla zāhid eyler dañi şek

Kimine yemek naşîb olur kimisine emek

2. Dostum la’ölüñ temennāsı göñülde gitmeye

Gide gülden reng mülde şevk deryâde nemek

3. Dil hadeng-i gamzeñ-ile pârelensün gāyeti

Sîtede bir kanlu peykānuñ koyam adın yürek

4. Şem’-i meclis lâf-ı hüsn itmezdi ammā bu şabāh

Öliceğ haste gibi azıtdı sözün giderek

5. Gün yüzünde ayda bir şafha yazar māh u felek

Girü her bir şafhasında var iki üç yirde hāk

6. Çok zamāndur tîr-i āhı düşmeni çün şaklaram

Kim dimişler dostum biñ yıl yarağ bir gün gerek

7. Ayruğın kodı Necâtî zülfüñ ider arzū

¹¹⁷ “İmanın bu yüzle gün yüzün aydınlanırken niçin dağınık saçlarının karanlığını tercih edersin? O kan dökücü Türk’ün gözünün sihirli oluşuna feryat ettim, o kâfirin saçının karanlığına tutuldum, yardım et. Saki eline kadeh alıp salınarak yürüse sevgili yüzlü birinin gözünün budağında gül açılmış derler. Ey ay sevgilinin güneş yüzüne karşılık verme (çünkü) senin devranının geçtiğini yıldızlardan duyarız. Ey Necati! (Sevgilinin) saçları dağlmasın diye kırık gönlüme sardıkça feryadın ney gibi arttı.”

[1] G325/1: Bu veche rüşen iken gün yüzünde nûri imānuñ

[2] G325/3: Alındum fiğān: turuldum feğān/ Ol: bir

[3] G325/4: Şimānuñ:ra’ōnānuñ

[5] G325/7: Fağılmasun: dağılmasun/ Zülfüñ: zülfü/ Göñlüme: göñlümi

Bağlamalı oldu biçāre Ōimād ipini çek¹¹⁸”

116

Ve lehu eyzan

[26a] FāŌilātün FāŌilātün FāŌilātün FāŌilün

1. “Sihr ider reftārede servi hırāmānuñ senüñ

Kıl yarar güftārede laŌl-i dür- efşānuñ senüñ

2. Leblerüñ mühr-i Süleymān olıçün ey peri

Her yañadan ejdehālardur nighbānuñ senüñ

3. Ey kemān ebru nice cān virmeyim tırūñe kim

Cān yerine hūkm ider şol kanlu peykānuñ senüñ

4. Şefkat imāndan ise ey bı güneş kan idici

Kāfirem ger var-ise bir zerre imānuñ senüñ

5. Diş bilersin laŌl-i şırın revān bahşa veli

Ey Necāti doymaz ol tatlıya dendānuñ senüñ¹¹⁹”

117

¹¹⁸ “Aşık kavuşma bayramına erişti ama zahid şüphe içindedir, kimine yemek kimine de çalışmak nasip olur. Ey sevgili! Gülün rengi, şarabın arzusu, okyanusun tuzu gider ama senin kırmızı dudaklarının isteği gönülden gitmiyor. Gönül, gamzenin okuyla çok parçalansın, sinede sevgilinin bir kanlı kirpiğinin adını yürek koyayım. Meclisteki mum, güzellik lafı etmezdi ama bu sabah ölecek hasta gibi sözü azıttı. Ay ve felek, gündüz yüzünde ayda (yeni) bir sayfa yazar, her bir sayfasında iki üç yerde oyma vardır. Ey dostum çok zamandır ahımın okunu düşman için saklıyorum ki bin yıllık silah bir gün gerekir demişler. Bundan sonra Necati saçlarını arzular oldu, bağlamalı olan çaresiz direğin ipini çek.”

[5] G316/8: Yüzünde: yüzünden, Şafha: sohfē, Felek: münir, Şafhasında: sohfesinde

[6] G316/11: Çok zamandır: Bunca yıldur

[7] G323/6 ider: eyler

¹¹⁹ “Senin salınarak nazlı yürüten sevgilin, yürürken sihir yapar, (sevgili) senin inci saçan kırmızı dudakların konuşurken kıl yarar. Ey keman kaşlı! Senin okunla nasıl can vermeyeyim, senin kirpiklerinin kanlı oku can yerine hüküm verir. Ey günahsız kan dökücü! Şefkat imandan ise senin de bir zerre imanın varsa ben kafirim. Ey Necati! O can bağışlayan şirin dudaklıya diş bilersin ama o tatlıya senin dişlerin doymaz.”

[1] G311/1: Reftārede: Reftārda

[2] G311/2: Olıçün: olduğu-içün

[3] G311/3: Cān yirine hūkm ider: baśdum āhır bağruma

[5] G311/8: Diş bilersin laŌl-i şırın revān-bahş veli: diş bilermişsin leb-i şırın-i yāra vaz gel

Ve lehu eyzan

[26b] Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Cevre mā'öl olmasun yāri ilāhi kimsenün
Žulmi Őādet eylesün pādišāhı kimsenün
2. Taşlar altında alupdur atı g   lden el  m
Böyle n   ar olmasun h  li il  hi kimsenün
3. Ben g  nehk  rı bu gün men   etme s  f   içmeden
Kim sorulmaz kimseden yarın g  n  h   kimsenün
4. Ő  hid-i Ő     idi yaşum anlu     ard  n anı
Böyle mecr  h olmasun y   Rab g  v  h   kimsenün
5. Dil Nec  ti g    adan   am çekmesün kim yokdurur
  sit  n-ı mey-gede gibi pen  h   kimsen  n¹²⁰”

118

Ve lehu eyzan

[27a] Fe'  l  t  n Fe'  l  t  n Fe'  l  t  n Fe'  l  n

1. “Dil keb  b    aba  um yaşı mey-i n  b gerek
L  cerem Ő  ay  -ı m  d  m itmege esb  b gerek
2. Ru  ı Ő  v  ki-ile görür hattını z  lfinden dil

¹²⁰ “Ey Allah’ım! Kimsenin yarı eziyete meyletmesin, kimsenin de padişahı zulmü adet edinmesin Ey Allah’ım! Katı gönülden elim taşlar altında kaldı; kimse böyle çaresiz bir halde olmasın. Ey sufi! Ben g  nahkarı bu gün içmekten alıkoyma zaten yarın (kıyamette) kimsenin günahı kimseden sorulmaz. A  kımın delili kanlı gözyaşımı çıkardın, Ey Rabbim, kimsenin Ő  hidi böyle kuvvetli delillerle              olmasın. Ey Necati! Gönül   z  nt  den   am çekmesin        kimsenin meyhanenin ba  ı gibi sığınacak yeri yoktur.”

[5] G300/7: Dil: Di  

Gice seyr-i çemen itmege mehtāb gerek

3. Söze gel yok-ise yaḳar āteş-i la'Ölūñ cānı

Mey-gır-dürür ey dost biraz āb gerek

4. Nideyin görmek-ile serv-i çemenden ne biter

Baḅa ol kām̄eti tūbā leb-i Ōunnāb gerek

5. Ser-i kūyuñda belūm iki büküp aḡladuḡum

Bu ki gülzārda şeref virmege dollāb gerek

6. Şekerūñ başına śu ḳoydı zülāl-i lebiñün

Nidelūm ḳandū Necātī bize cüllāb gerek¹²¹”

119

Ḳalata’ya Mesīḥī deyre varmış

Meger ŞemŌī anuñla bile gitmiş

İşidenler ḡalat idüp didiler

Mesīḥī kilseye bir şemŌ iletmiş¹²²

120

“Bir iş itmek isteyicek felek

Biñ bahāne bulanı netmek gerek”¹²³

¹²¹ “Gönül kebab ve kabaḡının yaşının saf şarap olması gerekir. Şüphesiz ki devamlı eğlenmek için sebepler gereklidir. (Nasıl ki) gece yeşilliḡi seyretmek için mehtap gerekliyse gönül de (sevgilinin) yanaḡındaki ayva tüylerini saçlarından arzular (ister). Ey dost! Söze gel yoksa kırmızı dudaklarının ateşi canı yakar, şarap tutan bize biraz su gerek. Yeşil çimenlikten ne bittiḡini görerek ne yapayım, bana o Tuba aḡacı (gibi uzun) boylu sevgili, hūnnap dudaklı sevgili yeter. Sokaḡının başında belim iki büküm aḡladığımanın sebebi gül bahçesinde şeref vermek için (onları sulayan) çıkırık gerek. Ey Necati! Dudaklarının suyu şekerinin başına su koydu, biz şekerini ne yapalım, bize gül suyu gerek.”

[2] G308/2: Zülfinden: zülfinde/ Gice: giceler

[5] G308/4: Gülzārda: gülzāra

¹²² Mesih Galata’da kiliseye gitmiş. Meḡer Şemi bile onunla gitmiş. Duyanlar yanlışlıkla Mesih’in kiliseye bir mum diktiḡini söylediler.

¹²³ Felek bir iş yapmak isteyince bin bahane bulanı ne yapmak gerek?

121

“Viśālũñ şemmesi dutdı yrekden

Viśāl olmazsa öldüm denirmekden¹²⁴”

122

Fā’lātn Fā’lātn Fā’ln

“angı mahbbuñ ki yoğdur şivesi

Serviye beñzer ki yoğdur mivesi”¹²⁵

123

Fā’lātn Fā’lātn Fā’lātn Fā’ln

“İşdan n gönlümüz bir lahza hālİ itmesün

ātİyā āteşsiz olmasun ocağı kimsenüñ”¹²⁶

124

“Olur didiler şabr it kılma acele

Ki şabr-ile kırık helvā olur bil”¹²⁷

125

Ve lehu eyzan

Fā’lātn Fā’lātn Fā’lātn Fā’ln

1. “eşm-i mestñe düşer mi dem be dem şan eylemek

Zülfüñe mi şaldı yā diller perİşān eylemek

¹²⁴ Kavuşmanın kokusu yürekten tuttu. Kavuşma olmazsa denirmekten ldm.

¹²⁵ Meyvesi olmayan serviye benzeyen hangi sevgili vardır ki nazı olmasın?

¹²⁶ Ey Zati! Gönlümüz bir an dahi aşktan uzak olmasın, kimsenin ocağı ateşsiz olmasın.

¹²⁷ Olur dediler, sabret, acele etme ki sabır ile kırık helva (bile) olur.?

2. Hāk-i pāy-i yār olur-iken kuḥl-i erbāb-ı naẓar
Ey śaba lāzım deġül Őazm-ı śıfāhān eylemek
3. Cān dilersen vaśluña ey laŐl-i leb bu var mıdur
Mezheb-i Őiśide bayrām olsa ẓurbān eylemek
4. Eylesün tek nāz-ile şol ġamze ġumār dost
Yüzüm üzre gözlerüm yaşını bārān eylemek
5. Cān dirġ eyler Necāti dirmiş ol bı-vefā

Ölmez isem borcum olsun anı yalan eylemek¹²⁸»

126

Ve lehu eyẓan

FāŐilātün FāŐilātün FāŐilātün FāŐilün

1. “Gelmemişdü[r] gelmeyiser döneli ẓarḥ-ı felek
Sencileyin göñli ẓatı bencileyin canı pek
[27b]
2. Yıķılırdı seyl-i eşkümden binā-yı kāŐināt
Olmasaydı dūd-ı āhum göklere yir yir direk
3. Gāh cefāsı ḥükm ider mülk-i dile gāḥi ġamı
Ol iki źālim bu bir tīmāra oldı müşterek

¹²⁸ “Sarhoş gözlerine an be an kanlanmak düşer mi ya da gönlü perişan eylemek saçlarına mı kaldı? Ey rüzgar! Bakanların sürmesi, sevgilinin ayağının toprağı olurken İsfahan’a gitmeye çalışmak gerekmez. Ey dudakları kırmızı (sevgili) İsa’nın mezhebinde bayramları kurban etmek var mıdır ki sana kavuşmak için can istersin. Sevgili, yüzümü gözümü gözyaşları yağmurlarına bulasın yeter ki şu gamze zerresiyle dost eylesin. Ey Necati! O vefasız (sevgili), canına kıyamaz diyormuş; ölmezsem onu yalancı çıkarmak (boynumun) borcu olsun.”

[2] G/315/6 (315 nolu gazelin altıncı beytidir.)

[4] G308/4: Eylesün tek nāz-ile şol ġamze ġumār dost: uyusun tek rahat ile nergis-i bīmār-ı yār

*(A.N.T.’da dördüncü beyit 308 nolu gazelin dördüncü beytidir.)

4. Cevre kıatlanur deyü yaşumu seyl-âb eyleme

Şuya döymekde şeker-ile bir degül midür nemek

5. Hüsnuñüñ hengamesin turup temâşâ kıılmağa

Yer bulunmayup felek dāmına çıkdı her melek

6. İtlerüñe yalvaranlar işügüñde yir bulur

Manśıbı Óalı durur [ol] olmayıcağ olmaz dilek

7. Zülfüñ ucından Necâtüñüñ çekdüğini

Biñ yıl olsa Óömri biñde birini olur demek¹²⁹,

127

Ve lehu eyzan

Mef’ülü Fā’ölātü Mef’ölü Fā’ölün

1. “El-hamdulillāh eyledi terk-i cefā hatuñ

Yazdı nigın-i la’ölüne nağş-ı vefā hatuñ

2. Hüsnuñ günine göz kıamaşup baķamaz-idük

ÓĀşıqları esirgedi ey mehlikā hatuñ

3. Derc olalı kenāresine dürc-i la’ölüñüñ

Yāķūta ĥarf atar senüñ ol dil-rubā hatuñ

¹²⁹ “Feleğin çarkı döndü döneli (dünya döndükçe) senin gibi gönlü katı, benim gibi canı pek gelmemiş ve gelmeyecektir. Ahımın dumanı göklere yer yer direk olmasaydı kainat binası gözyaşı selimden yıkılırdı. Gönül evine bazen (sevgilinin) cefası bazen de kederi hükmeder, o iki zalim bu hizmete ortak oldu. (Ey sevgili)! Eziyetlere katlanır diye gözyaşımı sele dönüştürme; suya dayanmakta şekerle tuz bir değil midir? Bütün melekler, güzelliğinin karmaşasını durup izlemek için yer bulamayınca (ta) gökyüzüne çıktı. Köpeklerine yalvaranlar (ancak) kapıda yer bulur; makamı yücedir; olmaz olacak dilek olur. Necati’nin bin yıl ömrü olsa saçlarından çektiğini söyledikleri binde birdir.”

[3] G323/2: Oldı: düşdi

[5] G323/5: Bulunmayup: bulamayub

[7] G316/12: Çekdüğini: Çekdiklerin/ Olur: Olurdı

[6] G316/10: ol

4. Uyup şabāya kaçmış idi kara perçemün

Efsün-ile çevürdi başın misk-sā hatuñ

5. Ğavġā düşürdi küfr-ile islām arasında

Zülf ü Ŗizār içinde ıpaldan şehā hatuñ

6. Göñlüm çeküp çevürmesün igende dostum

Bir yaña zülf-i ser-keşüñ ü bir yaña hatuñ

7. Āzād olur hat-ile kul olan Necātīyi

Āzāde yürür-iken ider mübtelā hatuñ¹³⁰

128

[28a]

Gelme o olsa erme devlet

Yediler bir ılāle bī zaĥmet¹³¹

129

Gitme o olsa eyyāmuñ tedbīr

Tüte mizānı niçe biñ zincīr¹³²

130

¹³⁰ “Elhamdülillah (sevgilinin) yanağındaki ayva tüyler eziyeti terk etti; kırmızı dudaklarının mührüne vefayı nakşetti. Ey ay yüzlü (sevgili)! Güzelliğinin yüzüne göz kamaştırdığından bakamazdık, yanağındaki ayva tüyler aşıkları korudu. Ey gönül bağlayan (sevgili)! Yanağındaki ayva tüyler, kırmızı dudaklarının hokkasının kenarı bir araya getirileli dudağına uygunsuz sözler söyler. Kara perçemin rüzgara uyarak kaçmıştı, miske benzer yanağının ayva tüyleri büyüle(nmişcesine) başını çevirdi. Ey padişah! Yanağındaki ayva tüylerin saçların ve yanağından kopunca İslam ile küfür arasında kavga çıkardı. Sevgilim, gönlüm çokça bir yana inatçı saçları bir yana da yanağındaki ayva tüyleri çekip çevirmesin. Yanağındaki ayva tüyleriyle kendine kul olan Necati özgür olup (yine) yanağındaki ayva tüyleriyle serbestçe yürürken kendisine tutkun eder.”

[2] G283/2: Kamaşup: kamaşur

[4] G283/4: Misk: müşg

[5] G283/5: Düşürdi: bıraıdı/ İslām: imān

[6] G283/6: İgende: ikide bir

¹³¹ Kelimeler arasında bir anlam kurulamadı.

¹³² Kelimeler arasında bir anlam kurulamadı.

Dilberüm mektebdedür ben yollar üzre muntażır

Ey muŖallim lutf idup ol řāh-ı āzāt ile gel¹³³

131

Men řanaŖa řebeŖa, men tamaŖa zülle, men şamata neceĥa¹³⁴

Ŗul el-ĥayru [ve] illā feskut¹³⁵

Men şabera řafera¹³⁶

Selāmetul insān men ĥafaża ellisān¹³⁷

Ŗāle ŖAlī kerremallāhu vechehū rahimallāh taŖ men ārefe řadrehu ve lem
yeteŖadde tavrahu.¹³⁸

132

Ve lehu eyzan

FāŖilātün FāŖilātün FāŖilātün FāŖilün

1. “Ĥořdurur dilde ĥayāl-i ĥatt-ı cānān beslemek

Yaraşur zırā sifāl içinde reyĥān beslemek

2. LaŖline cān vir gōñül benden bilürseñ kim bu gün

Öldürür ger var-ise cān üstine cān beslemek

3. Sen kıyāmet řāmete Ŗāřık olalıdan gōñül

Bağbānuñ işidür serv-i hırāmān beslemek

4. Müřterī çok leblerüñe tiryākine ĥācet degül

¹³³ Sevgilim okuldayken ben yollarda beklerim; ey hoca lutfet de o serbestlerin padişahı ile gel.

¹³⁴ Kanaat sahibi olan doyar, tamahkar olan alçalır, susan kurtulur.

¹³⁵ Ya hayır konuş ya da sus!

¹³⁶ Sabreden zafere ulaşır.

¹³⁷ İnsanın selameti, dilini korumasındadır.

¹³⁸ Allah yüzünü ak eylesin Hz. Alī rahimehullah şöyle dedi: kim ölçüsünü bilirse sınırını açmaz

Boynuña sarmağ-ıçün bir iki şuŖbān beslemek

5. Yārdan yevmī ğam irirse Necātī nola kim

ŖĀdet-i meşhūrdur kılını sultān beslemek¹³⁹”

133

Ve lehu eyzan

FāŖilātün FāŖilātün FāŖilātün FāŖilün

1. “Ġamzeñ beni helāk ide göre tura gözün

Turmaya girü ğamze kılıcın ura gözün

2. Biñ vaŖde ide itmeye birin edā lebün

Biñ nāvek ata atmaya birin ĥatā gözün

3. Rāzı olur-isem ölmege menŖ ide kirpügün

MāŖil olur-isem ölmemege kōmaya gözün

4. Ben bu belāya kātlanı bilmem mi dostum

Bir yāña laŖlün ide cefā bir baña gözün

5. Çokdur Necātī ğamzeleri şır merd evet

Ādem helā[k] olur bakışından k̄ara gözün¹⁴⁰”

¹³⁹ “Çömlek içinde reyhan beslemek gibi sevgilinin yanağının ayva tüylerinin hayalini de beslemek hoşdur. Ey gönül! Eğer can üstüne can beslemek varsa bugün kırmızı dudağına can vermek için beni öldürür. Gönül, sen afet boyluya aşık olduğundan beri bahçivanın işi salınarak yürüyen nazlı sevgiliyi beslemektir. Dudaklarının okunun müşterisi çoktur (bu sebeple) boynuna sarmak için bir iki yılan beslemek gerekmez. Necati sevgiliden her gün keder umsa buna şaşılmaz (çünkü) kulu sultan gibi beslemek çeşhur bir adettir.”

[3] G304/3: k̄āmete Ŗāşık olalıdan gönül: k̄āmetün şalındığını göreli

[5] G304/5: İrirse: umarsa

¹⁴⁰ “(Ey sevgili!) Gamzen beni helak etsin, gözün görsün; gamze kılıcın durmayıp girsin, gözünü vursun. Dudakların bin söz verip birini bile yerine getirmez, gözün bin ok atar, yanağındaki ayva tüyler bir tane atmaz. Ölmeye razı olursam kirpiğin (bunu) yasaklasın, ölmemeye ulaşırsam gözün bırakmasın (ki öleyim). Ey sevgili! Bir yandan dudakların bir yandan gözün eziyet ediyor, ben bu belaya katlanabilir miyim? Ey Necati! Aslan yürekli gamzeleri çoktur evet, kara gözlü (sevgilinin) bakışından insan helak olur.”

[3] G318/3: Razi: k̄āŖil

[4] G318/4: Bilmem mi: Bilem mi

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Bu ğam eyyāmında sāķi bizi hoş hāl eyledüñ

Rūzigāra bāde-i gülgüñ-ile al eyledüñ

[28b]

2. Mektebe varub daħi bir toĝru ĥarf öğrenmedüñ

Üstüme ĥarf atmaķ-ile çaddümi dāl eyledüñ

3. İki бүkdi bu teni zerd ü nizār kim gūyiyā

Murĝ-ı cān ayaĝına altunlu ĥalhāl eyledüñ

4. Lām-ı zülfüm ĥasretinden dāl olur řaddüñ didüñ

Üstümüze ey yüzi muşhaf Öaceb fāl eyledüñ

5. Řaddüñ egüb serv elün istedüm asılmaĝa

Cevr elüyle sünbül ü serv üstüne dāl eyledüñ

6. Baķmaduñ ruhsārına dil virmedüñ laŐline cān

Zāhid işi ne mūm itdüñ ne ĥūd bal eyledüñ

7. Ey Necāti şevķ-ile her beyti kim itdün raķam

Süz-ı dilden dilbere bir nāme irsāl eyledüñ¹⁴¹”

¹⁴¹ “Ey saki! Bu kederli günlerde bizi hoşnut eyledin, gül renkli şarap ile rüzgara hile yaptın. Okula gidip de doğru düzgün bir harf öğrenmedin, bana kötü sözler söyleyerek boyumu eğdin. Bu sararmış ve zayıf teni бүktün, sanki can kuşunun ayağına altından bir halhal taktın. Ey yüzü mushaf (sevgili)! Saçlarımın lamının hasretinden boyun dal olur dedin, acaba neden bize gaipden haberler verdin? Ey servi! Boyunu anarak asılmak için elini istedim, sümbül ve servi üstüne eziyet eliyle dal koydun. Ey gönül! Yanağına yanmadın, kırmızı dudaklarına can vermedin. Ey zahit! Ne mum (gibi) eridin ne de kendini bal eyledin senin işin ne? Ey Necati! Arzuyla her beyti miktar (sayı) yaptın, yanık gönülden sevgiliye bir mektup gönderdin.”

[2] G318/4: Foĝru: doĝru

[3] G318/2: Бүkди: бүkdüñ/ Nizār: nizārum

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mefâ'îlû Fâ'îlün

1. “Ağlar dimiş beni leb-i handâna beñlerüñ

Bilsem niçün şehâdet ider kana beñlerüñ

2. Çâk itdi tîr-i miñnet-ile kalbi kirpügüñ

Dâğ urdı nâr-ı hasret-ile câna beñlerüñ

3. Ortaya koydı Óarza-i hûsnünde başını

İster ki zülfüñi çeke meydâna beñlerüñ

4. Tesbîhi oldı mescid ü mihrâb ehlinüñ

Hem-dem olalı zülf-i perişâna beñlerüñ

5. Mansûbe-ile sürdi ruñ üzre piyâdesin

Şahmât itdi Óâlemi ferzâne beñlerüñ

6. Nâzırlaruñ gözi bebegi Óaksidürür şehâ

Âyine-i cemâldür şâhâne beñlerüñ

7. İtdüklerin Necâtiye bir kâfir itmeye

Ĥâşâ ki beñzer ola müsülmâna beñlerüñ¹⁴²”

[5] G318/6: Cevr elüyle sünbül ü serv üstüne dâl eyledüñ: zülfüñi nazüglüg ile kıddüne tâl eyledüñ

[6] G318/5: İşi: işüñ

[7] G318/8: İtdüñ: kıldüñ

¹⁴² “(Ey sevgili!) benlerin beni gülen dudaklarına ağlar diyormuş, niçin kana şahitlik ettiklerini bilsem (keşke). Kirpiğinin kalbi sıkıntı okuyula yırtıldı, benlerin hasret ateşiyle canı dağlandı. Benlerin güzelliğinin gösteriminde başını ortaya koymasıyla saçlarını meydana çekmek ister. Benlerin dağınık saçlarının arkadaşı olalı mescit ve mihrap ehlinin benleri oldu. Benlerin askerini yanağının üzerine yolladı, ilim ve hikmet dünyasını şahmat etti. Ey padişah! Şahane benlerin güzelliğinin aynasıdır, bakanlarının gözbebeği onun yansımasıdır. Senin Necati’ye ettiklerini bir kafir (bile) etmez, benlerinin bir Müslümana benzemesi de olur şey değildir.”

[3] G284/6: Arza: arşa

[6] G284/3: ÓAksidürür: Óaksidür/ Cemâldür: cemâlde

[7] G284/9: İtdüklerin: itdüğini

Ve lehu eyzan

[29a] Mefā'ölün Mefā'ölün Mefā'ölün Mefā'ölün

1. “Cemālün muşhafı hakkı mübârek fâldurur zülfün

Ki tāvüş mürekkeble yazılmış fâldurur zülfün

2. Meger bir yüce servinden yire düşüp anuñ-içün

Çararmış cümle endâmı şikeste hâldürür zülfün

3. Ne cān-ile dura ol kim siyâset-gâh-ı Ŗışkıñda

İki cellâddur çeşmün iki çengâldürür zülfün

4. Bugün urmağda tutmakta kıti sâhirdürür ğamzeñ

Bugün asmağda başmağda kıti kıttâldürür zülfün

5. Necâti her müselmānuñ görür kıydını ol kâfir

Benüm hâkkımda hâyranum işi iħmâldurur zülfün¹⁴³”

Fe'ölâtün Fe'ölâtün Fe'ölâtün Fe'ölün

Senün zincir-i zülfünden daħi dıvâne bend ister

Uşandum cān ile dilden asıla kemend ister¹⁴⁴

¹⁴³ “Yüzünün güzelliğinin hakkı, saçlarının mübarek belirtisidir öyle ki saçların tavus kuşunun mürekkebiyle yazılmış bir dal harfidir. Meğer saçların bir yüce boyrudan onun için yere düşmüş; bütün bedeni kararmış, bozulmuştur. Senin gözlerin iki cellat, saçların da iki çengelken o, aşkının idam sehpasında nasıl canlı kalsın? Bugün gamzen vurup tutmakta şüphesiz bir sihirbazdır, saçların asıp basmakta kesin bir katildir. Ey Necati! O kafir her müslmanın kaydını görür ama bana gelince onun işi ihmaldir.”

[1] G299/1: Fâldürür: Fâldür/ Fâldürür: Dâldür

[2] G299/2: Bir yüce serviden yire düşüp: Serv-i bülendünden yire düşmüşdür/ Hâldürür: hâldür

[3] G299/3: Dura ol kim: duralım biz/ Çeşmün: ğamzeñ/ Çengâldürür: çengâldür

[4] G299/4: Sâhirdür: saħhârdür

[5] G299/5: baña geldükce her dâ'ım işi iħmâldür

¹⁴⁴ Deli, senin saçlarının zinciriyle bile bağlanmak ister. Can ve gönülden usandım; asılacak kemend ister.

Ve lehu eyzan

[29b] Mef'Öülü Mef'Öülü Mef'Öülü Fe'Öülün

1. “Baş koşma mey-i nâb-ile peymâne degülseñ

Hay uyma delü-kanluya dıvâne degülseñ

2. Ol tırraları Leyliye Mecnün olımazsın

ÖÄlemde ğam-ı Öışk-ile efsâne degülseñ

3. Kuvvet sınayup âteş-i hicrâna toluşma

Yanmağa heves eyleme pervâne degülseñ

4. Ey bâde-i gül çehre müdâm ala giresin

Bu şıve nedür şâhid-i kâşâne degülseñ

5. Dün gece Necâtinün iden gönünü yağma

Öldür beni sen gözleri mestâne degülseñ¹⁴⁵”

Ve lehu eyzan

[30a] Mef'Öülün Mef'Öülün Mef'Öülün Mef'Öülün

1. “Dil aldı kaşd-ı cân eyler begüm kaşuñ gözün ğamzeñ

Elif kıaddüm kemân eyler begüm kaşuñ gözün ğamzeñ

¹⁴⁵ “Halis içkiyle içki kadehi değilsen fedakarca davranma, deli değilsen deli kanlıya uyma. Dünyada aşkın kederiyle efsaneleşememişsen o saçları önüne düşen Leyla'ya Mecnun olamazsın. Gücünü sınavarak ayrılık ateşiyle dolma; kelebek değilsen yanmaya heves etme. Ey gül yüzlü şarap (gibi sevgili)! Pazarda satılan cariye değilsen ne diye nazlanıp daima kırmızı renkli giyersin? Sen dün gece Necati'nin gönlünü yağma eden gözleri sarhoş değilsen beni öldür.”

[3] G293/3: Hicrân: hecr, Toluşma: tutuşma

[4] G293/5: Ala giresin: Al geyersin

[5] G293/7: Gönünü: şabrını

2. Niçe şehirler saña bende kul olayın saña ben de

Düşürmişdür beni bende begüm kaşuñ gözüñ gamzeñ

3. Hayālūñ dilde hāl oldu viśālūñ tende cān oldu

Cihānda destān oldu begüm kaşuñ gözüñ gamzeñ

4. Görelden sen yüzi mäh irürdüm göklere āh

Kul etdi beni vallah begüm kaşuñ gözüñ gamzeñ

5. Emīrüm şehriyārumdur enişüm gam-güsārumdur

ÖAzizim ihtiyārumdur begüm kaşuñ gözüñ gamzeñ

6. Kaşuñ yasında kurbānem saçuñ çinünde hayrānem

Ne kim buyırsa fermānum begüm kaşuñ gözüñ gamzeñ

7. Necātī kulıñı yāra yürür Öişkuñda āvāre

Yüregine urur yāre begüm kaşuñ gözüñ gamzeñ¹⁴⁶”

140

FaÖilātün FāÖilātün FāÖilātün FāÖilün

Tır ü hançer çekme gamzeñden Necātī kaşdına

Bir karınca katline lāzım degül bunca yasağ¹⁴⁷

141

¹⁴⁶ “Sevgili! Senin kaşın gözün gamzen gönlümü alıp canıma kasteder, uzun boyumu keman (gibi eğri) eyler. Sevgili! Kaşın, gözün, gamzen beni köleliğe düşürmüş; birçok padişah da ben de sana kul olayım ben de (demiştir). Ey sultan! Hayalin gönlünde nokta, kavuşman tende can oldu; kaşın, gözün, gamzen dünyada destan oldu. Vallahi ey sultan! Sen ay yüzlüyü görünce ahım göklere erişir; kaşın, gözün, gamzen beni kul etti. Sultanım! Kaşın, gözün, gamzen benim reisim padişahımdır, dostum gam yiyicimdir, azizim, razı olduğumdur. Sultanım! Kaşının yayına kurbanım, saçının kıvrımına hayranım; kaşın, gözün, gamzen ne emrederse emretsin. Sultanım! Necati kulun sevgiliye aşkından perişan yürür, senin kaşın, gözün, gamzenin yarası yüreğine vurur.”

[2] G308/2: Niçe: kamu

[3] G308/3: Hāl: hān/ Cihānda: cihāna/ Destān: Dāsītān

[6] G308/6: Kaşuñ yasında kurbānem saçuñ çinünde hayrānem: saçuñ çininde hayranem kaşuñ yayında kurbānem

¹⁴⁷ (Ey sevgili!) Necati'ye kastederek gamzenden ok ve hançer çekme; bir karıncayı öldürmek için bunca yasak lazım değildir.

Fe'Öilātün Fe'Öilātün Fe'Öilātün Fe'Öilün

Senüñ zincir-i zülfünden daîi dîvâne bend ister

Uşandı cân-ile dilden aşıla kemend ister

142

Fa'Öilātün Fa'Öilātün Fa'Öilātün Fa'Öilün

Çan behā lāyık degüldür çünkü sen öldürsen

Ĥançerüñ lāyık olmak çan behāmızdur bizim¹⁴⁸

143

Ve lehu eyzan

Müstef'Öilün Müstef'Öilün Müstef'Öilün Müstef'Öilün

1. “El-Ĥağ bu sünbül şemmi bir bostānda görmedük

Toğrusı ol kaç şivesin serv-i revānda görmedük

2. Ey gönça-i handān seni ger göre ĥüriler diye

Ĥağkā ki bu ra'Önā güli bāğ-ı cinānında görmedük

3. Nergis olan yirde meded salınmasun ol serv-kaç

İzi tozına göz deger çokdur cihānda görmedük

4. Kaçdūñ görüp bād-ı seher āb-ı revāna Öarz ider

Bu serv-i hoşreftār biz bir bostānda görmedük

5. Bir dem şarābıñ saçtın iki cihāna virmezsin

Kim seyr-i sāğar lutfını devr-i zemānda görmedük

¹⁴⁸ Sen öldürürsen kan bir değere layık değildir, hançerine layık olmak bizim kanımızın değeridir.

6. Ālūde dāmān olmışuz nice varalum mescid

Bir kimse kalmadı bizi kūy-ı muğānda görmedük

[30b]

7. Zāhid Necātjyem beni menŌ itme bāl ü bādeden

Gerçi kim aśśı itmedüñ el-ĥaḳ ziyān da görmedük¹⁴⁹”

144

Ve lehu eyzan

MefŌülü FāŌilātü MefāŌilü FāŌilün

1. “Her laḥza gün yüzine śalar sāye perçemüñ

Her gün kemend-i nāz atar aya perçemüñ

2. Śalın śalın ki lutf-ile miski ĥarīrden

HilŌat biçüpdür ol ḳadd-i raŌnāya perçemüñ

3. Atışmasun ögütü bu ĥaste-ile kirpüğüñ

Tolaşmasun esirge bu şeydāya perçemüñ

4. Zülfüñ gibi etegine śarmaḳ gerek başın

İrmek diler-ise ol ruḥ-ı zībāya perçemüñ

¹⁴⁹ “Doğrusu bu sümbülü bahçedeki (çiçekleri) koklarken görmedik, o uzunun nazını uzun boylu nazlı sevgilide görmedik. Ey gülen gonca! Eğer huriler seni görürse diye gerçekten de bu güzel gülü cennet bahçelerinde görmedik. Yardım et de o uzun boylu sevgili nergisin olduğu yerde salınmasın, dünyada izine tozına nazar değen çokdur ancak biz görmedik. Sabah rüzgarı boyunu görüp akarsuya bildirir, biz bu hoşça salınan sevgiliyi bir bahçede görmedik. Bir an iki dünyaya da vermeyeceğim şarabını saçtın (gülümsedin) ki kadehin elden ele dolaşması lutfunu talihimizde görmedik. Bizi meyhanenin sokağında görmeyen kimse kalmadı; İffetimiz lekelenmişken mescide nasıl gidelim? Ey zahit! Ben Necati’ye boyunu, şarabını yasaklama; gerçi bir fayda da vermedin ama doğrusu zarar da görmedik.”

[1] G291/1: Fōgrusı: Doğrusı, Şemmei: şemmesin

[2] G291/4: Ey gōnça-i ḥandān seni ger göre ḥuriler diye/ Ḥaḳkā ki bu raŌnā gülü bāğ-ı cinānında görmedük: Sen gōnça-i ḥandānı ger görürse ḥuriler diye/ Bu lutf ile raŌnā gülü bāğ-ı cinānda görmedük

[4] G291/5: Refṭār: refṭārı

[5] G291/3: Virmezın: virmezüz

[7] G291/9: Zāhid: Nāśih/ Bāl ü: beyŌ-i/ İtmedüñ: görmedük

5. Dildārılıkda şanÓatı başa ileteli

Baş egmez oldu zülf-i semen sāya perçemün

6. Şarmış-iken ayağına etegine zülf-vār

Şaldı yine Necātiyi sevdāya perçemün¹⁵⁰,”

145

ĦARFUL-LĀM

MefāÓılün MefāÓılün FeÓülün

1. “Göñül gel kıl-iseñ bir şāh-ile ol

Belāya şabr kıl Allāh ile ol

2. Yalñuzluk bir Allāha yaraşur

Göñül sen girye ile āh ile ol

3. Şeb-i rıhletdür ey şemÓ-i hidāyet

Hele bir lahza ben gümrāh-ile ol

4. Anıñ-içün çeker işkence zāhid

Ki ider ikrārını ikrāh-ile ol

5. Eyā şūfı kalenderdür Necāti

Ögünmez mansıb-ile cāh-ile ol¹⁵¹,”

¹⁵⁰ “(Ey sevgili!) Gölge perçemini her an gün yüzüne çıkar, perçemin her gün nazlı saçlarını aya atar. Salın (ey sevgili) ki perçemin lutfederek o uzun boylu, güzele hoş kokulu ipekten bir kıyafet biçer. Öğüt ver de bu hastayla kirpiğin atışmasın; perçemin bu çılgına dolaşmasın, onu koru. Perçemin süslü yanağına ulaşmak isterse başını da saçların gibi eteğine sarmak gerekir. Perçemin gönülleri kendine bağlamakta sanatı ilerlettiğinden beri yasemin gibi saçlarına baş eğmez oldu. Perçemin saç gibi ayağına eteğine sarmışken Necati’yi yine sevdaya saldırcı (aşık etti).”

[2] G328/2: Miski: müşğın

[6] G328/7: Ayağına: ayağın/ Yine Necātiyi: Necātiyi yine./ Sevdāya: ğavğaya

¹⁵¹ “Ey gönül, sen bir kulsan bir padişah ile ol, belaya sabrederek Allah ile (beraber) ol. Ey gönül, yalnızlık bir tek Allah’a yakışır, sen gözyaşı ve ahlarla beraber ol. Ey hidayet ışığı! Yolculuk gecesidir, hele bir vakit ben günahkarla beraber ol. Zahit onun için işkence çeker ki zorlandığını itiraf eder. Ey sufi! Necati dünyadan el etek çekmiş, makamla itibarla övünmez.”

[3] G341/3: Hele: gel’e

Ve lehu eyzan

[31a] Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Ġāret-i din iden ancaḡ zülf-i Öanber bũ degül

Hatt u hālũñ dahi kāfirlerdürür bir bu degül

2. Hāb-ı nāz etdüğine ol türk-i mestũñ ey gönũl

Zinhār aldanmaḡil kim fitnedür uyḡu degül

3. ŐIşḡ bazārında bir dıvāne gördüm çağırur

Leylĩ zincirine Mecnũn olmayan uşlu degül

4. Asılursam sũnbũlũñden virmeye bir bũ baña

Ölür isem cānuma bũ virmeye bir mũ degül

5. Ey Necātĩ çũn olur Mecnũn-ile hem-dem ḡazāl

Baña niçũn āşinā ol gözleri āhu degül¹⁵²»

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Mutribā ḡavle muḡālif gelme olma bĩ Őamel

Başla ḡũn yüzlũlerũñ vaşfında bir rengin ḡazel

[5] G341/5: Őḡünmez: öşünmez

¹⁵² “Dini yaḡmalayan sadece bu anber kokulu saçların deḡil; yanaḡındaki ayva tüyleri ve benin de bir bunlar olmasa da kafirdir. Ey gönũl! O sarhoş Türk’ün naz uykusuna yattıḡına sakın aldanma ki bu bir fitnedir, uyku deḡil. Aşḡ pazarında gördüḡüm deli, Leyla’nın zincirine Mecnun olmayan uysal deḡildir, diye baḡırır. Sũnbũlũnden bana bir koku vermesi için asılsam ölse de bana koku deḡil bir kıl bile vermez. Ey Necati! Çũnkũ Mecnun ile ceylan dost olur, niçin bana o ceylan gözli tanıdık deḡil?”

[1] G339/1: Kāfirlerdürür: Kāfirledürür

[2] G339/2: aldanmaḡil: aldanma

[4] G399/6: Bũ: Mũ

2. Fursatı fevt eyleme kim degme kez girmez ele

Vaśl-ı yār-ı bî -naẓır ü naẓdı Óömr-i bî bedel

3. Kāmetüñ şimşādını egri görürmüş servden

Rāstı eksük degüldür çeşm-i nergisde hîvel

4. Baş şalar şūfî gibi yeşil murakkaŖlar geyüp

Eyle beñzer serv gülşende şabādan aldı el

5. Beni fūrkat öldürür sen benden ayru olıcağ

Mūma yanmağ görünür ayrıla çün andan Óasel

6. Hūn-ı hūsnünde dehānuñ naḥş?-ı ğāyib gibidür

Aña bu miskīn Necātî müsteḥaḥdur lâ aḳal¹⁵³”

148

Ve lehu eyzan

[31b] FeŖilātün FeŖilātün FeŖilātün FeŖilün

1. “Didüm ey dil saña yār ide vefā ḥandān ol

Āḥ idüp derd-i derün-ile didi andan ol

2. Baña cānān işigi KaŖbe saña ey şūfî

Tek yüzüñ görmeyelüm var Mısıra sultān ol

3. Didüm işigüñe yüzüm süreyin güldi didi

¹⁵³ “Ey sazende! Söze karşı gelme, amelsiz olma; aydınlık yüzlülerin övgüsünde güzel bir gazele başla. Benzersiz sevgiliye ulaşmak ve bedelsizce ömrü harcamak, çok kez ele geçmez; fırsatı kaçırma. Boyunun şimşir ağacını serviden eğri görmüş; nergisin gözünde başka bir yere gitmek doğru değildir. Sufi yeşil yamalı kıyafetler giyip baş salınca servinin gülbahçesinde rüzgardan el almasına benzer. Bal mumdan ayrılınca onun yandığı gibi sen de benden ayırı olunca beni ayrılık öldürür. Güzellüğünün öldürücülüğünde ağzıngibidir, bu zavallı Necati de en azından bunu haketmektedir.”

[1] G342/1: Gün: Gül

[4] G342/5: Eyle: şöyle

[6] G342/7: Naḥş: bahş

İşte baķ KaŖbe gerek hâci gerek ķurbân ol

4. Hey vefâsuz güzel efgân-ile geĉdi günümüz

Bir kice külbe-i ahzânumuza mihmân ol

5. Hâsret ü derd ile ey dil beni mihmân itdün

Göreyin hâsret ü derd ile seni vîrân ol

6. Düşmen olduñ-ise halk-ile kayırmaz bâri

İşigi itleri-ile yûri var yârân ol

7. Ey Necâtî gam-ı cânân-ile cânuñ çıksun

Saňa kim didi ki sev bir güzeli hâyran ol¹⁵⁴”

149

Ve lehu eyzan

FâŖilâtün FâŖilâtün FâŖilâtün FâŖilün

1. “Yanma ey dil derd-i hicrândan der-i cânâne gel

ŖArz-ı hâl etmek dilerseñ hâzret-i sultâna gel

2. Ey gam-ı dilber dilerseñ almağa cânım benüm

Gitme dilden bir nefes genc isteyu vîrâna gel

3. Didüm ey cân dönmezem tîr-i müjeñden mâ hâşal

Didi kim ķo daŖvâyı ger merd-iseñ meydâna gel

¹⁵⁴ “Dedim ki, ey gönül sevgili sana vefa gösterince metlu ol; gönül derdiyle ah ederek ondan ol dedi. Ey sufi! Bana sevgilinin kapısı Kabe’dir, bir tek yüzünü görmeyelim de sen istersen Mısır’a sultan ol. Dedim ki kapına yüzümü süreyim, gülerек işte Kabe ister hacı ister kurban ol, dedi. Ey vefasız güzel, feryatlarla geĉti günümüz; bir gece hüznü evimize gelip misafir ol. Ey gönül! Hasret ve dertle beni misafir ettin, hasret ve dertle yıkıl da seni göreyim. Düşman oldunsa seni halktan ayrı tutmaz, bari git de kapısının köpekleri ile arkadaş ol. Ey Necati, sevgilinin derdiyle canın çıksın; sana git bir güzele hayran ol diye kim dedi?”

[5] G336/5: Miħmân: Vîrân

[7] G336/7: Ey: ķo/ Var: sev/ Bir: her

4. Gice zülfünden şikāyet idicek cān cevrüne

Didi šabr it šübha dek sultān çıkar dīvāna gel

5. Ey mehî nāmerd ü bān rahm it Necātî bendeñe

Kāfir-iseñ žulmi řo řimden girü ĵmāna gel¹⁵⁵”

150

ĤARFUL-MĪM

[32a] FāŖilātün FāŖilātün FāŖilātün FāŖilün

1. “Her gün ol ruhsarı [gülzār-ı]cinānı gözlerem

Her kice ol zülf-i Ŗanber cāvidānı gözlerem

2. Zülf ü ruhsarı hevāsına ırāqlardan turup

Gice āteş řuŖlesin gündüz duhānı gözlerem

3. Ĥüsñüñe ins ü melek ĥayrān ü ben dīvāne-vār

Gice ki zemñne başaram gāh āsumānı gözlerem

4. Ĥalka bigi gözlerüm řapuñda şaldı dostum

Feth-i bāb ola diyü ol āsitānı gözlerem

5. Rāĥat ü şahrana dehrüñ baş egüp yalvarmazam

Ben Necātî himmet-i Şāh-ı cihānı gözlerem¹⁵⁶”

¹⁵⁵ “Ey gönül! Nasıl ki halini bildirmek isteyen sultanın kapısına giderse sende ayrılık derdiyle yanma, sevgilinin kapısına gel. Ey sevgilinin kederi! Benim canımı almak istiyorsan gönülden bir nefes bile ayrılmayıp hazine isteyen yıkıntıya gel. Dedim ki ey sevgili, kirpiğinin okundan sonuçsuz dönmem. Dedi ki, eğer mertsen davayı bırak meydana gel. Geceleyin aşık, saçlarının eziyetlerinden şikayet edecek olunca, sabaha kadar sabredip sultan divana çıkınca gel, dedi. Ey ay yüzlü Kölen Necati’ye Merhamet et, kafilersen zulmü bırakıp şimdiden sonra iman et.”

[3] G343/3: Ŗo daŖvāyı: DaŖvāyı şo

[5] G343/5: Mehî nāmerd ü bān: Niğār-ı seng-dil

¹⁵⁶ “Her gün o sevgilinin yanağını gözlüyorum, her gece o anber kokulu saçlı sevgiliyi gözlüyorum. Saçlarının ve yanağının havasına uzaklardan bakıp gece ateşin alevini, gündüz dumanı gözlüyorum. Güzelliğine insanlar ve cinler benim gibi hayran; gece yeryüzüne bakıyorum, bazen de gökyüzünü gözlüyorum. Ey dostum! Gözlerim halka gibi kapında kaldı, kapı açılış diye o eşiği gözlüyorum. Zamanın rahatına ve kahrına baş eğerek yalvarmam; ben Necati cihan padişahının yardımını gözlüyorum (bekliyorum).”

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “At kemend-i zülfüni ben mübtelāya dostum

Kim baş açup turmuşamdur her belāya dostum

2. Az alupdur kim gözüm yaşı-ile āhum āteşi

Yerleri ve gökleri vire fenāya dostum

3. Gonça ağzuñdan ne söz açıldı kim ħandān olup

Gül çıkardı cāmesin virdi śabaya dostum

4. Ne revādur kim ırakdan başar-iken āfitāb

Āyineye karşı gele sen mehliāya dostum

5. El götürüpdür Necātı güzeller olmasun

Ĥāzır ol gel sen daı uşbu du'āya dostum¹⁵⁷”

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “ÖIş-ile bıdāruñam śanma ki ĥābum var benüm

Gözüm göñlüm açudur feth-i bābum var benüm

[1] G374/1: Ruhsār-ı cānānı: ruhsārı gül-zār-ı cinānı/ Zülf-i Öanber cāvidān: zülf-i Öömr-i cāvidān

[2] G374/2: Ruhsārı hevāsına: ruhsāruñ firāı ile, Furup: durub

[3] G374/3: Gice: Geh

¹⁵⁷ “Ey sevgili! Saçlarının kıvrımını ben tutulmuşa at ki her belaya karşı istekli bir şekilde duruyorum. Ey sevgili! Gözümün yaşı ile ahımın ateşi yerleri ve gökleri ölümlölüğe vermenin (yanında) az kalır. Ey sevgili! Gonca ağzın neler söyledi de gül gülerek elbisesini çıkarıp rüzgara verdi? Ey sevgili! Güneş uzaktan bakarken sen ay yüzlüye aynanın karşı gelmesi layık mıdır? Necati bu güzeller olmasın diye elini açar; dostum sen de işte bu duaya hazır olup gel.”

[1] G345/1: Turmuşumdur: durmuşam/ Her: derd

[3] G345/3: Cāmesin: geydüğün

[4] G345/4: Āyineye: āyine (ay ine)

[5] G345/6 Necātı: Necātı kim

[32b]

2. “Hür-ı rıdvânı añup turma katumda vâŖiżā
Ėayrı dilberden bilürsen ictinābum var benüm
3. Nāsihā ıo maħşeri añma yañıldursan beni
Şol ıara zülf-ile yāruñ bir ĥesābum var benüm
4. Gözlerüm gün yüzine ıarşu toludur eşk-ile
İki şişe günde beslenmiş gül-ābum var benüm
5. Şiñe ĥālī çeşm ü dil giryān ü biryān gel berü
Hem otağum hem şarābum hem kebābum var benüm
6. Defter-i tūmāra yazduğım maħabbet sözlerin
Levh-i ĥatırdan direm sanma kitābum var benüm¹⁵⁸”

153

Ve lehu eyzan

MefŖölü FāŖilātü MefāŖilü FāŖilün

1. “Yoluñda ıurdu dıdelerüm iki şişe dām
Şayd ide bir nażar iki āhūyı ĥuş-ıırām
2. Raĥm it ki kıldı sen gül-i raĥmān fıraqına
Yüzüm şahıfesin cigerüm ıan lāle fām
3. Lāyık degül mi şād ola lutf-ile bir nefes
Şol kim duŖā-yı derdiñi ider Ŗaleddevām

¹⁵⁸ “(Ey sevgili)! Aşkın ile uyanığım beni uyku var sanma; gözüm ve gönlüm açık (çünkü) açık kapım var benim. Ey vaiz! Benim yanımda cennet hurilerini anıp durma, bilirsin ki ben dilberden başkasından kaçınıyorum. Ey nasihat eden! Maħşeri anmayı bırak, beni yanıltırsan benim sevgilinin şu kara saçlarıyla çok hesabım var. Gözlerim her gün (sen parlak yüzlüye karşı?) gözyaşıyla doludur; benim iki şişe birikmiş gül suyum var. Göğüs göz ve gönülden, ağlamak ve yakmaktan uzaktır buraya gel; benim hem kalacak yerim hem şarabım hem de kebabım var. Kalın deftere yazdığım muhabbet sözlerini hafızamdan diyorum sanma, benim kitabım var.”

[1] G362/1: Ĥāb: ĥāl

[4] G362/4: toludur: dolupdur

4. Šũfî lebũñ meyinden eger içe bir kadeh

Žikri kulkuli tesbîhi ola cām

5. Šũfî Necâtî mücešsele rîvler kılup

Bākî kalan šarāba dilermiş ki diye hām¹⁵⁹”

154

Ve lehu eyzan

FāŖilātün FāŖilātün FāŖilātün FāŖilün

1. “Ayru düştüm dostlar serv-i bülendümden benüm

Rāstı ben böyle ummazdum efendümden benüm

[33a]

2. Bāgbāna ağlayayın qor qahruñdan senüñ

Gözyaşıyla al bu dem serv-i bülendümden benüm

3. Gördi servi ser-keşüm kılın ayaqlarını raqîb

Dimedi bir kez ki el çek derd-mendümden benüm

4. Zülfüñ ayak tolayup başımı indürdi yere

Didi ki kırtulmak olmaz kimse bendimden benüm

5. Yok mudur bir arpa şalıcı ki ide hālüm beyān

¹⁵⁹ “Gözlerim senin yolunda iki göz tuzak kurdu ki bir bakış salınarak, eda ile yürüyen iki hoş ceylanı avlasın. Rahmet ek (sevgili) ki sen merhametli gülün ayrılığı yüzümün sayfasını ciğerimin kanı ile lale rengine boyadı. Şu derdinin duasını devamlı eden kimse senin iyiliğinle bir nefes mutlu olmaya layık değil midir? Ey sufi! Eğer dudaklarımın şarabından bir kadeh içse tesbih sesinin zikri içki kadehi olur. Ey sufi! Necati mücessele hileler kurup kalan şaraba ham demesini dilermiş.”

[1] G375/1: İki şişe: hālķā hālķa

[2] G375/2: Rahmān: handān

[3] G375/3: Derdini: devletüñ/ İder: eyler

[4] G375/ 4: Kulkuli tesbîhi: surāhî kulkuli

*(A.N.T.’da beşinci beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

Bir haber vire ola kim cüce kendümden benüm

6. Geydürelden dest-i hasret gam palāsın öñüme

Vah ki kendüm yaña nūrum girü kendümden benüm

7. Cevr ider kendüsi yā rab rūzgāra hey dise

Ne umarsın bu Necātī derdümden benüm¹⁶⁰,

155

Ve lehu eyzan

Mefā'ölün Mefā'ölün Mefā'ölün Mefā'ölün

1. “İşigünnden yüzüm dönerse dönsün bir yaña kıble

Şapuña toğru geldüm ben senün a Ka'óbem a kıble

2. İki çeşme getürmekce olurdu Ka'óbeye hayrı

Şapuñda bir kez añılsa yaşum-la mā-cerā kıble

3. Senün paşmağun irdügi yire irmez benüm başum

Şo bāri ideyim secde ıraklardan saña kıble

4. Harım-i Ka'obede el-hağ Şafānuñ adı var ancak

Cemālün Ka'obesine bağ ne hoş virür şafā kıble

5. ÖAceb mjdür tolanursa cemālün çevresin zülfün

¹⁶⁰ “Dostlar, yüce sevgilimden ayrı düştüm, ben efendimin doğruluğunu böyle ummazdım. Senin kahrının ateşinden işte şimdi gözyaşıyla benim uzun boylu sevgilimden bahçıvana ağlayayım. Uzun boylu sevgili, rakibi sarhoş aşığı tekmelerken gördü de bir kere bile benim dertli aşığımdan elini çek, demedi. Saçların kurtulmama engel olup başımı yere eğdi, kimse benim kölem olmaktan kurtulamaz dedi. Halimi beyan edecek bir ulak yok mudur ki benim kendimden cüce olduğumu haber versin. Hasret eli ve keder paçavrasını üzerime giydiğimden beri eyvah ki nurum kendimden girerek beni yakar. Hasret eli, gam kılıcını önüme giydirdiğinden beri vah ki nurum yanıp benim kendimden girer. Ya Rabbi! Rüzgara hey dese kendisine eziyet eder, Necati benim bu derdimden ne umarsın?”

[3] G350/2: 1: Nice kez ol serv-i serkeş gördi ayaklar rakib

[6] G350/3: 2: Şimdi kendüm yigrenürem kendü kendümden benüm

*(A.N.T.'da ikinci beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

*[A.N.T.'da dördüncü, beşinci ve ydinci beyitler, bu gazelde yer almamaktadır.)

Favāf-ı Ka'be eylermiş işitdük ejdehā kıblem

6. İşigünün Ka'besinden ğayrı yere secde etmez dil

Ki bu kim Ka'be'ye dönmüşdür deyu benüm saña kıblem

7. Necātî yüzini benden çevürdi deyü hışm etme

Aña etdüklerin sende kıla bir kez aña kıblem¹⁶¹”

156

Ve lehu eyzan

[33b] Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Yāra dîn biçäreler hâkķında tedbîr eylesün

Baş açuk abdālıyuz tedbîr-i zencîr eylesün

2. Mey-gede def'î kıpanmasun ölü mahmûrlar

Hayra girsün muhtesib şerr işi te'şîr eylesün

3. Cām-ı Őışķ-ile beni sen pîr-iken itdün civān

Hâķ Te'ālā sen civānı göreyin pîr eylesün

4. Çäre yokdur ayurmaz kıadd-i bülend-i dilbere

Şāh-ı Őar'ar servilerinün kere kerre el bir eylesün

5. Ey Necātî zülfî sevdāsın iden dîvāneler

¹⁶¹ “A benim Kabem a kıblem! Yüzüm kapından bir yana dönerse dönsün ben senşn kapına doğru geldim. Kabe'ye iki çeşme getirerek hayrı olurdu; kıblem akan göz yaşımla kapında bir kez anılsa (yeter). Ey kıblem! Senin ayağının indiği yere benim başım ermez; bırak bari uzaktan sana secde edeyim. Kabe'nin çevresine bak Safa'nın ancak adı var, güzelliğinin Kabe'sine bak da ne sefa veriyor! Ey kıblem! Ejderhanın Kabe'yi tavaf ettiğini işittik de saçların güzel yüzünün çevresini dolansa bundan şaşırılacak ne var? Gönül kapının eşiğinden başka yere secde etmez, benim sana olan kıblem Kabe'ye dönmüştür. Ey kıblem! Necati benden yüzünü çevirdi diyerek ona öfkelenme, ona yaptıklarını sen de bir kez (anla).”

[2] G348/4: Şu iletmek gibidür Ka'be şehrine/ yaşumla: yaşumdan

[3] G348/3: İdeyim: ideyin

[4] G348/6: Ne hoş: Nice

[7] G348/7: Kıla: nola/ Aña kıblem: añ a kıblem

Uyumasun şubh olunca āh-ı şeb-gir eylesün¹⁶²”

157

Ve lehu eyzan

Mefā’ölün Mefā’ölün Mefā’ölün Mefā’ölün

1. “Koğıl ey bağbān bŭy-ı vefā gülden ırağ olsun

Hezārān bülbül ölürse kayurmaz kendü sağ olsun

2. Yaşum gammāzın eliyle kızıl kanlara boyaduñ

Yaraduñ gönlüme vallāhi ey gam yüzüñ ağ olsun

3. ÖArz bir bŭseye cān almağ-ise alduñ ey dilber

Bizümle hançer-i gamzeñ yiter kılıc bıçağ olsun

4. Şu kim dildār ışigine kulağuz oldı dünyāda

Dilegüm bu ki dünyāda aña cennet durağ olsun

5. Necāti mest-i Őışşām ben benüm Őaql-ile işim yok

Bir iki kez didüm aña hele benden ırağ olsun¹⁶³”

158

Ve lehu eyzan

¹⁶² “Sevgiliye söyleyin çaresizlere bir çare bulsun; başımız açık abdalız sağlam bir tedbir bulsun. Meyhaneler bir anda kapanmasın, sarhoşlar ölür; zabıta hayra girip kötü işi geciktirsin. Ben yaşlıyken sen aşk şarabıyla beni gençleştirdin, Allah’ın sen genci yaşlandırdığını göreyim. Çaresiz dilberin uzun boyunu ayırmaz; arar dalı, servilerinin...? Ey Necati! Sevgilinin saçlarına aşık olan deliler, sabaha kadar uyumayıp geceleeri uyanık olarak ah eylesin.”

[5] G425/6: 1: Zülfî sevdāsında ser-gerdān olan dŭvāneler

*(A.N.T.’da dördüncü beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

¹⁶³ “Ey bahçıvan! Bırak vefa kokusu gülden uzak olsun; binlerce bülbül ölse de önemsemez, kendi sağolsun. Ey dert! Gözyaşımı söz taşıyanın eliyle kızıl kanlara boyadın, vallahi gönlüme yaradın, yüzün ak olsun. Ey sevgili! Bir öpücüğün karşılığı can almaksa aldın; gamzenin hançeri bize kılıç ve bıçak olarak yeter. Şöyle ki sevgilinin kapısına dünyada kulak kesildik, dünyada da ona cennetin durak olmasını dilerim. Ey Necati! Ben aşk sarhoşuyum benim akılla işim yoktur; ona da bir iki kez benden uzak olmasını söyledim.”

[2] G414/2: 1: yaşum Őummānın āl ile kızıl...

[4] G414/4: bu ki dünyāda: bu ki Őuqbāda

[5] G414/5: didüm aña: aña didüm/ İrağ: arağ

*(Üçüncü beyitte “arz” kelimesi yanlış yazılmış, Őivaz olmalı)

Mef'ûlû Mef'â'îlû Mef'â'îlû Fe'ûlûn

1. “Dirler lebûne halk Mesîhâ küçücükden

Kim oldı Mesîhâ gibi gūyā küçücükden

[34a]

2. Dürler döker ol gonça dehān söze gelicek

İtmişler aña lüölü-yi lālā küçücükden

3. Öldürse vefā döse şafā sögse du'ādur

Kişi güzeli sevmeye illā küçücükden

4. Arturdu cefā kaidesin yār egerçi

Bilmezdi vefā şivesin illā küçücükden

5. Ol gonça-dehen sırruñı fāş etdi Necatî

Kim gizlû haberler olur ifşā küçücükden¹⁶⁴,”

159

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mef'â'îlû Fâ'îlûn

1. “Ben üzümüñ şuyın severin şüfî dānesin

Zirā kimi kızın sever kimi anesin

2. Şabr ideyin cefāña eyā cevri çok güzel

¹⁶⁴ “Ey Mesih (gibi kutsal sevgili)! Halk senin dudaklarına küçücük der, sanki Mesih gibi küçüklükten (öyle) olmuştur. O gonca ağızlı ona küçükken parlak incilerden yaptıkları için konuşunca inciler döker. İnsan bir güzeli küçüklükten sevmelidir; ölürsse vefā, dövse mutluluk, sövse duadır. Sevgili her ne kadar eziyet kuralını artırmış olsa da vefā üslubunu küçüklükten beri bilmezdi. Necati, o gonca ağızlının sırrını açığa çıkardı, zaten gizli haberler de az az ortaya çıkar.”

[2] G401/2: Gonça:hoqqa

[3] G401/döse: döge

[4] G401/3: illā: tā

Yā ben ölem firāk-ile yā sen uşanasın

3. Sildüm süpürdüm ādemiyāna gel ey perī

Serçe sarāyı gibi bu gönül tābhānesin

4. Hattuñ bilürdi fitne-i āhir zamān gibi

Süre süre [getürdüm] ola mı zemānesin¹⁶⁵

5. Öldürmege bahāne gerekmez Necātiyi

Yetmez mi bu bahāne ki sen bahānesin¹⁶⁶”

160

Ve lehu eyzan

Fā’ōilātün Fā’ōilātün Fā’ōilātün Fā’ōilün

1. “Cām-ı Őışkıñdur dem-ā-dem sırrımı fāş eyleyen

Nār-ı şevķuñdur hemişe gözlerüm yaş eyleyen

2. Öykünürmiş leblerüñe la’öl ü yāķūt ey şanem

Gālibā uşbu günehdür anları taş eyleyen

3. Hāk-i pāyuña düşüp saçdum yaşum gevherlerin

Ārzū-yı kimyādur beni ķallāş eyleyen

[34b]

4. Āhum-ile işigüñ pāk itmege ķomış beni

¹⁶⁵ Kelimeler arasında bir anlam kurulamadı.

¹⁶⁶ “Ben üzümün suyunu severim, sufi tanesini; zira kimi kızını kimi de annesini sever. Ey eziyeti çok güzel! Eziyetlerine sabredeyim ki ya ben ayrılıkla öleyim ya sen usanasın. Ey peri! Serçe sarayı gibi bu gönül matbaasını sildim süpürdüm, gel. Necati’yi öldürmen için bahane gerekmez (ama) bu bahane yetmez mi ki o bahane sensin.”

[1] G386/1: Severin: severem

[3] G386/3: Sildim süpürdüm: insanlığı eyle/ Serçe sarayı gibi bu: Nür ile rüşen eyle

[5] G386/8: Bahāne: Bî-bahāne

Bād-ı şubhı gülşenüñ şahına ferrāş eyleyen

5. Sālik-i rāh hāḳīḳatdūr Necātī ḳorḳusuz

Dilrübālar Őıŝḳını kendüye ferrāş eyleyen¹⁶⁷”

161

Ve lehu eyzan

FāŐilātün FāŐilātün FāŐilātün FāŐilün

1. “Alınupdur lāle rengi ol gül-i sır-i ābdan

Kuruyupdur laöl ḳanı ol iki Őabāddan

2. Āyet-i hüsñüñi zāhid oḳıyamaz gerçi kim

Hatt u hāl eksük ḳomamış nokta ü iŐrābdan

3. Ḳaşlaruñ ḳāh-ı zenaḥdān rismān-ı zūlf-ile

Çekdi göñlüm zevraḳın mähḳ gibi girdābdan

4. Ağlamazdum hecrden ey dost düşmen gülmese

FaŐn-ı aŐdā artuḳ olur fūrḳat-i aḥbābdan

5. Dil kebāb ü nuḳl ḡam gözyaşı hicrān mey nedīm

Ey Necātī Öayş it eksük nesne yoḳ esbāndan¹⁶⁸”

¹⁶⁷ “Sırrımı sürekli açığa çıkaran aşk kadehidir; gözlerimi daima yaşla dolduran arzusun ateşidir. Ey put (kadar güzel sevgili)! Kırmızı mücevher ve yakut dudaklarını taklit edermiş, galiba onları taşlaştıran bu günahdır. Ayağının toprağına düşüp gözyaşı mücevherlerimi saçtım; beni hilekar yapan aşk arzusudur. Ahımla kapısını temizlemek için beni koymuş; beni gülbahçesinin meydanında hizmetçi yapan sabah rüzgarıdır. Ey Necati! Gönül çalanların aşkı için kendileri hizmetçi olanlar yoldaki korkusuz mürşidin hakikatidir.”

[3] G393/3: düşüp: döküb/ yaşum: gözüm

[5] G393/5: ferrāş: yoldaş

¹⁶⁸ “Lale, rengini o suya kanmış gülden alınca o iki abadın kırmızı kanı kurumuştur. Her ne kadar nokta ve irabdan yanağındaki ayva tüyler be benler eksik konmamışsa da zahit güzelliğinin ayetini okuyamaz. Kaşların çene çukuru ve saçlarının ipiyle gönlümün sandalını balık gibi girdaba çekdi (sürükledi). Ey dost! Düşman gülmese ayrılıktan ötürü ağlamazdım; dostlardan ayrılınca artık düşman ayıplar. Ey Necati! Gönül kebab ve meze; keder, gözyaşı şarap; ayrılık sohbet arkadaşı (iken) eğlence meclisi kur ki ihtiyaçlardan hiçbiri eksik değildir.”

[1] G383/1: Őabād: Őünnābdan

[3] G383/3: Zenaḥdān: zekāndan

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mef'â'îlû Fâ'îlün

1. “Yārān şūfî şavma'aya da'vet itmesün

Rıtl-ı girān elinde- iken hıffet etmesün

2. Cām-ı cihān-nüma-ile Cemşid vaqt ider

Pîr-i muğāna kişi nice hîzmet itmesün

3. Sürdi çıkardı cennet-i kūyından ol mehûn

Ādem rakîb-i dîve nice la'net itmesün

4. Dilber yüzine gül dirmiş Ŗandelîb-i bāğ

Bu görmesün igende güle nispet itmesün

5. Dirler ki şan'at gālib olupdur Necātî'nûn

Dilber yolında ölmek çün Ŗillet itmesün¹⁶⁹”

Ve lehu eyzan

[35a] Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. “Diler-iseñ ki dil-i haste yarasın göresin

Öliceğ şînemi hançerle yarasın göresin

2. Dün gice tağmışduñ zülfüñi boynuma didüm

¹⁶⁹ “Sevgili, sufiyi manastıra davet etmesin, ağır kadeh ellerindeyken hafiflik yapmasın. Cemşid, dünyayı gösteren kadehle vakit geçirir; insan meyhaneciye nasıl hizmet etsin! Adem, şeytan rakibe nasıl lanet etmesin; (onu) o ay yüzünün sokağının cennetinden çıkardı. Bahçedeki bülbül sevgilinin yüzüne gül dermiş, bunu görüp de çokça güle nispet etmesin Necatî’nin sanatının galip geldiğini söylerler, sevgilinin yolunda ölmek için sebep aramasın.”
(5) G427/10: 1: şavrudür Necatî didiler öget görñ

Didi düşündür ola umma karasın göresin

3. Ey gönül cevri ü cefadan bu kadar şad olduñ

Vay eger zerre kadar mihr ü vefasın göresin

4. Bu Necatî kuluñı qahr-ile düşnām idesin

Şevk-ile şām ü seher lutf-ı duʔāsın göresin¹⁷⁰”

164

[35b] Feʔilātün Feʔilātün Feʔilātün Feʔilün

“Kara zülfüñ-ile begāyet şikeste oldu ferāh

Vişālüñ-ile gel ey cān tabîbi eyle ʔilāc”¹⁷¹

165

Gönülde āteş-i ʔışkuñ yanar hū¹⁷²

166

Ve lehu eyzan

Mefāʔilün Mefāʔilün Mefāʔilün Mefāʔilün

1. “Cefā vü cevri qo alma dil-i sūzān āhumdan

Nigāra qanda yaqarsın odı alup cehennemden

2. Gönül qaşırına geldükçe hāyālüñ bir dem eglenmez

Şanasın od almağa gelür bir külbe-i gamdan

¹⁷⁰ “İstersen hasta gönlümü yarıp bak (gönlümün yarasına bak) da; sinemi hançerle yarıp öleceğimi gör. Dün gece saçlarını boynuma takmıştın dedim. Hayalini umma, saçlarımın karasını gör dedi. Ey gönül! Eziyet ve cefadan bu kadar mesut oldun, eğer bir de zerre kadar sadakat ve sevgi görsen ne olurdu? Bu Necati kulunu kahrederek sövüp sayasın; sabah ve akşam duasının iyiliğini göresin.”

[2] G400/2: tağmışdun: daqmış idüñ

[4] G400/5: Bu: Ger

¹⁷¹ Kara saçlarınla ferha son derece kırıldı, ey canımın doktoru, gel kavuşmanla ilaç ver.

¹⁷² Gönülde aşkının ateşi yanar hu

3. Gözüñ merdümlük eyleyüp her oğın şıneme urdı

Kaşuñ yāsı kıomaz anı çevürdi atar arkıamdan

4. Hayāl-i serv-i kıaddüñüñ dile gelmedi haylıden

Ayağına şu dökmelü olupdur çeşm-i pür-nemden

5. Cüdā olmadı sineñden Necātı âteş-i hicrān

Bu rüşen oldu kim kâfir ebed çıkmaz cehennemden¹⁷³,

167

Ve lehu eyzan

[36a] Fa'Öilātün Fa'Öilātün Fa'Öilātün Fa'Öilün

1. “Süz-ı dil beñzüm şarardur ey yañağı ergavān

Ğālibā bu vech-ile kūyında olmaz ergavān

2. Ey şacı bīmār yanın beklemekden dil-i şikest

Vire gözi aḥşāma degin uyanmağıdan bānuvān

3. Kıoşma zülfüñ çatma kıaşuñı giriftār olana

Ādem ölüv virme ol cellād eline rısmāñ

4. ruhsāruñ ırağıdan görünü beñzer yağıın

Nitekim gice-ile âteş şöyle kim gündüz duḥān

¹⁷³ “Çile ve eziyeti bırak, yanan gönlümü göğsümden alma (yoksa) cehennemden ateşi alıp resmi nerede yakacaksın? Hayalin gönül sarayına geldikçe bir an bile eğlenmediğinden keder kulübesinden ateş almaya geldiğini sanırsın. Gözün insanlık yapıp her okunu göğsüm vurdu, kaşının yayı onu bırakmayıp çevirdi, arkamdan attı. Uzun boylu sevgilinin hayali uzun zamandır gönle gelmediğinden gözyaşı ayağına su dökmelidir. Ey Necati! Ayrılık ateşi göğsünden ayrılmadı; şu aşık ki kafir cehennemden ebediyen çıkamaz.”

[1] G392/1: āhumdan: şınemden/ Nigāra: od alup/ Süzān: süzānı/ Odi alup: perı yüzlüm

[2] G392/2: Şanasın od: şanasın kim od

[3] G392/3: Oğın: oğ kim/ 2: kıaşuñ yayı ğamı anı çıkardı bir bir arkıamdan

[5] G392/7: Āteş-i hicrān: nefş-i emmāre

5. Kaşınıñ yāyı ele girmez dutuñ kirpik oqın

Toğru tutulmayıcağ egri bulunmaz bî gümān

6. Çünki hālisdür Necātınuñ yoluñda qalbi yoq

Nitekim seng -i cefā-ile idersin imtiḥān¹⁷⁴”

168

Ve lehu eyzan

Mefā’ülün Mefā’ülün Fe’ülün

1. “Ḥayāl-i yār öñine eşk-i terden

Dil ü dîdem bulundı mā ḥazardan

2. Lebüñ vaśfın işitmiş gonçalardan

Anuñ-içün gül egülmüş seḥerden

3. Sevād-ı dîde mülk-i dil senüñdür

Ne eksük pâdişāha baḥr u berden

4. Eger şîrîn lebüñe öykünür-ise

Göreyin Tañrı dād alsun şekerden

5. Baña bir buse vir ölsün raqîbün

¹⁷⁴“ Ey yanağı erguvan (sevgili)! Gönlümün yanması yüzümü sarartır, galiba bu yüzle mahallende erguvan olmaz. Ey saçı hasta yanında beklemekten kırılmış gönül! Gözü akşama doğru uyanmaktan güçsüz düştü. Saçlarını yanında arkadaş gibi dolaştırma, kaşlarını çatma tutulmuşlara; o celladın eline ip verme (yoksa) insanı öldürür. Geceyle ateş gündüzle duman gibi saçların ve yüzün uzaktan yakın gibi görünür. Şüphesiz doğru tutulmaz, eğri bulunmaz kaşının yayı ele girmez, kirpik okunu tutun. Cefa taşıyla imtihan edersin çünkü Necati’nin sevgilinin yolunda (harcayacağı) bir kalbinin olmadığı doğrudur, nitekim cefa taşıyla imtihan edersin.”

[1] G406/1: 2: erğavan: za’ferān

[2] G406/: Batuvān: nātüvan/ Vire: ey/ Degin: qarşu/ Uyanmağdan: uyumağdan

[3] G406/2:Çatma kaşuñı: çeşmüñe kıyma

[4] G406/3: : zülf/ Beñzer: baña

[6] G406/5: Nitekim: zülf

*(A.N.T.’da ikinci beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

Ħalās ol dostum ĥayr-ile şerden

6. Yüzün gördüm ve itdüm Óayşa bünyād

Ki işe ibtidā hoşdur serden

7. Göñül Óışk odına yanar gözüm dir

Necātī Teñri şaklasun beterden¹⁷⁵”

169

Ve lehu eyżan

[36b] FeÓilātün FeÓilātün FeÓilātün FeÓilün

1. “Şöyle muhkem tutayın bir dahi yārim etegin

Yā elüm қatÓ ideler yā keseler yār etegin

2. Yaқasından çıkarupdur ser-i zülfin bilürüz

Nice çok başludur andan komaz inkār etegin

3. Āferīn ol iki ferzāneye kim eyledi çāk

Bir šahrā yakasın birisi kühsār etegin

4. Nice bir tolaşur aқ boynuña zülfüñ nice bir

Yaқаña dikme dege zülf-i siyeh-kār etegin

5. Bezm-i gülşende meyüñ Óaybını setr itmek-içün

¹⁷⁵ “Sevgilinin hayalinin önünde taze gözyaşından gönlüm ve gözüm orada daha önce hazır olarak bulundu. Dudaklarının özelliklerini goncalardan işitmiş o yüzden gül sabahtan eğilmiş. Padişahın denizden ve karadan neyi eksik olur ki; gözlerin karalığı ve gönül sarayı senindir. Eğer tatlı dudaklarına benzemek isterse, Tanrı’nın şekerden vergi aldığını göreyim. Ey dostum! Bana bir öpücük ver, rakibin ölsün; sende hayır ve şerden kurtul. Yüzünü görünce eğlenmenin temelini attım çünkü bir işe baştan başlamak hoştur. Gönül aşk ateşiyle yanar, gözüm de ey Necati! Allah betlerinden korusun, der.

[1] G397/1: Eşk-i ter: ma- hażar/ Mā- ĥażar: huşğ u ter

[2] G397/2: Egilmiş: açılmış/ Şeherden: çin şeherden

[3] G397/3: Ne: Neñ

[6] G397/6: Serden: şeherden/ Yüzüñ: yüzüñi/ Ve itdüm: itdüm/ Óayşa: Óışқа

Nedür rindâne tutarsam yine gülzâr etegin

6. Beni öldürme ki Ferhâda felek kıydığına

Dögünür tolduruben taşla tağlar etegin

7. Bu Necâtî nažara gelmedi göz yaşı gibi

Yere geçün tütalum çeşm-i güher-bâr etegin¹⁷⁶”

170

Ve lehu eyzan

Fe’îlâtün Fe’îlâtün Fe’îlâtün Fe’îlün

1. “Bir içim şu umaruz hançer-i bürrānuñdan

Nola bir kez içürseñ ne gider yanıñdan

2. Gül-i cennet gibidür virmek-ile eksülmez

Büse-i lutf ile bize gonça-i ħandānuñdan

3. ÓĀlemi ħurrem iden büse-i ħĥsānuñdur

Sāķiyā šaķın unutma bizi ħĥsānuñdan

4. Yāre cānum dir imişsen öle mi bre raķĥb

Ölmez-isem seni bĥzār ideyüm cānuñdan

5. Qolını çenber idüp pençesini burdı šabā

¹⁷⁶ “Sevdiğimin eteğini şöyle bir daha sağlamca tutayım da ya elimi ya da sevgilinin eteğini kessinler. Saçlarının ucunu yakasından çıkardığını biliriz, zaten çok başlı olduğundan eteğini inkar etmeyi bırakmaz. Aferin o iki bilgene ki birisi sahra yakasını biri de dağ eteğini yırttı. Uzun zamandır saçların beyaz boynuna dolaşır, siyah saçların eteğine değer diye yakana dikmedi. Gülbahçesinde şarabının ayıbını örtmek için yine gülbahçesinde eteğini rindane tutarsam ne olur? Beni öldürme çünkü ben eteğini taşla dağla doldurduğumda kader Ferhad’a kıydığına dövünür. Bu Necati gözyaşı gibi nazara gelmedi, yere geçün de mücevher yağdıran gözlünün eteğini tütalım.”

[2] G410/2Çıkarupdur: geçürüpdür/ Andan: elden

[4] G410/4: Dikme dege: dikmedi yā

[5] G410/5: Nedür: nola

[7] G410/8: Geçün: geçdi/ Tütalum: tütalı

Gönlümi alımadım zülf-i perişānuñdan

6. Mihnetüñden yine hicrān görünür cān ü dile

Ben senüñ kurtılmayım gibi hicrānuñdan

[37a]

7. İtleründen bu gün oñ añdı Necātı seni yār

Yine mümtāz olasan gibi gelür aqrānuñdan¹⁷⁷”

171

ĦARFUL-VĀV

Ve lehu eyzan

Mefā’ölün Mefā’ölün Fe’ölün

1. “Nażar kıldı baña ol çeşm-i cādū

Eniş oldı yine Mecnūna āhū

2. Ümīd-i vaşluñ-ile yandı şinem

Tama’olmasa olmaz idi tamu

3. Ruħuñda hāl-i fettānuñ görelden

Bilindi bu ki batmaz şuya cādū

4. Ne müşg olur kıara zülfüñ ki hergiz

¹⁷⁷ “Keskin kılıcından bir yudum su umuyoruz, bir kez içersen senden ne eksilir ki? Cennet gülü gibi olduğundan gülen goncandan bize bir ihsan öpücüğü versen vermekle bir şey eksilmez. Ey saki! Dünyayı şenlendiren bir öpücük bağışlamandır, sakın bize iyilik etmeyi unutma. Ey rakip! Sevgiliye canım demişsin öyle mi? Ölmezsem seni canından usandıracağım. Sabah rüzgarı kolunu çember yaparak pençesini buruşturdu, gönlümü senin dağınık saçlarından alamadım. Cana ve gönle (sevgili) senin sıkıntından ayrılık görünüyor, ben yine senin ayrılığından kurtulamayacak gibiyim. Ey sevgili! Necati bugün senin köpeklerinin on tanesini andı, yine yaşlılarından seçkin olacak gibisin.”

[1] G387/1: İçürseñ: içürürse

[2] G387/2: Virmek: dirmek

[3] G387/3: Büse-i: cur’ā-i

[5] G387/5: Alımadım: alımadı

[7] G387/7: gelür: hep

Bulınmaz nāfe-i āhūda bu bū

5. Raķibe śadr gösterdūñ ķapuñda

Ne gūn oldu ki dirūz ite ulu

6. Gōzūñden şöyle bīmār oldu nergis

Ki ebr aǵzına penbe-ile ķoyar śu

7. Necāti ğamzesinden iste ķaşın

Bulınmaz egri tutulmazsa toǵru¹⁷⁸”

172

Ve lehu eyzan

Mefā’īlūn Mefā’īlūn Mefā’īlūn Mefā’īlūn

1. “Lebūñ Őaksi-ile yaşum ğörenler dir ki ķandur bu

Yā hōd-cām-ı muħabbetde şarāb-ı erguvāndur bu

2. Nola öldūñ-ise dilber ķayırmaz bildūǵūñ itme

Benūm cānum benūm cānum cihāndur bu cihāndur bu

3. Getürdiler tabībi kim bile derdūm ķıla dermān

El urup nabzuma didi ğam-ı Őışķ-ı fūlāndur bu

4. ŐAbır-i Ka’be-i kūyın bana Őıtrı kefen eyleñ

Kim anda hūr-ı rızvāna be-ğāyet armaǵāndur bu

¹⁷⁸ “O büyüti gözlü bana bakınca yine Mecnun’a ceylan arkadaş oldu. Göğsüm sana kavuşmanın ümidiyle yandı; açgözlülük olmasa cehennem de olmazdı. Yanaklarındaki fitneci benleri görünce cadıların suda batmayacaklarını anladım. Kara saçlarının misk kokusu nedir ki bu koku ceylanların karnındaki miske bile bulunmaz. Rakibe kapıda göğsünü gösterdin; köpeğe ulu dediğimiz günler geldi. Nergis senin gözlerinden öyle hasta oldu ki bulut ağzına pembeyle su koyar. Ey Necati! Gamzesinden kaşını iste, eğri tutulmazsa doğru bulunmaz.”

[1] G441/1: Cādū: ebrū

[5] G441/6: Oldı: geldi/ dirüz ite: ite dirüz

[6] G441/ķoyar: sıķar

[37b]

5. Didüm cennetde şeb olmaz nedür zülf ü ruhuñ yā rab

Didi cānum cinān bağında Óömr-i cāvidāndur bu

6. Necāti dostdan cānın dirîğ ider dimiş düşman

Yolında öldüğüm vallahi billahi yalandur bu

7. Egerçi kim bu üslūba dimüşdür bir ğazel-i SaÓdı

Hayāl-i rüy-ı yār-ile bir özge gülistāndur bu¹⁷⁹”

173

Ve lehu eyzan

FāÓilātün FāÓilātün FāÓilün

1. “Ey benüm gül yüzlü yārüm gel berü

Göklere çıkmasun āhum gel berü

2. Kible ħaqqı KaÓbe yüzüñdür murād

Ey kapısı kible-gāhum gel berü

3. Ay ü günden zülfüñ açuğ yüzüñ ağ

Hey benüm zülf-i siyāhum gel berü

4. Sensüzin baqmaq cihāna suç-imiş

¹⁷⁹ “Dudaklarının yansımasıyla gözyaşımı görenler bunun ya ka ya da kendi muhabbet kadehlerindeki erguvan şarabı olduğunu söylerler. Sen ölmüşsen ne olur ki sevgili bildiğini yapmaktan çekinmez; benim canım benim canım dünya budur, dünya budur (işte)! Derdimi anlayıp derman olması için doktoru getirdiler; nabzıma elini koyup bu filancanın aşkının kederidir, dedi. Sevgilinin mahallesinin Kabe’sinin güzel kokusunu bana ıtır kokulu kefen yapın ki bu (bana) fazlasıyla Rıdvan meleklerinin hediyesidir. Ya Rabbi! Cennetde gece olmaz, bu saçların ve yanağın nedir, dedim. Sevgilim cennet bahçesinde ebedi bir ömür olduğunu söyledi. Yolunda öldüğüm sevgili! Düşman, Necati’nin sevgiliden canını esirgediğini söylemiş; vallahi billahi bu yalandır. Her ne kadar bu üsluba Sadi’nin gazeli demişlerse de bu sevgilinin yüzünün hayaliyle başka bir gül bahçesidir.”

[5] G439/5: Didi cānum: didi miskün

[6] G439/ ider: eyler

Gel berü bildüm günāhum gel berü

5. Olmasun yazuk Necātî kuluña

Qıl terahhüm pādişāhum gel berü¹⁸⁰”

174

Ve lehu eyzan

ĤARFUL-HĀ

FeŖilātün FeŖilātün FeŖilātün FeŖilün

1. “Qoma kim hāl ü hattun hālka perişānlıg ide

Mısr-ı hüsnuñde bir iki qara sultanlıg ide

2. Didi dil şib-i zenaḥdānuña ḥayvān veli

Dimediler ki raqıbbun dege ḥayvānlıg ide

3. Bir zamān oldı ki qan-ile berāber tutulur

Bir iki rind eger mey-gedede qanlıg ede

[38a]

4. Gayret ey pır-i ḥarābāt nedür bu nice pür

Muḥtesib cām-ı şarābı sıyup oğlanlıg ede

5. El-ḥaq inşāf budur tütıye degmez güftār

Şol maḥalde ki Necātî şeker-efşānlıg ede¹⁸¹”

¹⁸⁰ “Ey benim gül yüzlü sevgilim bu yana gel; ahım göklere çıkmasın bu yana gel. Ey kapısı kıblegahım olan (sevgili)! Kabe’nin olan kıbleden murad senin yüzündür. Ey benim siyah saçlım! Senin yüzün ay ve güneşten açık alnın beyazdır, bu tarafa gel. Bu yana gel; sensiz dünyaya bakmak suçmuş, günahımı anladım yanıma gel. Ey padişahım! Kulun Necati’ye yazık olmasın; merhamet et, bu yana gel.”

[1] G437/1: Gül: gün/ yārum: māhum

[2] G437/2: Kıble: Secde

[4] G437/4: Bakmak dünyāya: Dünyāya bakmak

¹⁸¹ “Güzelliğinin Mısır’nda beninin ve yanağındaki ayva tüylerinin iki kara sultan olmasına ve halkı perişan etmesine müsaade etme. Gönül çenenin elmasına hayvan dedi ama rakibin dege hayvanlık ettiğini demedi. Öyle bir zaman geldi

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Mef'â'îlû Mef'â'îlû Fe'ûlûn

1. “Ey gül igen açılmağıl ağyār arasında
Dāmānuñı şağla yürüme hār arasında
2. La'ûlûñle dehānuñ görünür söyledüğüñce
Bir gonça iki dāne-i gül-nār arasında
3. Dil almağa büsede turur leşkere beñzer
Hatt-ı siyehüñ zülf-ile ruhsār arasında
4. La'ûlûñe nice beñzedeyim şol güheri kim
İpin sürüyüp yürüye bāzār arasında
5. Cān-ı cihān cevır ıder saña Necatî
Qaldım nideyin iki sitemkār arasında¹⁸²,”

Ve lehu eyzan

Fā'îlātûn Fā'îlātûn Fā'îlātûn Fā'îlûn

1. “Beydağ-ı hāl-i siyāhüñ sürdi oyun üstine

ki bir iki rind (meşrep) meyhanede kanlık (hır gür) çıkarınca onları kanıyla beraber tutarlar. Ey meyhanede içki dağıtan kişi! Bu nasıl bir çabadır ki zabıta şarap kadehini sıyrıp oğlanlık yapıyor! Doğrusu papağana bir söz değmez, insaf budur ki şu mahallede Necatî şeker dağıtıcılığı yapar.”

[2] G518/6: didi dil: didiler/ hayvān: hayvānî

[4] G518/4: Pür: bir

¹⁸² “Ey gül düşmanın arasında çok açılma, eteklerini sakla, dikenlerin arasında yürüme. Bir gonca, iki narçiçeği tanesinin arasında konuşurken kırmızı dudaklarıyla ağzın görünür. Siyah ayva tüylerin yanağınla saçların arasında öpücükle kandırıp düşmanı sorguya çeken askere benzer. Kırmızı dudaklarını şu mücevhere nasıl benzetebilirim ki? Pazar arasında ipini sürüyüp yürüyor. Ey Necatî! Dünyanın canı sana eziyet ediyor, iki sitemkaar arasında kaldım ne yapayım?”

[1] G447/1: İgen:iñen

Vaktidür ey zülf-i serkeş üstine dön üstine

2. Uğruğça t̄ayir ü ıudsı döker bal yerin

Sāye śalsa bir dem ol zülf-i hūmāyūn üstine¹⁸³

3. Mülk-i cāyuñ leşkeri hāl u hat olmışdur bugün

Ne zarūret kim ide her dem şebîhun üstine

4. Ben bir avuç toprağı yā rab ser şek eşke kim

Yumılup geldi gözümnden iki ceyhūn üstine¹⁸⁴

[38b]

5. Zülf-i şebdizinine yārūñ ey Necātî bir boyun

Gelmesün her dem tabîbi eşk-i gül-gün üstine¹⁸⁵

177

Ve lehu eyzan

Mefā’ölün Mefā’ölün Mefā’ölün Mefā’ölün

1. “Getürmiş hāl-i miskînin hūmayūn zülf yanına

Ne hoş şebbāz olur gör kim beg ilter āşiyāna

2. Şarāb-ı la’öl-i dilberden beni men’etme ey nāsîh

Saňa ne der kişi her ne ider-ise kendü cānına

3. Yüzüne beñzerem dirmiş Óacebdür hāleti şem’uñ

¹⁸³ Kelimeler arasında bir anlam kurulamadı.

¹⁸⁴ Kelimeler arasında bir anlam kurulamadı.

¹⁸⁵ “Ey inatçı saç! Siyah beninin piyonunu oyunun üstünde sürdü, artık vaktidir, üstüne dön! Bugün makamının yeri ben ve yanağındaki ayva tüyler olmuştur; her an benzerinin üstünde olması ne zorluk! Ey Necati! Sevgilinin karayağız at gibi saçlarına bir boyun, gül renkli gözyaşlarımın üstüne doktor gelmesin.”

[1] G468/1: Üstine: üstüme/ Siyāhūñ kim: rüh

[2] G468/2: 1: Pādīşāh-ı vakt olam gibi gelür kim dün gice/ Bir dem: düşde

[3] G468/5: 1:ğālib iken leşker-i hāl ü hatuñ ey bî-vefā

[5] G468/6: 1:Ey Necātî zülf-i Şebdizine yārūñ ben boyun

Baş ortaya koyup söyler ne-kim gelse zebāñına

4. Eridüm nār-ı şevķüñden gözüm ağlar gönül handān

Hemān şol şemŌa döndüm ki güler dāŌim ziyānına

5. Alup yanına dildārı söger ardınca Ōuşşāķıñ

Öğünsün düşman öğünsün eger alursa yanına

6. Gülün bu Ōārızı rengin görüp aldanma ey bülbül

Kim ol anca senün gibi ğarībün girdi anına

7. Yüzüne gülse birkaç gün Necāti şaķın aldanma

Ki gerçekler inanmadı bu dünyānuñ yalanına¹⁸⁶”

178

FeŌilātün FeŌilātün FeŌilātün FeŌilün

1. “Yine hengāmda pür- kāse-i naķķāşı döner

Yine bir ħabīb-i ħarācın getürür kāşı döner

2. Def tutar dāyireden mīhr-ile meh çarha görür

Kāsenün şevķ-ile pür olup içi taşı döner

3. Kāseler birbirünün üstine dönse nola kim

Çarha girse kişi üstine bevaldaşı döner

¹⁸⁶ “Padişaha ait saçları misk kokulu beninin yanına getirmiş; kuş yuvasını koruyan bey ne güzel bir yiğittir. Ey nasihat veren! Sevgilinin kırmızı dudaklarının şarabını bana yasaklama, kim ne ederse kendine eder, sanane. Mumun hali öyle acayip ki sevgilinin yüzüne benziyorum diyormuş; başını ortaya koyup diline ne gelirse söyler. Arzunun ateşinden eriyince gözüm ağlar, gönlüm mutlu olur; hemencecik kendi yandığına gülen şu muma döndüm. Düşman, yanına sevgiliyi alıp aşıkların arkasından söver; eğer bu yanına kalırsa övünsün. Ey bülbül! Gülün bu geçici rengini görüp aldanma ki o ancak senin gibi garibin kanına girmiştir. Ey Necati! Bu dünyanın yalanına yüzüne gülse bile sakın aldanma ki gerçekler inanmadı.”

[1] G522/1: Miskinin: müşginin/ Şehbāz olur: şeh-bāzdur

[2] G522/2: Der: her

[4] G522/5: DāŌim: kendü

4. Nice döndürmeyeyin kâse-i yâ ideyin aña

Akçesi velvele vü ekmek vü aşı döner

5. ŞiÖri Zâtîye tutarsa şadef-i gûş-i nigâr

Bahr u Öummāna anuñ gözlerinin yaşı döner¹⁸⁷”

179

Ve lehu eyzan

MefÖülü MefāÖïlü MefāÖïlü FeÖülün

1. “DāÖim aķa mı göz yaşı böyle yüzüm üzre

Devlet güneşi toğmaya mı yıldızum üzre

2. Ben kuhl-i cilā minneti çekmezem ammā

Hāk-i kademüñ minneti başum yüzüm üzre

3. Ey şāh-ı cihān süreli hışm-ile naẓardan

Göz yaşı gibi āh ide düştüm yüzüm üzre

4. Çün tāk-ı şeref oldı ve iksir-i saÖādet

Hāk-i kademüñ Öizzeti başum yüzüm üzre

[39a]

5. Sevdüm dimişem seni Necātî gibi sevdüm

Yokdur dönüşüm baş virürem bu sözüm üzre¹⁸⁸”

¹⁸⁷ “Yine bir vakit nakkaşın dolu kasesi döner; yine bir ... sevgilinin kaşı döner. Güneş ve ay çarha görünce yuvarlak defî tutup kase arzıyla dolar ve içi dışı döner. Kaseler birbirinin üstünde dönse ne olur; biri dans etse üstüne bevaldaşı döner. Yağ kasesini nasıl döndürmeyeyim ona, akçesi gürültü, ekmek ve aşı döner. Sevgilinin kulağının sedefi, Zati'nin şiirine tutulsa, onun gözlerinin yaşı denize okyanuslara döner.”

¹⁸⁸ “Gözyaşım böyle yüzümün üzerinden daima akacak mı, devlet güneşi yıldızımın üstüne doğmasın mı? Ben parlak sürmenin yaptığı iyiliği başa kakmasını çekmem ama ayağının toprağının iyiliğinin borcu başım yüzüm üzredir. Ey alemin padişahı! Öfkeyle beni gözünden uzaklaştıralı gözyaşı gibi ah ederek yüzümün üstüne düştüm. Ayağının toprağının şerefi başımın yüzümün üzerinde şeref tacı ve mutluluk iksiri oldu. Sevdim demişim seni Necati gibi sevgim; dönüşüm yoktur, bu sözüm üzerine başımı veririm.”

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mefâ'îlû Fâ'îlün

1. “Çeşmüm boyadı çehremi eşk-i revân-ile

Ya'îlû firâk-nâme yazar yâra kıan-ile

2. Güller açıldı ey boyı şimşâd ü hoş hırâm

Seyr eyle şahın-ı sebzeyi serv-i revân-ile

3. Bilsem ki Hıızr-ı zinde ne cân-ile bir görür

Âb-ı Hayâtı ol leb-i sükker feşân-ile

4. Sünbüllerün mevsüş olur her ne vâkt-kim

Dil-i Oışk müşk ede hatt-ı Oanber feşân-ile

5. Sen şahdan ireli bize menşür-ı iltifât

Tutdı Necâtî Oâlemi nâm u nişân-ile¹⁸⁹”

Budur Anuñ

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

[1] G487/1: Toğmaya: doğmaya

[2] G487/2: başum: iki

[3] G487/3: İde düştüm: ki düştüm

¹⁸⁹ “Gözlerim yüzümü akan gözyaşlarıyla boyadı; yani kanıyla sevgiliye ayrılık mektubu yazar. Ey boyu şimşir ağacı gibi hoş yürüyüşlü sevgili! Güller açıldı; salınarak yürüyen sevgiliyle yeşil meydanı seyret. Diri Hızır’ın abı hayatı, o dudakları şeker saçanla bir gördüğünü bilsem! Sünbüllerin ne zaman mevsüş olsa...? Sen padişahdan bize iltifat fermanı erdiğinden beri Necati dünyayı hiçbir iz kalmayacak şekilde unuttu.”

[1] G474/1: ya'îlû: gūyā

[5] G474/6: İreli: irişeli

*(A.N.T.’da dördüncü beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

1. “Sebeb bilsem ne zulm eyler nen aldum bu dünyānuñ

Bilād-ı fırkat-i derdi baña yeter mi cānānuñ

2. Delürdüm tağlara düşdüm kıara zülfüñle añdukça

İaluñ gerdānuna atdum kemendin ah efōānuñ

3. Dilüm pāre pāre yüregüm güm öter sım yaşum aķar

Diñ ey derd-i ahla Őaşıķlar devāsına bu hicrānuñ

4. Derd-i dilberden eylerdüm diyār-ı ğurbete düşdüm

Neyle gözüm āteşi duzañ kör itdi mülk-i Őummānuñ

5. Ĥatāyı bir sipāhı yüzine dilber mi bulunmaz

Ĥüda Öömrin ziyād etsün şehı Sultān Süleymānuñ¹⁹⁰”

182

Ve lehu eyzan

Meföülü FāŐilātü MefāŐlü FāŐilün

1. “Ey sohbeyledüñ diyen ol dilsitān-ile

Yalanı şöyle söyle ki biraz inanıla

2. Aśmaķdan artuĝa yaramaz şol göñül kim ol

DāŐim tolaşa tarre-i Öanber feşān-ile

3. Zülfüñ kıokusuyla olur muöteber nesim

Mergüb olur müsāfir olan armaĝan-ile

¹⁹⁰ “Bu dünyanın neyini aldım da bana zulmeder bilmiyorum; sevgilinin derdinin ayrılığının şehri bana yeter mi? Senin kara saçlarını andıkça delirip dağlara düştüm; kalın gerdanına yılanın ipini attım. Gönlüm parça parça, yüregim güm güm öter, gözyaşım iplik gibi akar; ey ah derdi (içindeki) aşıkla, bu ayrılığın devası için (bir şey) söyleyin. Sevgilinin derdinden gurbet diyarına düştüm, okyanusun sahibinin cehennem ateşi gözümü ney ile kör etti. Ey Hatayi! Bir askerin yüzüne sevgili bulunmaz mı; Allah Sultan Süleyman’ın ömrünü ziyade etsin.”

4. İrse elüm ayağuna yüz sürmege bugün

İzüñ tozını tartardum zaÓferān-ile

5. Nām ü nişān Óıışķ iziñ yanmağ olmağın

Ƨutdı Necātī Óālemi nām ü nişān-ile¹⁹¹”

183

“Ey yanağı ala ve giydügi al

Ala görelüm ele cāñ almağa al

A leylī bir buseñ aldum dolandum

Gel peşimān olduñ-ise yine al”¹⁹²

184

FāÓilātün FāÓilātün FāÓilātün FāÓilün

1. “Gerçi kim ħammāmı didiler menzil-i şeytandur

Bir melek gördüm kim ħammāmuñ gülāb-efşāndur

2. Diller arduñca revān olmuş didüm Óāriflere

Buñca leşkerle gelen yārān yolumuñ sultānıdur

3. Didi kim bu serv ü gül-i ruhsār büstāncı ağılıdur

¹⁹¹ “Ey o gönül alan (sevgiliyle) sohbet ettin diyen! Yalanı biraz (da) şöyle söyle ki inanılsın. Şu gönül ki asmaktan artığa yaramaz, o daima anber kokusu saçan saç kıvrımınla tolaşsın. (Nasıl ki) yolcuya hediyeyle rağbet gösterilirse bahar da saçlarının kokusuyla itibar görür. Elim bugün ayağına yüz sürmeye erişseydi onun tozunu safranla tartardım. Nam ve nişan aşkının iziyle yanmak olduğundan Necati, nam ve nişanla tuttu.”

[1] G448/1: Eyledüñ: eyledüm

[4] G448/6: 1: bir kez yüzüm ayağına sürmege irse el/ Tartardum: datar idüm

*(A.N.T.'da ikinci beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

*(A.N.T.'da beşinci beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

¹⁹² Ey yanağı ve giydiği al olan sevgili! Canı ele almak istersen al da görelim. Ey geceye ait olan bir öpücüğünü alıp dolandım; eğer pişman olduysan gel yine al.

Ḳonasın gel dolıdur saçları reyḥānundur¹⁹³”

185

Ve lehu eyẓan

[39b] Mef’ūlū Fā’ōilātū Mefā’ōilū Fā’ōilūn

1. “Ḥurşıd saña beñzemese müşteri-ile
Bakmazdı gök yüzine kimesne yiri ile
2. Gel zamāne Yūsūfı misk-ile tartalum
İzūñ tozını şatar-iseñ beñzeri- ile
3. Ağzum egildi buseñe cān al diyu diyu
Böyle olur mu’āmele iden perî ile
4. Şaḳın muḥabbet ehline incinme sevdüğüm
Bulur metā’-ı ḥüsn bahā-i müşteri-ile
5. Bāzār-ı ğamda göz yaşı şüret virür saña
Kim şatılır Necātî kumāş ũlkeleri-ile¹⁹⁴”

186

“İgende çoğ oturup ākil olma

Özüm atılarından ğāfil olma”

187

¹⁹³ “Her ne kadar hamamın şeytanın konakladığı yer olduğunu söyleseler de hamamın gül suyu dağıtıcısının bir melek olduğunu gördüm. Gönüller onun ardından akıp gitmiş; ariflere bunca askerle gelen sevgili yolumun sultanıdır, dedim. Bu servi ve gül yanaklı bostancı ağılıdır, gel kon ki saçları reyhan doludur.”

¹⁹⁴ “Güneş jüpiter’le sana benzemese kimsenin yerine gökyüzüne bakmazdı. Ey zamane Yusuf’u! İzinin tozunu benzeriyle satarsan gel onu miskle tartalım. Öpücüğüne canımı al diye diye ağzım eğildi, perinin davranışı da (ancak) böyle olur. Ey sevdiğim! Sakın sevenlerine incinme; güzelliğinin kumaşını kıymetli müşteri bulur. Keder pazarında sana gözyaşı şekil verir ki Necati kumaş ũlkelerine satılır.”

[2] G462/3: Misk: müşg/ Gel: gel ey

Mefā'ülün Mefā'ülün Fe'ülün

“Kişi kadir olup bir dil-rubāya

Sögüp anı erişmezse şafāya

Muḥakḳak bil ki ol kişi velîdür

Yahūd zencîre vurmali delidür”¹⁹⁵

188

Ve lehu eyzan

Fā'ülātün Fā'ülātün Fā'ülātün Fā'ülün

1. “Beñzedürler yâr işigin ehl-i diller Ka'ûbeye
Başlamamış idi daḥi İbrâḥim-i Āzer Ka'ûbeye
2. Ḳo toynca sürin işigüñe yüzüm gözüm
Çün bilür-isen çok sürilür şim-ile zer Ka'ûbeye
3. Kûyña geldi ise Ōāşık mıdur andan raḳîb
Ĥâcî olur-imîş varmaḳ-ile bir ḥar Ka'ûbeye
4. Taş eşigin secde-gā idinmez-isem dostunuñ
Taş atanlardan olayın ey birāder Ka'ûbeye
5. Varıcaḳ öldür beni ḳapuñda ḳurbān olduğum
Resmdur āzād olur varunca çāker Ka'ûbeye
6. Ḳible-iken dostum hercāyi olmağın güneş
Döndürüpdür secdegāhını Peyğamber Ka'ûbeye

¹⁹⁵ Kişi bir sevgiliye gücü yetip de onu sevip mutluluğa ulaşmazsa, o kişi muḥakkak velidir yahut zincire vurulması gereken bir delidir.

7. Yıkmağ ister dostum düşmen Necâti göñlini

Qoma kim qaşd itmesün göz göre kâfir KaŖbeye¹⁹⁶”

189

FaŖilātün FaŖilātün FaŖilātün FaŖilün

“Dilberüm mektebde dur ben yollar üzre muntažar

Ey muŖallim lutf idüp ol şāh-ı āzād eylegil”¹⁹⁷

190

Ve lehu eyžan

[40a] MefŖülü MefāŖilü MefāŖilü FeŖülün

1. “Āhum feleke irdi yaşum taht-ı şerāya

Yirdeñ göge dek ĥayf olupdur bu gedāya

2. Ten derdi gibi olmaz-imiş derd-i dil ü cān

Eyyüb daħi doymaya ben deñlü belāya

3. Ĥall olmaz-imiş medresede müşkil-i ıřķıñ

MaŖlūmdurur mesŖele ġālib Ŗulemāya

4. Bir gölge ĥarāmısidürür ĥāl ü ĥattuñ kim

¹⁹⁶ “Yarin kapısını, gönül ehli için Kabe’ye benzetirler (oysa ki) Azer (oğlu) İbrahim henüz Kabe’nin yapımına başlamamıştı. Bırak da kapına doyuncaya kadar yüzümü süreyim çünkü biliyorsun ki Kabe’ye gümüş ve altın çokça sürülür. Bir eşek Kabe’ye varınca hacı mı oluyor da rakip mahallene geldi diye aşık mı sayılsın? Ey kardeşim! Sevgilinin eşiğinin taşını secdegah yapmazsam Kabe’ye taş atanlardan olayım. Ey kurban olduğum! Kapına varınca beni öldür; kulun Kabe’ye varınca azat olması bir nişandır. Ey dostum! Güneş kıbleyken kararsız olup peygamberin secde edeceği yeri Kabe’ye döndürdü. Ey sevgili! Düşman Necati’nin gönlünü yıkmak ister; bırakma ki kafir, göz göre göre Kabe’ye kastetmesin.”

[1] G456/1: beñzedürler: beñzedürken

[2] G456/2: 1: işigüne қо doyunca süreyin yüzüm gözüm/ 2: Çün bilürsen çok sürilür: çok sürilür çün bilürsen

[3] G456/7: 1: Kūyuña gelmek ile Ŗāşık dirilmesün raķib/ 2: Ĥāci olmaz bellüdü varmağ ile ĥar Kabe’ye

[5] G456/6: 1: kūyuña neyl eylerem ġamdan ĥalās olmağ için/ resmdür: bellüdü

[6] G456/5: peygamber: peyember

[7] G456/11: İtmesün: eyledi

¹⁹⁷ Sevgilim mektebdeyken ben yollar üzerinde onu beklerim; ey öğretmen lutfet de o sultanı özgür bırak.

Durmaz çıkarur hüsni metâ'ını behāya

5. Vaşf eyleyimez hüsñüni yıllarla Necâtî

Āsāndur egerçi güzel ögmek şu'Ŗrāya¹⁹⁸”

191

“Eger şîrîn lebûñe öykünürse

Göreyin Tañrı dād alsun şekerden¹⁹⁹”

192

“Dilber dimiş ki māyil olanlar vefāmıza

Lāyık budur ki kâbil olalar cefāmıza”²⁰⁰

193

Elā yā eyyühel-ferdi

Eline eyledüm devirdi

Ben andukca ol virdi

194

Ve lehu eyzan

¹⁹⁸ “Ahım gökyüzüne, gözyaşım toprağın altına erişti, bu dilenciye yerden göğsü kadar yazık oluyor. Can ve gönlün derdi ten derdi gibi olmazmış; Eyyüp peygamber bile ben kadar belaya doymadı. Aşkın sorunları medresede çözülmezmiş; mesele güçlü alimlerin bildiği bir meseledir. Benin ve yanağındaki ayva tüyler bir gölge eşkiyasıdır ki duramayıp güzel kıyafetlerini zarafetle çıkarır. Necati güzelliğini yıllarca övemez ama şairlere güzeli övmek kolaydır.” [2] G444/2: Doymaya: döymeye

¹⁹⁹ Eğer şîrîn dudaklarına benzemek isterse, Tanrı, şekerden tat alsın da göreyim.

²⁰⁰ Sevgili vefamıza erişmeye layık olanlar cefamızı kabul edenlerdir, demiş.

[40b] Mefā'ülün Mefā'ülün Fe'ülün

1. “Sipihrüñ hayrı yok gerdişinde
Şebāt añlamaz anuñ bir işinde
2. Kemālin buldı ol hüsñ āfitābı
Ayuñ on dördü gibi on beşinde
3. Te'ālallah ne zıbā hüsñ olur bu
Bu hüsni görmedi Yūsūf düşünde
4. Götürdi bezm-i keşretten ayağı
Anuñ kim devleti vardur başında
5. Necāti devletinde Óışk-ı pāküñ
Yigitden yegcedür her cünbişinde²⁰¹”

195

1. “Her pelide baş koşar serv-i hıramānum benüm
Yüz virür her hāra ol gülberüñ hāndānum benüm
2. Her yaķasuz oñmaduķ cimri levendüñ hücreşin
Rüşen eyler yer gice şem'ı-i şebistānum benüm
3. Ey dirigā it raķibüñ hılesine aldanup
Göz göre bir dilküye şayd aldı arslanum benüm
4. Her deni-tāb'ıdur çeküp bir aş idinme kendüñe

²⁰¹ “Göğün dönüşünden hayır yok; onun herhangi bir işinde olduğu yerde durma durumu olmaz. O güzel güneş ayın on dördü gibi on beşindeyken olgunlaştı. Yüce Allah! Bu nasıl bir güzel kıyafet ki Yusuf Peygamber rüyasında bile bu güzeli görmedi. Çokluk meclisinden ayağını kesti çünkü onun başında makamı vardır. Necati gerçek aşkının makamında her eğlencede yığitten daha iyidir.”

[1] G497/1: Añlamaz: añlanmaz

[4] G497/4: Götürdi: götürür

Böyle şân- iken devletlü sultānum benüm

5. Ehrimenler sözine uyduñ yine ey Ĥayretî

İltifāt itmez bu mūra Süleymānum benüm²⁰²”

196

1. “Ne müşküldür cüda düşmek kişiye sevgili yārinden

Ĥuśūśan kim sefer kıla žarūretle diyārından

2. Nice itsün görüp ağıyārı nigār kebāb kenārında

Doymaz ola Őömri hep şikāyet ruzgārından

3. Elüm bezm-i Őışkuñdan gözüm pür cām şundu kim

Ĥarāb mısın yār öldüm ben ĥamruñ ĥumārından

4. Tek cān buluben turup hevāña başlayayın

İrürse şanberine zülfüñe nesimî müşk-yābından

5. Çün Ahmed ĥāk ola her-dem sürsin yār ayağına

Muĥabbet küllerin şaça mezārı sebzezārından²⁰³”

197

Ve lehu eyzan

[41a] MefāŐilün MefāŐilün MefāŐilün MefāŐilün

²⁰² “O benim salınarak yürüeyn sevgilim, her palamut için canla başla çalışır; benim gül göğüslü gülün (sevgilim) her dikene yüz verir. Ey benim gece kandilim! Her yerde hiçbir yakası iflah olmayan o cimri tembelin hücreğini aydınlatırsın. Eyvahlar olsun ki benim aslanım, göz göre göre it rakibinin hilesine aldanarak bir tilkiye av oldu. Ey benim devletli sultanım şanın böyleyken her alçak tabiatlıyı kendine bir yemek olarak edinme. Ey Hayreti! Benim Süleyman’ım karıncaya yüz vermez (çünkü) yine şeytanların sözüne uymuş.”

²⁰³ “İnsana sevgili yarından ayrı kalmak ne zordur; özellikle zorunluluktan diyarından yolculuğa çıkanlara... Sevgili, düşmanı kebabın kenarında görüp de ne yapsın, ömrü hep şikayet rüzgarından doymaz olsun! Elim aşkının meclisinde gözüm dolu kadehi sundu; ey sevgili, harab mısın ki ben şarabın sarhoş etmesinden öldüm! (Kölen) Kamber, misk bulan bahar kokulu saçlarına erişirse bir can bularak seni heves etmeye başlayayım. Ahmet toprak olup sevgilinin ayağına her an (yüzünü) sürsün; muhabbet küllerini yeşil mezarından saçsın.”

1. “Niçün beñzetedüñ ey zāhid cinānı kŭy-ı cānāna

Yatacağ yir gerekmez mi be miskīn öliceğ cāna

2. Gözüñ aç yāra bağ şŭfī šafā-yı hātır istersen

Güneşden yaña açılmağ gerekdür revzen-i hāne

3. Anıñ-çün hırkaya başın çeküpdür gonça ey gül kim

Gelüp gül gibi açılmaz gelenler bu gülistāna

4. Ğam-ı hicrān-ile şöyle zaŖıf oldum ki bir demde

Çıkardum göge yapışsam kemend ü āh u efgāna

5. Muḥabbet şemŖini yer yer önünde yakmağa sākī

İşıklar gibi Ŗaşıklar baş açdı girdi meydāna

6. Necātī rāstı bu kim ḥayāl- engizdür tabŖuñ

Anuñ-çün sözlerüñ dāŖim okunur derd-mendāne²⁰⁴,”

198

MefāŖılün MefāŖılün MefāŖılün FeŖülün

Cihān-ārā cihān içindedür ārāyı bilmezler

Şu māḥiler ki deryā içredür deryāyı bilmezler²⁰⁵

199

²⁰⁴ “Ey zahit! Sevgilinin mahallesine neden cennetlere benzetdin, ölecek olana yatacağ yer gerekmez mi? Ey sufi! Eğer kafan rahat olsun istersen gözünü açıp sevgiliye bak; evin peceresini güneşin olduğı taraftan açmak gerekir. Ey gül! O yüzden gonca, hırkayı başına kadar çeker çünkü bu gülbahçesine gelenler gül gibi açılmazlar. Ayrılığın kederiyle bir anda öyle zayıf düştüm ki ahımın ve feryatlarımın ipine yapışsam göğē çıkardım. Ey saki! Muhabbet kandilinin yer yer önünde yakmak için aşıklar ışıklar gibi meydana başı açık girdi. Ey Necati! Doğrusu bu hayalleri harekete geçiren tabiat sebebiyle sözlerin her zaman dertli kişi tarafından okunur.”

[1] G542/1: Zāhid: şŭfī

[2] G542/2: Gerekdür: yeg olur

*(A.N.T.'da üçüncü beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

²⁰⁵ Cihānı süsleyen cihān içindedir, onu aramayı bilmezler. Şu balıklar ki denizin içindedirler, denizi bilmezler.

Ve lehu eyzan

Fe'Öilātün Fe'Öilātün Fe'Öilātün Fe'Öilün

1. “Yine bağlandı gönül zülf-i siyeh-kāruñ-ile

Yine tağlandı ciger āteş-i ruhsāruñ-ile

2. Dirgürem dimişdüñ gamzeñüñ öldürdüğünü

Yine bir buseñi alam gibi ikrāruñ-ile

3. Sürinüp şu gibi yüz üzre gelür kanlu yaşum

Ġarezi bu ki müşerref ola dıdāruñ-ile

4. İt gibi hūr-ı hacıl olsun iki'Öālemde

Ser-i kūyñ itini bir gören ağyāruñ-ile

5. Sözüñüñ sūzı-ile yandı Necāti dil ü cān

Göreyin odlara yañasun eş'Öāruñ-ile²⁰⁶”

200

Ve lehu eyzan

[41b] Mef'Öülü Fā'Öilātü Mefā'Öilü Fā'Öilün

1. “Şol dilbere ki her kişi yalvara gelmeye

Göñlümi gönderür idüm ol vara gelmeye

2. Sultān-ı Öışk şöyle yaşağ eyledi ki hiç

²⁰⁶ “Gönül, yine siyah saçlarınla bağlandı, yine ciğer yanaklarının ateşiyle dağlandı. Senin gamzenin öldürdüğünü diriltsin diyormuşsun; yine bir buseni itirafınla alayım. Kanlı yaşım sürünerek su gibi yüze gelir; maksat senin yüzünle şereflenmesidir. Mahallenin başındaki köpeği rakibinle bir görenin köpek gibi iki dünyada da utanması olmasın. Necati'nin gönlü ve canı sevgilinin sözünün ateşiyle yandı; ateşlerde şiirlerinle yanasın da göreyim.”

[1] G552/1: tağlandı: dağlandı

[4] G552/5: hūr: hār

[5] G552/8: yañasun: yan sen dahi

Gül olmayınca bülbül gülzāra gelmeye

3. Mahrūm gönderür işiginden beni ĥabīb

Dahi meger bu apuya bıçāre gelmeye

4. ŐĀlemde bir senũn gibi mekkāre opmaya

Dũnyāya bir benũm gibi āvāre gelmeye

5. ŐĖr isteyen Necātīye gelmesũn ki veche degũl

ÖAnber şatun alan kişi Őāttāra gelmeye²⁰⁷”

201

Ve lehu eyzan

MefŖũlũ FāŖilātũ MefāŖĩlũ FāŖilũn

1. “Sevdũm diyeli bamadı dilber berisine

Her kişi gerçi māyil olur mũřterřisine

2. addũmi bũkdi yay gibi yār hicrān-ile

O gibi gitdi bamadı herkez berisine

(ÖAnber şatun alan kişi Őattār kişi)²⁰⁸

3. ÖAnber řaũna beñzedicek miski ey şanem

şöyle sevindi nāfe ki şımaz derisine

4. Yazu degũl mi şafha-i ruhsāra hat ekũp

²⁰⁷ “şu sevgiliye her kişi yalvararak gelmesin, gũnlũmũ gũnderirdim varıp gelmesin. Aşkın sultanı öyle bir yasak eyledi ki bülbüle, gül olmayınca hiç gül bahçesine gelmiyor. Sevgili beni kapısından mahrum olarak gũnderir ũnkũ bu kapıya çaresizler gelmesin. Dũnyaya senin gibi bir yũk hayvanı gelmesin bir de benim gibi başıboş gelmesin. Anber kokusu satın alan kişinin attara gelmeye yũzũ olmadığı gibi şiir isteyen de Necati’ye gelmesin.”

[2] G503/2: Hiç: gũl/ Gül: gel

[5] G503/7: Degũl: yok

²⁰⁸ Bu mısranın yanı boştur, mũellifin yanlış yazdığı dũřũnũlmektedir.

Cân mülkini ayakladasın gam çerisine

5. Ālūde gördüñ-ise harābāt ehlini

Žāhirde alma gel naar it içerisine

6. Virseñ Necāt ayağı tozına cān nedürür

Bāzār-ı Őı iinde bugün cevherisine²⁰⁹”

202

Ve lehu eyzan

[42a] FeŐilātün FeŐilātün FeŐilātün Feöilün

1. “Kim ola sen meh-i bed mihre sitemkār diye

Kim ola güne müşk üzre gözün var diye

2. Yiridür derd ü belā miĥnet ü endüh u firā

Yañılup ol sen āhen-dile dildār diye

3. Göricek alınusñ serv-i efrāz-ı cihān

Rāstı anca olur ıve-i reftār diye

4. oladar get ideyin ua-i beyābātın kim

Benüm içün gezer āvāre u biçāre diye

5. İigün dār-ı ifāsında Necāt nice bir

²⁰⁹ “Sevgili onu sevdim dediğimden beri yakınına bakmadı, aslında her kişi müşteriisine karşı isteklidir. Sevgili boyumu ayrılıkla yay gibi büktü, ok gibi (hızla) gidip kimse yanına bakmadı. Ey put gibi güzel sevgili! Misk kokusunu anber saına benzetince ceylandaki misk öyle sevindi ki derisine sığamadı. Yüzünün sayfasına sevgilinin ayva tüylerini çekip keder askerine can evinde ayaklanma çıkartmak yazık değil midir? Meyhane ehlini karışmış, bulanık gördünse dışarda kalma gel içerisine bak. Ey Necati! Bugün ak pazarında mücevher olan ayağının tozuna can versen ne olur?”

[2] G496/5: 1: bükdi belümi yay gibi dest-i hecr ile/ Herkez: bir kez

[3] G496/3: Misk: müşgi

[6] G496/7: 1: el virdi hāk-i pāyi Necātım gözünü aç

Yā benüm cānumı al yā beni kırtar diye²¹⁰»

203

Ve lehu eyzan

FeÓilātün FeÓilātün FeÓilātün FeÓilün

1. “Buseñe cān virelüm dime dil-ārāmlara

Ki güzeller doyamaz igen ibrāmlara

2. Çün ölem toprağ ola ten beni yerden götürün

CürÓalar ĥākūñ olur diñ kıadeĥ- āşāmlara

3. Şöyle çoĥdur şanemün ĥüsni temāşacıları

Yer bulunmaz çıkır ay-ile güneş tamlara

4. Olduğıçün kıadd ü zülfüne müşābih āyet

Muşhaf açup sürerem yüzüm elif lāmlara

5. ÓĀşıkıñdan şanemā kıaçma ki Óārifler-ile

Turup otura gerek serv-i gül endāmlara

6. Ĥalkūñ ardunca turur kıaşuñ ü zülfün ü ĥamzeñ

Yer bulunmaz çıkır ay-ile güneş tamlara

7. Ĥüsni-i tabÓıyla Necātı dıdı çeşmün şanÓatın

²¹⁰ “Kim sen insafsız ay (yüzlüye) sitemkar olsun, yüzünde misk kokusu üstünde gözün var desin? Şu katı yürekliye sevgili diye yanılma; dert, bela, zahmet, keder ve ayrılık yeridir. Çimen başını kaldırdığında salınışını görünce doğrusu bu ancak yürüyüşündeki edadır der. Çölünün gamını, kederini öyle gezeyim ki (sevgili) şu çaresiz benim için yürür, desin. Necati, senin kapının hastanesinde ya canımı al ya da beni kırtar, desin.”

[1] G521/1: 2: āfitāba gözün üstünde kıaşuñ var diye

[2] G521/3: şol sen: şol ki sen

[3] G521/2: olur: ola

[4] G521/4: şolkıdar: şuna dek/ Bıçāre: bı-kār

Görine ne lutf -ile şeker kapladı bādamlara²¹¹”

204

Ve lehu eyzan

[42b] FeŖilātün FeŖilātün FeŖilātün FeŖilün

1. “Çıkalı göklere āhum şereri döne döne

Yandı kandil-i sipihrüñ cigeri döne döne

2. Ayağı yir mi başar zülfüne ber-dār olanuñ

Ževk u şevk-ile virür cān ü seri döne döne

3. Sen turup raķs idicek qarşuna ben boynum egem

Yine zülfüñ koca sen şım-beri döne döne

4. Şām-ı zülfüñ-ile gönül Mısrı harāb oldu diyü

Saña iletirdi kebüter haberi döne döne

5. KaŖbe olmasa kapuñ ay-ile gün leyl ü nehār

Eylemezlerdi tavāf ol güzeri döne döne

6. Sen olasan diyü yir yir asılup āyinelir

Gelene gidene eyler nażarı döne döne

²¹¹ “Gönlü dillendirenlere öpücüğüne can verelim, deme çünkü güzeller çok zorlamalara doyamazlar. Kadeh (şarap) içenlere damlalar toprağın olur, deyin ki ben öleyim benim toprak olsun beni yerden götürün. Sevgili putunun güzelliğini seyredenleri öyle çoktur ki ay ve güneş damlara çıkar da yer bulamazlar. Boyuna ve saçlarına benzeyen ayetler olduğu için Kitap’ı açıp yüzümü elif lamlara sürüyorum. Ey put kadar güzel sevgili! Aşığından ariflerle kaçma ki (senin) gül endamlı servi (boylularla) durup oturman gerekir. (Ey sevgili)! Senin halkın kaşın, saçların, gamzenin arkasında durur; ay ve güneş yer bulamayıp damlara çıkar. Necati, yaratılışının güzelliğiyle gözünün sanatını söyledi; bademleri şeker kapladı, görene ne büyük iyilik!”

[1] G464/1: virelüm: vireyin/ doyamazlar igen: döyemezler inen

[2] G464/7: Ola: olam/ Ten: ben

[3] G464/2: Çohdur: çok ol

[5] G464/4: 1: kaçma bizden şanemā kaçma ki Ŗārifler gibi/ Turup: durup

[6] G464/8: Ardunca turur: ardıncadürür,

[6] G464/2: bulunmaz: bulımaz

7. Ey Necâtî yaraşur mutribi şeh meclisünün

Rakş urup okuya bu şiÖr-i teri döne döne²¹²”

205

FeÖilātün FeÖilātün FeÖilātün FeÖilün

1. “Zülf-i dildāra dimeñ nāfe-i hoşbūdur bu

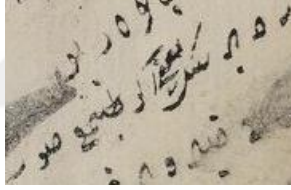
Çekdüren baña köpek burlu ben budur bu

2. Hızra sordum nedür laÖl-i leb-i yār didi

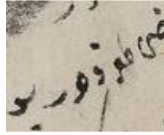
Ab-ı hāyvān-ı karanuda koyan sudur bu

3. Çeşm-i mestün ne gönül kodı ne şabr u ne qarār

Yine zālīm yine kâfir yine cādūdur bu²¹³”

4. TabÖl zāhid

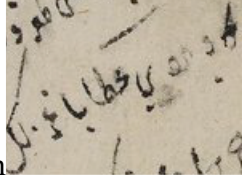

Haber vir

²¹² “Ahımın kıvılcımları, göklere döne döne çıktığından beri gökyüzünün kandillerinin ciğeri de döne döne yandı. (Ey sevgili)! Aşık zevk ve aşkla canını ve başını döne döne verir, senin saçlarına asılanın ayağı yere basar mı? Sen durup dans et ben de karşında boynumu bükeyim, saçların inip sen gümüş tenliyi döne döne kucaklasın. Güvercin sana, saçlarının karanlığıyla gönül ülkesi harap oldu, diyerek bu haberi döne döne iletti. Senin kapın Kabe olmasaydı ay ve güneş, gece ve gündüz o yolu döne döne tavaf etmezlerdi. Aynalar sen olasın diyerek yer yer asılıp gelene geçene döne döne bakarlar. Ey Necati! Padişah meclisinin çalgıcısı (sazendesi) bu taze, yeni şiiri döne döne oynayarak okusa yakışır.”

[3] G472/2: Turup: durup/ İdicek: idesen/ Yine: ine

²¹³ “Sevgilinin saçlarına hoş kokulu misk kokusu demeyin, bana köpek burlu? Çektiren budur. Hızır’a sevgilinin dudağının kırmızılığı nedir, diye sordum. Bu karanlıkta abı hayat suyu koyan sudur, dedi. Sarhoş eden gözlerin ne gönül ne yerinde durma ne de sabır bıraktı; bu yine zalim yine kafir yine cadıdır.”

5. Bülbüle cāna şan

Yağır tabŌ içre açılmış kŭy-ı hoşbŭdur bu

206

Ve lehu eyzan

FāŌilātŭn FāŌilātŭn FāŌilātŭn FāŌilŭn

1. “Hamdu-lillāh okur ol gonça dehānum gizlüce

Gül gibi mecmŭŌasından dāsītānum gizlüce

2. Ata ana daħi yārŭñ bilmez-iken emdŭgin

Ḳana Ḳana mey gibi nŭş etdi Ḳanum gizlüce

3. Bezmŭmŭz bir ten gibidŭr Ḳanı mey cānı güzel

Cāñ gibi otursun ol nazŭk- miyānum gizlüce

4. Ben Ḳarañu kicelerde turmayup āh itdigŭm

Bu ki gökler yüzine vardı duhānum gizlüce

5. Bezm-i cānānı Necātŭ etme zinhār āşikār

Gizlüce hoşdur benŭm bāğ-ı cinānum gizlüce²¹⁴”

207

[43a]

²¹⁴ “Allah’a hamdolsun ki o gonca ağzımlı, gizlice gül gibi mecmuasından beşm destanımı okur. Annesi babası bile yarin benim kanımı gizlice şarap gibi içtiğini bilmezken o kana kana içti. Bizim meclisimiz kanı şarap, canı güzel bir ten gibidir; o nazik belli (sevgilim) can gibi gizlice otursun. Benim karanlık gecelerde durmadan ah ettiğim öyle ki dumanım gökyüzüne gizlice erişti Ey Necati! Sevgilinin meclisini asla ortaya çıkarma, benim cennet bahçelerimin gizli olması hoş bir şeydir.”

[2] G476/2: emdŭgin: içdŭgin

[4] G476/4: Vardı: vara

Servi şalar başunı şanki cünün olmuşdur²¹⁵

208

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'ôilâtü Mef'â'ôilü Fâ'ôilün

1. “Bizi müşerref eyledi cânân geçen kice
Nûr-ile toldı külbe-i ahzân geçen kice
2. Żulmet kice karanlığı sâķı-i bezm Hızır
Câm-ı mey-idi çeşme-i hayvân geçen kice
3. Ben bî dil ü ğarîb-ile ahşamlamağ-içün
Bedr olmuş-idi ol meh-i tâbân geçen kice
4. Çoğ ağlasam Öaceb mi ki gözümdedür daħi
Şol mey şundı sâķı-i devrân geçen kice
5. Kani dehân-ı dost yüzük gizledükleri
Avcumda-idi mihr-i Süleymân geçen kice
6. Mihr-i sipihr kellesi kızduķça germ olup
Dil uzadurdu şem'Ő-i şebistân geçen kice
7. Ben şol Necâtiyem ki kelâmum letâ'îfi
Sen pâdişahı eyledi Öuryân geçen kice²¹⁶”

209

²¹⁵ Servi, başını sanki deli olmuş gibi salar.

²¹⁶ “Geçen gece sevgili bizi şereflendirdi, bûlbûl yuvası geçen gece nurla doldu. Geçen gece hayat çeşmesi Hızır’ın şarap kadehiydi. Ben gönülsüz gariple akşamlamak için geçen gece parlayan ay dolunay olmuştu. Zamanın sakisi geçen gece öyle bir mey sundu ki gözümde çokça yaş düşse bu acayip bir şey midir ki? Sevgilinin ağzını yüzünü gizledikleri hani, Süleyman’ın mührü geçen gece avucumdaydı. Gece kandili geçen gece kellesi kızdıkça ısınıp feleğin güneşine dil uzatırdı. Ben öyle bir Necatiyim ki geçen gece sözlerimin tatlılığı padişahı çıplak kıldı.”

Müfred

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

“Serv-gerdem kıaddün añub çarha Mecnün-veş

Cüy-ı eşkümden anuñ pāyına zincir eyledüm²¹⁷”

210

Ve lehu eyzan

Fe'ölātün Fe'ölātün Fe'ölātün Fe'ölün

1. “Tutalum servi görem kıamet-i dilber yirine
Beni kim egleye ol zülf-i mu'ānber yirine
 2. Kıodum işigüni düşman sözi-ile vay beni
Öldüreydi yazuğı yoğ-idi itler yirine
 3. Lebüne irmege imkân yoğ-ise çārem ne
Cānum ağızuma alam buse-i dilber yirine
 4. Kıoyup eşigünü gitmez güneş ağışama degin
Isınupdur şanemā şöyle ki beñzer yirine
 5. Cümle naqqāşları büt- gerdeleri gördüm
Rūh-ı cānānı yazar rūh-ı muşavver yirine
 6. Yā rab ol rūh-ı mücessem nice nāzükdür kim
Şıgamaz gögdeme cānum dilicek her yirine
- [44a]

²¹⁷ Boyunu anıp mecnun gibi dönen serviyim; gözyaşlarımın selinden onun ayağına zincir yaptım.

7. Ey Necâtî ben aña nice müselmân diyeyin

Ki raqîbî dutun öldürmege kâfir yirine²¹⁸”

211

Ve lehu eyzan

Mef’ûlû Fâ’îlâtü Mef’ûîlû Fâ’îlün

1. “Dilber dimiş ki mâyl olanlar vefâmıza

Lâyık budur ki kıyıl olalar cefâmıza

2. Bîñ kez görür raqîb-i dil-âzâr ta’nesin

Bir kez dimez ki böyle dimeñ mübtelâmıza

3. Cānāne gibi cevır idersin kuluñ mıyuz

Ey rûzigâr sen de ne şayduñ behâmıza

4. Bîñ cevır idersen ağlamazam senden ey felek

Ol gül- ruħ-ile çünkü şu sığmaz aramıza

5. Sen göke çık güneş gibi çeksün yire raqîb

Âmın ide felekde melekler du’âmıza

6. Men’î-i mey-ile şûfı gider meclise varur

Qomaz bizi ki tâbî’ olavuz şafâmıza

²¹⁸ “Diyelim ki sevgilinin boyu yerine servi görelim, beni o saçları güzel kokulunun yerine kim eylesin. Düşmanın sözüyle senin kapını terkettim yazık bana, köpekler yerine beni öldürseydi günahı olmazdı. Dudaklarına ulaşmak için (hiçbir) imkan yoksa çarem ne; sevgilinin öpücüğü yerine canımı ağzıma alayım (öpeyim). Ey put (gibi güzel sevgili)! Güneş akşama kadar kapını bırakıp gitmez, şu benzerinin yerine ısınıp durur. Bütün süsleme ustalarını, put yapanları gördüm; cisimlenmiş ruhun (Hz. İsa’nın) yerine sevgilinin yanağını yazar. Ya Rabbim! O varlığı gözle görünür ruh, öyle naziktir ki canımı her yerinden dilip gövdeme sığamaz. Ey Necati! Ben ona nasıl müslüman diyeyim ki kafir yerine öldürmek için rakibi tutun.”

[4] G511/4: Qoyup: koyuben/ İşıgüñi: işigüñ

[5] G511/6: Büt- gerdeleri: büt kedelerde

[6] G511/3: Dilicek: degicek

7. Görse Necâtî sendeki derd ü belâ odın

Dirdi cehennem ehli ısındıķ belāmıza²¹⁹”

212

Ve lehu eyzan

Fā’ōilātün Fā’ōilātün Fā’ōilātün Fā’ōilün

1. “Göñlümi virsem Őāceb mi sāğar u peymāneye

Rind olanlar naķd ü ķalbi ĥarc ider meyhāneye

2. İstemezsem irmeyeyin ķāmetüñ serv olduğın

Cānuma uğraya ne şanur isem cānāneye

3. Baña öğretmeñ cemāli şem’ōine cān atmağı

Kimse ta’ōlīm eylesesün yanmağı pervāneye

4. Hāk olursam olayın tek ġamdan ayrılmayayın

Genc açun hiç kimsene ta’ōn itmesün vırāneye

5. Şığmaz oldu defter ü dıvāna ahvāli dilüñ

Ey Necâtî gerçi kim yokdur ķalem dıvāneye²²⁰”

213

²¹⁹ “Sevgili demiş ki: vefāmıza erişenler, cefamızı kabul ederek buna layık olanlardır. Gönül kırıncı rakibin sövmesini bin kere görür de bir kere bile bizim aşğımıza böyle demeyin demez. Ey rüzgar! Sevgili gibi eziyet eder oldun, sen de güzelliğimize sövüp saydın. Ey felek! Bin eziyet etsen de sen ağlamam, çünkü o gül yanaklıyla aramıza su bile sığmaz. Sen güneş gibi göğē çık, rakib yere çekilsin, melekler felekde duamıza amin desinler. Sufi, şarabı yasaklayarak gider meclise varır, bizi bırakmaz ki safamıza tabi olalım. Ey Necati! Cehennem ehli sendeki dert ve belayı görse, belamıza ısındık, derdi.”

[3] G489/3: idersin: ider olduñ

[4] G489/4: Sığmaz:sızmaz

[5] G489/5: Çeksün: geçsün

[6] G489/6: Meclise süfi keder virür: Süfi gider meclise varur

²²⁰ “Gönlümü şarap ve içki kadehine versem buna şaşılır mı (ki) gönül ehli kimseler para ve kalplerini meyhanede harcarlar. İstemezsem boyunun servi olduğuna erişmeyeyim, sevgili için ne düşünürsem benim canıma gelsin. Bana güzelliğinin ateşine can atmayı öğretmeyin; hiçkimse pervanede yanmayı öğrenmesin. Toprak olursam olayım da bir tek kederden ayrılmayayım; hazineyi açın (da) hiçkimse eski yapıyı ayıplamasın Ey Necati! Gönülün halleri deftere ve divana sığmaz oldu doğrusu delinin kalemi yoktur.”

[4] G525/5: Açun: olıcaķ/ İtmesün: eylemez

Müfred

“Dār-ı dünyā deli gönüm gibi vırān olsa

Ne cihān olsa ne cān olsa ne hicrān olsa”²²¹

214

Ve lehu eyzan

[44a] Fe’Öilātün Fe’Öilātün Fe’Öilātün Fe’Öilün

1. “Bāğ-ı cennet ne virür Öāşık-ı dīdārlara

Ben ol bülbül degülem ki aldana gülzārlara

2. Kōmazam zülfi kemendin ne çersem çekeyin

Böyle olur tolaşan turrası tarrārlara

3. Ĥabb-ı misk ile dehānun pür ider gonça veli

Lutf-ile öykünimez la’Öl-i şeker bārlara

4. Çeşm ü ruhsār hevāsıyla ne tañ nergis ü gül

Yüzün ü gözün açup ger gire bāzārlara

5. Meskenet yāyın akursun tayanup mihrāba

Şūfī anca urasan başıñı dīvārlara

6. Çeşm ü gamzeñle bilür hāl-i Necātī şu kim

Tuş gelmiş gelmemiş ola Bağdādda Öayyārlara”²²²

²²¹ Dünya evi, benim deli gönüm gibi yıkılsa (da) ne dünya ne can ne de ayrılık olsa!

²²² “Ben o gülbahçelerine aldanacak bülbül değilim ki cennet bahçesi aşıklaın yüzlerine ne verir? Ne çersem çekeyim saçlarının ipini bırakmam; dolaşan hırsızların saçlarının perçemi böyle olur. Misk tanesiyle ağzını gonca gibi doldurur; şeker saçan kırmızı dudaklarını iyilikle taklit etmez. Nergis ve gül gözünün ve yüzünün arzusuyla yüzünü gözünü açıp pazarlara girerse bunda ayıplanacak ne var? Sufi, mihraba dayanıp tembellik yayını kursun; anca başını duvarlara vursun. Gözünle gamzen Necati’nin halini bilir ki hilekarlara Bağdat’da tuş gelmiş olsun.”

[2] G463/2: kōmazam: kōmazın

[5] G463/6: Akursun: kursun

[6] G463/7: Necātī: Necātī’yi

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mefâ'îlû Fâ'îlün

1. “Hatt-ı benefşe naķş olalı la'ûl-i nâbına

Cân virür oldı hâķ benefşe şarâbına

2. Bozup düzüp nedür on iki yılın ay felek

Ger beñzede-idi mâh yüzün âfitâbına

3. İdrâk-i Ŗaķl irişmeye şerh-i cemâline

Hatt yazmaz ise hâşîye hûsnûn kitâbına

4. Kim getürür ki gün yüzine zülf ola niķâb

Bâd-ı şabâ tolaşa yiridür niķâbına

5. Hecr âteşine döyse Necâtî Ŗaceb degül

Ögrenür Âdem oğlunı tamu ğazâbına²²³”

Müfred

“Âh elünden zamâne âdeminûn

Ki göke çıķdı burnı eñegiminûn”²²⁴

²²³ “Menekşenin yanağındaki ayva tüyler saf kırmızı dudaklarına işleneli halk menekşe şarabına canını vermeye başladı. Ay yüzün güneşe benzeseydi... Güzelliğinin kitabına hat dipnot yazmazsa aklın anlayışı güzelliğini açıklamaya erişemez. Aydınlık yüzüne saçlarını yüz örtüsü olarak kim getirir ki; sabah rüzgarı örtüne dolaşsa yeridir. Necati ayrılık ateşine sabretse buna şaşılmaz, Ademoğluna cehennem gazabını öğretir.”

[1] G480/1: Naķş olalı: zeyn olalı

[2] G480/2: nedür on iki yılın ay felek: niderdi yıl on iki ay felek

[4] G480/7: getürür: götürür/ Gün: gül

[5] G480/9: Oğlunı: oğlanı

²²⁴ Ah, zamane insanının elinden çenemin burnu göğ'e çıktı.

Müfred

“Eger mahbûb okursa bu kitâbdan

Baňa şeftâlüler virsün tutağtan”²²⁵

218

Müfred

“Dilerüm hâğdan vire bir dem amân

Yüz sürüp hâzretüne yalvarayın ben bir zamân”²²⁶

219

Ve lehu eyzan

[44b] Mef’ûlû Fâ’îlâtü Mefâ’îlû Fâ’îlün

1. “Şûfî saňa ne sorayın ol şâh Ŗışķına

Dâ’im nedür bu zemzeme Allâh Ŗışķına

2. Her ne gelürse çäre götürmekdür ey gönül

Şol bî-vefâ cefâ yüki gümrah Ŗışķına

3. Yeldi yöpürdi aşğa yuğaru eşk ü dil

Yeri göki bir eyledi ol mäh Ŗışķına

4. Kamlu yaşıyla toptolu vardı iki kadeh

Bezm-i belâda bir dil-i âgâh Ŗışķına

5. Ol Ŗâşķ-ı belâ-keşe kulum Necâti kim

²²⁵ Eğer sevgili bu kitabı okursa bana dudağından şeftaliler versin.

²²⁶ Allah’tan bana bir an izin vermesini ve onun huzuruna bir süre yüz sürmeyi diliyorum.

Biñ cān var-ise vire bir āh Őışķına²²⁷”

220

Ve lehu eyzan

MefŐŐlŭ MefāŐŭlŭ MefāŐŭlŭ FeŐŐlŭn

1. “Fŭrķat ŧebine dŭŧmŭŧŭm ey māh esirge

Çıķdı felege āh-ı seherġāh esirge

2. Ey gözlerŭmŭñ aydını ey necm-i saŐādet

Žulmetde ķalupdur dil-i gŭm-rāh esirge

3. Hecr-ile yaŧum yirde gözŭm gŭkde ķalupdur

Ey yeri gŭki yaradan Allāh esirge

4. Bir ĥācet iķŭn KaŐbe iŧigŭñe ķekilŭr

Her ŧām ũ seher ķāfile-i āh esirge

5. Hey derdŭñ-ile bir gŭn ŧlŭr ĥaste Necātŭ

Gāh cevr ũ cefā eyler-iseñ gāh esirge²²⁸”

221

Ve lehu eyzan

²²⁷ “Ey sufi! Padiŧah aŧķına sana ne sorayım, Allah aŧķına sŭrekli devam eden bu ses nedir? Ey gŭnŭl! Her ne gelirse ķaresi ŧu vefasız cefa yŭkŭnŭ yolunu ŧaŧırmıŧın aŧķına gŭtŭrmektir. Gŭzyaŧım ve gŭnlŭm aŧaġı yukarı aceleyle koŧturup o ay yŭzlŭ aŧķına yeri gŭġŭ birleŧtirdi. Bir gŭnlŭ uyanıġın aŧķına bela meclisinde kanlı gŭzyaŧlarıyla dopdolu iki kadeh vardı. Ey Necati! O bela ve sıkıntı ķeken aŧıġa kuluz ki bin canı varsa da bir ah aŧķına onu verir.”

[3] G509/2: dil: āh/ Yeri gŭki bir eyledi ol: Bir boyı serv ũ bir yanaġı

[4] G509/7: Vardı: virdi

*[A.N.T.’da beŧinci beyit, bu gazelde yer almamaktadır.]

²²⁸ “Ey ay yŭzlŭ! Ayrılık ŧeyine? Dŭŧmŭŧŭm esirge, serherdeki ahım gŭkyŭzŭne ķıktı; esirge. Ey gözlerimin aydınlıġı, ey saadet yıldızı! Yoldan çıķmıŧ gŭnŭl karanlıkta kaldı, onu esirge. Ey yeri gŭġŭ yaratan Allah! Ayrılıktan ŧtŭrŭ gözŭmŭn yaŧı yerde, gözŭm gŭklerde kalıyor; esirge! Her akŧam ve sabah ah edenlerin kafilesi Kabe’nin kapısına bir ihyiaķ iķin ķekiliyor; esirge! Hey (sevgili)! Hasta Necati, senin derdinle birgŭn ŧlŭr; bazen eziyet ve cefa gŭstersen de bazen de esirge!”

[1] G517/1: ŧeyine: sebine

*("Gāh" kelimesi birinci beyitte ikinci kez yanlıŧlıkla yazılmıŧtır.)

Mef'ûlû Mef'ûlû Mef'ûlû Fe'ûlûn

1. “Ĥaddũñ şanma şol ĥatt-ı reyĥān arasında

Gül yaprağıdır şafĥa-i Kur'ōān arasında

[45a]

2. Kānlu yaşumı çehre-i zerdümde gören dir

Bitmiş bir iki lāle za'Ŗferān arasında

3. Ey kaşı kemān ġamzeñ okınsız olmaz cān

Cān olmaz elif olmayıcağ cān arasında

4. Görindi ĥattuñ zülf-ile ruĥsāruñ ucından

Aşup biñi küfr-ile imān arasında

5. Kūyında seĥer ġulġulın arturđı Necātı

Beñzer bu gice yatdı ġülistān arasında²²⁹”

222

Ve lehu eyzan

Fā'Ŗlātũn Fā'Ŗlātũn Fā'Ŗlātũn Fā'Ŗlũn

1. “Bir ġazel didũm yine ol ġöz ol kaş üstine

Kim getürür ehl-i ma'Ŗñı dest-i sabaş üstine

2. Yazmadı bir servi kim ola müşābih ħaddũñe

²²⁹ “(Ey sevgili)! Yanağının şu reyhan (kokulu) ayva tüylerinin arasında olduğunu sanma (çünkü o) Kuran sayfası arasındaki gül yaprağıdır. Kanlı gözyaşlarımı saramış yüzümde gören safran arasında biten bir iki lale, der. Ey kaşı keman! Can, gamzenin oku olmadan olmaz; elif olmayınca can arasında can olmaz. Yanağındaki ayva tüyler saçlarıyla yüzünün ucundan bin küfür ile imanı aşarak göründü. Ey Necati! Sabah, mahallende sesini artırdı; bu gece ġülbahçesi arasında yatanlara benzer.”

[1] G481/1: 1:ĥattuñ ruĥ ile zülf-i perişān arasında

[2] G481/3: za'Ŗferān: za'Ŗafrān

*(A.N.T.'da üçüncü beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

*(A.N.T.'da bdördüncü beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

Ger kuşlar kondurur yazmağda nakkâş üstine

3. Ölürem derd ü gamuñı virmezem nâ-ehle ben

Şimdi mi oldu begüm yoldâş yoldâş üstine

4. Gâh kemend-i zülfîni sal gâh tır-i gamzeñi

Boynumuz kılca ne hükümñ var-ise baş üstine

5. Nakş ider ihlâsıñı dilde Necâtî gūyiyâ

Kul huvallâh yazar bir dâne haşhâş üstine²³⁰

223

Ve lehu eyzan

FeÖilâtün FeÖilâtün FeÖilâtün FeÖilün

1. “Deldi gamzeñ oğı geçdi cigeri cāndan öte

Delsün ey şüh-ı sitemkâr nice ola andan öte

2. Virürem zülf ü zenaḥdānuña gönñlüm nice ola

Neyleyeler baña zincir-ile zindāndan öte

[45b]

3. Gülşen-i hüsne gelip nâz-ile sen seyr idicek

Niçe bülbüller ola serv-i hırāmāndan öte

4. Cām-ı mey oldu nigñn halka-i meclis hātem

²³⁰ “O göz ve kaç üstüne yine bir gazel dedim ki mani ehli alkış tutarlar. Servi boyuna benzemek için yazmadı; nakkaş yazmakta olduklarının üstüne kuşlar kondurur. Ölürem de derdini ve kederini ehil olmayana vermem; yoldaş üstüne yoldaş şimdi sultan mı oldu? İstersen saçlarının ipini istersen gamzenin okunu sal; boynum kıldan incedir ne hükümñ varsa başım üstüner. Necati güya gönñüne samimiyetini işler; bir haşhaş tanesi üstüne “de ki Allah birdir” yazar.”

[1] G550/1: Bir gazel didüm yine: her gazel kim naẓm olur

[2] G550/3: Yazmadı: Yazamaz/ ger: gerçi

[3] G550/2: Virmezem: virmezim

[4] G550/4: Tır: tığ

Bezmümüz buldı şeref mülk-i hırāsāndan öte

5. Bülbul-i tabŌ-ı Necātī söze ağaz idicek

Kimse yokdur ki öñünde geçe Ōirfāndan öte

6. Fura tolular içe Ōıŝkuma rūh-ı cāmı

Varsa bu nuql-i şeker mülk-i hırāsāndan öte²³¹”

224

Ve lehu eyzan

1. “Yirũn var eyā kıaddi elif cānlar içinde

Ĥayf ola ki Ōömrũn geçe dükkānlar içinde

2. Bir elde dil-i suhte ve bir elde mey-i nāb

Qaldı nideyin iki elũm kıanlar içinde

3. Hışm itdũnse çeşme ölüp yine oĥŝa

Ŗefkıat kıula Ōādet-i dilde sultānlar içinde

4. Ben derd-ile yanam ŝerer-i āh arasında

Ol güller-ile Ōıyŝ ide bostānlar içinde

5. Ey ğamzesi ĥũnrız Necātī nażar kııl

Derdiñi kıabũl eyledi dermānlar içinde²³²”

²³¹ “Ey sitemkar ŝuĥ! Gamzenin oku, ciĝeri canın ötesinden geĝti; eĝer ondan ötesi varsa delsin. Saĝlarına ve ĝenene gönlũmũ veririm, nasılsa beni zincirleyip zindana atmaktan başka bana ne yapabilirler? Güzelliiĝinin gülbahĝesine gelip nazlı seni seyredecek; (orada) salınarak yürüyenden sevgiliden başka birĝok bũlbũl öter. Ŗarap kadehi yüzũk, meclis halkası mũhũr oldu; meclisimiz Horasan memleketinden de ĝok şereflendi. Necati’nin tabiatının bũlbũlũ söze baŝlayacak (ancak) önũnden gelecek irfandan başka kimse yoktur. Bu şeker mezesi Horasan memleketinden başka yerde varsa kadehin ruhu aŝkıma bir paket doldurup içsin.”

[3] G488/2: gülşen: ĝemen/ ola: ola ki/ bũlbũller: bũlbũl

[4] G488/6: Mũlk-i hırasān: Möhr-i Süleymān

²³² “Ey elif (gibi uzun) boylu! Canlar içinde yerin var ama yazık ki ömrũn dükkānlar içinde geĝiyor. Bir elde yanmış gönũl bir elde saf şarap; iki elim kanlar içinde kaldı ne yapayım? Gözlerine öfkelendinse ölüp yine de okŝa; kula ŝeefkat göstermek sultanların gönũllerinin adetlerindendir. Ben ahımın kıvılcımları arasında dertle yanayım, o güller ile bostānlar arasında eĝlensin. Ey gamzesi kan dũken! Necati’ye bir bak; dermanlar içinde derdini kabul etti.”

Ve lehu eyzan

1. “Gün yüzünün hayali peyveste cân içinde

ÖAks-i kamer gibidür âb-ı revân içinde

2. Öldür beni disünler kulların öldürici

Bir pâdişâh var-imiş devr-i zamân içinde

3. Bir elde laÖl-i dilber bir elde dañi sāgar

İki elüm berāber bulındı ған içinde

[46a]

4. Şöyle işitdüm ey mäh urup taş atmış ele

LaÖlüñe öykünürken baқup gāh içinde

5. Biñ mürde bir sözünden bulur hayāt-ı sermed

Bir kez dilüñi depret ben nā-tüvān için de

6. Gül gibi ol simber elden ele düşeli

Bülbül gibi Necātı qaldı fiğān içinde²³³”

Ve lehu eyzan

FeÖilātün FeÖilātün FeÖilatün FeÖilün

[3] G553/6: Öādet-i dile: Öādetdür a

²³³ “Aydınlık yüzünün hayali daima can içinde akarsudaki ayın yansıması gibidir. Bir zamanlar öldürücü bir padişah varmış; kulların beni öldür desinler. Bir elde sevgilinin kırmızı dudağı bir elde ise şarap kadehi; iki elim beraber kana bulandı. Ey ay yüzlü! Dudaklarına benzemek isterken bazen bakıp eline taş alıp vurduğunu duydum. Bin ölü bir sözünden ebedi hayatı bulur; ben çaresizlik içindekine de bir kez dilini kımıldat. O gümüş gibi beyaz göğüslü elden ele düşeli Necati bülbül gibi feryatlar içinde kaldı.”

[6] G520/8: 1:Sen gül gibi efendi elden ele revân ol/ qaldı: qalsun

*(A.N.T.’da dördüncü beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

1. “Bu şafâdan ki qadeh ağzuñ öper döne döne
Nâr-ı gayretde kebâb oldu ciğer döne döne
2. Ne revâdur bu ki ben qâmetümi hâlqa kılam
İnce belüñ koca qarşuma kemer döne döne
3. Gözlerüm kıble-nümâ gibi olupdur nola ger
İşigüñ Ka’besine kılsa nażar döne döne
4. Sensen ol şâh-ı felek-mertebe kim leyl ü nehâr
Yüz sürer işigüne şems ü kamer döne döne
5. Girye vü zârı ile oldı Necâtı dollâb
Gülsitân-ı ser-i kûyını sular döne döne²³⁴”

227

Ve lehu eyzan

Fe’îlâtün Fe’îlâtün Fe’îlatün Fe’îlün

1. “Büse lutf it saña cân-ile harîdâr olana
Cân yidürmek gerek ey gonça dehen yâr olana
2. Nola ger şu gibi taş yaşdana toprak döşenem
Böyle olmak yaraşur Ôâşıq-ı dîdâr olana
3. Âh kim olmadı kapuñda bir itçe rağbet

²³⁴ “Bu gönül şenliğinden kadeh döne döne ağzını öper; kıskançlığın ateşiyle ciğer döne döne kebab olur. Bu nasıl bir eziyettir ki ben boynumu iki büklüm yapayım kemer karşımda döne döne ince belini kucaklasın. Gözlerim kıble sayacı gibi olup kapının Kabesine döne döne baksa ne olur? Gece ve gündüz gökyüzü mertebesindeki padişah sensen eğer güneş ve ay döne döne kapına yüz sürer. Necati gözyaşı ve inlemelerle dolap oldu; mahallenin başındaki gülbahçesini döne döne sular.”

[1] G467/1: Şafâ: cefâ

[3] G467/3: Ka’be: cânibine

Giceler şubha-degin derd-ile bîdâr olana

[46b]

4. Benüm ağladuğuma şimdi kayurmaz gülünüz

Bir zamân güler-idüm ben de giriftâr olana

5. ÓĀşık-ı şâdık- iseñ bakma bu dünyâ yüzine

Kim hümâ-himmet olan kıonmaya murdâr olana

6. Ger Necâtî gama düşdi-ise cânı çıksın

Niye virdi gönül böyle sitem-kâr olana²³⁵”

228

ÓĀşıklarun ne çekdücegin añlamağ-içün

İlahi İdeydi bir güzele mübtelâ seni²³⁶

229

1. “Yine hengâmda pür kâse-i nakķāşî döner

Yine bir ĥabîb ĥarâcın getirür kâşî döner

2. Dili tutar dâyireden mihr- ile meh çarĥa görüp

Kâsenün şevkıyla bir olup içi vü taşî döner

3. Kâseler yer birinün üstine dönse nola kim

Çarĥaya girse keşî üstine bu aldaşî döner

²³⁵“Ey gonca ağızlı! Sana müşteri olana bir öpücük ver, sevgiliye can yedirmek gerekir. Su gibi taş yaslanıp da toprağa yayılsam ne olur; sevgilinin yüzüne aşık olana böyle olmak gerekir. Ah, kapıda köpek kadar itibar görmedi; dertle uyanık olana geceler sabaha kadar (sürer). Benim ağladıklarına şimdi önem vermeyip gülün; ben de bir zamanlar düşmüşlere gülerdim. Sadık bir aşıksan bu dünyanın yüzüne bakma çünkü devlet kuşunun yardımı pislige konmaz. Eğer Necati kederlenirse canı çıksın; böyle sitemkara neden gönül verdi?”

[3] G459/5: Derd: zâr

[5] G459/4: Kim: ki

[6] G459/6: Virdi: virürdi

²³⁶ Sana aşık olanların neler çektiğini anlamak için Allah seni bir güzele aşık etseydi!

4. Nice tondurmayın kâse-i yâ alayın aña

Akçesi velvele vü ekmegi daşı döner

5. ŞiÖr-i Zâtîye tonarsa şanduk güş nigār

Bahr u Öummāna anuñ gözlerinüñ yaşı döner”

230

Ve lehu eyzan

MefÖülü FāÖilātü MefāÖilü FāÖilün

1. “Şüfî baña mahalle-i dildār ço dime

Bu pendî kimse virmedi cennetde ādeme

2. Zāhid iderse cennet-i kūy-ı habîb terk

Billāhi māniÖ olma ço gitsün cehenneme

3. Dil hastesine sükkeri nābuñdan em yiter

Didüm döge ölmez-iseñ iresin eme

4. Öİşî bu deñlü Öālem-i tecrîde şāhıñun

Öālemde cān virür idi yār hemdeme²³⁷

5. Öİşk āyetini ezber okırken Necātîye

Beyhüde sözi añmaya ey vāÖiż epseme²³⁸”

231

²³⁷ Kelimeler arasında bir anlam kurulamadı.

²³⁸ “Ey sufi! Bana sevgilinin mahallesini bırak, deme; bu öğüdü cennette bile kimse Adem’e vermedi. Zahit eğer sevgilinin mahallesinin cennetini terk ederse billahi engel olma; bırak cehenneme gitsin. Gönül hastası saf şekerinden emse yeter, dedim; eğer ölmezse emebilir, dedi. Ey vaiz! Aşk ayetini Necati’ye ezberden okurken dilsiz boş sözler söyleme.”

[1] G545/1: Şüfî: Nāsiñ

[3] G545/9: sükker: şekker

*(A.N.T.’da dördüncü beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Vireliden gönlümi şol gözleri sâhirlere

Nesne yok vaqtümde hâlüm virmesün kâfirlere

2. Bunı kâfir kâdıısı dañi buyurmaz dostum

Kim baña rahm itmeyüp şayd olasın sâ'öirlere

3. Yârümi benden cüdâ kılduñ raķıbâ dilerüm

Boğazıñdan asılasın giresin yâ yirlere

[47a]

4. Şım ü zer destümde yok kim harc idem dilberlere

Şimdi hüblar meyl iderler aķçesi vâfirlere

5. Çün Necâtîdür cihân içinde adım nażm-ile

Şi'Ör dimek ögredeyin şimdiki şâ'öirlere²³⁹”

232

Ve lehu eyzan

Fe'ölātün Fe'ölātün Fe'ölātün Fe'ölün

1. “Nola dökülse yaşum çeşme-i hayvân degül a

Yire geçsün nideyim dirlügüm andan degül a

²³⁹ “Gönlümü şu sihirbazlara verdiğimden beri halimi kâfirlere verecek hiç vaktim yok. Ey dostum! Bana merhamet göstermeyip başkalarına av olasın (dersin), bunu kafir bir kadı bile emretmez Ey rakip! Yarimi benden ayırdın, dilerim ki boğazından asılıp yerlere giresin. Güzeller şimdi parası çok olanlara meylederler; gümüş ve altınım yok ki sevgililere harcayayım. Şimdiki şairlere şiir ne demektir öğreteyim çünkü Necati'nin adı dünyada nazımla (anılır).”

[3] G544/4: 1: .. kıldı cüdām olsun raķıb/ asılasın: asıla idi/ giresin: gire idi

[4] G544/ 1: ide idüm şayd içün/ 2: hüblar şayd olurlar

[5] G544/5: 1: Ben Necâtîjem cihânda adım oldı dâsitân/ dimek: oķımaķ/ 2: dimek: oķımaķ

2. Hey esirge seni sen cān ele girmez didiler

Cān içün ğam yimezem cān-ise cānān degül a

3. VāŖiẓā nār Ŗazābı ile beni ħorħutma

Şol cehennem didüğün āteş-i hicrān degül a

4. Baħmazam kuĥl-i şafā-hāne iki gözüm ħün

Ayağün tozu gibi derdüme dermān degül a

5. Ey Necātī müşkül imiş Ŗāşıħa yār ayrılığı

Bedene rūĥ vedaŖ eylemek āsan degül a²⁴⁰

233

Ve lehu eyzan

MefŖölü FāŖilātü MefāŖilü FāŖilün

1. “Yüz berkidüp gelimez-idi āyine yüze

Sen yüz virürsin ey yüzi ħurşid o yüz süze

2. Cānum iver ki mey yirine içe ħanımı

Nergislerini ğamze-i mestün süze süze

3. Ruĥsāruñ-ile çeşme raĥat virüp cihān

Nergis yā gül gören-ise sürerler yüze göze

4. Gülzāra gel ki ğonça-i nev-ĥiz-i būstān

²⁴⁰ “Gözyaşım aksa ne olur, abı hayat değil ya; sağlığım yere batsın ne yapayım, ondan değil ya! Kendini koru, senin canın ulaşılmaz dediler. Can için kederlenmem can sevgili değil ya! Ey vaiz! Ateş azabıyla beni korkutma; şu cehennem dediğin ayrılık ateşi değil ya! İki gözüm için Isfahan sürmesine bakmam çünkü ayağımın tozu gibi derdime derman değil ya! Ey Necati! Aşığa sevgiliden ayrılmak zormuş; ruhun bedene veda etmesi kolay değil ya!”

[1] G501/1: nideyim: nideyin

[3] G500/4

[4] G501/5: Baħmazam: baħmayam

[5] G500/6: müşkül: güc/ yār ayrılığı: terk eyleme yār

Bir tıfıldurur ki daḥi şurūŌ itmemiş söze

[47b]

5. Gül bir mizāc āteş-i bülbül kül öksüzi

Düşmüş belā ocağına yazuqlar öksüze²⁴¹

6. Ağyār- seg bizi depeler yoğuşa çeker

Bir kez Necātī başmaya mı ayağum düze²⁴²,

234

Ve lehu eyzan

FāŌilātün FāŌilātün FāŌilātün FāŌilün

1. “Bir Elif çek şıneme ey yār-ı cānı her gice

Tā ki serv-i kaddün añup kıocam anı her gice

2. Ōışķ ğafletten beni vech-ile bizār itdi kim

Nāle vü āhum uyarur pāsbanı her kice

3. Görünelden reng-i gülde ḥüsn-i dilberden eşer

Bülbül āvāzı uyutmaz pāsbanı her gice

4. Şöyle āteş-bāz-ı Ōışķ oldum ki āhumdan benüm

Atılur gökler yüzine āsumānı her gice

5. Zülfüne baķan şanur kim toĝdı maĝribden güneş

²⁴¹ Kelimeler arasında bir anlam kurulamadı.

²⁴² “Ey güneş yüzlü! Sen o yüzüne yüz vermeseydin ayna yüzünü kapatıp yüze gelemezdi. Canım o kadar kararsız ki sarhoş gamzen nergislerini süze süze şarap yerine kanımı içiyor. Dünya yanağıyla gözlere rahat vererek nergis ya da gül görenler (onu) yüze göze sürerler. Gülbahçesine gel ki bahçenin taze goncası konuşmaya başlamamış bir çocuktur. Ey güneş yüzlü! Sen o yüzüne yüz vermeseydin ayna yüzünü sağlamlaştırıp yüze gelmezdi.”

[1] G558/ 2: Mestün: mestin

[3] G558/3: Çeşme rahat virüp: çeşmüne ḥasret geçüb

[4] G558/4: tıfıldurur: tıfıldür

Gösterür ki ol fitne-i āhir zamānı her gice

6. Kullaruñ gibi tolanur işigün mihr-ile mäh

Beklemek Óâdet-dürür şāh-ı cihānı her gice

7. Dün ğarībūñdür Necātı ıo ıayurmaz āhumıñ

Göklere direk direk olur duĥānum her gice²⁴³”

235

Ve lehu eyzan

MefÓülü MefāÓİlü MefāÓİlü FeÓülün

1. “Teşdid ne lāzım ki kıoyalar şeker üzre

Hālūñ var-iken ĥatt nedür ol laÓİ-i ter üzre

2. Ölümlüsiyüz leblerüñüñ bize ne perhız

Oruc mı tutalum andan begüm sefer üzre

[48a]

3. Çeşmümden akan göz yaşıdur şüfı ne lāzım

Kim dāne-i tesbİĥ sayam şür u şer üzre

4. Sözi Yūsūfunı misk-ile tartardı Necātı

Kıymet kıosa şarrāf-ı cihān bu güher üzre²⁴⁴”

²⁴³ “Ey canı sevgili! Her gece göğsüme bir elif çek de uzun boyunu anıp onu her gece kucaklayayım. Aşk beni gafletten bu yönüyle usandırdı ki inlemeler ve ahım her gece bekçiyi uyandırır. Gülün rengine sevgilinin güzelliğinden bir iz görüldüğünden beri bülbülün çılgılığı bekçiyi hiçbir gece uyutmaz. Öyle bir aşk ateşinin oyuncusu oldum ki benim ahımdan her gece göğün yüzüne melek atılır. Ahir zaman fitnesi her gece görünürse saçlarına bakan güneşin batıdan doğduğunu sanır. Güneş ve ay senin kulun gibi kapıda dolandır; her gece cihan padişahını beklemek adettir. Ey Necati! Dün garibindir, bırak önemsenmez; ahımın dumanı her gece göklere direk direk olsun.”

[2] G466/2: Vech: bir vech

[5] G466/5: Gösterür ki ol: gösterürse/ Foğdı: doğdı

[7] G466/7: Duĥānum: Duĥānı

²⁴⁴ “Şeker üzerine şedde neden lazım ki koyarlar; o taze kırmızı dudakların üzerinde benim varken yanağındaki ayva tüyleri nedir? Dudaklarının ölümlüsiyüz bize ne perhizden; sultanın seferi öncesinde oruç mu tutalım? Ey sufi!

Ve lehu eyzan

Mef'ûlü Mef'â'îlü Mef'â'îlü Fe'ûlün

1. “Zülf-i siyehüñ gönlimi almağa sebep ne

Çün aldı dönüp yirlere çalmağa sebep ne

2. Gün yüzüñ-ile mäh-ı felek karşılaşurmuş

Dün toğubanı dünle olmağa sebep ne

3. Vaqt oldu ki bir lahẓada biñ bir iş adım ben

Derd ü ğam-ile şimdi kocalmağa sebep ne

4. Dil dizditurur hālūñi zülfüñ neye şağlar

Bir uğrı koltuğına almağa sebep ne

5. Çün pāreledüñ gönlümi bitürdüñ işümi

Yā ğamzeñ oğın pāreye salmağa sebep ne

6. Ol pādişeh-i leşker-i hūbana soruñ kim

Kendüye muti' olanı çalmağa sebep ne

7. Çün gördi Necātî iki gevheri tecrid

Şimden girü sen ğuśśaya talmağa sebep ne²⁴⁵”

Gözümden akan gözyaşıdır sana ne lazım; şur u şer üzerine tesbih tanesi sayayım. Dünyanın (tüm) kuyumcuları bu mücevher üzerine kıymet biçse Necati Yusuf'un sözünü misk ile tartardı.”

[1] G479/1: Teşdid ne lâzım ki koyalar şeker üzre

Hālūñ var-iken hatt nedür ol la'öl-i ter üzre

[2] G479/2: Andan begüm: begüm andan

[3] G479/5: Çeşmümden akan: yüzüme düşen

[4] G479/7: misk: müşg

²⁴⁵ “Siyah saçlarının gönlümü almaya sebebi nedir; hadi aldı dönüp de yerlere çalmaya sebebi nedir? Aydınlık yüzünle gökteki ay karşılaşmış, dün doğuban dünle olmaya sebep nedir? Bir zaman geldi ki ben bir anda binbir (şey) yaşadım. Şimdi dertle ve kederle yaşlanmaya sebep nedir? Gönül, benlerini dizip saçlarını niye saklar; bir hırsız koltuğuna almak için sebep nedir? Gamzenin okunu parçaya salmana sebep nedir? Çünkü gönlümü parça parça edip işini bitirdin. O

Hā ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fā'îlâtü Mef'â'îlû Fā'îlün

1. “Hā dil firāka şabr ide hafta ile ay ile

Mümkin midür ki mest-i mey-i Ŗışk ayıla

2. Ben āh iderken ol yüz[i] güneş gelür geçer

Vā hasretā ki geçdi günüm āh u vāy ile

[48b]

3. Dil tîrûne tayanup ider kūyuña heves

Bir pîr-dürür ki mescide varur Ŗaşā-ile

4. Meclislere içresin mey-i şāfî ide mi nûş

Tā kim Necâtî ben bir içim açmaz oldum şafā-ile

5. İki cihānı terk ider uş bugün yarın

Tā kim Necâtî bir olasın mehlikā-ile²⁴⁶,

ĤARFUL-YĀ

Mef'ûlû Fā'îlâtü Mef'â'îlû Fā'îlün

güzel askerin padişahına sorun ki kendine itaat edeni çalmasına sebep nedir? Çünkü Necati iki mücevheri soyulmuş olarak gördü; bundan sonra senin kederlere dalmaya sebebin nedir?

[2] G492/3: karşılaştırmış: karşılaştırmış

[3] G492/5: 1: Dem geldi ki ... biñ yıl yaşadum ben”

[5] G492/2: ġamzeñ: ġamze

[7] G492/8: Gördi: girdi/ Elûne: iki

²⁴⁶ “Ha gönül bir hafta bir ay sabretsin ha aşk şarabıyla sarhoş olan ayılsın; mümkün müdür? Ey hasret! Ben ah ederken o güneş yüzlü gelip geçer; yazık ki günüm ah ile geçti. Mescide bir asa ile giden bir ihtiyardır ki gönül okuna dayanıp mahallene heves eder. Ey Necati! Meclislerin içinde bir saf şarap içmesin mi; rahatça bir içini açamaz oldu. Ey Necati! İşte bugün yarın iki cihani terk edersin; sen ay yüzlüyle beraber ol.”

[3] G549/4: pîrdür: pîrdür/ Varur: gider

[5] G549/6: uş: uşda

1. “Cām-ı şarāb u yār-i şeker-leb didükleri
Oldur cihānda Ŗārife meşreb didükleri
2. Cān ḥasret-ile çıkdı gönül çıkmaz irteye
Rūz-ı kıyāmet oldu meger şeb didükleri
3. Cānumdan ovı virür baña şirīn sūhanlaruñ
Lebbeyk dimek isteyicek leb didükleri
4. Bu kıatre kıatre kirpigün ucındağı göz yaşı
Diler ki ola müjeñe kebkeb didükleri
5. Biñ biñ cefāñı baña didiler inanmadum
Bir bir başuma geldi bugün hep didükleri
6. Atar havāya dest-i cefā-ile dem-be-dem
Bir şīb gibi bu gönlüm o ğabġāb didükleri
7. İtdi cihānı cān cihānda beni baŖıd
Aġyāra yār oldu muķarreb didükleri²⁴⁷”

239

Ve lehu eyzan

FāŖilātün FāŖilātün FāŖilātün FāŖilün

²⁴⁷ “Dünyada şarap kadehi ve dudakları şeker sevgili dedikleri şey arife tabiatlı dedikleridir. Can hasretten çıktı, gönül ne geceye ne gündüze çıkmaz; meġer gece dedikleri kıyamet günüyümüş. Şirin sözlerin benim canımı okşar; dudak dediğin lebbeyk (buyrun efendim) demek istemelidir. Kirpiġinin ucundaki bu damla damla gözyaşı, kirpiklerine ayak patırtısı dediklerini dilerler. Binlerce eziyetini bana dediler, inanmadım (ama) dediklerinin hepsi bir bir benim başıma geldi. O gerdan dedikleri bu gönlümü bir elma gibi her an havaya eziyet eliyle atarlar. Sevgili, dünyada dünyayı benden uzak kıldı; padişaha yakın dedikleri kimseler yabancılara yar oldu.”

[2] G585/3: Ḥasret ile çıkdı: çıkdı ḥasret ile

[3] G585/2: Cānumdan: cāndan/ Ovı: oyı/ Sūhan: dehen

[4] G585/4: Müjeñe: müzeñe

[6] G585/6: dem be dem: gönlümi/ şīb: Şīb u turunc/ O: şu

[7] G585/7: 1: itdi baŖıd cān-ü-cihāndan bu gün beni/ aġyāra: aġyār

1. “Unuduldı saña cânlar virdügüm yâd olmadı

Gerçi dirler dostum varın viren yâd olmadı

[49a]

2. Bu tılsım-ı bî-nażiri hey di ğamzenüñ yıķmasun

Ka’be-i dil hūblar cevri-içün âbâd olmadı

3. Serv gibi çekmeyen bâr-ı ta’alluķdan elün

Büstân-ı dehr içinde ğamdan âzâd olmadı

4. Sen degülsin yalıñuz ey dil ğam-ı Őışķa eşir

Kūy-ı mihnet yapılalı bu gönül şâd olmadı

5. Şefķat ile yap Necatî gönölünü didüm didi

Kūyumuza hiç bizüm bir hâne âbâd olmadı²⁴⁸”

240

Ve lehu eyzan

Mef’ûlû Fâ’îlâtü Mef’ûîlû Fâ’îlün

1. “Çekdi kenâra göz yaşı sen mâh pâreyi

Ey mâh çehre öger-iseñ ög sitâreyi

2. Virdi fenâya âhum u yaşum yeri göki

Yir gök qabûl ide mi bu ben yüzi qarayı

3. Ma’şûķa gönlin dökmedi Ferhâd egerçi kim

Mum eyler idi şevķ-ile çün seng-i hâreyi

4. Derdüm-ile qoñ beni bana añmañ vişâl kim

²⁴⁸ “Sana canlar verdiğim unutulup hatırlanmadı; gerçi varını veren hatırlanmaz derler. Güzeller, bu gamzenin benzersiz tılsımını hey de de yıkmaz; gönül Kabesi eziyet için yapılmadı. Servi gibi eğlenceyle ilgilenmekten el çekmeyen zamanın bahçesi içinde gamdan kurtulamaz. Ey gönül! Aşkın kederine esir bir sen değilsin; bu gönül, zahmet mahallesi yapıldığından beri mutlu olmadı. Ey Necati! Gönlünü şefkatle yap dedim, bizim mahallemizde hiçbir ev abad olmadı, dedi.”

[4] G565/5: Kūy-ı mihnet: Kūy-ı hâsret

[5] G565/6: 2: Kūyumuza hiç bizüm bir hâne âbâd olmadı: hey bizüm mahallede bu hâne bünyâd olmadı

Baħr-i muħiṭe ğarķ olan añmaz kenāreyi

5. Śanma Necāṭi cennet-i kūyiñ kıya gide

Ölmişdür ol arayı arayı ereyi²⁴⁹”

241

Ve lehu eyzan

Mefōūlü Mefāōīlü Mefāōīlü Feōūlün

1. “Sevdi yine dil cāñ-ile cānān olacağı

Bıçāre bilür derdine dermān olacağı

2. Dil lebleriñüñ şevķi-ile düşdi şarāba

Sāķi içelüm sun berü şol ķan olacağı

[49b]

3. Ğün yüzi tulūō eyliyiceķ şubħ-ı şafādan

Bes bellü idi āfet-i devrān olacağı

4. Dil zulfüñe tolaşdı didüm nāz-ile didi

Beñzer ki yine geldi perişān olacağı

5. Genc-i ruħı ķatında gönül ħālini añma

Billāhi Necāṭi ķo şu vırān olacağı²⁵⁰”

²⁴⁹ “Gözyaşı sen ay parçasını kenara çekti; ey ay parçası, öveceksen yıldızı öv. Ahım ve gözyaşıım yeri göğü fenaya verdi; yer ve gök bu yüzü kara beni kabul eder mi? Ferhad sevgiliye gönlünü dökmedi (açmadı); eğer (dökecek olsaydı) arzuyla sert taşı mum eylerdi. Beni derdimle bırakın, bana kavuşmayı anmayın çünkü okyanuslarda boğulan kıyıları anmaz. Necati, mahallenin cennetini koyup da gitti sanma; o, amacını araya araya ölmüştür.”

[2] G581/2: āhum u yaşum: yaşum u ahum/ Fenā: tenā

[3] G581/3: Dökmedi: egmedi

[4] G581/4: Derdüm ile ķon: Ğirye-ile ķon

[5] G581/5: 2: Ölmişdür ol arayı arayı ereyi : Ölmişdürür bulunca ol arayı arayı

²⁵⁰ “Gönül yine can ile canan (aşık maşuk) olmayı sevdi; çaresizce derdine derman olacağı bilir. Gönül dudaklarının arzusuyla şaraba düştü; saki, sun da şu kan olacağı içelim. Güneş, huzurluca sabahtan doğunca onun afeti devran olacağı besbelliydi. Gönül saçlarına dolaştı dedim; nazlanarak yine geldi, perişan olacağı benzer dedi. Ey Necati! (sevgilinin) yanağının katında gönlünün halinin anlatma; Allah için şu yıkılacak olanı bırak.”

Ve lehu eyzan

Fe'Öilātün Fe'Öilātün Fe'Öilātün Fe'Öilün

1. “Delü olma göricek nāz-ile bir māh-veşi

Şaşı zencirine ey dil tolaşı gör tolaşı

2. Ne itse ider başa çıkmaz ser-i zülfi-ile gönül

Āh anuñ gözi kaşı āh anuñ gözi kaşı

3. ÖĀrizinde göricek zülf-i siyāhun didi dil

Ey niyāgüşda engüş-i Bilāl-i hābeşi

4. Eşkinde iti dilerse rakibi ne Öaceb

Çün bilür muÖteber olmaz itin inen yavaşı

5. Dostum gül yüzüne kendüyi beñzedeydiñ-içün

Furmuş āyineleşür ay-ile gördüm güneşi

6. Rüz-ı fırkatinde kenārumda bulıduñ bārj

Başa geldüñ yüzüm ey gözlerümüñ kanlu yaşı

7. Taşı taş üzre kıomaz küy-ı vefāda dilden

Sen Necātj turalum arkañ-ile taşı taşı²⁵¹”

²⁵¹ “Ey gönül! Ay gibi güzel kadını görünce deli olma; saçının zincirine (tellerine) dolaşmaya bak dolaşmaya. Gönül, (sevgilinin) saçlarının perçemiyle ne yapsa başa çıkamaz; ah onun gözü kaşı ah onun gözü kaşı! Gönül siyah saçlarını enine boyuna görecekti dedi;... Kapısında rakibin köpeğini istersen buna şaşılmaz çünkü bilir ki itin yavaşı itibar görmez. Sevgili gül yüzüne kendisini benzettiği için ay ile güneşi durup kendilerini sevgiliye benzetirken gördüm. Ey gözlerimin kanlı yaşı! Ayrılık gününde bari yanımda bulundun, basa geldin. Ey Necati! Vefa mahallesinde gönülden taş üstüne taş koymaz, seni turalım da arkanla taş taşı.”

[2] G590/2: gözi kaşı: hāl ü hatı

[3] G590/5: CāmÖ-i hūsne şālā itmez ise ne eyler ola

Zülf-i güşunda çü engüş-i Bilāl-i hābeşi

[4] G590/6: Dalaşur diyu beni yāra yavuzlama rakib

Ki iyi olmaz inen kıapuda itin yavaşı

[5] G590/7: Gül: Gün

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mefâ'îlû Fâ'îlün

1. “Olmaz cihānda çün güzelüm yār-ı cān iki

Baňa seni gerek seni cān bir cihān iki

[50a]

2. Gönlümde nice şağlana cānā metā'î-ı şabr

Ğamzeñ bir uğrı turra-i Öanber-feşān iki

3. Birli ikili fark ay-ile hüsñüñ

Birdür meh-i münîr ruh-ı dilsitān iki

4. Te'okîd-i hüsñ içün çekilüpdür ol iki kaş

Yoğ-ise bir berāta yazılmaz nişān iki

5. Atma yabana cān ü dili ey kaşı kemān

Ğamzeñ oğına çünkü gerekdür nişān iki

6. Çıkmağa kaşı kâfla her yañadan gönül

Müşķin saçı ķomış nerdübān iki²⁵²”

Ve lehu eyzan

[6] G590/4: Gönlümün kara deñizler dizine çıkmazdı

Şimdi topuğına inđi gözümğñ kanlu yaşı

[7] G590/8: Dilden: Dil-dār

²⁵² “Güzelim! Can bir, dünya iki; bana seni gerek seni. Çünkü dünyada canımın iki sevgilisi olmaz. Ey sevgili! Gönlümde sabır elbisesi nasıl saklansın; gamzen bir hırsız, gizlice anber kokusu saçan perçemin iki. Ay ile güzelliğinin farkı birli ikilidir; parlak ay bir, gönül alan yanağın ikidir. O iki kaş güzelliğini pekiştirmek için çekilmiştir; yoksa bir belgeye iki nişan yazılmaz. Ey kaşı keman! Canı ve gönlü yabana atma; çünkü gamzenin okuna iki hedef gereklidir. Gönül, kaşı kâfla her yandan çıkmasın, misk kokulu saçı bırakmış mediven iki.”

[3] G559/3: Fark: Farkı var

Fā'Öilātün Fā'Öilātün Fā'Öilātün Fā'Öilün

1. “Ey gönül genc-i ğama virān olaydın ola mı

Bir gözi hūnhūz elinden kan olaydın ola mı

2. Pır oldukça ħariś olduñ güzeller Öışķına

Varduğınca ey gönül oğlan olaydın ola mı

3. Didüm ey şāh işigünde kulluğa eyle kabül

Güldi didi ey gedā sultān olaydın ola mı

4. Sıne tennūrında ey hūn-ı ciger cūş eyleyüp

Dıdeden olduñ revān tūfān olaydın ola mı

5. ÖÖmr-i sermed ister-iseñ ey Necātī ölmedin

İşiginde bir gice mihmān olaydın ola mı²⁵³”

245

Ve lehu eyzan

Mef'Öülü Fā'Öilātü Mef'Öülü Fā'Öilün

1. “Cān u dil oldı ğamze-i cānān oyuncağı

Öİşkı birāder eyledün oğlan oyuncağı

[50b]

2. Ol hatt u hāl-i dilbere baş egmeyen gönül

Derdā ki oldı zūlf-i perişān oyuncağı

²⁵³ “Ey gönül! Gam hazinesinde yıkılsaydın olmaz mı, bir gözi hunhuz? Elinde kan olsaydın olmaz mı? Ey gönül! Yaşlandıķa güzellerin aşķıyla hırslandın; tamamen oğlan olsan olmaz mıydı? Kapısında dedim ki, ey padişah kulluğa kabul et; gülerек; ey dilenci, sultan olsan olmaz mıydı, dedi. Ey ciğeri kanlı! Göğsün ocağında coşarak gözden akan tufan olsan olmaz mıydı? Ey Necati! Sonsuz ömür istersen ölmedin; kapısında bir gece misafir olsan olmaz mıydı?”

[1] G567/1: Hūnhūz: hūnhār

3. Cām-ı şafā niyāz-ile Őöŕ-i günāh-gire
Tesbīh olur riyā-ile şeytān oyuncağı
4. Sözi uzatma kes diliñi yārdan raķīb
Kelbūñ ne bābıdur meh-i tābān oyuncağı
5. Ğam çok oyunlar oynadı miskīn Necātiye
Yaķdurur aña da behey cān oyuncağı²⁵⁴

246

Ve lehu eyzan

Meföülü MefāŐilü MefāŐilü Feöülün

1. “Ey hāl-i ruħuñ memleket-i Rūm ħarācı
CāŐiz ki şaçuñ misk-i Ħutenden ala bacı
2. Ğāh ağzumuza sükker ezer ü gāh ağularsın
Fatlusın iñen ey sitem ü firķat acı
3. Tecridlerüzüñ neyleyecekdür bize eflāk
Toķuz cebeli soymaya bir yalıñ acı
4. Kūyuñdan esen yile çıkar ķarşu dil ü cān
Şol resm ile kim KaŐbe yolından gele ħāci
5. Bir buseñüñ ölümlüsidür ħaste Necāti
Ey laöl-i lebi cān-ı belā- dide Őilāci²⁵⁵

²⁵⁴ “Can ve gönöl sevgilinin gamzesinin oyuncağı oldu; kardeşim aşkı çocuk oyuncağı yaptın! O sevgilinin yanağındaki ayva tüylere ve benine baş eğmeyen gönöl, yazık ki dağınık saçlarının oyuncağı oldu. Eğlence kadehi yalvararak günahkarm özrüne ikiyüzlülükle tesbih şeytan oyuncağı olur. Rakip! Sözü uzatma, gönlünü sevgiliden kes; parlayan ay köpeğin oyun kapısı mıdır? Gam zavallı Necati’ye çok oyunlar oynadı; ona da can oyuncağını yakdırır.”

[3] G584/4: Günāh-gire: Günāh-iken

[4] G584/5: Sözi uzatma: uzatma sözi

²⁵⁵ “Ey yanağının beninin Anadolu’daki haracı! Saçının Hutun miskinden bac vergisi alması doğrudur. Ey sitem ve ayrılığın acısı! Ağzımıza bazen şeker sürer, bazen zehirler (ama) tatlısın. Senin soygunlarımızı, bize gökler ne yapsın? Sade bir acıyla cebeli askeri soymaya tokuz. Gönöl ve can mahallenden esen rüzgara (bile) karşı çıkar, şu

Ve lehu eyzan

Fā'Öilātün Fā'Öilātün Fā'Öilātün Fā'Öilün

1. “Kaşların şol gamze-i hünrize hāmiler gibi

Kim şaçuñ der-bendini kesdi hārāmiler gibi

2. Baş koyup tās işigünde cān virenler dostum

ÖÖmr-i sermed kesb ider dārusselāmiler gibi

[51a]

3. Ruhların devrinde Rūm üstine leşker çeküp

Zülf-i pür-çinüñ zırhlar geydi şāmiler gibi

4. Yakma ben dervişüñi kim başum üzre dūd-ı āh

Piç piç olmuşdurur meftül cāmiler gibi

5. Ol cihetden kim ÖAtāyidür Necātiye kemāl

Naẓm içinde māhir olmuşdur Nizāmiler gibi²⁵⁶”

Ve lehu eyzan

Mefā'Öilün Mefā'Öilün Feū'Ölün

resimle Kabe yolundan gelen hacıya (nasıl karşı çıkmasın)! Ey dudakları kırmızı, (bu) bela görmüş canın ilacıdır; hasta Necati bir öpücüğün ölümlüsüdür.”

[3] G566/2: Tecridlerüz: Tecridlerüz/ neyleyecektür: neyleyiserdür

²⁵⁶ “Kaşların şu kan dökücü gamzenin koruyucuları gibi ki saçın haramiler gibi dargeçitleri kesti. Ey sevgilim! Kapının taşına baş koyup can verenler, esenlik yurdundakiler (cennettekiler) gibi sonsuz bir ömür kazanırlar. Yanaklarının devrinde Anadolu üstüne ordu gönderip karışık saçların Şamlılar gibi zırhlar giydi. Ben dervişini yakma ki ahımın dumanı başımın üstünde kıvrım kıvrım bükülmüş camiler gibidir. Nazım içinde Nizamiler gibi yetenekli olmuş; o yüzden Necati için olgunluk Atayı demektir.”

[3] G616/3: Leşker: leşkerler

[5] G616/: ÖAtāyidür Necātiye : Necāti'ye ÖAtāyidür

1. “Cihānda yār ü aǵyār olmayaydı

Fiǵān vü nāle vü zār olmayaydı

2. Şaçuña nispet etmezdi özin misk

Eger şahra-yı tātār olmayaydı

3. Kim açardı girih gül gonçasından

Çemende nāhūn-ı hār olmayaydı

4. Raķīb aǵladuǵına rahm olurdı

İt ıslandukça murdār olmayaydı

5. Firāk acısına kim şabr iderdi

Leb-i la'Öl-i şeker-bār olmayaydı

6. Cinān gülzārını neylerdi Óārif

Eger ümmid-i dīdār olmayaydı

7. Necātī kim baķardı bu cihānā

Temāşā-yı ruh-ı yār olmayaydı²⁵⁷”

249

Ĥazret-i İmām ÓAlī'den radıyallāhu anhu Kerremallāhu vechehu beş nesne rivāyetdür ki emr-i muhāldür. Biri budur faķırdan bir nesne ummaķ zırā neyi vardur neye mālildir. İkincisi düşmandan ĥācet taleb itmek mütekaddur? Üçüncü ĥasedden naşīhat taleb itmek, dördüncü cāhilden ĥürmet ummaķ imdi ummañ

²⁵⁷ “Dünyada sevgili ve düşman olmasaydı; feryat, inleme ve ağlama olmasaydı! Eğer Tatar Çölü olmasaydı, misk kokusunun kendisini saçınla karşılaştırmazdı. Çimenlikte dikenin turnağı olmasaydı, gül goncasının düğümünü kim açardı? İt ıslandıkça pis olmasaydı rakip ağlayınca ona merhamet edilirdi. Şeker saçan kırmızı dudakların olmasaydı ayrılık acısına kim sabrederdi? Eğer yüzünü (görmenin) ümidi olmasaydı arif cennet gülbahçelerini ne yapardı? Ey Necati! Sevgilinin yanağını seyretmek olmasaydı bu dünyaya kim bakardı?”

[7] G582/8: kim baķardı bu cihānā: bu cihāna kim baķardı

olmaz beşinci Óavratdan vefā ummaḵ ummañ imdi bu beş nesneyi imdi cihānda
olmaz olur demek emr-i muhāldür olmaḵ yokdur şöyle biline.²⁵⁸

250

Ve lehu eyzan

MefÓülü MefāÓilü MefāÓilü FeÓülün

1. “Sūfî kerem it nūş idelüm cāmı ḵo şimdi

Gül devridürür fikr-i serencām ḵo şimdi

[51b]

2. Ol ḵāmet-i cān bahşuñ ölümlüsidürür il

Ögüp yürüme serv-i hoş endāmı ḵo şimdi

3. Nāsîh varuruz mescide varmaz degül ammā

Gül vaḵti iki idelüm ibrāmı ḵo şimdi

4. Ruhsārına baḵ zülf-i siyehkārını añma

Ey dil şefḵat Rūmdadurur Şāmı ḵo şimdi

5. Cānumuz iver şöhbete lutf eyle Necātî

Nāmūsı unut nengi gider nām ḵo şimdi²⁵⁹”

251

²⁵⁸ Hz. Ali (Allah ona rahmet etsin ve yüzünü ak etsin.)’den yapılması imkansız şu beş şey rivayet edilir: Biri fakirden bir şey ummamaktır çünkü zaten neyi vardır, neye sahiptir? İkinci düşmandan ihtiyacını istemektir ki ... bir iştir. Üçüncüsü kıskanç kişiden nasihat istemektir, dördüncüsü cahilden hürmet göstermesini beklemektir, şimdi istemen olmaz. Beşinci kadından vefa ummaktır. Şimdi bu beş şeyi ummayın; dünyada olmaza olur demek imkansız bir iştir, yoktur. Böyle bilinsin!

²⁵⁹ “Ey sufi! Cömertlik gösterip kadehi bırak da şimdi içelim; gül zamanıdır, macera fikrini bırak şimdi. Memleket, o can bağışlayan uzun boylunun ölümlüsüdür; överek yürüme, hoş endamlı sevgiliyi bırak şimdi. Ey nasih! Mescide gitmez değil, gideriz ama gül zamanıdır, zorlamayı bırak şimdi de iki (sohbet) edelim. Ey gönül! Yüzüne bak, siyah saçlarını şimdi anma; şefkat Anadolu’dadır, şimdi Şam’ı bırak. Ey Necati! Canımız sohbeta korkar, lutfet; namusu unut, şan gider, şöhreti şimdi bırak.”

[2] G609/2: hoş: gül

[3] G609/3: degül: degülüz/ vaḵti iki idelüm: vaktidürür gel berü

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Āfet-i dīn olan ol gīsū-yı Ōanber-bū gibi

Ġāret iden göñlini ben mübtelānuñ bu gibi

2. Oldı ben dīvāneye mūnis hayāl-i çeşm-i yār

Ġam beyābānında şol Mecnūn-ile āhu gibi

3. Olkadar sürdüm gözümü itlerūñ izine kim

Al olupdur kanlu yaşumdan gül-i hod-rū gibi

4. Buncadan hūn-ı cigerle besledüğüm göz yaşı

Dem be dem sıçrar yüzüme yapışur kanlu gibi

5. Tır-i mihnetden Necātī olmaduñ hergiz halās

Şol kemān-ebru cefāsı alnuña yazu gibi²⁶⁰”

252

Ve lehu eyzan

Mef'ölü Fā'ölātü Mefā'ölü Fā'ölün

1. “Şol bī-vefā ki cevri-ile terk etdi yārını

Ger hūsn iline şāh-ise terk it diyārını

2. İzūñ tozına dökdüm saçdum gözüm yaşın

Tālib gibi ki harc ide iksire varını

²⁶⁰ “Dinin afeti olan anber kokulu omza dökülen uzun saçlar gibi ben düşkünün gönlünü yağmalayan budur. Sevgilinin gözünün hayali ben deliye gam çölündeki şu Mecnun ile ceylan gibi oldu. Gözümü köpeklerinin izine o kadar sürdüm ki kanlı yaşımdan kendi kendine biten gül gibi al olur. Cığer kanıyla bunca beslediğim gözyaşı, her an kanlı gibi yüzüme yapışır. Ey Necati! Eziyet okundan hiç kurtulamadın; o keman kaşlının eziyeti senin alnına yazılmış (kader) gibidir.”

[3] G560/5: Ol: şol/ Gözümi: yüzümü

[5] G560/7: 1: Olmaduñ gitdün Necātī tır-i mihnetden halās, Şol: ol

[52a]

3. Tiryākine lebinüñ olur müşterî ziyād

Boynına toladukça şanem zülf mārını

4. ÓĀdet budur ki yazıla yañlış kenārına

Hat dutsa nola şafha-i hüsñüñ kenārını

5. Nergis çemende gözin açup gördigini -iken

Qaddüñ katında añmadı serv-i çenārını

6. Bir sım-ten firāķına ölen Necātñüñ

Billāhi mermer-ile yapasuz mezārını²⁶¹”

253

Ve lehu eyzan

FāÓilātün FāÓilātün FāÓilātün FāÓilün

1. “Gel gönülden ey meh-i nā-mihrubān şād it beni

Hey vefā-dār itdügüm bir seng-ile şād it beni

2. Lutfuñuñ mihmānıyam qahr-ile sürme dostum

Qahruñuñ vırānıyam lutf-ile ābād it beni

3. Nice bir her serv-i bālādan çekem bunca belā

Ey ğam uran oldı kuluñ-isem āzād it beni

4. Qatı gönülden fiğānum taşlara kār eyledi

²⁶¹ “O vefasız ki eziyetle sevgilisini terk etti; eğer güzellik memleketinin padişahıysan memleketini terket. Gözyaşımı (tüm) varını iksir (ilmine) harcayan öğrenci gibi izinin tozuna döküp saçtım. Put (gibi güzel sevgili), saç yılanını boynuna doladıkça dudaklarının okunun müşterisi çok olur. Güzellüğünün sayfasının kenarına hatla yazsalar ne olur; yanlış kenara yazmak adettendir. Nergis çimenlikte gözünü açıp görürken boyunun katında serviği ve çınarı anmadı. Bir gümüş tenlinin ayrılığıyla ölen Necati’nin mezarını Allah için mermerle yapın.”

[5] G607/6: -İken: añar

Şan'atı mihnetde gel üstâda Ferhâd it beni

5. Çün eniş olmaz Necâtiye hayâl-i vaîl dost

Yâ ilâhî bârî nâr-ı hecre mu'otâd it beni²⁶²”

254

Ve lehu eyzan

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. “Ağzuñuñ zerrece yok çünkü vefâ-dârlığı

Birdür ey dil anuñ yokluğu vü varlığı

2. Bûlbûl-i mest gibi başla dilâ zârlığa

Şan'at idindi çün ol gonça dil-âzârlığı

[52b]

3. Delüden uşlu haber nûş ide gör cām-ı şarâb

Niçe bir Ŗakl kifâyet ço bu hoş-yârlığı

4. Şaçı mārın kesüp olmuş gözi bîmār velî

Virmemiş kılca zarar hûsnine bîmârlığı

5. Ben dimezdüm ki kapuñ iki cihâna değısem

Nideyin devr-i zamân eyledi gaddârlığı

6. Leb-i vaşfında sözüñ sükkerini çıkarur

²⁶² “Ey şefkatsiz ay yüzlü! Gel gönülden mutlu et beni; ey vefalı davrandığım bir köpekle mutlu et beni. Sevgilim! İyiliklerinin misafiriyim kahredip kovma; kahrının da harabıyım iyilikle yüzümü güldür. Nasıl ki her uzun boylu sevgiliden bunca bela çekiyorum, ey keder vuran, senin kulunsam beni serbest bırak. Katı gönülden feryadım taşların işine yaradı; eziyet sanatında gel Ferhat’a beni hoca yap. Çünkü sevgiliye kavuşmanın hayali Necati’ye dost olmaz; ey Allah’ım, bari ayrılık ateşine beni alıştır.”

[1] G631/1: Şād: yād/ itdügüm: itüñem

[3] G631/3: Uran: oran

[4] G6631/4: gönülden: göñlünden/ üstâda Ferhâd: Ferhâda üstât

Ḳani tūtī ki ide cān-ile ḥarīdārlığı

7. Şekerin sözlerini kâğıda bürer ki şata

Be [kim] öğretti Necâtîye bu Óattārlığı²⁶³”

255

Ve lehu eyzan

FāÓilātün FāÓilātün FāÓilātün FāÓilün

1. “Dil-berā sevdā-yı zülfün ideli şeydā beni

Gözlerüm yaşı çeker zencir[e] tā-ser-pā beni

2. Ḳatı yanar yakılırsun şemÓadan pervāne dil

Yağma billāhi dostum anı esirge yā beni

3. Yolına öldüm bir avuç toprak atmaz üstüme

Dostlar bu ḥasret-ile ağlasun dünyā beni

4. Nitekim bārān olıcağ zerreye kalmaz vücūd

Ey güneş eşküm dem-ā-dem etdi nā-peydā beni

5. Bın dil-ile cān virürsin bir kılına zülfññ

Ḳorḳarum bir gün Necâtî ala bu sevdā beni²⁶⁴”

²⁶³ “Ey sevgili! Ağzının zerre kadar vefası yoktur, çünkü onun yokluğu varlığı birdir. Ey gönül! Mest olmuş bülbül gibi inlemeye başla, çünkü o gonca gönül incitmeyi sanat edindi. “Nasılsa bir akıl yeter, bırak bu uyanıklılığı; şarap kadehini deliden bir haber içer (gibi) yap. Saçının yılanını kesince gözü hasta gibi olmuş; hastalığı güzelliğine kılca (bile) zarar vermemiş. Ben kapını iki dünyaya değişirim demezdim ama ne yapayım ki zaman gaddarlığı ortaya çıkardı. Dudaklarını övmeye sözünün şekerini çıkarıp papağan canla alışveriş yapar. Tatlı sözlerini satmak için kağıda sarar, Necatî’ye bu aktarlığı kim öğretti?”

[6] G561/6: Sükkerini çıkarur: Biz sükkerini çıkaruruz

²⁶⁴ “Ey sevgili! Saçlarının sevdası beni çıldırtalı gözlerimin yaşı beni baştan ayağa zincire çeker. Pervane gönül mumdan yanıp yakılır; dostum, Allah için ya beni ya onu koru. Dostlar! Yoluna öldüm (de) bir avuç toprak atmaz üstüme; bu hasretle dünya bana ağlasın. Yağmur yağınca vücudun zerrece kalmadığı gibi ey güneş sen de gözyaşımı sürekli sildin. Ey Necatî! (sevgilinin) saçlarının bir kılına bin gönülle can verirsin; bir gün bu sevdanın beni alacağından korkarım.”

[1] G598/1: tā- ser- pā: Ser-tā-pa

[3] G598/5: kalmaz: olmaz

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Mef'â'îlû Mef'â'îlû Fe'ûlûn

1. “Ol bezm kıanı ki anda gönül cân görürdi

Yārān oturur şem'î tutar cām görürdi

[53a]

2. Geh bûse-i sâķi vü gehi sāgar emerdük

Ağyāra felek sem-i helāhil içürürdi

3. Filhāl cevāp ider-idi ğamze-i sâķi

Yārān-ı vefā her ne ki dilden geçürirdi

4. Bu bezm-i şebāna haber bād-ı seĥergāh

Gül hırmenine iltüp eserdi şavururdi

5. Ağyār gelüp eyleyicek cür'oa tevaķķu'î

Sâķi turup ol ite bir iki içürirdi

6. Şimdi uludı düşmen ilerlerde Necātî

Her kıanda diler-ise anı it gibi sürürdi²⁶⁵”

Ve lehu eyzan

²⁶⁵ “O meclis nerde ki gönül ondan sevgiliyi görürdü; sevgili oturur, mum tutar, kadeh görürdü. Bazen sakinin öpücüğünü bazen de içki kadehini emerdik; gökyüzü düşmana öldürücü zehir içirirdi. O anda sakinin gamzesi cevap verirdi; vefalı sevgili her ne varsa gönülden geçirirdi. Seher vakti rüzgar, bu gece vakti olan meclise haberi gül harmanına iletip eser, savururdu. Düşman gelip bir yudum ümit edince saki durup o köpeğe bir iki içirirdi. Düşman şimdi ilerilerde uludu, Necati isterse her tarafta onu it gibi sürerdi.”

[1] G562/2: 2: şem'î tutur cām yürürdi

[2] G562/3: Sem: zehr

[3] G562/4: Vefā: şafā

[4] G562/5: Haber: haberin

Müsteföilün Fe  l n Müsteföilün Fe  l n

1. “  hum yiline m y l olsa ol gül budağı
 ekmezdi l le gibi dil-i s hte bu dağı
2. Zülf olmasa y zluğunda gelmez cem le noğs n
Olmaz fet le muht c ey m h gün  er ğı
3. Bezm-i  ay t  hoş g r al virmiş-iken eyy m
Devr almadın ayağı n g t rig r ayağı
4. Fir at  susuzlarını  andur z l l-i vaşla
  nkim geçer bilürsin ey m h   sn  ağı
5. Bulund    mre g yet bulmadı gam nih yet
Dilber hem n o dilber cev    cef  bayağı
6.  omaz Nec t  ağı r kim  ha meyl ide y r
Egmez yil ol budağı kim var anu  tayağı²⁶⁶”

258

Ve lehu ey an

F  il t n F  il t n F  il t n F  il n

1. “ atlı-i   m itdükçe artar   şm-i fett n uy us 
Keşreti  andandurur  ikmetde ins n uy us 

²⁶⁶ “O gül budağı ahımın rüzgarına yetişse lale gibi yanı gönlün bu yarasını çekmezdi. Ey ay y zli ! Saçların olmasa yüzünün güzelliğine bir eksiklik gelmez; ılık fitile muhtaç değıldir. Günler vermişken eğılence meclislerini hoş g r; ayağı n kadeh tutmayı devralmad . Ey ay y zli ! Ayrılık susuzlarını kavuşmanın tatlı suyuna kandır, çünkü bilirsin ki güzellik  ağı geçicidir. Ömür çok bulundu, sevgilinin sürekli eziyeti ve cefasının üzüntüsü son bulmadı. Necati, sevgilinin düşmanın ahına meyletmesine izin vermez; rüzgar onun dayağı olduğından o dalı eğımez.”

[6] G574/7: Budağı: nih li

*( kinci beyitte “y zluğunda” kelimesi yanlış yazılmıştır. Çeviride “y z n de” kelimesi esas alınmıştır.)

[53b]

2. Hâb-ı nâz eyler gözüñ sağluğlar-ile dostum

Şihhat âsârıdurur bîmāruñ ey cān uyhusı

3. Giceler-le uyhuya vardum önünde zülfüñüñ

Her kılında bağludur niçe müselmān uyhusı

4. Ğalğa-ile toldurur her kice gülşen şahnını

Uçdı āhumdan meger murğ-ı seher hūn uyhusı

5. Ağladuğumca ider ol gözleri mestāne hāb

Ey Necatî hoş gelür insāna bārān uyhusı²⁶⁷”

259

Ve lehu eyzan

Mef’ūlū Mefā’īlū Mefā’īlū Fe’ūlūn

1. “Şanma ki beni devr-i zamān çekdi çevürdi

Bir tırraları misk-feşān çekdi çevürdi

2. Toğrı-iken oğ gibi yolında dil-i hākî

Aldı ele bir kaşı kemān çekdi çevürdi

3. Nağkâş gözüñ cedvele pergār koyunca

²⁶⁷ “Fettan gözlünün uykusu herkesi öldürdüğüce artar; insan uykusunun hikmeti kanın çokluğundandır. Sevgilim! Gözün sağlıkla naz uykusuna yatar; ey can uykusu, hastalığın sağlığının alametidir. Saçlarının önünde geceler boyu uykuya vardım; her bir kılında birçok müslümanın uykusu bağlıdır. Her gece gülbahçesinin meydanını galga? İle doldurur; meğer sabah kuşu ahımdan kan uykusundan (uyanıp) uçmuş. Ey Necati! Ben ağladıkça o gözleri uyku mahmuru uyur; insana yağmur uykusu hoş gelir.”

[1] G617/1: kândandurur: demdendürür

[2] G617/ Şağluğlar ile: Şağluğlar olsun

[3] G617/3: 1: Giceler uyhuya yarı yardım iken zülfüñüñ/ Her: bir, niçe: yüzbiñ

[4] G617/4: galğa: Zemzeme/ Gülşen şahnını: Sahn-ı gülşeni/ Āhumdan: Nālemden/ Seher- hūn: hoş-elhān

Devrân beni bir nice zemân çekdi çevürdi

4. Münşî-i kâder dün beni dîvân-ı kazâda

ÖĞlemlere olmağa nişân çekdi çevürdi

5. Dolap gibi inleyüp ağladuğum-çün

Küyünde Necâtîyi fülân çekdi çevürdi²⁶⁸”

260

Ve lehu eyzan

MefâÖİlün MefâÖİlün FeÖİlün

1. “Egerçi tîr-i Ėamzeñ cāna girdi

Hele laÖİ-i lebün mercāna girdi

2. Zenaĥdānuñda ĥālün fitnesinden

Ėamu ehl-i nażar zindāna girdi

3. Yüz urup āsitānuñ öpdî ĥorşîd

OtaĖuñ içre dervîşāne girdi

[54a]

4. ŞaĖuñ ėevĖānına tōp olmağa Ėün

Baş açup şevĖîyle meydāne girdi

5. Necâtîye tōlaşduñ diyü ĥayli

²⁶⁸ “Beni kâder çekip çevirdi sanma ki bir perçemini misk kokusu saçan çekti çevirdi. İnsanın gönlü ok gibi yolundayken (onu) bir keman kaşlı (sevgili) ele alarak çekip çevirdi. Nakkaş gözünü cetvele pergel olarak koyunca zaman bir bir süre çekip çevirdi. Kâder katibi beni dün mahkemede dünyaya bir alamet olarak çekip çevirdi. Mahallende dolap gibi inleyip ağladığım için Necatî’yi falanca kişi çekip çevirdi.”

[1] G610/1: Şanma: şanmañ/ Bir: ol

[3] G610/4: Nakķaş gözün: Nakķaş-ı ezel

Şabā ol zülf-i misk efşāna girdi²⁶⁹»

261

Ve lehu eyzan

Mef'ûlû Fâ'îlâtü Mef'â'îlû Fâ'îlün

1. “ÖĀlem ğamını ħaste gönülden kem eyledi

Bizümle derd-i dost Öaceb Öālem eyledi

2. Sāpāş cām-ı la'ölüne ey ħızr-ı dem ki anuñ

Bir cür'ası hezār-gedāyı Cem eyledi

3. İtler gülerse ħālūme yiridür ki dost

Aĝlatdı beni düşmanımı ħürrem eyledi

4. Zülfüñ hevāsı gitmedi başumdan şu ħadde kim

ÖÖmr-i dırāz kāmētümi uş ħam eyledi

5. Cānı çekündügünce hevādan Necātîñüñ

Zülfüñ muĥabbeti girihin muĥkem eyledi²⁷⁰»

262

Anınçün dehre iderler vedā'Ö

²⁶⁹ “Gamzenin oku cana girdiği gibi kırmızı dudakların da mercana girdi. Çenendeki benin fitnesinden seyredenlerin hepsi zindana girdi. Güneş yüzünü vurarak eşliğini öpüp otağının içine dervişane bir şekilde girdi. Bugün saçının değneğine top olmaya başını açarak arzuya meydana girdi. Rüzgar Necati'ye dolaştın diyerek misk kokusu saçan saçlarına bir hayli girdi.”

[5] G569/6: Misk: müşg

²⁷⁰ “Dünya dardını hasta gönülden eksiltti; sevgilinin derdi bizimle acaba nasıl eğlendi? Ey Hızır'ın nefesi! Kırmızı dudaklarının kadehine aferin ki onun bir yudumu bin dilenciye Cem yapar. Benim halime köpekler gülse yeridir; sevgili beni ağlatıp düşmanımı Hürrem yaptı. Saçlarının kokusu başımdan gitmedi, şu silindir ki uzun ömür boyumu büktü. Necati'nin canı saçlarını çekince havadan sevgisini düğüm yapıp sağlamlaştırdı.”

[1] G613/1: Öaceb: Ne hoş

[2] G613/2: Ĥızr-ı dem: Bî-vefā

[3] G613/5: Ki dost: ah kim

[4] G613/6: Başumdan: başdan

[5] G613/7: gönli

Ki degmez iktirāh u ictimā²⁷¹

263

Ve lehu eyzan

Mef²ölü Fā²ilātü Mef²ölü Fā²ilün

1. “Tutdı cihānı āteş-i hicrān şerāresi

Dimek ki Ŗāşık olanuñ olmaz sitāresi

2. Hat neylesün nevāhı-i hüsnuñde ki ol cemāl

Bir baħrdur ki hiç bulunmaz kenāresi

3. Miskın saçuña öykünelli Ŗanber ey şanem

Yunmaz-idi deñizler-ile yüzi қarası

4. Meyl eylemeye mest gözüñ dil kebābına

Tennür-ı gamda manķıra olursa pāresi

[54b]

5. Dirler Necātı nesne bilür ehli için

Ol nesne bilse başuna olurdı çāresi²⁷²”

264

Ve lehu eyzan

Mef²ölün Mef²ölün Mef²ölün Mef²ölün

²⁷¹ Yeni bir şey söylemeye ve toplanmaya değmeyeceği için zamana (dünyaya) veda ederler.

²⁷² “Dünyayı ayrılık ateşinin kıvılcımı tuttu; demek ki aşık olanın yıldızı olmaz. Hat güzelliğinin yasaklanmasını neylesin ki o güzel hiçbir kenarı bulunmayan bir okyanustur. Anber senin misk kokan, siyah saçını taklit ettiğinden beri denizlerle yüzünün karası yıkanmazdı. Mahmur gözün gam ocağında parçası manķıra olursa gönül kebabına meyletmez. Ey Necati! Ehil olanlar için hiçbir şey bilmez derler; o bir şey bilse kendisine çare olurdu.”

[1] G611/1: Hicrān: āhum/ Dimek: Kimdir

[3] G611/3: İdi: yidi

1. “Ėamuñdan ĥaste olup ĥapuñda yaşdanur taşı
Teraĥĥum ĥıl ki Őuşşāķuñ ĥatı yaşdukdadur başı
2. Diler-iseñ kim ola bāķi ĥüzellik sende ey sāķi
Dem-ā-dem laöl-i nā begden aña dirmiş ĥallāşı
3. Ėözüm ĥöñlüm arasına şu şıĥmaz-idi evvelde
Bugün ĥan etdi ĥan olsun ĥöreyin ĥözlerüm [yaşı]
4. Beni ey ĥüsrev-i şırın dehen öldürme kim bu dem
İder Ferĥād-iĥün nāle cihānuñ taĥıyla taşı
5. Necātī şıŐrini şırın idüp dürler döker oldı
Ėöreldeñ ol leb-i laöl-i şeker-püş ü ĥüher başı²⁷³”

265

Ve lehu eyzan

Meföülü FāŐilātü MefāŐilü FāŐilün

1. “Şol tıfl-ı nāzenin ki bize nāza başladı
Beñzer kitāb nāza bu ĥün tāze başladı
2. Ėamzeñ oķın murĥ-ı dile bal pür ĥılup
İtdi hevāya raķs-la pervāza başladı

²⁷³ “Kederinden hasta olup kapıda da taşa yaslanır; aşıklarına merhamet et ki başları sert yastıktadır. Ey saki! Ebedi ĥüzelliĥin sende olmasını dilersem her zaman ona kırmızı dudaklı na beg kalles dermiş. Önceden ĥözümle ĥöñlüm arasına su şıĥmazdı, bugün kan etti, ĥözlerimin yaşı da kan olsun. Ey şirin aĥızlı Ėüsrev! Beni şimdi öldürme ki dünyanın daĥı taşı Ferhat için inlerler. Necati, o şeker örtölmüş kırmızı dudaklı mücevher daĥıtını ĥördüğünden beri şiiirini şirinleştirerek inciler dökmeye başladı.”

[1] G615/1: 1: Yatur dil-hasteler cānā ĥapuñda yaşlanub taşı

[2] G615/2: Senden ey sāķi: Meclisi sāķi, La’l-i nā- begden: Cām-ı laŐlünden

*(A.N.T.’da üçüñcü beyit, bu gazelde yer almamaktadır.)

[4] G615/7: Kim bu dem: ki daĥi

[5] G615/8: şeker-püş ü ĥüher: Püş ü şeker-pāşı

3. Yüz virme hem-demim diyü bir delü-kanluya

Kim başa çıkdı şimdiden ol ere Başladı

4. Ceng itdi kıddümi gamuñ eşkümi al nāz

Ėam meclisinde mutrib-i dil sāza başladı

5. İşbu Necāti kılını āzād etmege

Hatt-ı mūza virdi daħi yāra başladı²⁷⁴,

266

Ve lehu eyzan

[55a] Mef'ölü Fā'ölätü Mef'ölü Fā'ölün

1. “Mecnün süründi vādî-yi hicrānda serseri

Öİşkını başa iltemedi ol yaban eri

2. Hicrān esirine söge durursañ ne dostum

Vācib degül mi ĥayr-ile añmak ölenleri

3. La'öl-i lebüne cān-ile dil müşterî-iken

Bāzār ider-iseñ ey peri şimşād elün beri

4. Ĥurşid[e] gözün üzre kışuñ var dimeñ degül

Sen pādişāh-ı ĥüsnsün ol bir kıalenderî

5. Ĥüsn-i nigāra beñzerdi diyü uçurdılar

Kendüzini yitürse Öaceb olmaya perî

²⁷⁴ “Şu nazlı çocuk ki bize naza başladı; kitap naza benzemeye bugün yeni başladı. Gamzenin oku gönül kuşuna... kılarak dans ederek havada uçmaya başladı. Dostum diye bir delikanlıya yüz verme; kim başa çıktı ki şimdiden ... ya başladı. İşte kulun Necati'yi azat etmek için ... ayva tüylerini verip sevgiliye başladı. Senin gamın savaşı boyumu göz yaşımı nazlanarak aldı, gam meclisinde gönül sazendsi saz çalmaya başladı.”

*(265 numaralı gazel, A.N.T. incelemesinde yer almamaktadır.)

6. İksir-i Ŗışk-la işi altun iden kemer

TaŖyıp iden ĥamākāt ider kimyā-geri

7. El çek boşaduñ-ile zeninĩ zemānenüñ

Olmağ gerek Necātĩ kişı söziniñ eri²⁷⁵”

267

Ve lehu eyzan

FeŖilātün FeŖilātün FeŖilātün FeŖilün

1. “Yine nāzüklüğ-ile kıocmaga ol şim-teni

Niçe ditrer görüñ üstüne düşüp pıreheni

2. ŖĀşıka mihr ü vefā itmedüğün gerçekmiş

Ey cefā-pişe şanem baña didilerdi seni

3. Kıomadı zerre kıadar adımın atmağa mecāl

Kodı ĥayretde boyuñ şıvesi serv-i çemeni

4. Āteş-i laŖlini yād eyledüğ-içün şanemā

Tutuşup yandı çemen gonçalarınıñ deheni

5. Kıuşca cānum kıafes-i ģamdan olurdı āzād

²⁷⁵ “Mecnun ayrılık vadisinde serseri gibi süründü; o yabancı kişı aşkını başa (üst mercilere) iletemedi. Dostum! Ayrılık esirine neden sövüp durursun; ölenleri hayırla anmak farz değil mi? Gönül dudaklarının kırmızısına canıyla müşteri olurken ey uzun peri, pazarlık edersen elini beri (getir). Güneşe gözünün üstünde kaşın var demeyin değildir; sen güzelliğın padişahısın o ise bir kalenderidir. Periyi sevgilinin yüzüne benziyor diye uçurdular; kendisini kaybetse buna şaşılmaz. Aşk iksiriyle işi altın yapan kemer, kimyacıyı ayıplarsa aptallık eder. Ey Necati! Zamanın pıslığını boşalttın elini çek; kişinin sözünün eri olması gerekir.”

[1] G638/1: süründi: Kı gezdi/ hicrānı: hicrānda

[2] G638/2: eşirine söge durursañ: eşiri sinine söğ turma

[3] G638/3: Peri: boyı

[4] G638/4: Degül: belı

[5] G638/5: Beñzer niğāra diyü begāyet uçurdılar

[6] G638/56: İş: işin/ Kemer: yiger

[7] G638/7: İle: ise

Görse bir kerre Necâtî o kıadd-i nârvenî²⁷⁶”

268

[55b]

Ĥamdî Çelebi

Ez Yusuf u Züleyha

“Sûfî şâf olmasa vücûdundan

Ne taķarrüb bulur sücûdundan”²⁷⁷

269

“El urân kibriyâ ridâsına

Girmek olmaz fitne belâsına”²⁷⁸

270

Öİşķla geldi Öİşķla gitdi

Öİşķla bitdi Öİşķla yitdi

271

“Mümkin Olsa teferrüc-i dîdâr

MümteniÖ Olur ehl-i şevķe ķarâr”²⁷⁹

272

²⁷⁶ “Yine o gümüş tenliyi nazikçe kucaklamak için nasıl titreyip gömleğinin üstüne düştüğünü görün. Ey eziyet etmeyi huy edinmiş put (gibi güzel sevgili)! Aşığa sevgi ve sadakat göstermediğin gerçekmiş; bana seni anlatmışlardı. (Sevgilinin) boyunun nazi, zerre kadar adım atmaya derman bırakmadı; çimenlikteki serviye şaşırttı. Ey put (gibi sevgili)! Çimenlikteki goncalarının ağzı kırmızı dudaklarını andığı için tutuşup yandı. Necati o kara ağaç boyunu bir kere görseydi kuş kadar canı keder kafesinden kurtulurdu.”

[4] G646/2: 1: âteşin leblerüñi andı meger kim tutuşub/ tutuşup: kıpkızıl

[5] G646/7: Görse: kıocsa/ kıadd: boyu

²⁷⁷ Sufi vücudundan arınmasa secdesinden ne yakınlık bulur?

²⁷⁸ Büyüklük örtüsüne el vurup fitne belasına girmek olmaz.

²⁷⁹ Yüzünde gezinti yapmak mümkün olsa seni arzulayanlara sakın kalmak mümkün olmaz.

“Mümkin olmasa vuślat-ı dilber

ÓĀşıķa çāre śabr olur yā sefer”²⁸⁰

273

1. “Dilerüm dilā ġamuñ dilde firāvān olsun

Ki cihāndan sefer itmek baña āsān olsun

2. Gele ey ġam bu gice śohbet-i ĥāz eyleyelüm

Bir sen ol bir de hemān dīde -i giryān olsun

3. Gitdi ŗimden ger bizden saña ģul oldu ġönül

Elimizden ne ġelür başına sultān olsun

4. Gice ġündüz ruh-ı cānāna nedür bunca ĥased

Ey ġüneş vār ne sen ol ne meh-i tābān olsun

5. Lebün öpdüm uyanup nāz ile dildār dir

Hele Īśĥāķ saña var bu daĥi ihsān olsun²⁸¹”

274

FeŖilātün FeŖilātün FeŖilün

“Rūĥ-ı śāñj dimiş idim evvel

Śanki bildüm ki rūĥ kendüsisin

Gel ġülüm gel ŗu serv-i ģaddüñ içün

²⁸⁰ Sevgiliye kavuşmak mümkün olmasa aşğın çaresi ya sabretmek ya da yolculuk olur.

²⁸¹ “Ey gönül! Gamının gönülde çok olmasını dilerim ki bana dünyadan göçmek kolay olsun. Ey gam! Gel de bu gece eğlenceli bir sohbet edelim; bir sen bir de sadece ağlayan gözler olsun. Gönül, artık bizden gidip sana kul oldu; elimizden ne gelir, başına sultan olsun. Ey güneş! Gece gündüz sevgilinin yanağına bunca kıskançlık nedir; ne sen ne de ay yüzlü olsun! Dudağını öpünce sevgili, nazlanarak uyanıp, hele Īshak, bu da sana iyiliğim olsun dedi.”

Rāst söyle kimiñ efendisisin”²⁸²

275

Farîh

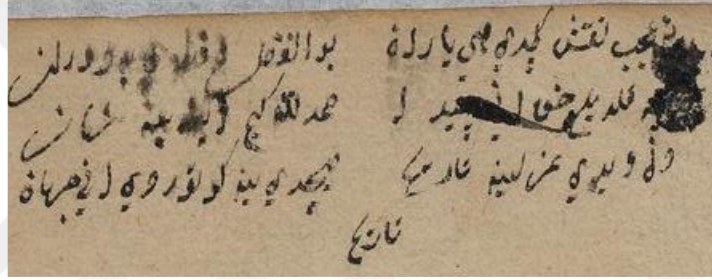
Ne Óaceb naqş geçti hey yārān

Ebu elfaẓl vefā ... devrān

Ĥamdulillah kim ... yine şebān

Dil didi Óazline tārîh

Şaçdı yine götürdi anı cihān²⁸³

276

[56a]

Hayālî Beg

Mef’ûlû Mef’â’îlûn Mef’ûlû Mef’â’îlûn

1. “Kān āgladı görince ben Óāşıkı belāda

Ey çeşm-i ĥûn-feşānum olsun demüñ ziyāde

2. Çeşmüñ beni yıķarsa çekmege bende anı

Almış kemend eline gışûlaruñ hevāda

²⁸² Önceden ikinci ruh demiştim; sanki ruhun kendisi olduğunu bildim. Gel gülüm gel şu servi boylu için doğru söyle kimin efendisisin?

²⁸³ Mürekkep dağılması sebebiyle okunamadı.

3. Firķat deminde tenhā bīmar olup biterdüm

Yanuma ğuśśa geldi bilişte āşināda

4. Sen çeşm-i şāhbāza śayd-ı harem olam dır

Yıllar-durur ki uçar dil murġı bu hevāda

5. Teşbih sāde virmez zīnet söze hayālī

Rengīn edā gerekdür eşŖār-ı dil-ġuśāda²⁸⁴”

277

CaŖfer Çelebī

[56b] FāŖilātün FāŖilātün FāŖilātün FāŖilün

1. “Sevilmek ķaśd itdükçe yāra derd-i ĥasretüm

Aġlamak dutar beni ġüftāra ķalmaz ķudretüm

2. Kūyīña alup getürdi ben ġubār-ı ĥākden

Bād-ı śubĥa vardurur yerden ġökden minnetüm

3. Ben niķün şemŖ-i tābāna revān-ı cān virmeyem

Yok mudur Ŗālemde bir pervāne deñlü ġayretüm

4. Ŗomazam ey cān elümden tā olinca dāmenüñ

Cevrüne çeksem gerekdür tāķa Olinca tāķatüm

5. Rūz-ı maĥşerde diyem Mecnūna CaŖfer ĥālūmi

Kim dilūmi ol bilür ancaķ ol añlar ĥāletüm²⁸⁵”

²⁸⁴ “Ben aşġını belada ġörünce kan aġladı; ey kan sačan ġözlerim kanın daha da artsın. Ėözlerin beni yıkarsa bende onu çekmek için ġiysilerin kafada eline ip almış. Ayrılık anlarında yalnız hasta olup biterdim; yanıma tanıdık bildik bir hüzün geldi. Ėönül kuşu yıllardır bu havada uçup sen iri beyaz ġözlünün hareminin avı olayım der. Ey Hayali! Söze ġüzelliġi sadece teşbih sanatı vermez; iç ferahlatan şiirler için parlak renkli bir söyleyiş gereklidir.”

²⁸⁵ “Hasretimin derdi, sevgiliye sevmeyi kastettikçe beni aġlamak tutar, söze ġücüm kalmaz. Ben topraktaki tozu mahallene alıp getirince sabah rüzġarı şükrümü yerlere ġöklere iletir. Ben niķin parlak ışġına canımı sermeyeyim;

Ey bütî sâ-içün qodın gülbasaların beni

Qo ğilyānum rûz-ı mahşerde Őişiye seni

Ve lehu eyzan

[57a] FâŐilātün FâŐilātün FâŐilātün FâŐilün

1. “Sevmişim bir dilber-i fettānı kimdür dimezem

Ĥasretünden cān virürsem anı kimdür dimezem

2. Lāle gibi cānumı yaksa qarada dāğ-ı ğam

Ey yūzi beñlü şehî hūbānı kimdür dimezem

3. gibi şamîmî toğrurlar-ise şāh şāh

Zülfüne baş koşduğum cānānı kimdür dimezem

4. Eger bogazumdan asılalar yakalar şemŐa var

Bezm-i rūhum şemŐa nūr-efşānı kimdür dimezem

5. Ger kulağumca kıllalar CaŐferā her pāremi

Ol kulağı küpeli fettānı kimdür dimezem²⁸⁶”

benim alemde bir kelebek kadar gayretim yok mudur? Ey can! Eteğim olunca elimden bırakmam, takatim oldukça senin eziyetine çekerim. Ey Cafer! Mahşer gününde Mecnun’a halimi diyeyim ki o dilimi bilir ve halimden ancak o anlar.”

²⁸⁶ “Kendine hayran bırakan bir sevgiliyi sevmişim ki (o) kimdir söylemem, onun hasretinden canımı veririm de o kimdir söylemem. Ey yüzü benli padişah! Lale gibi yerde canımı keder yarasıyla yaksa da güzeller kimdir söylemem. Gibi dal dal içtenlikle doğursalar bile saçlarına başımı koyduğum sevgili kimdir söylemem. (Beni) mum gibi boğazımdan asıp yakacak olsalar da ruhumun meclisinde nur saçan ışık kimdir söylemem. Ey Cafer! Her parçamı kulağım kadar parçalasalar o kulağı küpeli cazibelinin kim olduğunu söylemem.”

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Şimdi bende günilersem Óaceb olmaz seni
Eylemişdür Óışķ bġgāne yine benden seni
2. Geldüğün devirmesünler baña Óaqlum gitmesün
Dimeden gel bir nefes bārġ gözüm görsün seni
3. Ey perġ ölemem (olamam) ķılupdur razı ger bir gel beri
Çün helāk olur cemālũñ gören ādem oğlunı
4. Ol perġ alup gitmek ister Óışķa münkerdür Raķġb
Dostlar cān ķaşdına gelmişdür ol dġn düşmeni
5. Gül yüzünü görmeyelden gözlerine CaÓferũñ
Hār-ı hũn āġestedür bāġ-ı bahāruñ gülşeni²⁸⁷”

281

Ve lehu eyzan

Fe'ölātün Fe'ölātün Fe'ölātün Fe'ölün

1. “ÓĀşķuñ şimdi benin mātemin iden öliceķ
Kim ide ama benüm mātemimi ben öliceķ
[57b]
2. Beni ķomaz ki yatup dost eşkinde ölem

²⁸⁷ “Şimdi bende seni kıskanırsam buna şaşılmaz (çünkü) aşķ, seni bana karşı yine kayıtsız yapmıştır. Bana geldiğini demesinler de aklım gitmesin; söylemeden gel de bari bir an olsun gözüm seni görsün. Ey peri! Biraz beri gelirsen (buna) razı olamam çünkü yüzünü gören insanlar helak olur. Dostlar! O din düşmanı, cana kastetmeye gelmiştir; o peri (canı) alıp gitmek ister, rakibe aşķ haramdır (rakip aşķı inkar eder). Cafer'in gözlerine gül yüzünü görmediğinden beri gülbahçesinin bahar yeşillikleri, yavaş açar.”

Yatıcağ yir göreyin bulmaya düşmen öliceğ

3. Yār kalkup güli öldüğün işitse raķıb

Ne olur şöyle kıyāmeti koparsan öliceğ

4. Yüğ geldi-ile tenüm lāleden ilk kefenüm

Ol gülün ħadd-i Őarķ remzi ğamundan öliceğ²⁸⁸

5. Dostlar küşte-i Őışķ olduğı şekerāne yeter

CaŐferün eylemeñüz üstine sıvān öliceğ²⁸⁹”

282

Ve lehu eyzan

FāŐilātün FāŐilātün FāŐilātün FāŐilün

1. “Bir melek-ruĥsāra dil şemŐini yandurdum yine

Ben beni pervāne-veş otlara yandurdum yine

2. Dün gice vardum o māhı menziline bulmadum

Peyk-i āha gökleri tokuz tolandurdum yine

3. Dostlar dil bağladum bir serv-i ğaddün zülfüne

Cüy-ı Őışķuñ sāfınuñ benden boşandurdum yine

4. Āhum işitmiş uyanmış dün gice raĥm eylemiş

Hamdulillāh devletüm şemŐin uyandurdum yine

5. Oğudum laöl-i lebi yār üzre bir şırın ğazel

²⁸⁹ “Şimdi beninin yasını tutan aşğın ölecek; ama ben ölünce benim yasımı kim tutacak? Sevgilinin kapısında ölmem için beni bırakmaz, düşman ölünce yatacak yer görüp bulurum. Rakip, sevgili kalkınca onun gülünün öldüğünü duysa, ne olur kıyamet bu şekilde kopsa da ölse! Dostlar! Tatlı bir şekilde aşkın öldürüldüğü yeter, Cafer’i oyalamayın, onun üstüne sivan ölecek.”

Ehl-i zevkuñ Zātiyā aǵzun sulandurdum yine²⁹⁰»

283

Ve lehu eyzan

Fā'Öilātün Fā'Öilātün Fā'Öilātün Fā'Öilün

1. “Çeşmüme toǵrulduǵınca tır-i cānānum benüm

Aña Öizzetler kılur karşı çıkar cānum benüm

2. Şāhid ister- iseñ eger Öışk odına yandūǵıma

Qabqaral gözdür dañi bu çeşm-i giryānum benüm

[58a]

3. Aldurur Öuşşāka ğamdan kırtarur dirler seni

Ol kerem senden gelürse aldur beni cānum benüm

4. Bende-i ir görmeden āb-ı hāyāt vaşluña

Yā seni cāndan sun olsa mı sultānum benüm

5. Qana ğarq olmuş añladur döne döne şubha-dem

Çarh-ı cellādınca tutdı göreñ qanum benüm

6. Dostlar ben Öandelib dem-be-dem giryān odın

Göldürür düşmenleri ol verd-i hāndānum benüm

7. Dün gice gülşende Zātı ol yüzi gülden ırāq

²⁹⁰ “Bir melek yüzlüye yine gönül mumunu yaktırdım; ben beni pervane gibi yine otlara yaktırdım. Dün gece gittim, o ay yüzlüyü evinde bulamadım; ahımın habecisini göklerde yine dokuz dolandırdım. Dostlar! Yine bir uzun boylu servinin saçlarına gönlümü bağladım; saf aşkımın ırmağını yine kendimden akıttım. Dün gece ahımı duyup uyanmış, merhamet göstermiş; Allah’a şükür ki yine devletin ışığını uyandırdım. Ey Zati! Sevgilinin kırmızı dudakları üzerine şirin bir gazel okuyup zevk ehlinin yine aǵzını sulandırdım.”

ÓAndelîbiñ uyhusın uçardı efġānum benüm²⁹¹”

284

Ve lehu eyzan

1. “Cānub śarılup ġonça-i ħandānuña döndi

ÓAqlum taġılup zülf-i perişānuña döndi

2. Gülşende turup bir iki śalınmaġ-ile serv

Śanma ki senüñ ħadd ü ħırāmānuña döndi

3. Her ġün eşküñ yaśdanur aĥsama dek ey dost

Ĥurşîd senüñ bende-i derbānuña döndi

4. Noldı dirseñ zühd ü śalāĥı baña śüfî

Himmet ideli ol daĥi ĵmānuña döndi

5. Yanup yaġılar yazum firāġuñda Riyāzî

Ķan aġladı tā şemÓ-i şebistānuña döndi²⁹²”

285

Ve lehu eyzan

FeÓilātün FeÓilātün FeÓilātün FeÓilün

1. “Yaşuma baġ śal beni śu ġibi vuślat baġına

²⁹¹ “Sevgilinin oku benim gözüme doğrulunca benim canım ona saygılarını sunup karşı çıkar. Eğer aşk ateşiyle yandığıma şahit istersen benim bu ağlayan gözüm kapkara gözdür. Aşıklara seni kederden kurtarır, diyerek aldatırlar; canım benim o cömertlik senden gelirse aldat beni. Sultanım benim, köle hayat suyuna kavuşmadan sana canından sunsa olur mu? Sabaha kadar döne döne kana boğulduğunu anlatır; benim kanımı gören zamanın celladını tutar. Dostlar ben her an ağlayan bülbülüm, o benim gülen gülüm düşmanları güldürür. Ey Zati! Benim feryadım, dün gece gülbahçesinde o yüzü gülden uzak bülbülün uykusunu kaçırdı.”

²⁹² “Canub sarılarak gülen goncana döndü, aklım dağılarak daġınık saçlarına döndü. Servinin gülbahçesinde bir iki salınmasıyla senin salına salına yürüyen boyuna döndüğünü sanma. Ey dost! Gözyaşın her ġün akşama kadar yaslanır; güneş senin kapıcının kölesine döndü. Ey sufi! Bana takva ve doğruluk ne oldu dersin; o bile yardım edildiğinden beri imanına döndü. Ey Riyazi! Ayrılığında yanıp yakınılar yazımı; gece mumuna dönene kadar kan ağladı.”

Nev-bahārum raḥm kıl döndüm ḥazān yaprağına

[58b]

2. Ben ḳara yüzliyi yanında yād etsün diyü

Nāmenüñ ey dost iplik bağladum barmağına

3. Yaşuma bir cānumdan çıkdı şarāb-ı Ŗışᳵ kim

Cām-ı Cem şū ᳵoymağı degmez anuñ ayağına

4. Dil bu gün göresin ilāḫi şāna miskīn zūlfüñi

Vay ki aldı çekdi Ŗömrüm tolayup barmağına

5. mülki gibi Zātī cihānı ḡarᳵ ider

Mihr ü sedā yetmez-ise ol meh yaşum ırmağına²⁹³”

286

Ve lehu eyzan

FāŖilātün FāŖilātün FāŖilātün FāŖilün

1. “Āhumun şāḫāne ḥüsnüñ Ŗahdinüñ bünyadı yok

Defteründe bunlaruñ her kez vefānuñ adı yok

2. Tatlu tatlu söyleşürler dāyimā āḡyār-ile

Acı acı Ŗāşıᳵa diller virürler adı yok

3. Hūblar cevri vü cefā ḡılmanda kāmildür veli

Bunlaruñ mihr ü vefā-yābunda bir üstadı yok

²⁹³ “Gözyaşıma bakıp beni su gibi kavuşmanın bahçesine bırak; ilkbaharım, merhamet et, sonbahar yaprağına döndüm. Ey dost! Ben kara yüzlüyü yanında hatırlasın diyerek mektubunun parmağına iplik bağladım. Gözyaşıma bir canımdan aşk şarabı çıktı ki Cem’in kadehi onun yağına su (bile) dökemez. Ey İlahi! Kara saçlarını gönül bugün görsün; eyvah ki ömrümü parmağına dolayıp aldı çekti. Güneş ve ses o ay (yüzlü için) ağladığım yaşımın ırmağına yetmezse Zati, ... mülkü gibi boğar.”

4. ÓIşķ işin pervāneden öğren yūri ey Óandelīb

Gül iden eczāsını ÓIşķ āteşi feryādı yok

5. Ādeme āhir hārām oldı hārımı Óālemüñ

Ġāfil olma ķasr-ı Óömrüñ Zātıyā bünyādı yok²⁹⁴”

287

Ve lehu eyzan

Müfred

MefāÓılün MefāÓılün FeÓülün

Didüm ey cān görünmezsın sebeb ne

Didi var ile olma cān görünmez

288

“Kāseler birbirinüñ üstine dönse nola kim

Çarhaya girse ķişi üstine bu aldaşı döner”

289

[59a]

Müfred

“Ne semen ķalur bu bāğ içre ne virdi yāsemİN

Serbeş ķılmaz nesneye aldatduğı ķalur hemİN”

²⁹⁴ “Ahımın şahlara yakışır güzelliğinin sözünde temeli yok; bunların defterinde herkez için vefanın adı yok. Düşmanla daima tatlı tatlı söyleşirler; aşğa acı acı adı olmayan gönüller verirler. Güzeller eziyet ve cefa kılmakta eksiksizdirler ama bunların sevgi ve sadakat bulmalarında bir hocaları yok. Ey bülbül! Aşk işini yürü pervaneden öğren; aşk ateşini parçalarını gül yapan feryadı yok. Ey Zati! Ademe ahiret haram oldu...Temeli olmayan kısa ömründen gafil olma!”

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Meclis içre büse-i cānānum almaḵ yol mıdur

Öldürüp ben nātüvānı cānum almaḵ yol mıdur

2. Ḳomaduñ şeytānlığı gitdüñ eyā bed-hū raḵīb

Yāri benden ayırup ĩmānum almaḵ yol mıdur

3. Hāk-i rāhın göz göre urduñ getürdüñ ey śabā

Tūtīyā dīde-i giryānum almaḵ yol mıdur

4. Tekye-i miḥnetde alduñ cānumı ey perī-i Őışḵ

Tecrid abdālam benüm ḵurbānum almaḵ yol mıdur

5. Ey kilāb-ı kūy-ı dilber saña netdi Ḥayretī

Çağrışup her biriñüz dāmānum almaḵ yol mıdur²⁹⁵”

“Dünyā evi meşfere vü renç nümāyiş

Śāhn-ı śafā dedükleri mātem serāyiş”

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

“Ehl-i Őirfān ĩzmetin ḵıl eyle kesb-i maŐrifet

²⁹⁵ “Meclisin içinde sevgilimin öğücüğünü almak usül müdür; ben zayıfın canını alıp öldürmek usül müdür? Ey huysuz rakip! Bırakmayıp, şeytanlık edip gidip sevgiliyi benden ayırarak imanımı alman usül müdür? Ey rüzgar! Yolunun toprağını göz göre göre getirdin; ey papağan, gözlerimin yaşını alman usül müdür? Ey aşk perisi! Canımı zahmet tekkesinde aldın; ben yalnız başına bir abdalım benim kurbanımı almak usül müdür? Ey sevgilinin sokağının köpekleri! Hayreti size ne yaptı; her biriniz havlayıp eteğimi almanız usül müdür?”

G178/4: PİR-i ŐIŞḲ

Cāhile yār olma kim nādān olursın Óāķıbet”

293

FeÓilātün FeÓilātün FeÓilātün FeÓilün

“ŞiÓr-i Zātıye tutarsa şadef-güş nigār

Baĥr-i Óummāna anuñ gülleri sun başı döner”

294

Ve lehu eyzan

[59b] MefÓülü FāÓilātün MefÓülü FāÓilātün

1. “Bı-cān cisme döndüm cānāncıgım yitirdüm

Bir ĥaste derd-mendem dermāncıgım yitirdüm

2. Kullar başına bekler gelmeye bu muşıbet

Ben bende-i kimine sultāncıgım yitirdüm

3. YaÓķüb-veş gözümdeñ kan akmasun mı her dem

KenÓān-ı miĥnet içre oĥlancıgım yitirdüm

4. Dıvāne göñlümi āh añlardı yāri gāh gāh

Bir kıara yazuluca dıvāncıgım yitirdüm

5. Ey Ĥayretı çıkardım şabr u kıararı elden

Ġurbetde bir ģarım yārāncıgım yitirdüm²⁹⁶”

295

²⁹⁶ “Sevgilimi yitirince canasız bir cisme döndüm; ben dermanını yitirmiş hasta biriyim. Kullar bu musibetin başına gelmesini bekler, ben bendei kimine? Sultancığımı kaybettim. Ben zahmet Kenan’ında oğulcuğumu kaybettim; her an Yakup gibi gözümdeñ yaş akmasın mı? Sevgili, yer yer deli gönlümü anlardı; kara yazılı bir divancığımı kaybettim. Ey Hayreti! Sabrı ve durmayı elimden çıkardım; gurbette bir alacaklı sevgilimi kaybettim.”

Müfred

FāŌilātün FāŌilātün FāŌilātün FāŌilün

“Dilberüm bir buse virdi bir daḥi kıldum taleb

Gül gibi geldi didi âdem tamaŌkār olmasa”²⁹⁷

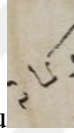
296

“Didüm cān görinmesün şınene

Didi var-ile cān görünmez”

297

Müfred

“Toḡrılıḡ itdüm ol şehi ayru Ben

Oḡ gibi anuñ-çün atıldum yabāna ben”

298

[60a]

“Ez- fırkat ān dilber men dāyim bīmārem

Ān dilber kez āşkış bāderdem bîdārem

Men dāyim bāderdem bî munis ü Bîyārem

Bīmārem bîdārem bîyārem vü ḡamḥārem”²⁹⁸

299

Ve lehu eyzan

²⁹⁷ Sevgilim bir öpücük verdi bir daha istedim; gül gibi gelerek insan tamahkar olmasa, dedi.

²⁹⁸ Ben sevgilinin ayrılığından daima hastayım, o sevgilinin aşkının kalbiyle uyanığım. Ben daima kalbimle dostsuz ve yarsızım. Hastayım, uyanığım, dostum ve yarım de yok.

Mefā'ölün Mefā'ölün Mefā'ölün Mefā'ölün

1. “Muhabbet asrına bünyād uran Ferhād-imiş bildüm

Hezārān āferīn olsun āña üstad-imiş bildüm

2. Belā vü uśśa vü amla bināsı üstüvār olmuş

Benüm gönüm gibi Őālem-i şarāb ābād-imiş bildüm

3. Ecel bāhrine ar eyler hevāsına gel aldanma

Temāşā eyledüm bildüm felek bir bād-imiş bildüm

4. Gülistān-ı cihānda çekmiş el bād-ı taŐalludan

Hazān ü serv anun-ün her zamān āzād-imiş bildüm

5. Buyurdu Őaskeri gönül mülkini yadurdı

O şāh-ı Őālem -ārā sahrā dād-imiş bildüm²⁹⁹”

300

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Hattı Őasker çekdi yāruñ bı Őaded

Cümle dil şehri şarāb oldu meded

2. Virmesün diyü arāba Őālemi

Hāl yeŐcücne hattı çekdi sedd

3. Dağ-ile şinemde ki yer yer elif

²⁹⁹ “Muhabbet sarayına temel kazan Ferhat’mış anladım; ona binlerce aferin ki üstat olduğunu anladım. Bela, dert ve kederle binası sağlam olmuş; benim gönüm gibi harap bir dünyayı şenlendirdiğini anladım. Ecel okyanusunda boğulur, gel havasına aldanma; seyredince bildim, kaderin bir rüzgar olduğunu anladım. Dünyanın gülbahçesinde ilginin rüzgarından elini çekmiş; sonbahar ve servi onun için her zaman serbest bırakmış anladım. Askeri gönül sarayını yaktırmayı emretti; o dünyayı süsleyen padişah, adalet çölmüş anladım.”

Gūyiyā bir ğonçadur ol serv- add

4. Dāyimā eyler muzāaf adduni

Vāv-ı zūlfūñ ĥasreti ey aşı medd

5. Penbe-i dāġ-ile zeyn oldı tenüm

Raĥmiyā gūyā ki geydüm bir nemed³⁰⁰”

301

Ve lehu eyzan

Feilātün Feilātün Feilātün Feilün

1. “Düşeli vādi-i ġamda hevā-yı hevese

Cūy-ı eşküm auben beñzedi Nıl-i Arasa

2. Ol adar şınemi peykānlar-ile zeyn itdi

Gūyiyā murġ-ı dilüm girdi demürden afese

3. Nedür dil bülbüli feryādını eyler-ise hezār

Gül gibi yüz virür ol ğonça dehen ĥār u ĥasa

4. Şehsuvārum şanasın Rüm ilinüñ köçegidür

Döneli nālelerüm esbi yanınca cerese

5. Dilberüñ leblerdi üstündeki ĥal-i siyehi

Raĥmiyā beñzedi sükker üzerinde megese³⁰¹”

³⁰⁰ “Asker sevgilinin sınırını sayısızca çekince bütün gönöl şehir harap oldu, yardım et! Ben yecücü dünyayı harap etmesin diye yanağındaki ayva tüyler set çekti. Sinemdeki yer yer elif yarayla sanki o boyu uzun servi goncadır. Ey kaşı uzun! Daima saçlarının kıvrımının hasretiyle boyunu kat kat uzatırsın. Ey Rahmi! Yaranın kırmızılığıyla tenim güzelleşti; sanki bir keçe giydim.”

[2] G30/2: ĥāl: hali

[3] G30/3: dāġ-ile: dāġla / ğonçadur: ğonca-lebdür

[4] G30/4: addüni: addümi (Erdoğan, 2017: 164)

³⁰¹ “Gam vadisinde heva ve hevese düşeli gözyaşı ırmağının akışı Aras ve Nil’e benzedi. Göğsümü okun uçlarıyla (sevgilinin kirpikleriyle) o kadar süsledi ki sanki gönöl kuşum demirden kafese girdi. Gönöl kuşu feryadını çoğalttı; o

Ve lehu eyzan

Mefā'ölün Mefā'ölün Fe'ölün

1. “Per olmuş dürlü şuratlarla bu dir

Açup Öibret gözün kıl bir nażar-ı seyr

2. Hayālünle gönül şol deñlü perdür

Ki sığmaz anda naķş sûret-i ğayr

3. Tıyur açmış çemende gül gibi güneş

Oķur řevķıyla bñlbñ mantık eltayr³⁰²

4. Deĝiřdüñ nāfeye çün bñy-ı Öıřķı

Var ey hāce doynca eylegil Haber

5. Benüm diyü Nizārı yıķılma bil

Ķalupdur niçelerden bu köhne deyr³⁰³,

Ve lehu eyzan

Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölātün Fā'ölün

1. “Ol řanem ben hastenñ hāline kılmazsa nażar

gonca ağızlı gül gibi yüzünü dikene ve çer çöpe verdi. İnemelerim atı yanan çingırağa dönünce binicimin Anadolu şehrinin bir köçeği olduğunu sanırsın. Ey Rahmi! Sevgilinin dudağının üzerindeki siyah benleri, şeker üstündeki sineğe benzerdi.”

[2] G175/3: itdi: itdüm

[3] G175/2: nedür: nola/ gül gibi yüz virür: yüz virür gül gibi

[5] G175/5: leblerdi: lebleri (Erdoğan, 2017: 255)

*(Birinci beyitin mısraları, Rahmi divanında ters şekildedir. Birinci beyit iki, ikinci beyit birdedir.)

³⁰² Kelimeler arasında bir anlam kurulamadı.

³⁰³ “Bu türlü suratlarla kanatlanarak ibret gözünü açıp etrafı seyret, der. Gönül, hayalinle o kadar kanatlanmıştır ki başkalarının suretlerinin işlemeşi ona sığmaz. Ey hoca! Doyunca haber et çünkü aşk kokusunu misk kokusuna değiştin. Ey Nizari! Benim diyerek yıķılma bil (ki) bu eski kilise eskilerden kalmıştır.”

Na'Öra-i āhumla idem Öālemi zır u zır

2. Oķısun Öışk āyetin billāhi ķabrüm üstine

Ķaŋı Öāřık kim ider ĥāk-i mezārumdan güzer

3. Murād itdi beni devründe gerçi bu felek

Tır-i āhum lebün anuñ bağrını her dem deler

4. řolķadar kim yel gibi yıldım yolunda řubĥ u řām

Bulmadı bŷy-ı viřālünden dirigā bir eşer

5. Lāle-dār olur ķamu yollar bahārı her ķaçan

Eřķüm ol serv-i revāndan yaña ģaram idüp gezer³⁰⁴”

304

Ve lehu eyzan

FāÖilātün FāÖilātün FāÖilātün FāÖilün

1. “Olmuşum Mecnün gibi dıvānelik mŷlkinē řāh

Tabl-ı efgānum Öalem-i āhumdurur eřķüm sipāh

2. Āřiyān-ı murğıdur başumda tēc-ı saltanat

Peşteler řāhradan olmuşdur benüm çün baĥt-ġāh

3. Deş-i ĥasretde yaşumla devralı ādem āhu kim

Ķanlı aramaķla ķara dağlar gibidür sedd-i rāh³⁰⁵

4. Geçdi dŷnyānuñ öte başına tağlar ķatÖ idüp

Olmadı Ferhāda kūy-ı bıřutün aram-āġāh

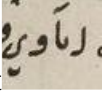
5. Ĥāce hicrān gibi her kez ĥaridār olmasun

ÖAbdı Memlŷküñ edinmişdür beni bir pāre řāh

³⁰⁴ “O put gibi sevgili, benim halime bakmazsa ahımın haykırışlarıyla dünyayı alt üst ederim. Mezarımın toprağından geçen hangi aşıkta Allah için aşk ayetini kabrimin üstünde okusun. Bu gökyüzü, zamanında beni istedi gerçi ahımın okları dudaklarını, onun bağrını her an deler. Sabah akşam yolunda rüzgar gibi olmaktan o kadar yıldım ki maalesef kavuşmanın kokusundan hiçbir eser yoktur. Ne zamanki bütün yolların baharı lale olur, gözyaşım o salınan serviden yana şiddetli bir arzu duyarak gezer.”

³⁰⁵ Kelimeler arasında bir anlam kurulamadı.

6. Ey gözüm merdümlük it bir kıatre ihsāndan meded
Âh yandum âteş-i hicrān cānān-ile āh
7. Ey Firākī Ŗaşķla Ferhād olup abdāl-veş

Ĥasret Fenā mülkinde yapdum ĥānķāh³⁰⁶,

305

MefāŖılün MefāŖılün FeŖŖlün

O kim Ŗışķ ehlidür ol Ŗār neyler

O kim Ŗār ehlidür ol yār neyler³⁰⁷

306

Der in Ŗālem kesī bī-ġam nebāşed

Eger bāşed benī ādem nebāşed³⁰⁸

³⁰⁶ “Mecnun gibi delilik sarayına padişah olmuşum; feryadımın davulu, gözyaşı askerim ahımın işaretidir. Saltanat tacı başımda kuş yuvasıdır; çünkü benim bahtım çölden yığınlar olmuştur. Dağlar aşır dünyanın öte tarafına geçti (yine de) Ferhat’a direksiz mahallede bir dinlenme yeri olmadı. Hoca! Ayrılık gibi herkes müşteri olmasın; kölenin kulu beni bir parça padişah olarak edinmiştir. Ey gözüm! İnsalık edip ihsanından bir parça yardım et; ayrılık ateşiyle, sevgiliyle yandım ah! Ey Firaki! Aşkla abdal gibi Ferhat olup hasret... fena sarayında bir tekke yaptım.”

³⁰⁷ Aşk ehli olanlar utanır, utanma ehli olanlar da sevgiliyi neylesin?

³⁰⁸ Bu dünyada bir kişi gamsız olamaz, eğer olursa da insan olamaz.

4. MESTAP TABLOLARI

Tablo 8. Mestap Tablosu

Yer Nu.: PARİS MİLLÎ KÜTÜPHANESİ(BNF). Nu. 380, Mecmuai- Eş'âr 1a-61b							
Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Makta' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
2a	Yahya	"Şubh-ı sâdık gibi ey miskîn ağardı şaķaluñ Haberün yok seni penbe ile boğazlar ecelüñ	Sözlerüñ mürşid-i kâmil sözidür ey Yahya Hâsılı hayli fenâ virdi bize bu gazelüñ"	Gazel/7		..--- ..--- ..--- - ..-	Yahya Çelebi Fermâyed
4a	Şiyâmî	"Sâgar-ı bâdeye bak gör gül-i handân neyimiş Bendeñi inle de bil bülbül-i nâlân neyimiş	Tîğ-ı nazm-ile sūhan kışverini aç berü gel Bil Şiyâmî kim imiş kudret-i Selmân neyimiş"	Gazel/7		..--- ..--- ..--- - ..-	
5a		"Bana yetmez mi kim şim u sirişkimle rûh-ı zerdim Cihânı bir pula şatdum ķalender bir gedâyım ben"		Müfred		.--- ..--- . --- ..---	
5b	Necâtî	"Şaçdı zemîne çün yine ebr-i bahâr âb Kıldı cihân yüzini ķamu sebzear âb	Oldı Necâtî hâk işigünde niçe bir Ebr-i kefünden içmeye ey şehriyâr âb"	Kaside/18	Medhiye	--- ..--- ..--- ..-	
6a	Necâtî	"Gösterdi menâr-ı şâhdan dıdâr gül Şanasın kim oldı nūr-ı ahmed-i muhtâr gül	Gülşen-i vaşfuñda her beyti Necâtî çakerüñ Beñzer ol mevwün nihâle kim ucında var gül"	Kaside/25	Medhiye	--- ..--- ..--- --- ..-	Kaşide-i Gül
7a	Necâtî	"Çekdi çevürdi kendüey ey şim-per nişân Miskîn saçuñna beñzemek ister meger nişân	Dem-beste eyledükçe Necâtîyi zülf dost	Kaside/13	Medhiye	--- ..--- ..--- ..-	Kaşide-i Nişân

			Fi'ol-cümle hâtırın ele alup yazar nişân”				
7b	Necâtî	“Gülşende re'îs olmağa ezhâr[a] benefşe Demdür ki şadem-rençe kıla vara benefşe	Gülzâr sarayunda zihî dâr-ı sa'âdet Kim oldı yakın çarh-ı pür sitâra benefşe”	Kaside/28	Medhiye	— . . — . . — . . —	Şaşıde-i Benefşe
8a	Fehmî	“Hezâr âh-ı nidâ ey mihr ü cemâlün gülistanına Ki müşk-i efşân ider hattun Ŗizârün büstanına Döşenmiş verd-i ruhsârün çü zülf säyebânına Getürmiş hâk-i miskîn hümâyun zülf yanına Ne hoş şebbâz olur gör kim yeg (beg) ilter âşiyânına	Dehân-ı gönça lebün görüp evrâk olubdur gül Hevâ-yı büy-ı zülfünle olup âşüfte her sünbül Ėam-ı hindü-yı zülfünle siyeh püş Oldı her fülül Gülün bir ârizî rengin görüb aldanma ey bülbül Ki ol anca senün gibi garîbin girdi şanına”	Muhammes/6		. — . — . — . — . — . — . — . —	
9b	Fehmî	“Görüp her dilberi Fehmî cihânda şaķın aldanma Anun hüsine meyl itme ... aldanma Ki gerçekler inanmadı bu dünyânun yalanına”		Muhammes		. — . — . — . — . — . — . — . —	
9b	Rahmî	“Baña bir güşe mi var genc-i fenâdan Ėayrı Biñ mahrem kim olur derd u Ŗanadan Ėayrı Ger sorarlar dâr bunca belâdan Ėayrı Dime Ėayrı kim yârda yok cevır ü cefâdan Ėayrı Ne dilerseñ bulunur mihr ü vefâdan Ėayrı	Rahmiyâ virmeyicek yâr baña vuşlat elin Virmeye şâhid-i maķsüd bize devlet elin Âh u zâr ile urub birbirine hâyet elin Yüzine dutsa Necâtî nola ger hâclet elin	Muhammes/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Muhammes-i Necâtî

			Nesi var yüze gelür dest-i du'âdan gayrı”				
9a	Semmi?	“Hüsnüñ hayâli âleme ey dilrubâ yeter La'ölün şafâsı cânuma merhem gıda yeter Hâl-i ruhuñ bu şinede çerâğı cefâ yeter Dil kişverine zülf-i siyehün belâ yeter Yıkmağa bir vilâyeti bir ejdehâ yeter	Kimse billâhî sen gibi bî Özzet olmasun Âlem içinde müflis- i bî- devlet olmasun Aç ol cihânda minnet ile ni'omet olmasun Tek yerde gökde zerre kadar minnet olmasun Örti döşek Necâtî'ye bir büriyâ yeter”	Muhammes/5		— . — . — . — . — . — . — . — .	Muhammes-i Necâtî
10a	Necâtî	“Aldım ağzuña ölçüsün zerre deñlü yok vefâ Pür cefâsın hey güneş yüzlü habîbüm Muştafa	Nâmeye sığmaz Necâtî nün mutavvel kıssasın Göz yaşıyla Ö arz ola kâpuña bâki mâcerâ”	Gazel/5		— . — . — . — . — . — . — . — . — . — .	Ĥurûf-ı Elîf
10b	Necâtî	“Eşer etmez nidelüm âh-ı seher-gâh saña Meger inşâf vire dostum Allâh saña	Ey Necâtî taşısañ la'öl ide hürşîd gibi Bir nażar eyler-ise himmet-ile şâh saña”	Gazel/5		.. — . — . — . — . — . — . — . — .	
10b	Hayâlî	“Süzum sirâyet itse Mecnûn-ı nâ-murâda Kuşlar kebâb olaydı başındaki yuvâda	Bir yanın çekübdür Ö ışkıñ Hayâlî ey meh Kim aña nisbet oldu kavs u kuzâh hevâda”	Gazel/5		— — . — . — — — — — . — . — . — —	
10b	Hayâlî	“Kân ağladuñ görince ben Ö âşıkı belâda Ey çeşm-i hün-feşânum olsun demün ziyâde	Teşbîh sâde virmez zînet söze Hayâlî Rengin edâ gerekdür eş ^Ö âr-ı dil-guşâda”	Gazel/5		— — . — . — — — — . — . — —	

11a	Necâtî	“Yâr zülfünden çekülsün dirmiş baña rakîb Hey ma’âzallah ne çâre işde boğaz işde ip	Acır-iseñ gel Necâtî derd- mende acı kim Ne leb-i dilber naşîb oldı ne helvâ-yı rakîb”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ĥarful-Bâ
11a	Necâtî	“Ölş-ı cāmından olupdur Öandelîb-i zâr mest Ĥüşyâr olan şanur kim yok yere ağlar mest	Rûmdur bu Rûmda Öömr-i dırâz olmaz dimeñ Cām-ı güldendür demâdem bûlbûl-i bîdâr mest” ³⁰⁹	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ĥarful-Tâ
11b	Necâtî	“Pâre pâre eyler ise bağrumı peykân-ı dost Dîdeden her pâresi çıkpup diye kim kani dost	Ka’be-i der-gâhda kimdür Necâtî dir-iseñ Öld-i vaşla cân virici ya’ñi kim kırbân-ı dost”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
11b	Necâtî	“Terk eyle vâd dost yolında gedâlığ it ÖĀlem içinde başı açuğ pâdişâlığ it	Cânâ Necâtî çok seni dünyâ kadar sever Dünyâ gibi gel imdi yeter bî- vefâlığ it”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
11b- 12a	Necâtî	“Cân işiğüne dil ser-i zülfüne çekdirür [raht] Ey dost himmet eyle ki yâ taht ola yâ baht	Bâzâr-ı mihr germ-iken alub Necâtî yi Câyûñ kenâr-ı cûy gerek sâye-i dıraht”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
12a	Necâtî	“Dil-berâ sevmek seni niçün ola Öuşşâka suç Ben bu suç-ile cemâlünden ırağ olmak ne güç	Ağzı gönça belı ince dil- rübâlar yok dimez Ey Necâtî işte bak gerekse öp gerekse kaç”	Gazel/6		— . — — — . — — — . — — — . —	Ĥarful-Cîm
12a	Necâtî	“Gel ey gamze kerem eyle rakîb-i pür- fitenden geç Beni anuñla bir etme yâ andan geç yâ benden geç	Didüm rüz-ı ezel oldum bu bezm-i hüsne pervâne Gülüp didi Necâtî kimesne gelmedi senden geç”	Gazel/5		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan

³⁰⁹ Gazelde mahlas beyti yer almamaktadır ancak karşılaştırılan mecmuadan bu gazelin Necâtî’ye ait olduğu bilinmektedir.

12b	Necâti	“Hiç olmadı Öişk işinde dilşād Meşhûrdur ol ki oñmaz üstād	İş kızıl altun oldu her kim Bāde-ile Necâti oldu muŖtād”	Gazel/5		. — — — . — — — . — —	Ĥarful-Dāl
12b	Necâti	“İşiğünden gider oldu dil-i āvāre meded Dostlar olmaya mı bu ġama bir çāre meded	Zār zār aġlamaġa hasta Necâti hālın Dil-i ġamı dide-ile dide-i hūn bāra meded”	Gazel/6		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
12b- 13a	Necâti	“Şol ġara hālūñ zenaħdānuñda ey horşid-had Bir ġabeşdür Mısıri zindānunda maħbūs-ı ebed	Her kişi bir mesned-ile irüşür bir devlete Pādişāhum işigi oldu Necâtiye sened”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
13a	Necâti	“Zibā ruhuñdan oldu lebūñ ey ġamer leziz Gün germ olunca lā-cerem olur şemer leziz	Şirin-ter eyle maħlaś-ı şīŖiñ Necâtiyā Ki olur taŖsonıñna ġalvā-yı ter leziz”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Harfu'l-Zāl
13a	Necâti	“Gülleri bād-ı şabā ġande bulursa yaġalar Çāk olupdur şanemā şevġūñ elinden yaġalar	Ey Necâti hele ben gördüğümü söyleyin Nice ola neyleyeler ġāyeti bu kim yaġalar”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ĥarfur-Rā
13a	Ĥayreti	“Cānuma nice yaġmayayın ben hezār tāġ Nāzūk tenine yaġmış işitdüm nigā[r] tāġ	Ey Ĥayreti delil-i maħabbet degül midür Cism-i felekde şol görinen tāb-dār tāġ”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	
13a	Ĥayreti	“Nār-ı ġayretle nice yaġmayayın ben cāna tāġ Ģayrılar bezmünde yaġmış mest olur cānāne dāġ	Ĥayreti kılsa tecelli pertev-i envār-ı yār Tūr-ı Mūsa gibi āñde ġarar yana dāġ”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
13a		“Bir vefāsuz yār sevdüm aña söz kār eylemez Şalınur bir demde biñ nādān-ile Ŗār eylemez	Ben ġulunı ġamzeñ öldürdi inkār itmesün	Gazel/4		— . — — — . — — — . — — — . —	

			Kimseden hüd korkusu yok... [yazı görünmüyor]				
13b	Necâti	“Şevküñle yanan dillere pervâne disünler Sen şemÖ olıcağ aşıkña yâ ne disünler	Bir vech-ile şüret virelüm şiÖre Necâti Kim halk be bağ maÖñ-i Selmâna disünler”	Gazel/5		— . . — . . — . . —	Ve lehu eyzan
13b	Necâti	“Her kaçan bād-ile zülf-i Óanber- efşân şarmaşur Dil perişân olı başlar rişte-i cân şarmaşur	Ey Necâti yirde gökde bir belâsuz bal yok Mâh-ı tâbâna sehâb u gence şuÓbân şarmaşur”	Gazel/6		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
14a	Necâti	“Her seher vaktinde murğ-ı latîf elhân oğur Hub-rûlar meclisinde şanasın hoş-hûn oğur	Farz-ı eşÓara Necâti bir letâfet virdi kim Her melek meyl-i žarâfet idüben dîvân oğur”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
14a	Necâti	“Çarhuñ güneş egerçi gördi gencidür Düñde kapu kapu gezen bir dilencidür	Servi Necâti kaddüñe benze[r] didi-ise Lutf it sen aña qalma ki şāÖir yalancidur”	Gazel/6		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
14b	Necâti	“Ruhlaruñ Óuşşâka ol zülf-i perişân Óarz ider Kâfiri gör parmağın qaldurdu ģmân Óarz ider	Büse Óahd etdi Necâti ye lebün güyâ lafi MuÓciz izhâr itmek-içün mürdeye cân Óarz ider”	Gazel/7		— . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
14b	Necâti	“Nâz-ile cânânumuz kim laÓl-i cân-perver şunar Şüh dilberdür ağızdan şanasın şekker şunar	Nolduñ ölürsin Necâti laÓl-i cân efzâ-yı dost Âb-ı hıız ile leb-â-leb cām-ı İskender şunar”	Gazel/6		— . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
15a	Necâti	“Züf-i miskinüñ Óizâr-ı dilrubâ üstindedür	Nice ayrılusun Necâti Óışğ-ı dilberden ki dil	Gazel/5		— . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan

		Süre-i velleylûdür kim vezzuha üstindedür	Bir hümâdur ki âşiyânı ol hevâ üstindedür”				
15b	Hoca Çelebi	“Ey ecel billâhi amân vir baña kıлма Óacele Şon nefes hoş ola şâyed gözüm ol bî[bedele]”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	
15b	Hazâni	“Ey ecel zahmete girme yûri itme Óacele Ki nişâr eylemişim cânı ben ol bî bedele”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	
15b	ÓAlemî/ Óİlmî	“Ey ecel bulduñ idesün baña bunca Óacele Kıo beni cân vireyin bâri ben ol bî-bedele”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	
15b	Vahdetî	“Ey ecel bir dem amân vir baña itme Óacele Umarın ölmedin âhum ire ol bî bedele”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	
15b	DāŎî	“Ey ecel bir dem amân virme baña kııl Óacele Ki gözüm görmeye Óagýâr-ile ol yârı bile”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	
15b	Firākî	“Ey ecel şabra karar yok mı nedür bu Óacele Çok mu gördüñ baña cân virdüğüm ol bî bedele”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	
15b	ÓAdlî	“Ey ecel çıktı mı cânuñ ne idersin Óacele Cânı teslim ideyin şabr ide ol bî-bedele”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	
15b	Ĥüsâmî	“Ey ecel gel hatt-ı cânân gibi kıılma Óacele Düşüb ayağına cân vireyin ol bî bedele”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	
15b	Cevrî	“Ey ecel uşlanuruñ gel dahi itme Óacele Vaqt ola yâr görüp hâlimi insâfa gele”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	

15b	Nihānî	“Yār mı mihmān olunur ey ecel itme Ŗacele Var raķıbbūn evine bu gice anda gecele.”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	
15b	Yıldızî	“Ŗanumı dögmek-içün itme havāle ecele Ey gözi hūnî beni tiğ-ı müjeñile depele”		Müfred		.. — — .. — — .. — — .. —	
15b	?	“Nüş idüb qahve vü kıamış uyudub yārānı düşürüb çaldı ŖĖcem fincānı”		Müfred			
15b	Necātî	“Bāğ-ı hūsnünde perişānlık baña sūnbül yeter Sīnemūñ üstinde nāhun zaħmı berg-i gül yeter	Ėūsni vaşfı-ile Necātî tâzele eşŖāruñı Yādigār-ı gül belālu bülbüle ğulğul yeter”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
16a	Necātî	“Güzeller gamze-i tekrār iderler Kışıyi dinden bızār iderler	Necātî hūb-rūlardan şaķın kim Alurlar göñliñi inkār iderler”	Gazel/7		. — — — . — — — . — —	Ve lehu eyzan
16a	Necātî	“Ėalkuñ kimisi sūfî kimi mey-perest olur Ey hāce bu muŖāmele rüz-ı elest olur	Olsun Necātî şıŖriniñ āvānesi bülend Ki anuñ kıatunda bülbülüñ avāzı mest olur”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
16a		Okunamadı		Müfred			
16a		Okunamadı		Müfred			
16a		“MuĖabbet-hānedür göñlüm ezelden Ŗışk-ı cānāne Ŗoparmazsan bir taş kıaddümi olsa bir hāne”		Müfred		— . — — — . — — — . — — — . —	

16a		“Dāne-i kendüyi yiyüp sivrildi levh-i rûhundan Dür gibi Ŗāliden neyler bunca ...bağdāyı yire”		Müfred			
16a		“Çanda olsa bir melek Ŗādet budur şeytān mecd Şimdi var mı bir melek yanında şeytān olmaya”		Müfred		— . — — — . — — — . — — — . —	
16a		“Bî- bedel-ise efendi beg sen beg Gelmemişdür cihāna senden beg (yeg)”		Müfred			
16b	Necātî	“LaŖl-i şeker engizün şeker şiken olmuşdur Gışü-yı dil-āvizün misk-i hutun olmuşdur	Hüsrev ideli himmet biçäre Necātiye Şeyhî gibi eşŖarı hûb u hasen olmuşdur”	Gazel/8		— — . . — — . — — . . — —	
16b	Necātî	“Şol gönçalar ki laŖlün añup ağız açalar Bād-ı şabā irişi gelüp ağızına çalar	Gülşende serv şarşar elin ha salar başın Kendüzi oynar eyleci gör kendüzi çalar” ³¹⁰	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
17a	Necātî	“Mest-i bülbül yine gül yakını çäk eyler ŖĀrif-i vahdet olan bunları idrāk eyler	Yā rab ol hoşka-i laŖlın ne müferrihdür kim Her nefes nice Necātî gibi pāk eyler”	Gazel/7		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
17a	Necātî	“Ey saŖādet güneşi dil ü yüzünü mâh bilir İşigünü feleke virmezem Allah bilir	Lutf idüp sorar-iseñ haste Necāti hālin	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan

³¹⁰ A.N.T.’nin incelediği mecmuada 7 beyitlik bir gazeldir.

			Gāh olur kendüyi bilmez ondur gāh bilür”				
17b	Necātî	“Çekdükçe kıra şaclar kıulac kıulac sürünürler Ol iki ejdehalar birgün baña şunarlar	Añmışsın eski pışeñ olmışsun ile rüsvā Neyki Necātî bu yeñi yeñi hünerler”	Gazel/4		— — . — . — — — — . — . — —	Ve lehu eyzan
17b	Necātî	“Baña yāruñ yañağı vü leb ü kıadd yeter Üzül ey gül açıl ey gönça yıkıl ey ÓarÓar	Gice gündüz işidür āh u fīgā[n] eyledüğüm Hiç bir kerre dimez ki o Necātî neyler”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
17b- 18a	Necātî	“Hācib-i dost dil-rubā görünür Toğar ay gibi vaktehā görünür	Pādişāh-dür Necātî ma’Ōñde Şüretā gerçi kim gedā görinür”	Gazel/6		. . — — . — . — . . —	Ve lehu eyzan
18a	Necātî	“Beni cev-r ile öldürse dimeñ ol yāra kıanludur Ėelāl olsun aña kıanum yigitdür delükānludur	Necātî ey perî -peyker iñen üftāde meskendür Yüzinüñ rengi zerd olmış gözinüñ yaşı kıanludur”	Gazel/5		. — . — . — . — . — . — . — . —	Ve lehu eyzan
18a- 18b	Necātî	“Nedîmi bezm-i dünyanuñ nedemdür Gel ey ney bir dem it kim dem bu demdür	Kimi şüfî dirilür kimi şāfî Ayıra yerde Necātî müttehemdür”	Gazel/6		. — — — . — — — . — —	Ve lehu eyzan
18b	Necātî	“Hatt-ı reyhān-ile ol zıbā Óizār Güyyiā muşhafdür āyet ber kenār	Bir dem öñdin olıgör hāk-i kıadem Minnet itmedin Necātî rūzigār”	Gazel/7		— . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
19a	Necātî	“Bildüñ ki ben ölince dil ü cān saña kııkar Anuñ-içün didüñ ki ölüreseñ baña kııkar	Bu halk-ile Necātî nice kıılsun ihtilāt Her kim söyledürse aña mübtelā kııkar”	Gazel/6		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan

19a	Necâti	“Hem-dem olan gamze-i hün-rîzuñe başdan çıkar Gizlü sözi Óaşıkñ ol türk-i ser-hüşdan çıkar	Göñlini nerm idegör hüsni bahâr[1] geçmedin Ey Necâti lâle gibi rızkuñı taşdan çıkar”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
19a- 19b	Necâti	“İtdi gözümün yaşın Óummāna berāber Ol lâle- ruhuñ işleri var kıana berāber	Bu kuş dilinün oldı Süleymānı Necâti İletti sözi Hazret-i Selmāna berāber”	Gazel/7		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
19b	Necâti	“Dil kışverine zülfi siyāhuñ belā yeter Yıkmağa bir vilāyeti bir ejdehā yeter	Tek yerde gökde zerre kıadar minnet olmasun Örti döşek Necâti ye bir büriyā yeter”	Gazel/7		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
20a	Necâti	“Zekān-ı yārda vefā neyler Ser-nigün çāh içinde mā neyler	Şol çemende ki ide Necâti figān ÓAndelīb-i suhan-serā neyler”	Gazel/5		. . — — . — . — . . —	Ve lehu eyzan
20b	Necâti	“Çenāruñ kıadd-i yāra nisbeti var Eli yufka veli hoş himmeti var	Ayağıña yüzün sürer Necâti Eyü varur başında devleti var”	Gazel/5		. — — — . — — — . — —	Ve lehu eyzan
21a	Necâti	“Dirsın ki beni şarmağa cānā ne virürler Billāhi bunuñ gibi yalana ne virürler	EşÓār-ı güher-bār-ile müflis dirilürsin Billāhi Necâti bu yalana ne virürler”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
21a	Necâti	“Ey kaşı yā olan beni añlama kııl hāzer Kim āhum okı naÓl-i hilāle ider güzer	Toğruldıcağ Necâti den ayruğa tırüñi Allah bilür ki haste göñülden neler geçer”	Gazel/7		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
21b	Necâti	“Şunup lebini dilber-i gönça- dehānumuz	Yār işigünde çün işidilmez ne fāóide	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ĥarfuzzā

		Nāzüglüg-ile hoşkaya koymasa cânımız	Tut kim Necâti göklere çıktı fîğānumuz”				
21b	Necâti	“Ey rind-i harâbât bize Ö âr gerekmez Mest-i mey-i Ö ışk olana inkâr gerekmez	Ö lem yalūñuz diyü Necâtiye ulaşmañ? Bu Ö ışk tarîķinde hevâ-dâr gerekmez”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
21b- 22a	Necâti	Gül yüzüñi gördükçe söz[c] başlaruz biz Bülbülller-ile şimdi sebaķ-dâşlaruz biz	Ağzuñ-ile düşeñ vaşfın idüb didi Necâti Ol la ^Ö l-i derd-püş başlaruz biz”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
22a	Necâti	“Göñül öğrendi ğama beyt-i ħazenden çıkamaz Degme bir nesne-ile kişı vatandan çıkamaz	Çokdan ölür deyü derd-ile Necâti ammā Ža ^Ö f ğālib olaben cânı bedenden çıkamaz”	Gazel/6		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
22a- 22b	Necâti	“Ne şuç etdim Ö aceb bilsem ki yārüm baña yār olmaz Biter ķul her görir anca i ^Ö tibār olmaz	İgen cevır itme rahm eyle Necâti Cānā Bilürsin kim cihānda bu güzel lebūñ pāyidār olmaz”	Gazel/5		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan
22b	Necâti	“Aşılup dil ķarşuñā ider ser-i zūlfūñ heves Gel murādını vir ol bīçārenūñ ipini kes	Ĥüsni devründe ruh-ı zerd oldı ancaķ ĥāşılum Uşbu hirmende Necâti saña berg-i ğāh pes”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
22b- 23a	Necâti	“ Ö Aķs-i la ^Ö lünden dükānın çeşm-i ter- zeyn eylemiş Şişede ķanadlar (kannad) rengin şeker zeyn eylemiş	Ķolların dāğ eylemiş yer yer Necâti derd-mend Bilūñe ey şim-ber la ^Ö lün kemer zeyn eylemiş”	Gazel/6		— . — — — . — — — . — — — . —	Ĥarfuşşın
23a	Necâti	“Ķanlara döndi göz yaşı ey bī-vefā yetiş	Hep ümmet-i Muĥammed olanlar esirgedi	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan

		Bir dürlü dahî oldı geçen mâcerâ yetiş	Vaqtidürür Necâtiye gel Muştafâ yetiş”				
23a	Necâti	“Benüm serv-i hırāmānum cemālūn tâze bâğ olmuş Ruhūn güllerinūn kıvıllı kıvıllı ağı ağ olmuş	Necâti derd-mend-iken kapuñ dâr-ı şifāsından Muḥabbet şerbetin nūş eyleyüp filḥāl śağ olmuş”	Gazel/4		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan
23b	Necâti	“El śundi ḥūsn dāmenine ey nigār ḥat Koma ki çıka dāōireden zinhār ḥat	Ḥattı karardūğına Necâti gücenme kim Mergüb olur nazarda bulıcağ karār ḥat”	Gazel/7		— — . — . — . . — — . — . —	Ḥarffuttā
23b	Necâti	“Toldur vār-iken sākı yāḳūt-ı revāndan ḥaz Çün Őmr degül bākı al kūt-ı revāndan ḥaz	Ol ḳadd-i hırāmāna Öarz etme Necâti ruh Kim serv-i bahār etmez evrāk-ı ḥazāndan ḥaz”	Gazel/5		— — . . — — — — — . . — — —	Ḥarfużżā
24a		“Eger maḥbūp oḳursa bu kitābdan Baña şeftālüler vırsün tutaḳdan”		Müfred		. . — — . . — — . . — — . . —	
24a		“Toğrulıg-ile oldı çün baña yār ŐĀşıḳımdur öper ḳoçarsa ne var”		Müfred			
24a		“ŐĀşıḳım yaḳdurur cihānda dahi Anda İbrāḫım cenānda dahi”		Müfred			
24a		“Bu cenān? Ger elde maḥbūb eline Bir iki buse vire ben ḳulına”		Müfred			
24a		“Nedür bu tevkiŐ nedür bu niyāz Miślödür ki aç ḥālimiz açık boğaz Çoğaldur ḳişi āşināsın veli		Murabba			

		Zemānendü mā şumağa varmaz dili”					
24a	Necātî	“Olalı hicrân-ile der-gâh-ı dilberden ırâğ Âh u efgân oldı işim işidenlerden ırâğ	Pây-bûs-i şehriyâra sa’îy it olma nâ-ümîd Ey Necâtî kimse görmez devleti erden ırâğ”	Gazel/6		— . — — — . — — — . — — — . —	Ĥarfı’l-Ġayn
24a	Necātî	“Zülf-i tarrârûñ ğamundan sünbülün boynında dâğ Ĥâl-i ruhsârûñ ğamundan lâlenün bağrında dâğ	Tır u hançer çekme ğamzeñden Necâtî kaşdına Bir qarınca katline lâzım degül bunca yarağ”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
24b	Necātî	“Nâr-ı ĥaddün hasretiyle şînesine çekdi dâğ Lâle dahî mâh u mihr efvündan yağar çerâğ	Ġabğabuñda ĥâl-i Ŗanber- bârûñı görüp didüm ŖĀşıkına şunmağ-ıçün eylemiş şîb üzre dâğ”	Gazel/6		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
24b	Necātî	“Göster yüzünî cevır u cefâ eyleme çokluk Ey mâh yaraşmaz güneşe ki ide şovukluk	Ġamzeñ dir-imiş hecrden ağladı Necâtî Ol kâfirî görince virür çana tanukluk”	Gazel/6		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu elķāf
25a		“Ĥüsnün kitâbı olmayın inşâ varak varak ŖĀşık anı ezber okurdi sebak sebak		Müfred		— — . — . — . . — — . — . —	
25a		“MecmûŖa-yı gül açıla tâ kim varak varak Bülbül anı ezber okurdi sebak sebak		Müfred			
25a	Necātî	“Gül muşhafın şabâ yili açdı varak varak Ŗİşğ âyetini okudı bülbül sebak sebak	Vaşf-ı ruñuñla yazmağâ şiŖrîn Necâtî nün Kâğıd tutarlar elde çiçekler tabak tabak”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
25a	Necātî	“Oldı ve olusar ne ki yazıldı mâ-sebak Leyl ü nehâr-ıçün ne çara diyelüm ne ağ	Ġuluñdurur Necâtî eyâ kimyâ nağar	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan

			İşini altun eyle biricik yüzine bak”				
25b	Necâti	“Niçün tereñ idersin küfrini zülf-i perişānuñ Ki bu vech-ile rüşen gün yüzinde bizim? İmānuñ	Tağılmasun diyü zülfün sınık gönlüme şarduğça Necâti ney gibi dañi ziyāde oldı efğānuñ”	Gazel/5		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ĥarful-kāf
25b	Necâti	“ÖĀşık irdi Öid-i vaşla zāhid eyler dañi şek Kimine yemek naşib olur kimisine emek	Ayruğın qodı Necâti zülfün ider arzū Bağlamalu oldı biçāre Öimād ipini çek”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
26a	Necâti	“Sihr ider refārede servi hırāmānuñ senūñ Kıl yarar güftārede la’l-i dūr- efşānuñ senūñ	Diş bilersin la’l-i şirīn revān bahşa veli Ey Necâti doymaz ol tatluya dendānuñ senūñ”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
26b	Necâti	“Cevre mā’uil olmasun yāri ilāhi kimsenūñ Žulmi Öādet eylemesün pādişāhi kimsenūñ	Dil Necâti guşşadan ġam çekmesün kim yoğdurur Āsitān-ı mey-gede gibi penāhi kimsenūñ”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
27a	Necâti	“Dil kebāb ü kabağum yaşı mey-i nāb gerek Lā-cerem Öayş-ı müdām itmege esbāb gerek	Şekerūñ başına şü koydı zülāl-i lebiñtün Nidelüm qandü Necâti bize cüllāb gerek”	Gazel/6		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
27a		“Qalata’ya Mesññi deyre varmış Meger şem’i anuñla bile ġitmiş İşidenler ġalat idüp didiler Mesññi kilseye bir şem’i iletmiş”		Murabba		. . — — . . — — . . —	Latif Tezkiresi’nde ġeçtiğı bilinmektedir. ³¹¹

³¹¹ (Mengi,2020: 4)

27a		Bir iş itmek felek Biñ bahâne bulanı netmek gerek		Müfred			
27a		“Vişālūñ şemmesi dutdı yürekden Vişāl olmazsa öldüm denirmekten”		Müfred		— . — — — . — — — . —	
27a		“Kağı mañbüñ ki yoğdur şivesi Serviye beñzer ki yoğdur mivesi”		Müfred		— . — — — . — — — . —	
27a		“Ölşğdan çün gönümüz bir lahza hālî itmesün Žatıyā âteşsiz olmasun ocağı kimsenün”		Gazel		— . — — — . — — — . — — — . —	
27a		Olur didiler şabr it kılma Őacele Ki şabr-ile ... helvā olur bil		Müfred			
27a	Necātî	“Çeşm-i mestüñe düşer mi dem be dem şan eylemek Zülfüñe mi şaldı yā diller perişān eylemek	Cān dirîğ eyler Necātî dirmiş ol bî-vefā Ölmez isem borcum olsun anı yalan eylemek”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
27b	Necātî	“Gelmemişdū[r] gelmeyiser döneli çarh-ı felek Sencileyin gönli şatı bencileyin canı pek	Zülfün ucından Necātî nün çekdüğini Biñ yıl olsa Őömri binde birini olur dimek”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
27b	Necātî	“El-ĥamdulillāh eyledi terk-i cefā hatuñ Necātî yi	Āzād olur hat-ile şul olan Necātî yi	Gazel/7		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan

		Yazdı niğin-i la'Ölüne naqş-ı vefâ hatuñ	Âzâde yürür-iken ider mübtelâ hatuñ				
28a		Gelme o olsa erme devlet Yediler bir qalıle bî zahmet		Müfred			
28a		Gitme o olsa eyyâmuñ tedbîr Tüte mizânı niçe biñ zincîr		Müfred			
28a		“Dilberüm mektebedür ben yollar üzre muntażır Ey mu'Öallim lutf idup ol şâh-ı âzât ile gel”		Müfred		— . — — — . — — — . — — — . —	
28a	Necâtî	“Hoşdurur dilde hayâl-i hatt-ı cânân beslemek Yaraşur zîrâ sıfâl içinde reyhân beslemek	Yârdan yevmî gam irirse Necâtî nola kim ÖĀdet-i meşhûrdur kulını sultân beslemek”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
28a	Necâtî	“Āamzeñ beni helâk ide göre tura gözün Turmaya girü gamze kılcın ura gözün	Çokdur Necâtî gamzeleri şîr merd evet Ādem helâ[k] olur baqışından kara gözün”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
28b	Necâtî	“Bu gam eyyâmında sâķî bizi hoş hâl eyledün Rûzigâra bâde-i gülgün-ile al eyledün	Ey Necâtî şevķ-ile her beyti kim itdün raķam Sûz-ı dilden dilbere bir nâme irsâl eyledün”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
28b	Necâtî	“Ağlar dimiş beni leb-i handâna beñlerün Bilsem niçün şehâdet ider qana beñlerün	İtdüklerin Necâtî ye bir kâfir itmeye Ĥâşâ ki beñzer ola müsülmâna beñlerün”	Gazel/7		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan

29a	Necâti	“Cemâlûn muşhafı hakkı mübarek fâldurur zülfûn Ki tâvûş mürekkeble yazılmış fâldurur zülfûn	Necâti her müselmânun görür kaydını ol kâfir Benüm hakkımda hayrânım işî ihmâldurur zülfûn”	Gazel/5		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan
29b		“Senün zincir-i zülfûnden daî dîvâne bend ister Uşandum cân ile dilden aşıla kemend ister”		Müfred		— . — — — . — — — . — — — . —	
29b	Necâti	“Baş koşma mey-i nâb-ile peymâne degülseñ Hay uyma delü-kanluya dîvâne degülseñ	Dün gice Necâtin ün iden göñlünü yağma Öldür beni sen gözleri mestâne degülseñ”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
30a	Necâti	“Dil aldı kaşd-ı cân eyler begüm kaşun gözüñ ğamzeñ Elif kıddüm kemân eyler begüm kaşun gözüñ ğamzeñ	Necâti kuluñı yâra yürür Öişkuñda âvâre Yüregine urur yâre begüm kaşun gözüñ ğamzeñ”	Gazel/7		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan
30a		“Tır ü hançer çekme ğamzeñden Necâti kaşdına Bir qarınca kıatline lâzım degül bunca yasağ		Gazel?		— . — — — . — — — . — — — . —	
30a	Necâti	“El-ĥağ bu sünbül şemmei bir bostânda görmedük Foğrusı ol kıad şivesin serv-i revânda görmedük	Zâhid Necâti yem beni men’ itme bâl ü bâdeden Gerçi kim aşsı itmedün el-ĥağ ziyân da görmedük”	Gazel/7		— — . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
30a		“Senün zincir-i zülfûnden daî dîvâne bend ister Uşandı cân-ile dilden aşıla kemend ister		Müfred		— . — — — . — — — . — — — . —	
30a		“Kıan behâ lâyıķ degüldür çünkü sen öldürsen Ĥançerün lâyıķ olmaķ kıan behâmızdur bizim		Müfred		— . — — — . — — — . — — — . —	

30b	Necâti	“Her lahza gün yüzine şalar sāye perçemün Her gün kemend-i nāz atar aya perçemün	Şarmış-iken ayağına etegine zülf-vār Şaldı yine Necâti yi sevdāya perçemün”	Gazel/6		— . — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
30b	Necâti	“Gönül gel kıl-iseñ bir şah-ile ol Belāya şabr kıl Allāh ile ol	Eyā şūfī kalendaridür Necâti Öğünmez manşib-ile cāh-ile ol”	Gazel/5		. — — — . — — — . — —	Ĥarful-Lām
31a	Necâti	“Ġāret-i din iden ancak zülf-i Ŗanber bñ degül Ĥatt u hālñ dahi kāfirlerdürür bir bu degül	Ey Necâti çñn olur Mecnñn- ile hem-dem ġazāl Baña niçñn āşinā ol gözleri āhu degül”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
31a	Necâti	“Mutribā kavle muhālif gelme olma bñ Ŗamel Başla gün yüzölürñ vaşında bir rengñ ġazel	Hñn-ı hñsnñnde dehānuñ nahş?-ı ġāyib gibidür Aña bu miskñn Necâti müstehākdur lā aqal”	Gazel/6		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
31b	Necâti	“Didüm ey dil saña yār ide vefā handān ol Āh idüp derd-i derñn-ile didi andan ol	Ey Necâti ġam-ı cānān-ile cānuñ çıksun Saña kim didi ki sev bir güzeli ĥayrān ol”	Gazel/7		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
31b	Necâti	“Yanma ey dil derd-i hicrāndan der-i cānāne gel ŖArz-ı hāl etmek dilerseñ ĥazret-i sultāna gel	Ey mehñ nāmerd ü bān raĥm it Necâti bendeñe Kāfir-iseñ žulmi qo şimden girñ ģmāna gel”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
32a	Necâti	“Her gün ol ruhsārı [gölzār-ı]cinānı gözlerem Her kice ol zülf-i Ŗanber cāvidānı gözlerem	Rāĥat ü qāhruna dehrñ baş egüp yalvarmazam Ben Necâti himmet-i Şāh-ı cihānı gözlerem”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ĥarful-Mñm

32a	Necâti	“At kemend-i zülfünü ben mübtelâya dostum Kim baş açup turmuşamdur her belâya dostum	El götürüpdür Necâti güzeller olmasun Hâzır ol gel sen dahi uşbu duÖâya dostum”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
32b	Necâti	“Öİşk-ile bîdârûnâm şanma ki hâbum var benüm Gözüm gönüm açukdur feth-i bâbum var benüm	Defter-i tûmâra yazduğım maḥabbet sözlerin Levh-i hâtırdan direm şanma kitâbum var benüm” ³¹²	Gazel/6		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
32b	Necâti	“Yoluñda kurdı dîdelerüm iki şişe dâm Şayd ide bir naẓar iki âhûyî hûş-hırâm	Şüfî Necâti müceşşe? rîvler kılup Bâkı kalan şarâba dilermiş ki diye hâm”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
33a	Necâti	“Ayrı düştüm dostlar serv-i bülendümden benüm Râstı ben böyle ummazdum efendümden benüm	Cevr ider kendüsi yâ rab rûzgâra hey dise Ne umarsın bu Necâti derdümünden benüm”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
33a	Necâti	“İşigününden yüzüm dönerse dönsün bir yaña kıblem Kapuña togru geldüm ben senüñ a KaÖbem a kıblem	Necâti yüzini benden çevürdi deyü hışm etme Aña etdüklerin sende kıla bir kez aña kıblem”	Gazel/7		. — . — . — . — . — . — . — . —	Ve lehu eyzan
33b	Necâti	“Yâra dîñ bîçâreler hakkında tedbîr eylesün Baş açuk abdâlyuz tedbîr-i zencîr eylesün	Ey Necâti zülfî sevdâsın iden dîvâneler Uyumasun şubḥ olunca âh-ı şeb-gîr eylesün”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
33b	Necâti	“Koğıl ey bâğbân bûy-ı vefâ gülden ırağ olsun Hezârân bülbül ölürse kıayuramaz kendü sağ olsun	Necâti mest-i Öİşkam ben benüm Öağl-ile işim yok Bir iki kez didüm aña hele benden ırağ olsun”	Gazel/5		. — . — . — . — . — . — . — . —	Ve lehu eyzan

³¹² A.N.T.’nin incelediği mecmuada 362 nolu gazel olup beyit sayısı sekizdir ve mahlas beyti bizim incelediğimiz mecmuada yer almamaktadır.

34a	Necâtî	“Dirler lebûne halk Mesîhâ küçücükden Kim oldu Mesîhâ gibi gûyâ küçücükden	Ol gonça-dehen sırruñı fâş etdi Necâtî Kim gizlü haberler olur ifşâ küçücükden”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
34a	Necâtî	“Ben üzümün şuyın severin şüfî dânesin Zirâ kimi kızın sever kimi anesin	Öldürmege bahâne gerekmez Necâtîyi Yetmez mi bu bahâne ki sen bahânesin”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
34a- 34b	Necâtî	“C”âm-ı Ŗışkıñdur dem-â-dem sırrumı fâş eyleyen Nâr-ı şevkuñdur hemîşe gözlerüm yaş eyleyen	Sâlik-i râh hâkîkatdür Necâtî korqusuz Dilrübâlar Ŗışkıñı kendüye ferrâş eyleyen”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
34b	Necâtî	“Alınupdur lâle rengi ol gül-i şîr-i âbdan Kuryupdur laŖl xanı ol iki Ŗabâddan	Dil kebâb ü nuql gâmi gözyaş hicrân mey nedîm Ey Necâtî Ŗayş it eksük nesne yok esbândan”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
34b	Necâtî	“Yârân şüfî şavmaŖaya daŖvet itmesün Rıtl-ı girân elinde- iken hîffet etmesün	Dirler ki şânŖat gâlib olupdur Necâtîñün Dilber yolında ölmek çün Ŗillet itmesün”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
35a	Necâtî	“Diler-iseñ ki dil-i haste yarasın göresin Ŗölice şînemi hançerle yarasın göresin	Bu Necâtî kuluñı qahr-ile düşnâm idesin Şevk-ile şâm ü seher lutf-ı duŖâsın göresin”	Gazel/4		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
35b		“Qara zülfün-ile begâyet şikeste oldu ferâh Vişâlün-ile gel ey cân tabîbi eyle Ŗilâc		Müfred		. . — — . . — — . . — — . . —	
35b		Göñülde âteş-i Ŗışkuñ yanar hû		Mısra			

35b	Necâti	“Cefâ vü cevri kı alma dil-i sūzân âhumdan Nigāra kıanda yaķarsın odi alup cehennemden	Cüdâ olmadı sineñden Necâti âteş-i hicrân Bu rüşen oldı kim kâfir ebed çıkmaz cehennemden”	Gazel/5		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan
36a	Necâti	“Sūz-ı dil beñzüm şarardur ey yañağı ergavân Ėalibâ bu vech-ile kûyında olmaz ergavân	Çünki hâlisdür Necâti nün yolında kalbi yok Nitekim seng -i cefâ-ile idersin imtiḥân”	Gazel/6		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
36a	Necâti	“Hayâl-i yâr önine eşk-i terden Dil ü dıdem bulundu mā ḥazardan	Gönül Ŗışık odına yanar gözüm dir Necâti Teñri şaklasun beterden”	Gazel/7		. — — — . — — — . — —	Ve lehu eyzan
36b	Necâti	“Şöyle muḥkem tutayın bir dahi yârim etegin Yâ elüm kıatŖ ideler yâ keseler yâr etegin	Bu Necâti nazara gelmedi göz yaşı gibi Yere geçün tatalum çeşm-i güher-bâr etegin”	Gazel/7		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
36b	Necâti	“Bir içim şü umaruz ḥançer-i bürrānuñdan Nola bir kez içürseñ ne gider yanından	İtleründen bu gün oñ añdı Necâti seni yâr Yine mümtâz olasan gibi gelür aķrānuñdan”	Gazel/7		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
37a	Necâti	“Nazâr kıldı baña ol çeşm-i cādū Eniş oldı yine Mecnūna âḥū	Necâti Ėamzesinden iste ķaşın Bulınmaz egri tutulmazsa toğru”	Gazel/7		. — — — . — — — . — —	Harful-vāv Ve lehu eyzan
37a- 37b	Necâti	“Lebün Ŗaksi-ile yaşum Ėörenler dir ki kıandur bu Yâ hod-cām-ı muḥabbetde şarâb-ı erguvāndur bu	Necâti dostdan cānın dirîğ ider dimiş düşman Yolında öldüğüm vallahi billahi yalandur bu”	Gazel/7		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan

37b	Necâtî	“Ey benüm gül yüzlü yârüm gel berü Göklere çıkmasun âhum gel berü	Olmasun yazuk Necâtî kuluña Kıl terahhüm pâdişâhum gel berü”	Gazel/5		— . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
37b- 38a	Necâtî	“Koma kim hâl ü hattun hâlka perişanlıg ide Mısr-ı hüsnuñde bir iki kıra sultanlıg ide	El-hağ insâf budur tûtiye degmez güftâr Şol mahalde ki Necâtî şeker- eşşanlıg ede”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan Harful-hâ
38a	Necâtî	“Ey gül igen açılmağıl âgyâr arasında Dâmânuñı şakla yürüme hâr arasında	Cân-ı cihân cevri ider saña Necâtî Kaldım nideyin iki sitemkâr arasında”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
38a	Necâtî	“Beydağ-ı hâl-i siyâhûñ sürdi oyun üstine Vaktidür ey zülf-i serkeş üstine dön üstine	Zülf-i şebdizînine yârûñ ey Necâtî bir boyun Gelmesün her dem tabîbi eşk- i gül-gün üstine”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
38b	Necâtî	“Getürmiş hâl-i miskînin hümayûñ zülf yanına Ne hoş şehbâz olur gör kim beg ilter âşiyâna	Yüzüne gülse birkaç gün Necâtî şağın aldanma Ki gerçekler inanmadı bu dünyânuñ yalanına”	Gazel/7		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan
38b	Necâtî	“Dâ’im aķa mı göz yaşı böyle yüzüm üzre Devlet güneşi toğmaya mı yıldızum üzre	Sevdüm dimişem seni Necâtî gibi sevdüm Yokdur dönüşüm baş virtürem bu sözüm üzre”	Gazel/7		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
38b	Zâtî	“Yine hengâmda pür- kâse-i naķķâşî döner Yine bir habîb-i harâcın getürür kâşî döner	Şi’ri Zâtî ye tutarsa şâdef-i güş-i nigâr Baħr-ı Ŗummâna anuñ gözlerinüñ yaşı döner”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	

39a	Necâtî	“Çeşmüm boyadı çehremi eşk-i revân-ile Ya’Önî firâk-nâme yazar yâra kıan-ile	Sen şâhdan ireli bize menşür-ı iltifât Futdı Necâtî Öâlemi nâm u nişân-ile”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
39a	Ĥatâyî	“Sebeb bilsem ne žulm eyler nen aldum bu dünyānuñ Bilād-ı firqat-i derdi baña yeter mi cānānuñ	Ĥatâyî bir sipāhî yüzine dılber mi bulunmaz Ĥüda Öömrin ziyād etsün şehî Sultān Süleymānuñ”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Budur Anuñ
39a	Necâtî	“Ey soĥbet eyledüñ diyen ol dilsitān-ile Yalanı şöyle söyle ki biraz inanıla	Nām ü nişān Öışķ iziñ yanmağ olmağın Futdı Necâtî Öâlemi nām ü nişān-ile”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
39a		“Ey yanağı ala ve giydüğü al Ala görelüm ele cāñ almağa al A leylî bir büseñ aldum dolandum Gel peşimān olduñ-ise yine al		Murabba			
39a		“Gerçi kim ĥammāmı didiler menzili şeytandur Bir melek gördüm kim ĥammāmuñ gülāb efşāndur	Didi kim bu serv ü gül-i ruhsār büstāncı ağılıdur Konasın gel dolıdur saçları reyĥānundur”	Gazel/3?			
39b	Necâtî	“Ĥurşid saña beñzemese müşteri-ile Baķmazdı gök yüzine kimesne yiri ile	Bāzār-ı ģamda göz yaşı süret virür saña Kim satılır Necâtî kıumāş ölkeleri-ile”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
39b		“İgende çoğ oturup ākil olma Özüm ātîlerinden ģāfil olma”		Müfred			

39b		“Kişi qadir olup bir dil-rubāya Söğüp anı erişmezse şafāya Muḥaqqāq bil ki ol kişi velīdür Yahūd zencīre vurmali delīdür”		Murabba		. — — — . — — — . — —	
39b	Necātī	“Beñzedürler yār ışigin ehl-i diller KaŖbeye Başlamamış idi dahi İbrāhīm-i Āzer KaŖbeye	Yıkmağ ister dostum düşmen Necātī göñlini Qoma kim qaşd itmesün göz göre kâfir KaŖbeye”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
39b		“Dilberüm mektebde dur ben yollar üzre muntażar Ey muŖallim lutf idüp ol şāh-ı āzād eylegil		Müfred		— . — — — . — — — . — — — . —	
40a	Necātī	“Āhum feleke irdi yaşum taht-ı şerāya Yirdeñ göge dek ḥayf olupdur bu gedāya	Vaşf eyleyimez ḥüsñüni yıllarla Necātī Āsāndur egerçi güzel ögmek şuŖrāya”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
40a	Necātī	Eger şirīn lebūñe öykünürse Göreyin Tañrı dād alsun şekerden ³¹³		Gazel/8		. — — — . — — — . — —	
40a	Necātī	“Dilber dimiş ki māyıl olanlar vefāmıza Lāyık budur ki qābil olalar cefāmıza” ³¹⁴		Gazel		— — . — . — . . — — . — . —	
40a		Elā yā eyyūhel-ferdi Eline eyledüm devirdi		Murabba			

³¹³ A.N.T. incelemesinde 397. Gazelin beşinci beytidir.

³¹⁴ A.N.T.’nin incelemesinde 489. Gazelde yer almaktadır.

		Ben andukca ol virdi					
40b	Necâti	“Sipihriñ hayrı yok gerdişinde Şebât aňlamaz anuñ bir işinde	Necâti devletinde Óışk-ı pâküñ Yigitden yegcedür her cünbişinde”	Gazel/5		. — — — . — — — . — —	Ve lehu eyzan
40b	Ĥayretî	“Her peľide baş qoşar serv-i hıramānum benüm Yüz virür her hāra ol gülberüñ ĥandānum benüm	Ehrimenler sözine uyduñ yine ey Ĥayretî İltifāt itmez bu mūra Süleymānum benüm”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	
40b		“Ne müşküldür cüda düşmek kişiyse sevgili yārinden Ĥuşūsan kim sefer kıla žarüretle diyārından	Çün Ahmed ĥāk ola her-dem sürsin yār ayağına Muĥabbet küllerin şaça mezārı sebzežārından”	Gazel/5			
41a	Necâti	“Niçün beñzetdüñ ey zāhid cinānı küy-ı cānāna Yatacağ yir gerekmez mi be miskiñ ölicecek cāna	Necâti rāstı bu kim ĥayāl- engizdür tabÓuñ Anuñ-çün sözlerüñ dāóim oqunur derd-mendāne”	Gazel/6		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan
41a	Ĥayālî	“Cihān-ārā cihān içindedür ārayı bilmezler Şu mähîler ki deryā içredür deryâyı bilmezler		Gazel		. — — — . — — — . — — — . — — —	
41a	Necâti	“Yine bağlandı gönül zülf-i siyehkār güle Yine tağlandı ciger āteş-i ruhsār güle	Söz gül sūzı-ile neydi Necâti delü-cān Göreyin odlara yañasun eşÓār güle”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan

41b	Necâtî	“Şol dilbere ki her kişi yalvara gelmeye Göñlümi gönderür idüm ol vara gelmeye	ŞiÖr isteyen Necâtîye gelmesün ki veche degül ÖAnber şatun alan kişi Öattâra gelmeye”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
41b	Necâtî	“Sevdüm diyeli bakmadı dilber berisine Her kişi gerçi mâyl olur müşterisine	Virseñ Necâtî ayağı tozına cân nedürür Bâzâr-ı Ŗışk içinde bugün cevherisine”	Gazel/6		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
42a	Necâtî	“Kim ola sen meh-i bed mihre sitemkâr diye Kim ola güne müşk üzre gözüñ var diye	İşigün dâr-ı şifasında Necâtî nice bir Yâ benüm cânımı al yâ beni kurtar diye”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
42a	Necâtî	“Buseñe cân virelüm dime dil-ârâmlara Ki güzeller doyamaz igen ibrâmlara	Ėüsñ-i tabŖıyla Necâtî didi çeşmüñ şânŖatın Görine ne lutf -ile şeker kapladı bâdamlara”	Gazel/7		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
42b	Necâtî	“Çıkalı göklere âhum şereri döne döne Yandı kıandıl-i sipihrüñ cigeri döne döne	Ey Necâtî yaraşur mutribi şeh meclisünüñ Raşs urup okuya bu şiÖr-i teri döne döne”	Gazel/7		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
42b		“Zülf-i dildâra dimeñ nâfe-i hoşbûdur bu Çekdüren baña köpek burly ben budur bu	Bülbüle cânâ şân.. virdi Ŗattâ? yağirlik? Yağir tabŖ içre açılmış küy-ı hoşbûdur bu”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	
42b	Necâtî	“Hamdu-lillâh okur ol gönça dehânum gizlüce Gül gibi mecmûŖasından dâsitânum gizlüce	Bezm-i cânânı Necâtî etme zinhâr âşikâr Gizlüce hoşdur benüm bâğ-ı cinânum gizlüce”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan

43a		Servi şalar başunı şanki cünün olmuşdur		Mısra			
43a	Necâti	“Bizi müşerref eyledi cânân geçen kice Nür-ile toldı külbe-i ahzân geçen kice	Ben şol Necâti ym ki kelâmum letâîfi Sen pâdişâhı eyledi Öuryân geçen kice”	Gazel/7		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
43a	Necâti	“Tutalum servi görem kâmet-i dilber yirine Beni kim egleye ol zülf-i mu’ânber yirine	Ey Necâti ben aña nice müselmân diyeyin Ki raqîbi dutun öldürmege kâfir yirine”	Gazel/7		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
43a		“Serv girdüm qaddûn aňub çarha Mecnûn-veş Cûy-ı eşkümden anuň pâyına zincir eyledüm”		Müfred		— . — — — . — — — . — — — . —	Müfred
43b	Necâti	“Dilber dimiş ki mâyl olanlar vefâmıza Lâyık budur ki kıyıl olalar cefâmıza	Görse Necâti sendeki derd ü belâ odın Dirdi cehennem ehli ısınduğ belâmıza”	Gazel/7		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
43b	Necâti	“Gönlümi virsem Öâceb mi sāgar u peymâneye Rind olanlar naqd ü qalbi harc ider meyhâneye	Şıgmaz oldı defter ü dıvâna ahvâli dilûn Ey Necâti gerçi kim yoğdur qalem dıvâneye”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
43b	Taşlıcalı Yahya	“Dâr-ı dünyâ deli gönlüm gibi vırân olsa Ne cihân olsa ne cân olsa ne hicrân olsa”		Gazel		. . — — . . — — . . — — . . —	
44a	Necâti	“Bâğ-ı cennet ne virür Öâşık-ı dıdârlara Ben ol bülbül degülem ki aldana gülzârlara	Çeşm ü gamzeñle bilür hâl-i Necâti şu kim Fuş gelmiş gelmemiş ola Bağdâdda Öayyârlara”	Gazel/6		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan

44a	Necâti	“Hatt-ı benefşe naķş olalı la’l-i nâbına Cân virür oldı halk benefşe şarâbına	Hecr âteşine döyse Necâti Öaceb degül Ögrenür Âdem oğlunu tamu gazâbına”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
44a		“Âh elünden zamâne âdeminüñ Ki göke çıkdı burnı eñegiminüñ”		Müfred			Müfred
44a		“Eger mahbûb okursa bu kitâbdan Baña şeftâlüler vîrsün tutaķtan”		Müfred		. . — — . . — — . . —	Müfred
44a		“Dilerüm hâķdan vîre bir dem amân Yüz sürüp hâzretüñe yalvarayın ben bir zamân”		Müfred			Müfred
44b	Necâti	“Sûfî saña ne sorayın ol şâh Öîşķına Dâ’im nedür bu zemzeme Allâh Öîşķına	Ol Öâşık-ı belâ-keşe ķuluz Necâti kim Biñ cân var-ise vîre bir âh Öîşķına”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
44b	Necâti	“Furķat şebine düşmüşüm ey mâh esirge Çıkdı felege âh-ı sehergâh esirge	Hey derdün-ile bir gün ölür haste Necâti Gâh cevîr ü cefâ eyler-iseñ gâh esirge”	Gazel/5		— — . — — . . — — . — —	Ve lehu eyzan
45a	Necâti	“Haddün şanma şol hatt-ı reyhân arasında Gül yaprağıdur şafha-i Kur’ân arasında	Küyînda seher gulgulin arturdu Necâti Beñzer bu gice yatdı gülistân arasında”	Gazel/5		— — . — — . . — — . — —	Ve lehu eyzan
45a	Necâti	“Bir ğazel didüm yine ol göz ol ķaş üstine Kim getürür ehl-i ma’âni dest-i sabaş üstine	Naķş ider ihlâsını dilde Necâti güyiyâ Ķul huvalâh yazar bir dâne haşhaş üstine”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan

45a-45b	Necâtî	“Deldi ğamzeñ oķı geċdi cigeri cāndan öte Delsün ey şüh-ı sitemkār nice ola andan öte	Bülbül-i tabŖ-ı Necâtî söze aĝaz idicek Kimse yoķdur ki öñünde geċe Ŗirfāndan öte”	Gazel/6		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
45b	Necâtî	“Yirüñ var eyā ģaddi elif cānlar içinde Ĥayf ola ki Ŗömrüñ geċe dükkānlar içinde	Ey ģamzesi hünriñ Necâtî nażar ģıl Derdiñi ģabül eyledi dermānlar içinde”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
45b-46a	Necâtî	“Gün yüzüñüñ hayāli peyveste cān içinde ŖAks-i ģamer ģibidür āb-ı revān içinde	Gül ģibi ol simber elden ele düşeli Bülbül ģibi Necâtî ģaldı fiĝān içinde”	Gazel/6		— — . — . — — — — . — . — —	Ve lehu eyzan
46a	Necâtî	“Bu şafādan ki ģadeĥ aĝzuñ öper döne döne Nār-ı ģayretde kebāb oldı ciger döne döne	Ġirye vü zārı ile oldı Necâtî dollāb Gülsitān-ı ser-i küyüñi şular döne döne”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
46b		“ŖĀşıķlaruñ ne ģekdüceĝin añlamaĝ-ıçün İlahi İdeydi bir ĝüzele mübtelā seni		Müfred			
46a-46b	Necâtî	“Büse lutf it saña cāñ-ile ģarĝdār olana Cān yidürmek gerek ey ĝonċa dehen yār olana	Ger Necâtî ĝama düşdi-ise cānı ģıķsın Niye virdi ĝöñül böyle sitem- kār olana”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
46b	Necâtî	“Şüfî baña maĥalle-i dildār ģo dime Bu pendı kimse virmedi cennetde ādeme	Ŗİşķ āyetini ezber oķırken Necâtî ye Beyhüde sözi añmaya ey vāŖiz epseme”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
46b-47a	Necâtî	“Vireliden ĝöñlümi şol ĝözleri sāhirlere Nesne yoķ vaķtümde ĥālüm virmesün kāfirlere	Çün Necâtî dür cihān içinde adım nażm-ile	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan

			ŞiÖr demek ögredeyin şimdiki şaÖirlere”				
47a	Necâti	“Nola dökülse yaşum çeşme-i hayvân degül a Yire geçsün nideyim dirlügüm andan degül a	Ey Necâti müşkül imiş Öaşıka yâr ayrılığı Bedene rûh vedaÖ eylemek âsan degül a”	Gazel/5		.. — — .. — — .. — — .. —	Ve lehu eyzan
47a- 47b	Necâti	“Yüz berkidüp gelimez-idi âyine yüze Sen yüz virürsin ey yüzi hurşid o yüz süze	Ağyar- seg bizi depeler yoğuşa çeker Bir kez Necâti başmaya mı ayağum düze”	Gazel/6		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
47b	Necâti	“Bir Elif çek şıneme ey yâr-ı cânı her gice Tâ ki serv-i kaddün añup kocam anı her gice	Dün garîbüdür Necâti ço kayurmaz âhumıñ Göklere direk direk olur duhânum her gice”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
47b- 48a	Necâti	“Teşdid ne lâzım ki koyalar şeker üzre Hâlün var-iken hatt nedür ol laÖl-i ter üzre	Sözi Yüsufunı misk-ile tartardı Necâti Kıymet kosa şarrâf-ı cihân bu güher üzre”	Gazel/4		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
48a	Necâti	“Zülf-i siyehün gönlimi almağa sebep ne Çün aldı dönüp yirlere çalmağa sebep ne	Çün gördi Necâti iki gevheri tecrid Şimden girü sen guşsaya talmağa sebep ne”	Gazel/7		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
48a- 48b	Necâti	“Hâ dil firâka şabr ide hafta ile ay ile Mümkin midür ki mest-i mey-i Öışık ayıla	İki cihânı terk ider uş bugün yarın Tâ kim Necâti bir olasın mehlikâ-ile”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Hâ ve lehu eyzan
48b	Necâti	“Câm-ı şarâb u yâr-i şeker-leb didükleri Oldur cihânda Öârif meşreb didükleri	İtdi cihânı cân cihânda beni baÖjd	Gazel/7		— — . — . — . . — — . — . —	Harful-Yâ

			Ağyāra yār oldı muḳarreb didükleri” ³¹⁵				
49a	Necātî	“Unuduldı saña cânlar virdüğüm yād olmadı Gerçi dirler dostum varın viren yād olmadı	Şefkat ile yap Necātî gönlnü didüm didi Küyumuza hiç bizüm bir hāne ābād olmadı”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
49a	Necātî	“Çekdi kenāra göz yaşı sen māh pāreyi Ey māh çehre öger-iseñ ög sitāreyi	Şanma Necātî cennet-i küyñ koya gide Ölmişdür ol arayı arayı ereyi”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
49a-49b	Necātî	“Sevdi yine dil cāñ-ile cānān olacağı Bıçāre bilür derdine dermān olacağı	Genc-i ruḥı katında gönül hālını añma Billāhi Necātî ıo şu vırān olacağı”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
49b	Necātî	“Delü olma göricek nāz-ile bir māh-veşi Şacı zencirine ey dil tolaşı gör tolaşı	Taşı taş üzre kıomaz küy-ı vefāda dilden Sen Necātî tutalum arkañ-ile taşı taşı”	Gazel/7		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
50a	Necātî	“Olmaz cihānda çün güzelüm yār-ı cān iki Baña seni gerek seni cān bir cihān iki	Çıkmağa kaşı kâfla her yañadan gönül Müşkin şacı kıomış nerdübān iki” ³¹⁶	Gazel/6		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
50a	Necātî	“Ey gönül genc-i ğama virān olaydñ ola mı Bir gözi hūnhüz elinden kıan olaydñ ola mı	ÖÖmr-i sermed ister-iseñ ey Necātî ölmedin İşiginde bir gice mihmān olaydñ ola mı”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan

³¹⁵ A.N.T.’nin incelemedinde 585 nolu gazelde yer almakta olup mahlas beyti 9. beyittir.

³¹⁶ A.N.T.’nin incelemedinde 559 nolu gazelde yer almaktadır.

50b	Necâti	“Cân u dil oldı gamze-i cânân oyuncağı Ölşkı birâder eyledüñ oğlan oyuncağı	Gam çok oyunlar oynadı miskîn Necâtiye Yağdurur aña da behey cân oyuncağı”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
50b	Necâti	“Ey hâl-i ruhuñ memleket-i Rûm hâracı Câoiz ki saçuñ misk-i Hutenden ala bacı	Bir büseñüñ ölümlüsidür haste Necâti Ey la’l-i lebi cân-ı belâ- dide Öilâcı”	Gazel/5		— — . — — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
50b- 51a	Necâti	“Kaşların şol gamze-i hünrize hâmişler gibi Kim saçuñ der-bendini kesdi hâramişler gibi	Ol cihetden kim ÖAtâyidür Necâtiye kemâl” Naẓm içinde mâhir olmışdur Niẓâmîler gibi”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
51a	Necâti	“Cihânda yâr ü ağıyâr olmayaydı Fiğân vü nâle vü zâr olmayaydı	Necâti kim baqardı bu cihânâ Temâşâ-yı ruh-ı yâr olmayaydı”	Gazel/7		. — — — . — — — . — —	Ve lehu eyzan
51b	Necâti	“Sûfî kerem it nûş idelüm câmı kı şimdi Gül devridürür fikr-i serencâm kı şimdi	Cânumuz iver şöhbete lutf eyle Necâti Nâmûsı unut nengi gider nâm kı şimdi”	Gazel/5		— — . — — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
51b	Necâti	“Âfet-i dîn olan ol gışü-yı Öanber-bü gibi Ğâret iden göñlini ben mübtelânuñ bu gibi	Tır-i miñnetden Necâti olmaduñ hergiz halâs Şol kemân-ebru cefâsı alnuña yazu gibi”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
51b- 52a	Necâti	“Şol bî-vefâ kı cevr-ile terk etdi yârını Ger hûsn iline şâh-ise terk it diyârını	Bir şim-ten firâkına ölen Necâtinüñ Billâhi mermer-ile yapasuz mezârını”	Gazel/6		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan

52a	Necâti	“Gel gönülden ey meh-i nâ-mihrubân şād it beni Hey vefâ-dâr itdügüm bir seng-ile şād it beni	Çün eniş olmaz Necâtiye hayâl-i vaşl dost Yâ ilâhî bārî nâr-ı hecre muŖtād it beni”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
52a- 52b	Necâti	“Ağzuñuñ zerrece yoğ çünkü vefâ-dârlığı Birdür ey dil anuñ yoğluğı vü varlığı	Şekerin sözlerini kâğıda бүrer ki şata Be [kim] öğretti Necâtiye bu Ŗattârlığı”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
52b	Necâti	“Dil-berâ sevdâ-yı zülfüñ ideli şeydâ beni Gözlerüm yaşı çeker zencir[e] tâ-ser-pâ beni	Bın dil-ile cân virürsin bir kılına zülfüñüñ Korğarum bir gün Necâti ala bu sevdâ beni”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
53a	Necâti	“Ol bezm kani ki anda gönül cân görürdi Yārân oturur şemŖ tutar cām görürdi	Şimdi uludı düşmen ilerlerde Necâti Her kanda diler-ise anı it gibi sürürdi”	Gazel/6		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
53a	Necâti	“Âhum yiline mâyil olsa ol gül budağı Çekmezdi lāle gibi dil-i sühte bu dağı	Komaz Necâti ağıyar kim āha meyl ide yār Egmez yıl ol budağı kim var anuñ tayağı”	Gazel/6		— — . — . — — — — . — . — —	Ve lehu eyzan
53b	Necâti	“Katl-i Ŗām itdükçe artar çeşm-i fettân uyhusı Keşreti kândandurur hikmetde insân uyhusı	Ağladuğumca ider ol gözleri mestâne hāb Ey Necâti hoş gelür insāna bārân uyhusı”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
53b	Necâti	“Şanma ki beni devr-i zamān çekdi çevürdi Bir turraları misk-feşān çekdi çevürdi	Dolap gibi inleyüp ağladuğum-çün Küyünde Necâtiyi fülân çekdi çevürdi”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan

53b-54a	Necâti	“Egerçi tîr-i ğamzeñ cāna girdi Hele la’l-i lebûñ mercāna girdi	Necâtiye tolaşduñ diyü hayli Şabā ol zûlf-i misk- efşāna girdi”	Gazel/5		. — — — . — — — . — —	Ve lehu eyzan
54a	Necâti	“ÖĀlem ğamını haste gönûlden kem eyledi Bizümle derd-i dost Öaceb Öālem eyledi	Cānı çekündügünce hevādan Necâti nün Zûlfûñ muĥabbeti girihin muĥkem eyledi”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
		Nüzul-i isi...		Müfred			
54a		Anınçün dehre iderler vedā’ Ki degmez iktirāh u ictimā’		Müfred			
54a	Necâti	“Tutdı cihānı âteş-i hicrān şerāresi Dimek ki Öāşık olanuñ olmaz sitāresi	Dirler Necâti nesne bilür ehli içün Ol nesne bilse başuna olurdu çāresi”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
54b	Necâti	“Ġamuñdan haste olup kapuñda yaşdanur taşı Teraĥhūm kıl ki Öuşşākuñ katı yaşdukdadur başı	Necâti şi’rini şişir idüp dürler döker oldı Göreldeñ ol leb-i la’l-i şeker- pūş ü güher başı”	Gazel/5		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan
54b	Necâti	“Şol tıfl-ı nāzenin ki bize nāza başladı Beñzer kitāb nāza bu gün tāze başladı	İşbu Necâti kulinı āzād etmege Ĥatt-ı mūza virdi dahi yāra başladı”	Gazel/5		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan
55a	Necâti	“Mecnūn süründi vādî-yi hicrānda serseri Öİşkıñı başa iltemedi ol yaban eri	El çek boşaduñ-ile zenin zemānenün Olmağ gerek Necâti kişi söziniñ eri”	Gazel/7		— — . — . — . . — — . — . —	Ve lehu eyzan

55a	Necâti	“Yine nâzüklüg-ile qocmaga ol sım-teni Niçe ditrer görüñ üstüne düşüp pırezeni	Kuşca cānum qafes-i ğamdan olurdi āzād Görse bir kerre Necâti o qadd-i nārveni”	Gazel/5		.. — — .. — — .. — — .. —	Ve lehu eyzan
55b	Ħamdî Çelebi	“Sûfî şâf olmasa vücûdundan Ne taqarrüb bulur sücûdundan”		Müfred		.. — — .. — — .. —	Ħamdî Çelebi Ez Yusuf u Züleyha
55b		“El urân kibriyâ ridāsına Girmek olmaz fitne belāsına”		Müfred			
55b		Öİşķla geldi Öİşķla gitdi Öİşķla bitdi Öİşķla yitdi		Müfred			
55b		“Mümkin Olsa teferrüc-i dıdār MümteniÖ Olur ehl-i şevķe qarār”		Müfred			
55b		“Mümkin olmasa vuşlat-ı dilber ÖĀşıķa çāre şabr olur yā sefer”		Müfred			
55b	İşķaķ Çelebi	“Dilerüm dilā ğamuñ dilde firāvān olsun Ki cihāndan sefer itmek baña āsān olsun	Lebün öpdüm uyanup nāz ile dildār dir Hele İşķaķ saña var bu dahi ihsān olsun”	Gazel/5		.. — — .. — — .. — — .. —	
55b		“Rūĥ-ı şāñı dimiş idim evvel Şanki bildüm ki rūĥ kendüsisin Gel gülüm gel şu serv-i qaddūñ içün Rāst söyle kimiñ efendisisin”		Murabba		.. — — .. — — .. —	
55b		“Ne Öaceb naķş geķti hey yārān	Dil didi Öazline tārĥ				Tārĥ

		Ebu elfazl vefâ ... devrân	Şaıdı yine götürdi anı cihân”				
56a	Hayâlî Bey	“Kân aıladı görince ben Ŗâşıkı belâda Ey çeşm-i hûn-feşânım olsun demûn ziyâde	Teşbih sâde virmez zînet söze Hayâlî Rengin edâ gerekdür eşŖâr-ı dil-guşâda”	Gazel/5		— — . . — — — — — . . — — —	Hayâlî Beg
56b	CaŖfer Çelebî	“Sevilmek kâşd itdükçe yâra derd-i hasretüm Aılamak dutar beni güftâra kıalmaz kıudretüm	Rûz-ı mahşerde diyem Mecnûna CaŖfer hâlûmi Kim dilûmi ol bilür ancak ol aılar hâletüm”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	CaŖfer Çelebî
56b		“Ey bütî ...sâ-içün kıodın gülbasaların beni Kıo kıılyânım rûz-ı mahşerde Ŗşkiye seni”		Müfred			
57a	CaŖfer Çelebî	“Sevmişim bir dilber-i fettânı kimdür dimezem Hâsretünden cân virürsem anı kimdür dimezem	Ger kulaıumca kıılalar CaŖferâ her pâremi Ol kıulaıı küpeli fettânı kimdür dimezem”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
57a	CaŖfer Çelebî	“Şimdi bende günilersem Ŗaceb olmaz seni Eylemişdür Ŗışkı bigâne yine benden seni	Gül yüzünü görmeyelden gözlerine CaŖferûn Hâr-ı hûn âhestedür bağ-ı bahârûn gülşeni”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
57b	CaŖfer Çelebî	“Ŗâşıkûn şimdi benim mâtemin iden öliceık Kim ide ama benim mâtemimi ben öliceık	Dostlar küşte-i Ŗışkı olduıı şekerâne yeter CaŖferûn eylemeñüz üstine şivân öliceık”	Gazel/5		.. — — .. — — .. — — .. —	Ve lehu eyzan
57b	Zâtî	“Bir melek-ruhsâra dil şemŖîni yandurdum yine Ben beni pervâne-veş otlara yandurdum yine	Ŗkıudum laŖl-i lebi yâr üzre bir şirîn ğazel	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan

			Ehl-i zevkūn Zātīyā ağzun şulandurdum yine”				
57b-58a	Zātī	“Çeşmüme toğrulduğınca tır-i cānānum benüm Aña Ŗızzetler kıılır karşı çıkar cānum benüm	Dün gıce gülşende Zātī ol yüzi gülden ırāk ŖAndelībiñ uyhusın uçardı efğānum benüm”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
58a	Riyāzī	“Cānub tarılup? Gonça-i handānuña döndi ŖAqlum tağılup zülf-i perişānuña döndi	Yanup yağılar yazım firākuñda Riyāzī Kān ağladı tā şemŖ-i şebistānuña döndi”	Gazel/5		— — . . — — . . — — . . — —	Ve lehu eyzan
58b	Zātī	“Yaşuma bağ şal beni şu gibi vuşlat bağına Nev-bahārum rahm kııl döndüm hāzān yaprağına	...mülki gibi Zātī cihāmı ğarķ ider Mihr ü sedā yetmez-ise ol meh yaşum ırmağına”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
58b	Zātī	“Āhumun şāhāne hūsnūñ Ŗahdinūñ būnyadı yok Defteründe bunlaruñ her kez vefānuñ adı yok	Ādeme āhir hārām oldı hārīmi Ŗālemūñ??? Ġāfil olma kāsır-ı ŖŖmrūñ Zātīyā būnyadı yok”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
58b		“Didüm ey cān gŖnemezsen sebeb ne Didi var eyle olma cān gŖrinmez”		Müfred		. — — — . — — — . — —	Ve lehu eyzan
59a		“Ne semen kalur bu bağ içre ne vird-i yāsemīñ Serbeş kıılmaz nesneye aldatduğı kalur hemīñ”		Müfred			
59a	Hayretī	“Meclis içre buse-i cānānum almağ yol mıdur Ŗldürüp ben nātüvānı cānum almağ yol mıdur”	Ey kilāb-ı kūy-ı dilber saña netdi Hayretī	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan

			Çağrışup her biriñüz dāmānum almağ yol mıdur				
59a		“Dünyā evi meşfere vü renç nümāyiş Şaħn-ı şafā dedükleri mātem serāyiş”		Müfred			Ve lehu eyzan
59a		“Ehl-i Ŗirfān hıżmetin kıl eyle kesb-i maŖrifet Cāhile yār olma kim nādān olursın Ŗāfiyet (Ŗākıbet)?”		Müfred		— . — — — . — — — . — — — . —	
59a	Zātı	“ŞiŖr-i Zātıye tutarsa şādef-güş nigār Baħr-i Ŗummāna anuñ gülleri sun başı döner”		Gazel/5		.. — — .. — — .. — — .. —	
59b	Ĥayretı	“Bı-cān cisme döndüm cānāncığım yitürdüm Bir haste derd-mendem dermāncığım yitirdüm	Ey Ĥayretı çıkardum şabr u ķararı elden Ėurbetde bir Ėarım yārāncığım yitirdüm”	Gazel/5		— — . — . — — — — . — . — —	Ve lehu eyzan
59b		“Dilberüm bir buse virdi bir daħi kıldum taleb Gül gibi geldi didi ādem tamaŖkār olmasa”		Müfred		— . — — — . — — — . — — — . —	
59b		“Didüm cān görinmesün şınene Didi var-ile cān görinmez”		Müfred			
59b		“Toğrılığ itdüm ol şehı ayru Ben Oķ gibi anuñ-çün atıldum yabāna ben”		Müfred			

60a		“Ez- firķat ān dilber men dāyim bīmārem Ān dilber kez āşķış bāderdem bjdārem Men dāyim bāderdem bī munis ü Bījārem Bīmārem bjdārem bījārem vü ğamhārem”		Murabba			
60a		“Muḥabbet ķasrına bünyād uran Ferhād-imiş bildüm Hezārān āferin olsun aña üstad-imiş bildüm	Buyurdı Óaskeri gönül mülkini yakđurđı O şāh-ı Óālem -ārā sahrā dād- imiş bildüm”	Gazel/5		. — — — . — — — . — — — . — — —	Ve lehu eyzan
60a	Raḥmi	“Ḥattı Óasker çekdi yāruñ bī Óaded Cümle dil şehri harāb oldu meded	Penbe-i dāğ-ile zeyn oldu tenüm Raḥmiyā gūyā ki geydüm bir nemed”	Gazel/5		— . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
60b	Raḥmi	“Düşeli vādi-i ğamda hevā-yı hevese Cüy-ı eşķüm aķuben beñzedi Nıl-i Arasa	Dilbertün leblerdi üstündeki ḥal-i siyehi Raḥmiyā beñzedi sükker üzerinde megese”	Gazel/5		. . — — . . — — . . — — . . —	Ve lehu eyzan
60b	Nizāri	“Per olmuş dürlü şuratlarla bu dir Açup Óibret gözün ķıl bir nażar-ı seyr	Benüm diyü Nizāri yıķılma bil Ķalupdur niçelerden bu köhne deyr”			. — — — . — — — . — —	Ve lehu eyzan
60b- 61a		“Ol şanem ben ḥastenün ḥāline ķılmazsa nażar NaÓra-i āhumla idem Óālemi zır u zır	Lāle-dār olur ķamu yollar bahārı her kaçan Eşķüm ol serv-i revāndan yaña ğaram idüp gezer”	Gazel/5		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan
61a	Firāķi	“Olmuşum Mecnün ğibi dıvānelik mülkine şāh Tabl-ı efğānum Óālem-i āhumdurur eşķüm sipāh	Ey Firāķi Óaşķla Ferhād olup abdāl-veş Ĥasret Fenā mülkinde yapdum ḥānķāh”	Gazel/7		— . — — — . — — — . — — — . —	Ve lehu eyzan

61a		“O kim Ȑışķ ehlidūr ol Ȑār neyler O kim Ȑār ehlidūr ol yār neyler”		Müfred		. — — — . — — — . — —	
61a		“Derin Ȑālem kesĭ bĭ-gam nebāşed Eger bāşed benĭ ādem nebāşed”		Müfred			

Tablo 9. Mensur Bölümler Tablosu

Yp. Nu.	Müellif	Eser Adı (varsa)	Baş	Son	Konu	Açıklamalar
28a			Men anaa ebea, men amaa zlle, men şamata neca	le li kerremallhu vecch rahimallh ta men refe adrehu ve lem yeteadde tavrahu	Hadis	
51a			zet-i mm li'den radiyallhu anhu Kerremallhu vecchhu beş nesne rivyetdr...	imdi bu beş nesneyi imdi cihnda olmaz olur demek emr-i muldr olmak yoğdur yle biline	Hadis	

SONUÇ

Günümüzde yerini antoloji, dergilerin aldığı mecmualar, yazıldığı devrin kültürel anlayışı, toplumsal olaylara ışık tutması, halkın kullandığı dile temas edebilme vb. bakımdan edebiyat dünyamızda önemli yer taşır. Kimi zaman yeni eserlerin, yeni şairlerin, yeni nesir yazarlarının da ortaya çıkmasına katkı sağlar. Şiir mecmuaları ise günümüzde değerini kaybetmemiş bir çalışma, keşif alanı, diğer şiir mecmûalarıyla aralarında benzerlikleri ve farklılıklarıyla bir edebiyat mahallesi kimliğindedir, denebilir.

Günümüzde de genellikle liselerde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerinden oluşturmalarını istedikleri şiir defterlerine benzerliği göze çarpan şiir mecmuaları, yazarı belli olmayan veya kaybolmuş denebilecek şiirleri de içerebilecek konumda bulunduğu için çok kıymetlidir. Nitekim büyük şairler olmasalar da yukarıda bahsedilen şiir defterlerini tutan öğrencilerin de kendi yazdıkları, yarım bıraktıkları şiirlerini o defterlere kaydetmeleri bakımından mecmûa müellifleriyle oldukça benzer özellikleri vardır, denebilir. Bu düşüncenin buraya kaydedilmiş olmasının sebebi, gelecekte günümüzden bulunabilecek “şiir günlükleri” için bir fikir oluşturabilecek olmasıdır.

Bu çalışmada Paris Milli Kütüphanesi (BNF) 380 numaralı şiir mecmuasının 1a-61b yapraklarının transkripsiyonlu metni ve MESTAP’a göre tasnifi yer almaktadır. Üç bölüme ayrılmış olan bu çalışmada ilk bölümde mecmûanın tarihsel gelişimine, türlerine, önemine dair bilgiler, daha sonra mecmûada yer alan şairler hakkında kısa bilgiler verildi. İkinci bölümde metinle, metinde adı geçen şairlerle ilgili tablolara yer ayrıldı, nüsha tavsifi yapıp ana metin transkribe edilip diğer mecmualarla karşılaştırıldı. Sonrasında metin günümüz Türkçesine aktarıldı. Üçüncü bölümde ise MESTAP tablosuna yer ayrıldı, çalışma hakkında bir değerlendirme yapıldı.

114 yapraklık mecmûanın tarafımızdan incelenen ilk 61 yaprağı, 2 Arapça mensur metin ve 2 Farsça manzum metin dışında tamamı Türkçe manzum metinlerden oluşmaktadır. Böylelikle bu mecmûa bir şiir mecmuası özelliği göstermektedir. Toplamda 29 şairden 302 manzum metin bulunan bu mecmûada tespit edilen 4 kaside, 208 gazel, 17 muhammes, 6 murabba, 64 müfred, 2 mısra vardır. Arapça ve Farsça metinler de eklendiğinde bu sayı 306’ya çıkmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde mecmûanın tarihi seyrinden, öneminden bahsedilirken aslında bu çalışmaların günümüzden çok da uzak olmadığı farkedilerek özellikle şiir mecmûalarının günümüzde tutulan şiir defterlerine / şiir günlüklerine benzerliği dikkati çekti. Mecmuada şiir sahibi şairlerin hayatı ele alınırken aynı dönemde yaşamış, birçok aynı mahlaslı şair olması ilgi çekiciydi (Dai, Adli, ...). Bu şairlerden hangisinin mecmûadaki şiirin sahibi olduğu konusunda bir netliğe ulaşılamadığından aynı dönemdeki aynı mahlasa sahip, mecmûadaki şiirin şairi olabilecek tüm şairlerin hayatı ele alındı. Mecmûada şiiri bulunan Yıldızî mahlaslı bir şairin bütün araştırmalara rağmen herhangi bir tezkirede adına rastlanmadı.

Çalışmanın ikinci bölümü incelenen mecmûanın nüsha tavsifi ile başlamaktadır. Fransa Milli Kütüphanesi'nde yer alan bu mecmuanın yapraklarındaki bazı çiçek filigranları dikkat çekicidir. Ancak bütün sayfalarda bu filigranlar yer almamaktadır. Bu çiçek filigranlarının yer aldığı sayfalarda mecmuayı bir araya getiren kişi genellikle sadece bir gazel veya o gazelin yanına bir iki müfred yazmıştır. Diğer sayfalarda sayfaya sığdırabildiği kadar kaside, gazel ve sayfa kenarlarına müfred, murabba yazmıştır.

İkinci bölüm nüsha tavsifinden sonra metinle ilgili tablolara ve unsurlara ayrılmıştır. Bu kısımda Necâtî'ye ait 265 numaralı gazelin A.N.T.'nin çalışmasında yer almadığı görülmektedir. Bu gazelin Necâtî'ye ait yeni ortaya çıkan bir gazel mi yoksa incelenen başka şiir mecmûalarında bulunan bir gazel mi olduğu ise daha incelikli bir araştırma gerektirmektedir. Ayrıca divanı bulunan bazı şairlerin de divanlarında yer almayan şiirleri olduğu ortaya çıkmıştır. Ca'fer Çelebi'nin 277 numaradaki gazeli, Riyâzî'nin 284 numaradaki gazeli ve Zâtî'nin 178 numaradaki gazeli buna örnek olarak verilebilir. Metinle ilgili bu unsurlardan sonra metnin kendisi transkribe edilip günümüz Türkçesine aktarıldı ve divanlar arası karşılaştırma yapıldı.

Üçüncü bölümde MESTAP'a, sonuç bölümüne ve kaynakçaya yer verildi. MESTAP'ta çalışma sistematik bir şekilde özetlenmeye çalışıldı. Manzum eserler ilk sırada yer alırken Arapça mensur metinler tablonun mensur eserler kısmına yazıldı. Genellikle gazellerin başında yer alan “ve lehu eyzan, harfu'l-...” gibi ifadeler açıklamalar kısmına eklendi. Metinle yahut şairle ilgili hususlar dipnotlarda gösterildi.

Çalışmaya konu olan bu şiir mecmûasının müellifi hakkında mecmûanın kendisinden net bir bilgi elde edilememiştir. Yazılan şiirlerden anlaşıldığı kadarıyla ileri

seviyede bir eğitim almamış olduğunu söylemek mümkündür. Bazı kelimelerde harf kullanımındaki tutarsızlığı buna örnek olarak verilebilir. Bana, sana kelimesindeki n harfini genellikle nazal n ile kullanmış olsa da azımsanmayacak derecede nun harfi ile de kullandığı görülmektedir. Bazen de kelimelerin harflerini karıştırarak yazmıştır ki bunun hızlı yazmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca müellifin el yazısının ara asıra değiştiği de akla çift müstensihli bir mecmûa ile karşı karşıya olup olunmadığı fikrini getirmektedir.

Seçtiği şiirlerden de ezberlenmesi kolay, basit diyebileceğimiz nitelikte şiirlerin yer aldığı görülmektedir. Bu da kendisinin ve belki de mecmûayı sunduğu kesimin eğitim seviyesini göstermektedir. Ayrıca ele aldığı Arapça hadislerin de yanlış yazıldığını göz önünde bulundurursak eğitiminin daha çok mahalle mektebiyle sınırlı olabileceğini veya özensiz bir müstensih olduğunu söylemek zor olmayacaktır.

Müntehibin Necâtî'ye özel bir ilgi beslediği mecmûanın incelenmesinin ardından ortaya çıkmaktadır. Mecmûada incelenen kısmın büyük çoğunluğu Necâtî'nin kaside ve gazellerine ayrılmıştır. Hatrı sayılır bir kısımda Necâtî'ye söylenmiş tahmisler yer almaktadır. Bu şiirlerde de mecmuayı kaleme alan yüksek zümreye değil de halka hitap etmiş gibidir. Müntehibin genelde halkın rahatlıkla anlayıp sevebileceği şiirleri seçmesi, para kazanma amacıyla intihap ettiği mecmuayı belli günlerde halka açık bir yerlerde okuyabileceği ihtimalini de akla getirmektedir. Bu kişi, şiir sevgisiyle dolup taşmış ancak eğitim seviyesi kalbur üstü şiirler için yeterli olmayan biri olabileceği gibi bulunduğu çevrede sadece bu tarz şiirler söylendiğinden bunları ezberleyerek yazıya geçirmiş de olabilir.

Müellif bazı gazelleri kafiye ve redif aynı olan diğer gazellerden seçme beyitlerle de oluşturmuştur ve bu tarafımızdan dipnotlarda belirtilmiştir. Müellifin bu farklı gazellerdeki beyitleri kendince daha münasip bulup bir araya getirmiş olma ihtimali olmakla birlikte bunları tek tek bulup yahut bir yerlerden dinleyip birleştirmiş olma ihtimali de vardır. 72 numaralı gazel buna örnek olarak verilebilir. Mecmûayı kaleme alan, A.N.T. incelemesinde yer alan 182 ve 84. gazellerin bazı beyitlerini bir araya getirmek suretiyle bu 72 numaralı gazeli oluşturmuştur.

Çalışmaya konu olan mecmûada tarafımızdan incelenen ilk 61yaprağında 20 farklı şairin adı geçmekte olup bazı müfred ve murabbaların kime ait olduğu tespit

edilememiştir. Bunların dışında Farsça iki beyit ve bir dörtlük de mecmûada yer almaktadır. Aynı zamanda çalışmada Arapça bazı hadisler ve Hz. Ali'ye ait olduğu söylenen sözler de bulunmaktadır. Bunların da günümüz Türkçesindeki karşılıkları dipnotlarda belirtilmiştir. Toplamda manzum ve mensur olmak üzere 306 eser yer almakta olan bu mecmuada, bu eserlerin bazılarının yazar yahut şairleri tespit edilememiştir.

Mecmûa transkribe edilip günümüz Türkçesine aktarıldıktan sonra MESTAP'a göre tasnifi yapılmıştır. Mecmûadaki şiirlerin büyük bir kısmı Necâtî Bey'e aittir. Bunun yanı sıra tanınmış şairlerden Zâtî, Hayâlî Bey, Hayretî gibi şairlerin de şiirleri yer almaktadır. En çok kullanılan aruz kalıpları 3 Fâ'îlâtün 1 Fâ'îlün ve 3 Fe'îlâtün 1 Fe'îlün kalıpları olduğu görülmektedir. Müellif mecmûaya aldığı kaside, gazel, müfred ve murabbaları genellikle kulağa daha hoş gelen, sık kullanılan aruz kalıplarından seçmiştir.

Mecmûa her ne kadar gazellerle başlamış olsa da -ki bunların sonradan eklendiği düşünülmektedir- kısmen bir tertip sırası olduğu göze çarpmaktadır. Kasidelerle başlayıp daha sonra elif harfinden başlayarak gazeller sıralanmıştır. Sayfaların kenarlarına başka kafiyeyle de müfredler, murabbalar yazıldığı olmuştur. Mecmûaya yazılan şiirler de müellifin şiir zevkinin çok gelişmiş olduğunu söylemekten bizi alıkoymaktadır. İlahi aşka da yorulabilecek, sufiyane çok fazla gazele yer vermesi müstensihnin bir tarikata mensup olup olmadığı konusunda bir şüphe uyandırmaktadır. Genelde ele aldığı gazellerin şairlerinin bir tarikate mensup olması veya sufimeşrep olması mecmûanın müellifinin de sufiyane gazellere meyli olduğunu ya da sufiliğe meyli olduğunu gösterebilir. Mecmûayı intihap eden kişi, İstanbul'dan yolu mutlaka geçmiş olan şairleri ele almıştır. Bu da bu mecmûadaki şairlerin ortak noktası olduğundan mecmûanın İstanbul'da veya Edirne gibi yakın şehirlerde intihap edilip edilmediğini düşündürmektedir.

Bu çalışmamızla literatüre bir katkıda bulunmayı amaçladık. Bu amaç doğrultusunda da sistemli bir şekilde incelediğimiz çalışmamıza konu olan şiir mecmûasının alana katkıda bulunmak isteyen diğer çalışma arkadaşlarımıza faydalı olmasını ümit ediyoruz. Gözden kaçırdığımız hususlarda, hata yaptığımız yerlerde bu alanda çalışma yapanların nezaketine sığınıyor, ileride yapılacak çalışmalarda bunların düzeltilebilmesini umuyoruz.

KAYNAKÇA

- BELLİBAŞ, Ahmet. *Milli Kütüphane 06 HK 319/1 No'lu Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin- Dizin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman, 2014.
- CANIM, Rıdvan. *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2014.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet. *Necati Bey Divanı'nın Tahlili*, Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2017.
- DEVELLİOĞLU, Ferit. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Akayadın Kitapevi, Ankara, 2012.
- ERDOĞAN, Mustafa. *Bursalı Rahmî Dîvânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2017.
- ERÜNSAL, İsmail E. *Tacizade Cafer Çelebi Divanı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2018.
- GALLİCA, (2024). Paris Milli Kütüphanesi Arşivi 308 Numaralı Mecmua Linki, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b525090996/f4.item.r=Suppl%C3%A9ment%20turc%20380> (Erişim Tarihi: 23.01.2024).
- İPEKTEN, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1994.
- KAYAOKAY, İlyas. “Necati Bey’in Gazellerine Yapılan Tahmisler”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, Sayı:19, 2018, ss. 140-158.
- KEKLİK, Murat. *Üsküplü İshak Çelebi Divan [Metin, Çeviri-Açıklamalar-Dizin]*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bişkek, 2014.
- KILIÇ, Filiz. *Meşairü's- Şuara*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2018.
- KÖKSAL, M. Fatih. *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2012.
- LEVEND, Agah Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1984.
- MACİT, Muhsin. *Hatayi Divanı [İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım]*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı., Ankara, 2017.
- MENGİ, Mine. *Mesihî Divanı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2020.
- MUSLUOĞLU, Ferhat. *Hayreti Divanı (Tenkitli Metin- Dil İçi Çeviri)*, Paradigma Akademi, İstanbul, 2022.
- ODABAŞI, Mıhrican. *Tuhfe-i Naili Metin ve Muhteva 1. Cilt S.234-467*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2009.
- ÖZDEMİR, Fatma. *Tuhfe-i Naili Metin Ve Muhteva 2. Cilt S.468-734*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2011.
- ÖZMEN, Vildan. *Derzizade Ulvi Divanı'nın Tahlili*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2017.
- PİROĞLU, Zehra. *Yetimi (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1996.
- SARAÇ, Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim- Ölçü- Kafiye*, Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2011.

- SOLMAZ, Süleyman. *Gülşen-i Şuara*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2018.
- SUNGURHAN, Aysun. *Tezkiretü's- Şuara*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2017.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, Ahmet KARTAL. *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015.
- TARLAN, Ali Nihat. *Hayali Bey Divanı*, Bürhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1945.
- TARLAN, Ali Nihat. *Necati Bey Divanı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1997.
- UZUN, Mustafa İsmet. "Mecmua", *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011, ss. 265-266.
- ÜNVER, İsmail. "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi*, 11(1), 1993, ss. 51-90.
- YILMAZ, Kaşif. *Teşrifatu's- Şuara*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2019.

